

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

.com

.org

.net

.ir

مأخذ شناسي رجال شيعه

نویسنده : رسول طلائیان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ماخذشناسي رجال شيعه

نويسنده:

رسول طلايان

ناشر چاپي:

موسسه علمي فرهنگي دارالحدیث

ناشر ديجيتالي:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶	ماخذشناسی رجال شیعه
۶	مشخصات کتاب
۶	اشاره
۱۲	سخنی با خواننده
۱۴	مقدمه
۱۸	تالیفات رجالی : قرن اول و دوم هجری
۲۰	تالیفات رجالی : قرن سوم هجری
۲۸	تالیفات رجالی : قرن چهارم هجری
۵۴	تالیفات رجالی : قرن پنجم هجری
۷۰	تالیفات رجالی : قرن ششم هجری
۷۴	تالیفات رجالی : قرن هفتم هجری
۷۸	تالیفات رجالی : قرن هشتم هجری
۸۵	تالیفات رجالی : قرن نهم هجری
۸۹	تالیفات رجالی : قرن دهم هجری
۹۵	تالیفات رجالی : قرن یازدهم هجری
۱۳۶	تالیفات رجالی : قرن دوازدهم هجری
۱۵۸	تالیفات رجالی : قرن سیزدهم هجری
۱۹۷	تالیفات رجالی : قرن چهاردهم هجری و معاصرین
۳۲۶	مقالات رجالی
۳۹۱	کتابنامه
۳۹۶	درباره مرکز

سرشناسه : طلائیان، رسول، 1338 -

عنوان و نام پدیدآور : ماخذشناسی رجال شیعه/ رسول طلائیان.

مشخصات نشر : قم : دارالحدیث ، 1423ق.= 1381.

مشخصات ظاهری : 368ص.

شابک : 20000 ریال : 4-06-7489-964

یادداشت : کتابنامه: ص. [365] - 368.

یادداشت : نمایه.

موضوع : حدیث -- علم الرجال -- کتابشناسی

رده بندی کنگره : Z7835 / الف 5 ط 8

رده بندی دیویی : 016/297264

[297/264016]

شماره کتابشناسی ملی : م 84-42896

ص: 1

اشاره

سخنی با خواننده

سخنی با خواننده‌هاز دیرباز، عالمان حدیث پژوه در حوزه شناخت و ارزشیابی احادیث، تمام تلاش خود را به کار گرفتند و آنچه را که در توان داشتند و با اصول و مبانی حدیث پژوهی سازگار بود، به علاقه مندان به سنت نبوی و ولوی تقدیم کردند. بحث از روایان احادیث معصومان، یکی از شاخه های مهم علم حدیث شمرده می شود که دانشیان بسیاری در این موضوع، قلم زده اند. برخی، اسامی روایان از معصومی را گرد آورده اند و برخی روایان تمام معصومان را. عده ای با هدف تعیین طبقات ایشان، و عده ای با هدف معرفی مؤلفان و تألیفات حدیثی، و عده ای با هدف بیان جرح و تعدیل روایان، تألیف رجالی ارائه داده اند، و جمع بسیار دیگری با استفاده از منابع اصلی دانش رجال، به ساده سازی استفاده از اطلاعات آن منابع، همت گمارده و معجم ها و جوامع رجالی را سامان داده اند. همه این تلاش ها در جهت عشق به سنت و محفوظ داشتن آن از دست تحریف کنندگان و دروغپردازان بوده است و خود، شاهدی بر نظارت و دقت مستمر این عالمان بر احادیث و نقل آنهاست. سیر تألیف در این موضوع، از همان قرون اولیه ظهور اسلام، آغاز شد و تا عصر حاضر، ادامه داشته و دارد. آشنایی با این سیر تاریخی می تواند بسیاری از شبهات (در این موضوع) را پاسخ گوید و به بسیاری از آنها مجال طرح ندهد. از جمله آن که اصول اولیه رجال شیعی، یعنی کتاب های رجال الکشی، الفهرست و الرجال شیخ طوسی و رجال النجاشی، همه در قرن چهارم و پنجم هجری تألیف شده اند و اکثر روایان و مؤلفانی که در این کتاب ها از آنها یاد شده، معاصر با این بزرگان نبوده اند. پس ایشان چگونه اطلاعات خود را درباره این روایان به دست آورده اند و مستندشان چه بوده است؟ با توجه به شناسایی منابع اصیل شناخته شده که از قرن اول و دوم تا قرن چهارم هجری تألیف شده اند و بالغ بر حدود 120 عنوان تألیف اند - روشن می شود که این بزرگان با استفاده از منابع کتبی و شفاهی معتبر که به ایشان رسیده، اطلاعات ذی قیمت خود را در اختیار آیندگان نشان گذارده اند. همچنین برخی شبهات دیگر، از این راه، پاسخ داده شده و یا قابل دفع است. آنچه اینک در پیش روی شماست، معرفی و شناسایی تألیفات رجالی شیعه است که به ترتیب تاریخی و بر اساس تاریخ وفات مؤلفان آنها سامان یافته و خواننده با پیگیری سیر این تألیفات می تواند به تحولات و شیوه های تألیف در این علم، دست یابد. به عبارت دیگر، این مجموعه در واقع تاریخ صامت دانش رجال را در طول پانزده قرن، ارائه می دهد. همچنین از آن جا که گزارش مختصری از محتوای هر کتاب، در حدّ توان، ارائه شده، مقایسه و مسیریابی محتوایی این تألیفات نیز میسر شده است. این مأخذشناسی، در مرکز تحقیقات دار الحدیث و به اهتمام فاضل محترم، جناب آقای رسول طلاییان فراهم آمده است که ضمن تشکر صمیمانه از زحمات ایشان، آرزوی توفیق روز افزون برایشان داریم. مدیر گروه رجال محمد کاظم رحمان ستایش

مقدمه تحقیق و پژوهش، فرایند شناخت منابع و استفاده از آنها در دستیابی به اندیشه‌ها و افکار جدید است. از این رو، بهره‌برداری صحیح از تألیف‌های هر علم، نیاز ضروری پژوهشگر است و برآوردن این نیاز در اولین قدم، نیاز به فهرست و اطلاع از منابع و تحقیقات آن دانش دارد تا در هر زمان، بحث‌های علمی دوباره از نو آغاز نشوند و تحقیقات جدید با نوآوری توأمان گردند. پژوهش در دانش رجال نیز از این قاعده پیروی می‌کند. از آن جا که علم رجال، بحث از روایان اخبار و شناخت شخصیت و احوال ایشان را بر عهده دارد، لذا ارتباط ناگسسته با تاریخ دارد و این ارتباط، موجب می‌شود که پژوهشگران این علم، دائماً با منابع قدیمی و تحلیلگران این منابع، ارتباط جدی داشته باشد. به همین منظور، «مآخذشناسی رجال شیعه» فراهم آمد که به معرفی توصیفی - تحلیلی تألیفات رجالی از دوره پیدایی این علم تا زمان حاضر پردازد. شایان ذکر این که در قرن حاضر، مرحوم شیخ آقا بزرگ تهرانی نیز کتاب مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال را در همین راستا تألیف کرد و مورد استفاده بسیار محققان در این حوزه قرار گرفت و ما نیز در اثر حاضر، از این کتاب بسیار استفاده کرده ایم؛ لیکن این کتاب با همه محتوای ارزشمند و محققانه اش دارای اشکال‌هایی چند است: اول آن که دانش رجال و تراجم (شرح حال نگاری) در این اثر خلط شده اند و تمامی شرح حال‌ها، اگر چه مربوط به شخصیت‌های غیر راوی بوده اند، در حوزه تألیف‌های رجالی داخل شده اند. دوم آن که گاه تألیف‌های حدیثی و غیر رجالی در موضوع این کتاب، وارد شده اند. سوم آن که گزارش کتاب‌ها غالباً بیش از آوردن نام آنها نیست. گذشته از اینها تألیف‌های رجالی پس از مرحوم تهرانی و مقاله‌ها و تحقیق‌های جدید نیز مورد نیاز محققان است که در تکمیل کار محقق تهرانی به آنها نیز پرداخته ایم.

شیوه کتاب حاضر در این کتاب کوشیده ایم تألیف هایی که محور اصلی آنها در زمینه های مختلف رجالی باشد، گزارش شوند. از این رو، تألیف های موجود در این موضوعات را آورده ایم: کلیات علم رجال، شرح حال مستقل راویان، کتب رجالی ای که بر اساس طبقات یا فهرست و یا مشیخه تألیف شده اند، جوامع رجالی و معجم ها، رساله های مستقل در قواعد رجالی، ضبط اسامی، اصطلاحات رجالی، ترتیب و تنظیم و اضافات و حواشی کتب معجم رجالی، منظومه های رجالی و تاریخ رجال. نکته شایان ذکر این که شناسایی این موضوعات در سه قرن اول، بر اساس نام کتاب ها بوده است؛ چه آن که غالب کتاب ها تنها در فهرست ها نام برده شده اند و اصل آنها اینک در دست نیست. تنظیم این مأخذشناسی بر اساس تاریخ وفات مؤلفان است و تألیف ها و آثار باقی مانده از هر قرن، به صورت جداگانه و هر یک در فصلی مستقل، ارائه شده است. در معرفی توصیفی هر اثر، نام و شهرت مؤلف، تاریخ وفات وی، نام اثر، مشخصات ناشر و تاریخ نشر و تعداد جلد ها و صفحه ها گزارش شده است. کوشیده ایم چاپ های مختلف از یک کتاب را که دارای خصوصیت های مستقل است، معرفی کرده، امتیازهای هر یک را گوشزد نماییم. همچنین تألیف هایی که نسخه خطی آنها در کتابخانه های شناخته شده ایران موجود است، مشخص کرده ایم (که خوانندگان گرامی می توانند توصیف دقیق این نسخه ها را در کتاب یا نرم افزار فهرستگان نسخه های خطی حدیث شیعه مشاهده نمایند)؛ اما با این همه، موارد بسیاری هم وجود دارند که نه چاپ شده اند و نه نسخه ای خطی از آنها در کتابخانه های مشهور ایران یافت شده است و تنها نام آنها در منابع کتابشناسی قدیم و جدید، ذکر شده است. این موارد را نیز به استناد منبع شناسایی آن آورده ایم. در معرفی تحلیلی هر اثر نیز اطلاعات موجود از آن ارائه شده و محتوای آن تا حد امکان، تشریح شده است. گفتنی است که برخی از کتاب ها با دو یا چند عنوان مختلف، معرفی یا چاپ شده اند که برای رفع اشتباه، اسامی مختلف یک اثر را تا آن جا که تشخیص داده ایم، در ذیل معرفی تحلیلی آورده ایم. در بخش پایانی کتاب، مجموعه مقالاتی را که در موضوع های رجالی گذشته یا شیوه شناسی منابع رجالی تألیف شده اند، شناسانده ایم. امیدواریم که این زحمت متواضعانه، نزد ارباب تحقیق و پژوهش مقبول افتد و ایشان را به کار آید. در خاتمه از برادر بزرگوار حجة الاسلام محمد کاظم رحمان ستایش که در ارائه طرح و اجرای آن، در همه مراحل این حقیر را یاری نمود و در پدید آمدن این اثر، سهم بسزایی داشته اند، تشکر و امتنان قلبی خود را ابراز داشته، از خداوند موقّیت ایشان را در تمام مراحل زندگی خواهانم. رسول طلائیان قم - تابستان 1381

تألیفات رجالی : قرن اوّل و دوم هجری

تألیفات رجالی قرن اوّل و دوم هجری ابن ابی رافع، عبیدالله (ق 1). 1. تسمیة من شهد مع أمير المؤمنين عليه السلام. الفهرست، ص 306 (ش 468). مؤلف، کاتب امیر مؤمنان علی علیه السلام بوده است و در کتاب خود، فهرست اسامی شهدای جنگ های جمل، صفین و نهروان را آورده است. محقق تهرانی، وی را اولین مؤلف در علم رجال به شمار آورده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 83)، این کتاب را با عنوان رجال ابن ابی رافع و نیز با عنوان رجال عبیدالله بن ابی رافع (ج 10، ص 130) و نیز با عنوان ذکر شده در الفهرست شیخ طوسی (ج 4، ص 181، ش 898) فهرست نموده است.

ازدی، لوط بن یحیی (م 151 ق). 2. رجال ابی مخنف لوط. الذریعة، ج 10، ص 142. شرح حال این مؤلف در رجال النجاشی (ص 320، ش 875) آمده است؛ اما نام کتاب رجالی وی در فهرست آثار این مؤلف، نیامده است.

مُبَشَّر، محمد - حبیش (م 158 ق). 3. رجال حبیش. الذریعة، ج 10، ص 108. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 147) این کتاب را با عنوان رجال محمد هم فهرست نموده است.

برقی ، ابو عبد الله محمد بن خالد (زنده در 183 ق). 4. كتاب الرجال . الفهرست ، ابن النديم ، ص 276 . ابن ندیم آورده است كه این كتاب ، مشتمل بر فهرست اسامی راویان از امیر مؤمنان علی علیه السلام است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 100 ، ش 206) ، این کتاب را با عنوان رجال البرقی الكبير و نیز با عنوان کتاب من روی عن علی أمير المؤمنين علیه السلام (ج 22 ، ص 227 ، ش 8617) فهرست نموده است .

تألیفات رجالی : قرن سوم هجری

تألیفات رجالیقرن سوم هجری سائب کلبی ، هاشم بن محمد (م 206 ق) . 5. رجال أبی المنذر هاشم بن محمد بن السائب الکلبی . الذریعة ، ج 10 ، ص 159 (ش 285) . در رجال النجاشی (ص 434 ، ش 1166) ، در شرح حال این مؤلف ، فهرست آثار وی آمده است ؛ اما عنوان این کتاب در این فهرست ، موجود نیست .

کتانی ، عبد الله بن جبلة (م 219 ق) . 6. کتاب الرجال . رجال النجاشی ، ص 216 (ش 563) . سیّد حسن صدر در تأسیس الشيعة می گوید که این ، اولین کتابی است که در رجال ، تألیف شده است و محقق تهرانی می گوید که اولین مؤلف رجال در اسلام ، عبیدالله بن ابی رافع ، کاتب امیر مؤمنان است . شیخ طوسی در الفهرست (ص 300 ، ش 454) ، نام این کتاب را در فهرست آثار این مؤلف آورده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 84 ، ش 154) ، این کتاب را با عنوان رجال ابن جبلة الکنانی و نیز با عنوان رجال عبد الله (ج 10 ، ص 127) معرفی نموده است .

واقدی، محمد (130 _ 207 ق). 7. رجال محمد بن عمر الواقدی . الذریعة، ج 10، ص 147 .

ابن فضال، حسن بن علی (م 224 ق). 8. کتاب الرجال . رجال النجاشی، ص 34 (ش 72) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 89، ش 165)، این کتاب را با عنوان رجال ابن فضال الکبیر فهرست نموده است و اشاره می نماید که ظاهر آن است که این کتاب، نزد نجاشی موجود بوده است .

سزاد بجللی، حسن بن محبوب (149 _ 224 ق). 9. رجال ابن محبوب . الذریعة، ج 10، ص 90 (ذیل ش 166) . 10. المشیخة . الفهرست، ص 122 (ش 162) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 21، ص 69، ش 3995) و ابن شهر آشوب در معالم العلماء (ص 33، ش 182) نام این کتاب را آورده اند . 11. معرفة رواة الأخبار . معالم العلماء، ص 33 (ش 182) . محقق تهرانی در مصنفی المقال (ص 128) از این کتاب نام برده است .

رواجینی، عباد بن یعقوب (م 250 ق). 12. المشیخة . الفهرست، ص 343 (ش 542) . شیخ طوسی در الفهرست، ضمن شرح حال این شخصیت آورده است که وی، عامی مذهب است و از مشیخه وی، نقل قولی آورده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 21، ص 70، ش 3997) نام این کتاب را فهرست نموده است .

يعقوب بن شيبية (180 _ 262 ق). 13. تسمية من روى عن أميرالمؤمنين عليه السلام من أصحابه . الفهرست ، ص 509 (ش 810) . نجاشي و شيخ طوسي ، وى را از عامه دانسته اند . در رجال النجاشي (ص 451 ، ص 1218) در شرح حال وى ، ذكرى از اين تأليف نيامده است . محقق تهراني در الذريعة (ج 10 ، ص 160) ، اين كتاب را با عنوان رجال يعقوب بن شيبية فهرست نموده است .

رازي ، ابو زُرعه (200 _ 264 ق). 14. ذكر من روى عن جعفر بن محمد عليه السلام من التابعين وقاربهم . رجال النجاشي ، ص 10 (ش 7) . اين كتاب ، مشتمل بر فهرست راويانى است كه از امام جعفر صادق عليه السلام روايت نقل کرده اند . در رجال النجاشي در شرح حال ابان بن تغلب ، از اين كتاب نقل قول شده است . محقق تهراني در الذريعة (ج 10 ، ص 92 ، ش 174) ، اين كتاب را با عنوان رجال ابي زرعة الرازي و در (ج 10 ، ص 37 ، ش 196) با عنوان موجود در رجال النجاشي فهرست نموده است .

برقى ، احمد بن محمد بن خالد (م 274 يا 280 ق). 15. رجال البرقى . تحقيق: جواد قيومى اصفهانى ، قم: مؤسسة القیوم، 1419 ق، 190 ص ، اول / تهران : دانشگاه تهران ، 1342 ش . اين كتاب در قسمت اول كتاب الرجال ابن داوود ، آمده است . اين كتاب ، مشتمل بر فهرستى از اسامى راويان هر يك از معصومان عليهم السلام است كه به ترتيب اصحاب پیامبر صلى الله عليه و آلهتا اصحاب امام حسن عسکرى عليه السلام تنظيم شده است . دسته بندى اسامى راويان هر يك از معصومان عليهم السلام ، بر اساس حروف الفبا تنظيم شده اند و در فهرست اسامى اصحاب هر يك از ائمه عليهم السلام ، در ابتدا اصحابى كه امام سابق را درك کرده اند ، آورده شده است و در پايان ، اسامى زنان راوى از معصومان عليهم السلام . در آخر كتاب ، فهرست اسامى دوازده نفر از منكران ابوبكر ، آورده شده است . محقق در مقدمه ، زندگى نامه مؤلف و فهرستى از مشايخ و راويان وى را آورده است . در رجال النجاشي (ص 76 ، ش 182) ، اين كتاب با عنوان كتاب الطبقات و در الفهرست شيخ طوسي (ص 51 ، ش 65) با عنوان كتاب طبقات الرجال آمده است . محقق تهراني در الذريعة (ج 10 ، ص 99 ، ش 205) ، اين كتاب را با عنوان رجال البرقى الصغير و نيز با عنوان هاى كتاب الطبقات (ج 15 ، ص 145 ، ش 972) و طبقات الرجال (ج 15 ، ص 147 ، ش 979) فهرست نموده است . 16. كتاب التاريخ . الفهرست ، ص 51 (ش 65) . مرحوم نجاشي در رجال النجاشي (ص 76 ، ش 182) ، نام اين كتاب را در فهرست آثار اين مؤلف آورده است . 17. كتاب الرجال . رجال النجاشي ، ص 76 (ش 182) .

اشعری قمی، محمد بن احمد بن یحیی (م 280 ق). 18. مناقب الرجال. الفهرست، ص 408 (ش 623). شیخ طوسی در الفهرست، کتاب نوادر الحکمة را از جمله آثار این مؤلف شمرده است که مشتمل بر چند کتاب از جمله مناقب الرجال است. در رجال النجاشی (ص 348، ش 939)، در شرح حال این مؤلف، به کتاب نوادر الحکمة اشاره شده است؛ اما نامی از کتاب مناقب الرجال آورده نشده است. محقق تهرانی، کتاب مناقب الرجال را در الذریعة (ج 10، ص 142) با عنوان رجال محمد بن أحمد بن یحیی الأشعری و نیز با عنوان مناقب الرجال (ج 22، ص 326، ش 7298) هم فهرست نموده است.

علوی عقیقی ، احمد بن علی بن محمد (م 280 ق). 19. کتاب تاریخ الرجال . رجال النجاشی ، ص 81 (ش 196) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 3 ، ص 253 ، ش 940) این کتاب را با عنوان تاریخ الرجال و نیز با عنوان رجال العقیقی (ج 10 ، ص 131) هم فهرست نموده است . ابن شهر آشوب در معالم العلماء (ص 13 ، ش 63) ، نام این کتاب را در فهرست آثار این مؤلف آورده است .

مروزی بغدادی ، عبد الرحمان بن یوسف بن سعید خراش (م 283 ق). 20. الجرح و التعديل . شذرات الذهب فی أخبار من ذهب ، ج 2 (ص 184) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 84 ، ش 154) ، این کتاب را با عنوان رجال ابن خراش و نیز با عنوان رجال عبد الرحمان (ج 10 ، ص 125) و نیز در مستدرکات الذریعة (ص 252 ، ش 1265) با عنوان الجرح و التعديل ، فهرست نموده است .

جرجانی ، احمد بن داوود (زنده در قبل از 298 ق). 21. معرفة الرجال . الذریعة ، ج 21 ، ص 257 (ش 4915) . در رجال النجاشی (ص 454 ، ش 1231) نام این مؤلف با عنوان «ابو یحیی الجرجانی» و بدون معرفی این کتاب ، آمده است . شیخ طوسی در فهرست (ص 79 ، ش 100) ، شرح حال این مؤلف را با عنوان «احمد بن داوود الفزاری» ذکر کرده و در آخر آورده است : «ذکره الکشی فی [کتابه فی] معرفة الرجال» که ظاهراً از این عبارت مشخص نمی شود که این مؤلف ، کتابی با عنوان معرفة الرجال داشته است .

نخعی انباری ، علی بن حکم (ق 3) . 22. رجال علی بن الحکم . الذریعة ، ج 10 ، ص 135 . محقق تهرانی در الذریعة ، این کتاب را با عنوان رجال علی بن الحکم معرفی نموده است . در کتاب لسان المیزان ، شرح حال بعضی از رجال شیعه از این کتاب نقل شده است ، مانند : شرح حال حسان بن ابی عیسی صیقلی (ج 2 ، ص 229 ، ش 2399) با عنوان مصنفی الشيعة و در شرح حال ابراهیم بن سنان و ابراهیم بن عبد العزیز (ج 1 ، ص 164 ، ش 175 و ص 176 ، ش 218) با عنوان رجال الشيعة .

ابن حجاج ، ابو عبد الله (ق 3) . 23. من روى الحديث من آل أعين . رسالة أبي غالب الزراري ، ص 127 . در رسالة أبي غالب الزراري
 که مؤلف ، آن را برای نوه اش در معرفی خود و خاندان اعین نوشته ، آورده است که ابو عبد الله بن حجاج ، از راویان حدیث است . وی
 کتابی را که در بردارنده مشخصات شصت نفر از راویان حدیث از آل اعین است ، تألیف کرده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ،
 ص 108 ، ش 226) ، این کتاب را با عنوان رجال أبي عبد الله الحجاج ، معرفی نموده است .

ابن فضال ، علی بن حسن بن علی (206 _ ق 3) . 24. کتاب الرجال . فهرست ، ص 272 (ش 392) . مرحوم نجاشی در رجال
 النجاشی (ص 257 ، ش 676) ، از این کتاب نام برده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 90 ، ش 166) ، نام این کتاب را با
 عنوان رجال ابن فضال الصغیر ، فهرست نموده است .

بلخی ، نصر بن صباح (ق 3) . 25. معرفة الناقلين . رجال النجاشی ، ص 428 (ش 1149) . در رجال الکشی ، از این کتاب ، نقل های
 بسیاری آمده است . علامه تهرانی در الذریعة (ج 21 ، ص 261 ، ش 4945) از این کتاب نام برده و این کتاب را با عنوان رجال الشیخ
 أبي القاسم نصر بن صباح البلخی (ج 10 ، ص 156) هم فهرست نموده است .

جراذینی ، علی بن عباس (ق 3) . 26 . الممدوحین و المذمومین . الرجال لابن الغضائری ، ص 79 ، ش 95 . این کتاب را احمد بن حسین بن عبید الله غضائری در ذیل نام این مؤلف ، آورده است .

کاهلی ، جعفر بن عبد الرحمان (ق 3) . 27 . النوادر عن الرجال . رجال النجاشی ، ص 126 (ش 326) . محقق تهرانی در کتاب مصنفی المقال (ص 106) متذکر شده است که از میان نوادر بسیاری که فهرست آنها موجود است ، تنها «نوادر أبان بن محمد البجلي» و «نوادر جعفر بن عبد الرحمان الكاهلی» مقید به «عن الرجال» شده اند و این به جهت شباهت این دو کتاب با مشیخه است . وی نیز در الذریعة (ج 24 ، ص 348 ، ذیل ش 1868) این کتاب را با عنوان النوادر عن الرجال فهرست نموده است .

گرخی ، محمد بن عبد الله بن مهران (ق 3) . 28 . الممدوحین و المذمومین . رجال النجاشی ، ص 350 (ش 942) . این کتاب ، مشتمل بر فهرستی از رجال ممدوح و مذموم است . علامه تهرانی در الذریعة (ج 22 ، ص 224 ، ش 6790) از این کتاب نام برده و نیز این کتاب را با عنوان رجال محمد بن عبد الله بن مهران الکرخی (ج 10 ، ص 145) هم فهرست نموده است .

مستعطف ، عیسی بن مهران (ق 3) . 29 . کتاب المحدثین . الفهرست ، ص 332 (ش 520) ؛ رجال النجاشی ، ص 297 (ش 807) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 20 ، ص 147 ، ش 2323) ، این کتاب را با عنوان کتاب المحدثین و در کتاب مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال (ص 345) ، این کتاب را با عنوان المحدثون و نیز با عنوان رجال أبی موسی عیسی بن مهران المستعطف (ج 10 ، ص 139) فهرست نموده است .

یقظین ، محمد بن عیسی بن عبید (ق 3) . 30 . کتاب الرجال . رجال النجاشی ، ص 333 (ش 896) . شیخ طوسی در الفهرست (ص 402 ، ش 612) شرح حال این مؤلف را بدون ذکر نام این کتاب ، آورده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 91 ، ش 171) ، این کتاب را با عنوان رجال ابن یقظین و نیز با عنوان رجال الشیخ أبی جعفر محمد بن عیسی الیقظینی فهرست کرده است .

تألیفات رجالی : قرن چهارم هجری

تألیفات رجالیقرن چهارم هجری اشعری قمی ، سعد بن عبد الله (م 299 یا 301 ق) . 31 . طبقات الشیعة . رجال النجاشی ، ص 404 (ش 1071) . در رجال النجاشی (ص 436 ، ش 1170) ، در شرح حال «هیثم بن عبد الله» ، از این کتاب با عنوان الطبقات ، و در شرح حال محمد بن یحیی معینی [مغیثی] ، (ص 404 ، ش 1071) با عنوان طبقات الشیعة معرفی نموده است ؛ اما در شرح حال این مؤلف در رجال النجاشی (ص 177 ، ش 467) ، و الفهرست شیخ طوسی (ص 215 ، ش 316) ، نام این کتاب ، در فهرست آثار این مؤلف نیامده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 118) ، این کتاب را با عنوان رجال سعد بن عبد الله الأشعری و نیز با عنوان طبقات الشیعة (ج 15 ، ص 151 ، ش 995) فهرست نموده است . 32 . مثالب رواة الحدیث . الفهرست ، ص 215 (ش 316) ؛ رجال النجاشی ، ص 177 (ش 467) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 19 ، ص 75 ، ش 403) این کتاب را فهرست نموده است . 33 . مناقب رواة الحدیث . الفهرست ، ص 215 (ش 316) ؛ رجال النجاشی ، ص 177 (ش 467) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 22 ، ص 327 ، ش 7303) این کتاب را فهرست نموده است .

دهقان کوفی، حمید بن زیاد (م 310 ق). 34. الفهرست. مصّافی المقال فی مصتفی علم الرجال، ص 162. این کتاب، مشتمل بر فهرست اسامی مؤلفان با ذکر تألیفات آنهاست. در رجال النجاشی (ص 232، ش 615 و ص 257، ش 675)، در شرح حال عبید الله بن احمد بن نهیک و علی بن ابی صالح محمّد، ملقب به «بُزرج»، از این کتاب نقل قول هایی آمده است. 35. کتاب الرجال. رجال النجاشی، ص 132 (ش 339). این کتاب، مشتمل بر شرح حال راویان حدیث از شیعه و اهل سنت است. شیخ طوسی در الفهرست (ص 155، ش 238)، شرح حال این مؤلف را آورده است؛ اما به نام هیچ یک از آثار این مؤلف، اشاره نموده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 3، ص 253، ش 941) این کتاب را با عنوان تاریخ الرجال و نیز با عنوان رجال حمید النینوائی (ج 10، ص 114) فهرست نموده است. 36. من روی عن الصادق علیه السلام. رجال النجاشی، ص 132 (ش 339). این کتاب، مشتمل بر فهرست اسامی راویانی است که از امام جعفر صادق علیه السلام روایت نقل کرده اند. محقق تهرانی در الذریعة (ج 22، ص 227، ش 6180) این کتاب را با عنوان من روی عن أبی عبد الله الصادق علیه السلام فهرست نموده است.

بلخی، ابوزید احمد بن سهل (234_322 ق). 37. رجال أبی زید البلخی. الذریعة، ج 10، ص 92 (ش 175). علامه تهرانی آورده که نام این کتاب، الأسماء والکنی والألقاب است.

کلینی، محمّد بن یعقوب (م 328 یا 329 ق). 38. کتاب الرجال. رجال النجاشی، ص 377 (ش 1026). محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 103، ش 219) این کتاب را با عنوان رجال ثقة الإسلام الكلینی و نیز با عناوین رجال الكلینی (ص 141) و رجال الشیخ محمّد بن یعقوب الكلینی (ص 148) فهرست نموده است.

صولی شطرنجی، محمد بن یحیی (زنده در 330 ق). 39. رجال ابی بکر محمد بن یحیی بن العباس الصولی الشطرنجی. الذریعة، ج 10، ص 148.

جلودی، عبد العزیز بن یحیی (م 332 ق). 40. کتاب المحدثین. رجال النجاشی، ص 240 (ش 460). محقق تهرانی در الذریعة (ج 20، ص 147، ش 2322) این کتاب را با همین عنوان، فهرست نموده است. 41. من روی عن علی علیه السلام من الصحابة. رجال النجاشی، ص 240 (ش 640). این کتاب، مشتمل بر فهرست اسامی صحابیانی است که از امیر مؤمنان روایت نقل کرده اند. در رجال النجاشی (ص 240، ش 640)، نام این کتاب در فهرست آثار این مؤلف آمده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 105، ش 223)، این کتاب را با عنوان رجال الجلودی و نیز با عنوان رجال الشیخ عبد العزیز ابی عبد الله (ج 10، ص 125) و با عنوان موجود در رجال النجاشی (ج 22، ص 227، ش 6816) فهرست نموده است.

همدانی کوفی، احمد بن محمد (ابن عقده) (249_333ق). 42. کتاب التاریخ و ذکر من روی الحدیث. رجال النجاشی، ص 94 (ش 233). این کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی راویان موثق، غیر موثق و ضعیف شیعه و سنی است؛ لیکن مؤلف، موفق به تکمیل کتاب نشده است. شیخ طوسی در الفهرست (ص 68، ش 86)، با دو عنوان کتاب التاریخ، ذکر من روی الحدیث من الناس کلهم العامة والشیعة وأخبارهم فهرست نموده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 3، ص 223، ش 816)، این کتاب را با عنوان تاریخ ابن عقده فهرست نموده است. 43. تسمیة من شهد مع أميرالمؤمنین علیه السلام. رجال النجاشی، ص 94 (ش 233). این کتاب، در شرح حال راویان از معصومان علیهم السلام و همچنین در شرح حال شیعیانی که از اصحاب حدیث اند، تألیف شده است. در رجال النجاشی در شرح حال ابن عقده، به نام این کتاب، اشاره شده است. محقق تهرانی در مصفی المقال (ص 20)، از این کتاب با عنوان تسمیة من شهد حروب علی من الصحابة والتابعین و در الذریعة (ج 22، ص 229، ش 6826) با عنوان من شهد حروب أميرالمؤمنین علیه السلام، و نیز با عنوان تسمیة من شهد مع أمير المؤمنين علیه السلام (ج 4، ص 118، ش 899) فهرست کرده است. 44. کتاب الرجال. رجال النجاشی ص 94 (ش 233). این کتاب، در خصوص رجال اصحاب امام صادق علیه السلام تألیف شده است. شیخ طوسی در مقدمه رجال الطوسی می گوید که در بیان اسامی رجال امام صادق علیه السلام از کتاب ابن عقده، اسامی رجالی را که وی به آنها اشاره کرده، اضافه کرده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 86، ش 160)، این کتاب را با عنوان رجال ابن عقده و نیز با عنوان من روی عن ابی عبد الله جعفر بن محمد الصادق علیه السلام (ج 22، ص 229)، فهرست نموده است. 45. الشیعة من أصحاب الحدیث. رجال النجاشی، ص 94 (ش 233). این کتاب، در شرح حال راویان از معصومان علیهم السلام و یا شیعیانی است که از اصحاب حدیث اند. در رجال النجاشی در شرح حال ابن عقده، به نام این کتاب، اشاره شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 14، ص 271، ش 2549) این کتاب را فهرست نموده است. 46. من روی عن الحسن والحسین علیهما السلام. الفهرست، ص 68 (ش 86). این کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی راویانی است که از امام حسن و امام حسین علیهما السلام روایت نقل کرده اند. محقق تهرانی در مصفی المقال (ص 20)، نام این کتاب را در فهرست آثار این مؤلف آورده است. 47. من روی عن زید بن علی علیهما السلام. الفهرست، ص 68 (ش 86)؛ رجال النجاشی، ص 94 (ش 233). این کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی راویانی است که از زید بن علی بن حسین علیهما السلام روایت نقل کرده اند. محقق تهرانی در الذریعة (ج 22، ص 227، ش 6812) این کتاب را با عنوان من روی عن زید بن علی بن الحسن علیهما السلام فهرست نموده است. 48. من روی عن أميرالمؤمنین علیه السلام. الفهرست، ص 68

(ش 86)؛ رجال النجاشی، ص 94 (ش 233). این کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی راویانی است که از امیر مؤمنان علی بن ابی طالب علیه السلام روایت نقل کرده اند. محقق تهرانی در الذریعة (ج 22، ص 227، ش 6814) این کتاب را با عنوان من روی عن علی بن ابی طالب امیر المؤمنین علیه السلام فهرست نموده است. 49. من روی عن علی علیه السلام قسیم النار. الفهرست، ص 68 (ش 86)؛ رجال النجاشی، ص 94 (ش 233). این کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی راویانی است که روایت «قسیم النار والجنة» را از علی علیه السلام نقل کرده اند. محقق تهرانی در الذریعة (ج 22، ص 227، ش 6815) این کتاب را با عنوان من روی عن علی علیه السلام إله: «قسیم النار و الجنة» فهرست نموده است. 50. من روی عن علی بن الحسین علیهما السلام. الذریعة، ج 22، ص 227 (ش 6819). این کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی راویانی است که از امام سجاد علیه السلام روایت نقل کرده اند. در رجال النجاشی (ص 94، ش 233) و الفهرست شیخ طوسی (ص 68، ش 86)، نام این کتاب در فهرست اسامی تألیف های این مؤلف آمده است. 51. من روی عن فاطمة علیها السلام من اولادها. الفهرست، ص 68 (ش 86). این کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی راویانی است که از حضرت فاطمه علیها السلام مفرزندان ایشان، روایت نقل کرده اند. محقق تهرانی در الذریعة (ج 22، ص 228، ش 6820) نام این کتاب را در فهرست اسامی تألیف های این مؤلف، آورده است. 52. من روی عن ابی جعفر محمد بن علی علیهما السلام. الفهرست، ص 68 (ش 86). این کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی راویانی است که از امام محمد باقر علیه السلام روایت نقل کرده اند. در رجال النجاشی (ص 94، ش 233)، از این کتاب با عنوان من روی عن ابی جعفر علیه السلام و در الذریعة (ج 22، ص 228، ش 6821) با عنوان من روی عن محمد بن علی ابی جعفر الباقر علیه السلام یاد شده است.

قمی ، محمّد بن حسن بن احمد بن وليد (م 343 ق) . 53 . الفهرست . رجال النجاشی ، ص 32 (ش 71) . در رجال النجاشی در شرح حال «اسماعيل بن جابر الجعفی» ، این کتاب جزو آثار این مؤلف آمده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 143) ، این کتاب با عنوان رجال الشيخ أبي جعفر محمد و در مصفّی المقال (ص 404) با عنوان الفهرست هم فهرست نموده است .

خصیبی جنبلانی، حسین بن حمدان (م 358 یا 346ق) 54. رجال الحسین بن حمدان. ریاض العلماء، ج 2، ص 50. این کتاب، در بیان احوال اصحاب ائمه علیهم السلام و راویان ایشان تألیف شده است. نسخه ای از این کتاب، نزد مؤلف ریاض العلماء موجود بوده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 112، ش 233) این کتاب را با عنوان رجال الحسین بن حمدان فهرست نموده است.

ابو علی کوفی، احمد بن محمد (م 346 ق). 55. الممدوحین و المذمومین. رجال النجاشی، ص 95 (ش 236). این کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی رجال و راویان حدیث است. در رجال النجاشی آمده که این کتاب را ابو عبد الله حسین بن عبد الله (ابن غضایری) به ما معرفی کرده است. همچنین ذکر شده که حجم این کتاب، بیشتر از کتاب الممدوحین و المذمومین تألیف ابو الحسن بن داوود است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 93)، این کتاب را با عنوان رجال ابي علی الكوفی و با عنوان الممدوحین و المذمومین (ج 22، ص 224، ش 6788) هم فهرست نموده است.

مسعودی، علی بن حسین (م 346 ق). 56. کتاب الفهرست. رجال النجاشی، ص 254 (ش 665). محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 134)، این کتاب را با عنوان رجال علی و نیز با عنوان رجال المسعودی (ج 10، ص 150) و فهرست المسعودی (ج 16، ص 394، ش 1848) هم فهرست نموده است.

قرشی کوفی، علی بن محمد بن زبیر (254 _ 348 ق). 57. کتاب فی تراجم الرجال . رجال الطوسی، ص 430 (ش 6179).

دؤل قمی، احمد بن محمد (م 350 ق). 58. کتاب الطبقات . رجال النجاشی، ص 89 (ش 223). محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 85، ذیل ش 156)، این کتاب را با عنوان رجال ابن دؤل القمی و با عنوان الطبقات (ج 15، ص 145، ش 971) فهرست نموده است.

تمیمی جعابی، محمد بن عمر (284 _ 355 ق). 59. ذکر من روی مؤاخاة النبی لأمیر المؤمنین علیهما السلام . رجال النجاشی، ص 394 (ش 1055). محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 37، ش 198) این کتاب را با همین عنوان و در نیز با عنوان من روی مؤاخات النبی صلی الله علیه و آله لأمیر المؤمنین علیه السلام (ج 22، ص 288، ش 6823) فهرست نموده است. 60. الشیعة من أصحاب الحدیث و طبقاتهم . رجال النجاشی، ص 394 (ش 1055). این کتاب، همشتمل بر فهرست اسامی اشخاصی است که از دوس تداران امیر المؤمنین علی علیه السلام بوده اند. ابن ندیم در الفهرست (ص 247) این کتاب را با عنوان ذکر من کان یتدین بمحبة امیر المؤمنین علی علیه السلام فهرست نموده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 14، ص 271، ش 2550) این کتاب را با عنوان ذکر شده در رجال النجاشی و نیز با عنوان طبقات الشیعة (ج 15، ص 151، ش 991) و نیز با عنوان رجال الجعابی (ج 10، ص 103، ش 221) و رجال القاضی الجعابی (ج 10، ص 140) فهرست نموده است. 61. کتاب أخبار بغداد و طبقات أصحاب الحدیث بها . رجال النجاشی، ص 394 (ش 1055). محقق تهرانی در الذریعة (ج 1، ص 323، ش 1673)، این کتاب را فهرست نموده است. 62. کتاب طرق من روی عن امیر المؤمنین علیه السلام «إنه لعهد النبی الأمی إلى انه لا یحبینی إلا مؤمن و لا یغضنی إلا المنافق». رجال النجاشی، ص 394 (ش 1055). محقق تهرانی در الذریعة (ج 15، ص 163، ش 1064)، این کتاب را با عنوان طرق من روی عن امیر المؤمنین علیه السلام فهرست نموده است. 63. من حدّث هو و أبوه عن النبی . مصفّی المقال فی مصتفی علم الرجال، ص 420. این کتاب، همشتمل بر فهرست اسامی راویانی است که خودشان و پدرشان از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت نقل کرده اند. محقق تهرانی می گوید که ذهبی در الإصابة، در شرح حال عبد الله بن ابی سفیان بن حارث بن عبد المطلب، از این کتاب نقل قول می نماید. 64. من روی حدیث غدیر خم . رجال النجاشی، ص 394 (ش 1055). محقق تهرانی در الذریعة (ج 22، ص 226، ش 6807) این کتاب را با همین عنوان، فهرست نموده است. 65. من روی الحدیث من بنی هاشم و موالیهم . رجال النجاشی، ص 394 (ش 1055). این کتاب، همشتمل بر فهرستی از اسامی راویانی است که از بنی هاشم و اصحاب آنها روایت نقل کرده اند. محقق تهرانی در الذریعة (ج 22، ص 226، ش 6805) این کتاب را با همین عنوان، فهرست نموده است. 66. الموالی الأشراف و طبقاتهم . رجال النجاشی، ص 394 (ش 1055). شیخ طوسی در الفهرست (ص 424، ش 656)، این کتاب را با عنوان کتاب الموالی و تسمیة من روی الحدیث و تحیره من العلوم آورده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 23، ص 232، ش 877)، این کتاب را فهرست نموده و در ذیل کلمات شیخ طوسی می نویسد از ظاهر نام کتاب مشخص می شود که کتاب، همشتمل بر فهرست اسامی راویان حدیث و اسامی اشخاص متخصص در علوم مختلف، مانند: طب، نجوم و دیگر علوم است که علوم خود را بر ائمه معصوم علیهم السلام ارائه می کردند و از ایشان، تأیید می گرفتند.

انباری ، عبیدالله بن ابی زید (م 356 ق) . 67 . کتاب طرق حدیث أنت منی بمنزلة هارون من موسى . رجال النجاشی ، ص 232 (ش 617) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 15 ، ص 162 ، ش 1056) ، نام این کتاب را فهرست نموده است . 68 . کتاب طرق حدیث الرأیة . رجال النجاشی ، ص 232 (ش 617) . 69 . کتاب طرق حدیث الطائر . رجال النجاشی ، ص 232 (ش 617) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 15 ، ص 162 ، ش 1057) ، نام این کتاب را فهرست نموده است . 70 . کتاب طرق حدیث الغدير . رجال النجاشی ، ص 233 (ش 617) . 71 . کتاب طرق قسیم النار . رجال النجاشی ، ص 232 (ش 617) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 15 ، ص 163 ، ش 1061) ، این کتاب را با عنوان طرق روایة قسیم الجنة والنار ، فهرست نموده است .

بلخی خراسانی، مظفر بن محمد بن احمد (م 367 ق). 72. خصال الكمال و بعض ما روى في مناقب الرجال. الذريعة، ج 7، ص 162 (ش 878). محقق تهرانی در الذريعة (ج 10، ص 151)، این کتاب را با عنوان رجال أبي الجيش مظفر بن محمد بن أحمد البلخی هم فهرست نموده است.

ابن داوود قمی، محمد بن احمد (م 368 ق). 73. الممدوحين والمذمومين. الفهرست، ص 395 (ش 604)؛ رجال النجاشی، ص 384 (ش 1054). محقق تهرانی در الذريعة (ج 10، ص 85، ش 156)، این کتاب را با عنوان رجال ابن داوود قمی و نیز با عنوان های رجال محمد (ج 10، ص 142) و الممدوحين و المذمومين (ج 22، ص 224، ش 6789) فهرست نموده است.

ابو غالب زراری، احمد بن محمد بن محمد (285 _ 368 ق). 74. رسالة أبي غالب الزراري و تكملتها، تحقيق: سيّد محمدرضا حسینی جلالی، قم: مركز البحوث والتحقيقات الإسلامية، 1411 ق، 356 ص (ص 1 _ 184)، اول / رسالة في آل أعين، شرح: سيّد محمد علی مولوی موحد ابطحی اصفهانی، اصفهان: مطبعة ربّانی، 1399 ق، 120 ص (ص 1 _ 94). این کتاب، مشتمل بر نامه ای است که ابو غالب زراری به نوه خویش در معرفی خود و بزرگان خاندان اعین نوشته است. در ضمن معرفی آل اعین، می توان از لا به لای مطالب کتاب، فواید رجالی بسیاری را به دست آورد. این کتاب، به عنوان یکی از منابع رجالی مطرح است؛ چون مؤلف، علاوه بر معرفی رویان آل اعین، راویانی را که در ارتباط با خاندان اعین هستند، معرفی کرده است. همچنین این کتاب به عنوان یکی از منابع فهرست نگاری و کتابشناسی مطرح است؛ چون مؤلف، فهرستی از کتاب هایی که اجازه نقل آنها را داشته است، با ذکر مؤلف آن کتاب ها معرفی نموده است. پس از ابو غالب زراری، حسین بن عبید الله غضائری، در کتاب ها و نوشته ها، به اسامی اشخاصی برخورد کرده است که مربوط به خاندان اعین هستند و در کتاب رسالة أبي غالب الزراري ذکر نشده اند و بر همین اساس، کتاب تکملة رسالة أبي غالب الزراري را در تکمیل رساله ابو غالب زراری، با ذکر نام و طریق اشخاص، تألیف نموده است. محقق، مقدمه مفصّلی در معرفی مؤلف و کتاب رسالة أبي غالب الزراري آورده است و سپس بر متن کتاب، حاشیه های زیادی را ذکر نموده است و به عنوان تکمیل کتاب، تألیف خود با عنوان معجم الأعلام من آل أعين الكرام را در شرح حال اشخاصی که از خاندان اعین هستند، الحاق نموده است. شیخ طوسی در الفهرست (ص 74، ش 94) این کتاب را با عنوان کتاب الرسالة إلى ابن إبنه أبي طاهر في ذكر آل أعين فهرست نموده است. محقق تهرانی در الذريعة (ج 1، ص 143، ش 674)، این رساله را با عنوان إجازة الشيخ أبي غالب و نیز با عنوان های رجال أبي غالب الزراري (ج 10، ص 93) و رسالة أبي غالب الزراري (ج 11، ص 7، ش 31) فهرست نموده است. 75. کتاب التاريخ. الفهرست، ص 74 (ش 94)؛ رجال النجاشی، ص 83 (ش 201). محقق تهرانی در الذريعة (ج 3، ص 227، ش 825)، این کتاب را با عنوان تاریخ أبي غالب الزراري فهرست نموده است.

ابن قولویه، جعفر بن محمد (م 369 ق). 76. فهرست ما رواه من الكتب و الأُصول. الفهرست، ص 109 (ش 141). در رجال النجاشی (ص 123، ش 318)، شرح حال این مؤلف، بدون ذکر این اثر، آمده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 16، ص 375، ش 174)، این کتاب را با عنوان فهرست ابن قولویه فهرست نموده است.

مرزبانی، محمد بن عمران (297_ 378 ق). 77. رجال محمد بن عمران بن موسی المرزبانی. الذریعة، ج 10، ص 147.

ابن بابویه قمی، محمد بن علی (شیخ صدوق) (م 381 ق). 78. تاریخ ابن بابویه. رجال النجاشی، ص 389 (ش 1049). محقق
تهرانی در الذریعة (ج 3، ص 222، ش 812) این کتاب را فهرست نموده و احتمال داده است که این کتاب، مشتمل بر شرح حال
راویان عامه و خاصه بوده است. 79. ذکر من لقیه من أصحاب الحدیث و عن کل واحد منهم حدیث. رجال النجاشی، ص 389 (ش
1049). این کتاب، مشتمل بر فهرست اسامی رجالی است که دارای نقل حدیث هستند و ظاهراً شیخ صدوق، آنها را ملاقات نموده
است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 21، ص 72، ش 4006)، این کتاب را با عنوان مشیخة الصدوق و با عنوان موجود در رجال
النجاشی (ج 10، ص 37، ش 205) فهرست نموده است. 80. الرجال المختارین من أصحاب النبی صلی الله علیه و آله. رجال
النجاشی، ص 389 (ش 1049). سید محسن امین در اعیان الشیعة (ج 10، ص 25) و محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 83، در
ضمن ش 148)، نام این کتاب را در فهرست اسامی آثار این مؤلف آورده اند. 81. فهرست ابن بابویه. الفهرست، ص 201 (ش 299
_ 300). این کتاب، نزد شیخ طوسی موجود بوده است و او در الفهرست، در شرح حال «زید النرسی» و «زید الزرّاد»، نقل قولی از این
کتاب آورده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 16، ص 374، ش 1438) آن را فهرست نموده است. 82. مشیخة الفقیه. منتشر شده
در: [کتاب] من لا یحضره الفقیه. دار صعب و دار التعارف للمطبوعات. 4 ج (ج 4، ص 137). شیخ صدوق در کتاب من لا یحضره
الفقیه، برای اختصار در سند، اوایل اسناد اغلب روایات را حذف نموده است و برای رفع نقصان موجود در اسناد، در آخر همین کتاب،
المشیخة را که در بردارنده طریق خود به هر یک از روایانی است که روایت را از وی نقل نموده، تهیه و تنظیم کرده است. شرح های
تألیف شده بر این مشیخة عبارت اند از: شرح محمد تقی مجلسی اصفهانی (م 1070 ق). شرح سید هاشم بحرانی توبلی اصفهانی (م
1107 ق) با عنوان تعریف رجال من لا یحضره الفقیه. شرح علی بن حسن خراسانی (زنده در 1110 ق). شرح یاسین بلادی بحرانی (م
ق 12) با عنوان معین النبیة فی رجال من لا یحضره الفقیه. شرح سید عبد الله کبیر عاملی اصفهانی (م 1243 ق). شرح محمد حسن
بروجنی (زنده در 1257 ق). شرح سید محمد حسین طباطبایی تبریزی (م 1294 ق). شرح سید میرزا محمد هاشم چهار سوقی (م
1318 ق). شرح میرزا یحیی مستوفی اصفهانی (م 1326 ق). شرح سید حسن موسوی آل خراسان نجفی (ق 14). شرح عباس
حاجیانی دشتی با عنوان نخبة المقال فی تمییز الاسناد والرجال. شرح محمد جعفر شمس الدین. در «ترتیب» مشیخة کتاب من لا
یحضره الفقیه، این کتاب ها تألیف شده اند: ترتیب حسن بن زید الدین عاملی (صاحب معالم) (م 1011 ق). ترتیب عبد الحی بن
محمد یزدی (زنده در 1055 ق). ترتیب فخر الدین طریحی (م 1085 ق). ترتیب علاء الدین محمد گلستانه (م 1110 ق). در تکمیل
این مشیخة و مشیخة التهذیب و کتاب من لا یحضر، مرحوم محمد علی آل کشکول (م 13 ق)، کتابی را با عنوان حدیقة النظار [/ الأنظار]
فی مشیخة الفقیه والتهذیب والاستبصار، تألیف نموده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 21، ص 72، ش 4007) این کتاب را
فهرست نموده است. 83. المصایح. رجال النجاشی، ص 389 (ش 1049). این کتاب، مشتمل بر فهرست اسامی راویان هر یک از
معصومان علیهم السلام و شامل پانزده «مصباح» است: مصباح اول، شامل اسامی رجالی است که از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت
نقل کرده اند. مصباح دوم، شامل اسامی زنانی است که از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت نقل کرده اند. مصباح سوم، شامل اسامی
راویانی است که از امیر مؤمنان علیه السلام روایت نقل کرده اند. مصباح چهارم، شامل اسامی راویانی است که از حضرت زهرا
علیها السلام روایت نقل کرده اند. مصباح پنجم، شامل اسامی راویانی است که از امام حسن علیه السلام روایت نقل کرده اند. به همین
ترتیب، در بیان فهرست اسامی راویان از هر یک از معصومان علیهم السلام، یک «مصباح» آورده شده است. در مصباح پانزدهم نیز
فهرست اسامی اشخاصی که دارای تویق بوده اند، آورده شده است. در رجال النجاشی، هر یک از این «مصباح» ها به عنوان یک کتاب

مستقل ، فهرست شده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 146) ، این کتاب را با عنوان رجال الشيخ الصدوق محمد و نیز با عنوان المصابیح (ج 21 ، ص 80 ، ش 4043) هم فهرست کرده است . 84 . المعرفة برجال البرقی . رجال النجاشی ، ص 389 (ش 1049) . سید محسن امین در أعیان الشیعة (ج 10 ، ص 25) و محقق تهرانی در الذریعة (ج 21 ، ص 249 ، ش 4874) نام این کتاب را در فهرست کتاب های این مؤلف آورده اند .

شیبانی ، محمد بن عبد الله (ابوالمفضل) (م 387 ق). 85. رجال أبي المفضل الشيباني . الذريعة ، ج 10 ، ص 94 (ش 181) . محقق
تهرانی در الذريعة (ج 10 ، ص 145) ، این کتاب را با عنوان رجال محمد بن عبد الله فهرست نموده است . 86 . من روی حدیث غدیر
ختم . رجال النجاشی ، ص 396 (ش 1059) . محقق تهرانی در الذريعة (ج 22 ، ص 226 ، ش 6806) ، این کتاب را با عنوان من روی
حدیث الغدیر ، فهرست نموده است . 87 . من روی عن زید بن علی بن الحسین علیهم السلام . رجال النجاشی ، ص 396 (ش 1059)
این کتاب ، مشتمل بر فهرست اسامی راویانی است که از زید بن علی بن حسین علیهما السلام روایت نقل کرده اند . محقق تهرانی در
الذريعة (ج 22 ، ص 227 ، ش 6810) ، این کتاب را فهرست نموده است .

ابن جندی جراح ، احمد بن محمد (305 یا 307 _ 390 ق). 88. الرواة والفلح . رجال النجاشی ، ص 85 (ش 206) . محقق تهرانی
در الذريعة (ج 10 ، ص 84 ، ش 152) ، این کتاب را با عنوان رجال ابن الجندی و با عنوان الرواة و الفلح (ج 11 ، ص 256 ، ش
1565) هم فهرست نموده است .

کاتب ، هبة الله بن احمد (زنده در 400 ق). 89. رجال ابن البرنية . الذريعة ، ج 10 ، ص 83 (ش 149) .

آملی طبری، محمد بن جریر (ق 4). 90. الرواة عن أهل البيت. میزان الاعتدال، ج 6، ص 90 (ش 7313). محقق تهرانی در الذریعة (ج 11، ص 256، ش 1564)، این کتاب را با عنوان ذکر شده و نیز با عنوان رجال الشیخ أبی جعفر محمد (ج 10، ص 143، ش 268) هم فهرست نموده است.

ابن بابویه قمی، حسین بن حسن (ق 4). 91. الفهرست. رجال النجاشی، ص 167 (ش 441). در رجال النجاشی، در شرح حال «ربعی بن عبد الله بن الجارود» از این کتاب، نقل قول شده است. عنایة الله قهپایی در مجمع الرجال (ج 2، ص 171)، در حاشیه ای که بر ذیل نام این مؤلف آورده، به نام این کتاب، اشاره نموده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 112)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ حسین فهرست کرده و در ضمن عنوان، به نام اصلی کتاب هم اشاره نموده است. همچنین در مصنفی المقال (ص 142)، نام این کتاب را آورده است.

ابن بطة قمی، ابو جعفر محمد بن جعفر بن احمد (ق 4). 92. الفهرست. رجال النجاشی، 372 (ش 1019). مرحوم نجاشی آورده است که در کتاب فهرست این مؤلف، غلط های زیادی وجود دارد. محقق تهرانی در الذریعة (ج 16، ص 347، ش 1739)، این کتاب را با عنوان فهرست ابن بطة و با عنوان رجال الشیخ أبی جعفر و طبقات الرجال (ج 10، ص 143) فهرست نموده است.

آزدي كوفي ، احمد بن حسين بن عبد الملك (ق 4). 93. كتاب المشيخة . فهرست ، ص 58 (ش 71) ؛ رجال النجاشي ، ص 80 (ش 193). شيخ طوسي در فهرست و كتاب الرجال (ص 415 ، ش 6008) ، با بيان نام اين كتاب ، لقب اين مؤلف را «الأودي» آورده است . مرحوم نجاشي اشاره نموده كه مؤلف كتاب ، مشيخه را جمع آوري نموده و بر اساس حروف الفباي اسامي مشايخ ، تنظيم نموده است . محقق تهراني در الذريعة (ج 10 ، ص 95) ، اين كتاب را با عنوان رجال الأزدي فهرست نموده و اشتباها نام مؤلف را با عنوان «محمد بن الحسين بن عبد الملك الأزدي الكوفي» آورده است . وي همچنين با عنوان مبوّب كتاب المشيخة (ج 19 ، ص 57 ، ش 295) ، اين كتاب را فهرست نموده است .

بجلي ، ابان بن محمد (ق 4). 94. النوادر عن الرجال . رجال النجاشي ، ص 14 ، (ش 11) . مرحوم نجاشي آورده است كه نام اين كتاب در شرح حال «ابان بن محمد البجلي» آمده است و اشاره شده كه اين شخص ، معروف به «سندى البرّاز» است . محقق تهراني در كتاب مصفّى المقال (ص 5) ، متذكّر شده است كه از ميان كتاب هاى شيعة ، نزديك به دويست كتاب با اين عنوان (النوادر) ، مشخص شده اند كه موضوع آنها بيان احاديث غير مشهور و يا احكام غير متداول است ، اما تنها النوادر ابان بن محمد بجلي والنوادر جعفر بن عبد الرحمان كاهلي ، مقيّد به «عن الرجال» شده اند و اين ، به جهت مشيخه گونه بودن آنهاست . اين كتاب در الذريعة (ج 24 ، ص 341 ، ش 1868) با عنوان النوادر عن الرجال و نيز با عنوان كتاب الرجال (ج 10 ، ص 82 ، ش 146) فهرست شده است .

حداد عسكري ، على بن محمد بن جعفر (ق 4). 95. من روى من نشأ من آل أبي طالب . رجال النجاشي ، ص 262 (ش 686) . اين كتاب ، مشتمل بر فهرست اسامي راوياني است كه از زنان آل ابى طالب ، روايت نقل کرده اند . محقق تهراني در الذريعة (ج 22 ، ص 228 ، ش 6822) اين كتاب را با عنوان من روى من نساء آل أبي طالب و نيز با عنوان رجال ابن ريديويه (ج 10 ، ص 85 ، ش 157) فهرست نموده است .

حمیری، عبد الله بن جعفر (ق 4). 96. الفهرست . الفهرست ، ص 294 (ش 440) . در رجال النجاشی (ص 219 ، ش 573) ، در شرح حال این مؤلف ، نامی از این کتاب نیامده است ؛ اما شیخ طوسی در الفهرست ، در شرح حال این شخصیت ، پس از بیان فهرست کتاب های وی می نویسد : «و غیر ذلك من روایاته ومصنّفاته وفهرست کتبه» . محقق تهرانی در کتاب مصفّی المقال (ص 247) می گوید که منظور از تعبیر «فهرست» در این متن ، فهرست کتاب های عبد الله حمیری نیست ؛ بلکه مراد شیخ طوسی آن است که این شخصیت ، دارای کتابی به نام الفهرست بوده است که مشتمل بر فهرست کتاب هایی است که وی از آنها روایت نقل کرده است .

دُبیلی ، محمّد بن وهبان (ق 4). 97. من روی عن علی أميرالمؤمنین علیه السلام . رجال النجاشی ، ص 396 (ش 1060) . این کتاب ، مشتمل بر فهرست اسامی راویانی است که از حضرت علی علیه السلام روایت نقل کرده اند . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 148) ، این کتاب را با عنوان رجال محمّد بن وهبان الدبیلی با عنوان ذکر شده در رجال النجاشی (ج 22 ، ص 227 ، ش 6818) هم فهرست نموده است .

دُورَى وَرَاقٍ ، احمد بن عبد الله (ق 4). 98. طرق من روى رد الشمس . رجال النجاشى ، ص 85 (ش 205) . محقق تهرانى در الذريعة (ج 15 ، ص 163 ، ش 1063) ، اين كتاب را فهرست نموده است .

ربعى فياض ، على بن حسن بن على بن فضال (ق 4). 99. كتاب الرجال . الفهرست ، ص 272 (ش 392) ؛ رجال النجاشى ، ص 257 (ش 676) .

زيدى بقال ، عبد العزيز بن اسحاق (ق 4). 100. طبقات الشيعة . الفهرست ، ص 341 (ش 537) . ابن شهر آشوب در معالم العلماء (ص 81 ، ش 548) ، در ذيل نام اين مؤلف ، به اين كتاب ، اشاره کرده است . محقق تهرانى در الذريعة (ج 15 ، ص 151 ، ش 991) اين كتاب را با عنوان طبقات الرجال و با عنوان رجال عبد العزيز أبى القاسم (ج 10 ، ص 125) هم فهرست نموده است .

سمرقندى ، حيدر بن محمد بن نعيم (ق 4). 101. رجال أبى أحمد حيدر . الذريعة ، ج 10 ، ص 114 (ش 237) . محقق تهرانى در الذريعة (ج 10 ، ص 107) ، اين كتاب را با عنوان رجال أبى أحمد جنيد فهرست نموده است . علت اختلاف عناوين در آن است كه ابن نديم ، در كتاب الفهرست خود ، در شرح حال محمد بن مسعود عياشى ، اين مؤلف را با عنوان «جنيد بن محمد بن نعيم» آورده است ؛ ليكن محقق تهرانى متذکر می شود كه احتمالاً عنوان «جنيد» از خطای ناسخ باشد و در كتاب هاى الفهرست و الرجال شيخ طوسى ، خلاصة الأقوال ، رجال ابن داوود و كتاب هاى ديگر ، با عنوان «حيدر بن محمد بن نعيم» آورده شده است .

شريف ابو يعلى ، حمزة بن قاسم بن على بن حسن بن عبید الله بن عباس بن على عليه السلام (ق 4). 102. من روى عن جعفر بن محمد عليه السلام من الرجال . رجال النجاشى ، ص 140 (ش 364). محقق تهرانى در الذريعة (ج 22 ، ص 227 ، ش 6809) اين كتاب را با عنوان من روى عن أبى عبد الله الصادق عليه السلامو نیز با عنوان هاى رجال الشريف أبى يعلى (ج 10 ، ص 94 ، ش 183) و رجال حمزة الشريف أبى يعلى (ج 10 ، ص 114 ، ش 234) فهرست نموده است .

عقيقى ، على بن احمد بن على بن محمد (ق 4). 103. كتاب الرجال . فهرست ، ص 284 (ش 425). محقق تهرانى در الذريعة (ج 10 ، ص 131 ، ش 254) ، اين كتاب را با عنوان رجال العقيقى فهرست نموده و آورده است كه علامه حلى در خلاصة الأقوال و نجاشى در الرجال در مواردى مانند شرح حال زياد بن عيسى (ص 170 ، ش 449) ، و ابن داوود در الرجال و شيخ ابو على محمد بن اسماعيل در منتهى المقال با رمز «عق» از اين كتاب ، نقل قول هاى را آورده اند و اين شخص ، غير از احمد بن على بن محمد عقيقى است .

عمى ، احمد بن ابراهيم بن معلّى (ق 4). 104. التاريخ . رجال النجاشى ، ص 96 (ش 239). مؤلف احتمالاً دو كتاب به نام هاى التاريخ الكبير و التاريخ الصغير تأليف نموده است و در رجال النجاشى ، عنوان التاريخ براى اين دو كتاب ، اختيار شده و آمده است : «التاريخ و هو كتاب كبير و صغير» ؛ اما شيخ طوسى در فهرست (ص 71 ، ش 90) ، هر دو عنوان را در فهرست آثار اين مؤلف ، با تعبير «كتاب التاريخ الكبير ، كتاب التاريخ الصغير» آورده است .

عیاشی، محمد بن مسعود (ق 4). 105. معرفة الناقلين . الفهرست، ص 396 (ش 605)؛ رجال النجاشی، ص 350 (ش 944). محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 94)، این کتاب را با عنوان معرفة الناقلين و نیز با عنوان های رجال ابي النصر العیاشی (ج 10، ص 94) و رجال العیاشی (ج 10، ص 139) و رجال محمد بن مسعود العیاشی (ج 10، ص 147) فهرست نموده است.

فاریابی، جبرئیل بن احمد (ق 4). 106. رجال ابي محمد جبرئیل . الذریعة، ج 10، ص 103 (ش 220). مؤلف، از مشایخ محمد بن مسعود عیاشی (ق 3_4) صاحب کتاب معرفة الناقلين است و در موارد بسیاری نقل کرده است: «حدّثنی جبرئیل بن أحمد»؛ ولی به نام کتاب وی تصریح ننموده است؛ اما محمد بن عمر کَشّی که از شاگردان محمد بن مسعود عیاشی است، در کتاب خود تصریح کرده که: «وجدت بخط جبرئیل فی کتابه ...». محقق تهرانی از این عبارت نتیجه گرفته است که جبرئیل بن احمد فاریابی، دارای کتابی در رجال بوده است که از آن، به منظور شناخت جرح و تعدیل رجال و راویان حدیث، استفاده می شده است.

کَشّی، محمد بن عمر بن عبد العزیز (ق 4). 107. کتاب الرجال . الفهرست، ص 403 (ش 615)؛ رجال النجاشی، ص 372 (ش 1018). این کتاب یکی از اصول چهارگانه رجال شیعه است که ابن شهر آشوب در معالم العلماء (ص 101، ش 679) و محقق تهرانی در الذریعة (ج 21، ص 261)، این کتاب را با عنوان معرفة الناقلين عن الأئمة الصادقین معرفی نموده اند. کتاب، مشتمل بر روایت ها و اخبار مربوط به رجال شیعه و اهل سنت است؛ لیکن دارای غلط هایی بوده است که شیخ طوسی به منظور تصحیح آن، اقدام به تألیف کتاب اختیار معرفة الرجال نموده و آن را تلخیص کرده است. آنچه از اصل کتاب در اختیار ماست، شامل همین خلاصه ای است که شیخ طوسی با عنوان اختیار معرفة الرجال جمع آوری نموده است. در کتاب های رجال اهل سنت، مانند لسان المیزان، نقل قول هایی از اصل این کتاب که در اختیار معرفة الرجال وجود ندارد، آورده شده است. محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 277) می گوید که لسان المیزان، از کتاب رجال الکَشّی با عنوان رجال الشیعة نام برده است. خود ایشان در الذریعة (ج 10، ص 147)، این کتاب را با عنوان رجال محمد بن عمر الکَشّی و نیز با عنوان رجال الکَشّی (ج 10، ص 141، ش 262) آورده است. از مطالب موجود در کتاب اختیار معرفة الرجال می توان فهمید که در زمینه رجال شیعه، روایت های موجود در این کتاب، تاریخ تشیع در عصر حیات ائمه معصوم، تشکیلات تشیع و فرقه ها و دسته بندی های داخلی شیعه را مشخص نموده است. همچنین روایت هایی که در شرح حال رجال هستند، آورده شده است.

محرابی ، محمد بن حسن (ق 4). 108. كتاب الرجال . رجال النجاشی ، ص 350 (ش 943) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 142 ، ش 266) ، این کتاب را با عنوان رجال المحاربی فهرست نموده است .

جرجانی ، ابو علی احمد بن محمد بن احمد . 109 . ذکر من روی من طرق أصحاب الحديث أن المهدي عليه السلام من ولد الحسين عليه السلام . رجال النجاشی ، ص 86 (ش 208) . مرحوم نجاشی آورده است که در این کتاب ، اخبار مربوط به امام مهدی (عج) جمع آوری شده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 37 ، ش 208) ، این کتاب را با عنوان ذکر شده و نیز با عنوان رجال الشيخ أبي علي الجرجاني (ج 10 ، ص 92 ، ش 179) ، فهرست نموده است .

احمد بن نصر بن سعد 110 . كتاب الرجال . إقبال الأعمال ، ج 3 ، ص 86 . ابن طاووس (589 _ 664 ق) در إقبال الأعمال ، از این کتاب ، نقل قول آورده است و اظهار نموده که نسخه ای از این کتاب ، نزد وی موجود بوده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 92 ، ش 178) ، این کتاب را با عنوان رجال أبي العباس ، فهرست نموده است .

ریان ، ابو نصر 111 . فهرست كتب عدوی . رجال النجاشی ، ص 265 (ش 689) . نجاشی در شرح حال «علی بن محمد العدوی» به این فهرست که در معرفی آثار این مؤلف آورده شده ، اشاره نموده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 94 ، ش 182) ، این فهرست را با عنوان رجال أبي النضر و کنیه مؤلف را «ابو نصر بن الریان» آورده است .

تألیفات رجالی : قرن پنجم هجری

تألیفات رجالی قرن پنجم هجری جوهری بغدادی ، احمد بن محمد (م 401 ق). 112. الاشتمال فی معرفة الرجال و من روی عن امام امام . الفهرست ، ص 78 (ش 99) ؛ رجال النجاشی ، ص 85 (ش 207) . این کتاب ، مشتمل بر فهرستی از اسامی راویان ائمه علیهم السلام و بر اساس ترتیب طبقات اصحاب امامان علیهم السلام است . اسامی راویان هر يك از ائمه معصوم علیهم السلام ، به طور مستقل و بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده است . روش دسته بندی راویان ، مانند ترتیب رجال الطوسی و رجال البرقی است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 2 ، ص 101 ، ش 396) ، این کتاب را با عنوان ذکر شده و نیز با عنوان های رجال ابن عیاش الجوهری (ج 10 ، ص 87 ، ش 162) و الشامل (ج 13 ، ص 13 ، ذیل ش 31) فهرست نموده است . 113 . ذکر من روی الحدیث من بنی ناسرة . الفهرست ، ص 78 (ش 99) ؛ رجال النجاشی ، ص 85 (ش 207) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 36 ، ش 195) این کتاب را فهرست نموده است .

قنانی کاتب ، علی بن عبد الرحمان (م 413 ق). 114 . کتاب طرق خیر الولاية . رجال النجاشی ، ص 269 (ش 706) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 15 ، ص 163 ، ش 1059) ، این کتاب را فهرست نموده است .

ابن نوح سیرافی ، احمد بن علی بن عباس (م ح 420 ق) . 115 . الزیادات علی ابی العباس بن سعید فی رجال جعفر بن محمد علیهما السلام . رجال النجاشی ، ص 86 (ش 209) . این کتاب در تکمیل رجال ابن عقدة _ که مشتمل بر فهرست اسامی اصحاب امام صادق علیه السلام بوده _ تألیف شده است . نجاشی ، این کتاب را با وصف «مستوفی» آورده است و شیخ طوسی در الفهرست (ص 86 ، ش 117) ، نام مؤلف آن را «أحمد بن محمد بن نوح السیرافی ، یکتی أبا العباس» و کتاب را با عنوان الرجال الذین رووا عن أبی عبد الله علیه السلام معرفی نموده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 12 ، ص 76 ، ش 518) ، این کتاب را با عنوان الزیادات علی أخبار أبی العباس بن سعید _ یعنی ابن عقدة _ فی رجال جعفر بن محمد علیهما السلام ، فهرست نموده است . 116 . المصابیح فی ذکر من روی عن الائمة علیهم السلام لكل إمام . رجال النجاشی ، ص 86 (ش 209) . این کتاب ، مشتمل بر فهرست اسامی راویان هر یک از معصومان علیهم السلام به طور مستقل است . شیخ طوسی در الفهرست (ص 86 ، ش 117) ، در شرح حال این مؤلف ، وی را «أحمد بن محمد بن نوح السیرافی» معرفی نموده و نام این کتاب را در فهرست آثار وی نیاورده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 21 ، ص 78 ، ش 4034) ، این کتاب را با عنوان المصابیح فیمن روی عن الائمة علیهم السلام لكل إمام ، فهرست نموده است .

ابن عبدون بزّاز ، احمد بن عبد الواحد (م 423 ق) . 117 . کتاب التاریخ . رجال النجاشی ، ص 87 (ش 211) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 3 ، ص 223 ، ش 814) ، این کتاب را با عنوان تاریخ ابن الحاشر ، فهرست نموده است . 118 . الفهرست . الفهرست ، شیخ طوسی ، ص 13 (ش 7) . در رجال النجاشی (ص 87 ، ش 211) ، در شرح حال احمد بن عبد الواحد بن احمد بزّاز ، معروف به ابن عبدون ، نامی از این کتاب نیامده است ؛ لیکن شیخ طوسی در الفهرست ، در شرح حال ابراهیم بن محمد بن سعید ثقفی ، نام این کتاب را آورده و از آن ، نقل قول دارد . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 84 ، ش 153) ، این کتاب را با عنوان رجال ابن الحاشر و نیز با عنوان رجال ابن عبدون (ج 10 ، ص 86 ، ش 160) و در مصفّی المقال (ص 19) با عنوان الفهرست ، فهرست نموده است . شایان ذکر است که احتمال اتحاد میان این کتاب و کتاب التاریخ ، وجود دارد .

علم الهدی، علی بن الحسین (مشهور به سید مرتضی) (355 _ 436ق). 119. رجال الشیعة. لسان المیزان، ج 2، ص 120 (ش 1927). ابن حجر عسقلانی در لسان المیزان، در شرح حال جبلة بن محمد، از این کتاب نقل قول دارد. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 133، ش 256) این کتاب را با عنوان رجال السید علم الهدی فهرست نموده است.

کراچکی، محمد بن علی (م 449ق) 120. الفهرست. الدرر الواقیة، ص 248. رضی الدین علی بن موسی بن جعفر بن طاووس در الدرر الواقیة، از این کتاب نقل قول دارد. محقق تهرانی در الذریعة (ج 16، ص 393، ش 1840) این کتاب را با عنوان فهرست الكراچکی و نیز با عنوان رجال أبی الفتح محمد بن علی بن عثمان الكراچکی (ج 10، ص 146)، فهرست نموده است.

غضایری، احمد بن حسین بن عبیدالله (نیمه اول ق 5). 121. تاریخ ابن الغضائری. رجال النجاشی، ص 77 (ش 182). این کتاب، مشتمل بر شرح حال و تاریخ وفات راویان حدیث شیعه و اهل سنت است. در رجال النجاشی، در شرح حال «احمد بن محمد بن خالد البرقی»، از این کتاب نقل قول آمده است. محقق تهرانی آورده است که این کتاب، بعد از وفات احمد بن حسین غضایری، در اختیار نجاشی بوده است. وی در الذریعة (ج 3، ص 224، ش 818) این کتاب را فهرست نموده است. 122. تکملة رسالة أبي غالب الزراري. چاپ شده در ضمن: رسالة أبي غالب الزراري، تحقیق: سید محمد رضا حسینی جلالی، قم: مرکز البحوث و التحقیقات الإسلامية، 1411ق، 356ص (ص 185_194)، اول. ابو غالب زراری (م 368ق) به منظور معرفی خود و بزرگان خاندان اعین به نوه اش کتابی با عنوان رسالة أبي غالب الزراري تألیف نموده که مشتمل بر فواید رجالی، معرفی راویان آل اعین و غیر آنها و کتابشناسی است. پس از آن، حسین بن عبیدالله غضایری، در کتاب ها و نوشته ها به اسامی اشخاصی برخورده است که به خاندان اعین مربوط اند و در این رساله ذکر نشده اند و بر همین اساس، کتاب تکملة رسالة أبي غالب الزراري را در تکمیل آن، با ذکر نام و طریق اشخاص، تألیف نموده است. این تکمله در چاپ های مختلف، پس از متن رسالة أبي غالب الزراري آورده شده است. چاپ دیگر این تکمله در ضمن کتاب رسالة في آل أعین، شرح سید محمد علی موسوی موحد ابطحی اصفهانی (اصفهان: مطبعة ربّانی، 1399ق) است. 123. فهرست الأصول. الفهرست، ص 2. شیخ طوسی در مقدمه الفهرست، متذکر شده است که وی دارای دو کتاب بوده که یکی از آنها فهرست در اصول بوده که از آن نسخه برداری نشده است و متأسفانه، به وسیله ورثه وی از بین رفته است. 124. فهرست المصنّفات. الفهرست، ص 2. شیخ طوسی در مقدمه الفهرست، متذکر شده است که وی، دارای دو کتاب بوده که یکی از آنها فهرست در مصنّفات بوده که از آن نسخه برداری نشده است و متأسفانه، به وسیله ورثه وی از بین رفته است.

نجاشی اسدی کوفی، ابوالعباس احمد بن علی بن احمد بن عباس (372 450 ق) 125. رجال النجاشی، تحقیق: سید موسی شبیری زنجانی، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، 1418 ق، 496 ص، ششم. این کتاب، یکی از چهار کتاب اصلی علم رجال است و به دلیل اعتبار آن، از دیرباز، مورد مراجعه و استناد بوده است. نام اصلی کتاب، فهرست أسماء مصنفی الشیعة است؛ اما به رجال النجاشی مشهور شده است. مؤلف در مقدمه مختصر خود، انگیزه اش از تألیف این کتاب را کلام سید مرتضی (مشهور به علم الهدی) بیان داشته که گفته است: مخالفان ما اظهار می دارند که شما صاحب بزرگان و تألیفاتی نیستید. به همین دلیل، مؤلف این کتاب را در بیان فهرست اسامی مؤلفان شیعه و غیر شیعه که در مورد شیعه کتاب نوشته اند، بر اساس ترتیب حروف الفبا، در دو جزء تنظیم نموده است. جزء اول، از حرف «الف» تا «ظ»، و جزء دوم، از حرف «عین» تا «ی» ادامه می یابد و به ذکر کنیه اشخاصی که به کنیه مشهورند، خاتمه می یابد. شایان ذکر است که مؤلف، قبل از شروع حرف «الف»، شرح حال شش نفر از مؤلفانی را که در صدر اسلام می زیسته اند، به طور مستقل آورده است. در شرح حال مؤلفان، نام، کنیه، لقب، نسب، قبیله، محل تولد و سکونت، خاندان، طبقه، تاریخ حیات، مذهب، توثیق یا تضعیف، مدح یا ذم، تعداد احادیث و فهرست تألیف ها مشخص شده است. در بیان طبقه مؤلفان، نجاشی به منظور شناخت مؤلف و تمیز وی از دیگران، امام یا امامان و راویان مهمی را که از آنها روایت دارند، مشخص نموده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 16، ص 376، ش 1746) این کتاب را با عنوان فهرست أسماء مصنفی الشیعة و مصنفاتهم و ابن حجر عسقلانی در لسان المیزان، با عنوان رجال الشیعة فهرست نموده اند. چاپ های دیگر این کتاب عبارت اند از: 1_ الرجال، تهران: مرکز نشر کتاب، 360 ص، رقعی. 2_ رجال النجاشی، تحقیق و مقدمه: محمد هادی یوسفی غروی، سنگی، رقعی. 3_ بمبئی: 1317 ق، سنگی. 4_ تحقیق: محمد جواد نائینی، مقدمه: جعفر سبحانی، بیروت: دارالأضواء، 1408 ق، 2 ج. حاشیه هایی که بر کتاب رجال النجاشی نوشته شده عبارت اند از: حاشیه محمد بن حسین حارثی عاملی (شیخ بهایی) (م 1031 ق). حاشیه امیر نجم الدین (م ق 11)، که با عنوان رجال الأمیر نجم الدین آمده است. حاشیه عنایة الله قهپایی (م ق 11). حاشیه احمد بن صالح بحرانی قطیفی (م 1315 ق). حاشیه ابو الفضل نوری تهرانی کلانتری (م 1316 ق). حاشیه سید حسین طباطبایی بروجردی (م 1380 ق). حاشیه محمود دریاب نجفی. شرح سید محمد علی موحد ابطحی، با عنوان تهذیب المقال فی تنقیح کتاب الرجال. «ترتیب» های تألیف شده بر رجال النجاشی عبارت اند از: ترتیب عنایة الله قهپایی (م ق 11). ترتیب محمد تقی خادم انصاری (م ق 11). ترتیب داوود بن حسن بحرانی (م ق 12).

طوسی، محمد بن حسن (385 _ 460). 126. اختیار معرفة الرجال، المعروف ب «رجال الكشي»، تصحيح و تحقیق: حسن مصطفوی، مقدمه: محمد واعظ زاده خراسانی، مشهد: دانشکده الهیات و معارف اسلامی (کنگره هزاره شیخ طوسی)، 1348 ش، 616 + 343 ص / تصحيح: علی محلاتی حائری، بمبئی: مصطفویة، 1317ق / تصحيح و تعليق: سيّد احمد حسینی، كربلا. مؤسسة أعلمی، با عنوان «رجال الكشي» / تصحيح و تعليق: ميرداماد استرآبادی، تحقيق: سيّد مهدي رجایی، مؤسسة آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث، 2 ج. كتاب رجال الكشي تأليف محمد بن عمر بن عبد العزيز كشي (ق 4)، كه معرفة الناقلين نام داشته، دارای غلط های زیادی بوده است و مرحوم شیخ طوسی، برای رفع این غلط ها آن را تلخیص نموده است. درباره اصل رجال الكشي، نظریه های مختلفی وجود دارد، از جمله این كه مشتمل بر عامّه و خاصّه بوده است و شیخ طوسی، تنها رجال خاصّه را بیان کرده است. متن كتاب، در بردارنده روایات و اخبار رجال و روایان حدیث است. اسامی رجال بر اساس اصحاب رسول اکرم و اصحاب ائمه عليهم السلام باب بندی نشده اند و حتی ترتیب الفبا در آنها مراعات نشده است؛ اما با يك سير اجمالی روشن می گردد كه معرفتی طبقات، همراه با تقدّم و تأخر تاریخ زندگی رجال، تا حدودی مورد نظر بوده است، به طوری كه با روایات منقول از بعضی صحابیان رسول اکرم و یاران حضرت علی علیه السلام روایت ها شروع می شوند و سپس به ترتیب، اصحاب ائمه عليهم السلام ذکر شده اند و به رجال عصر غیبت صغرا ختم می شود. با بررسی روایت های این كتاب می توان تاریخ تشیع در عصر حیات ائمه معصوم عليهم السلام و تشكّل های شیعیان و فرقه ها و دسته بندی های داخلی شیعه را مشخص نمود. همچنین این روایت ها مشخص کننده خطّ مشی شیعه در قبال دستگاه خلافت بنی امیّه و بنی عباس است. این كتاب در شش جزء تنظیم شده است. در مقدمه آقای محمد واعظ زاده خراسانی درباره خصوصیت های این كتاب و چگونگی تصحيح آن، بحث شده است. محقق كتاب، زندگی نامه مؤلف و مباحثی را در ذكر نسخه های خطی ای كه در تصحيح مورد مراجعه بوده اند، بیان داشته است و در آخر كتاب، فهرست مفصّلی تنظیم و ارائه نموده است. «ترتیب» هایی كه بر این كتاب نوشته شده، عبارت اند از: ترتیب سيّد يوسف بن محمد حسینی عاملی (م ق 10). ترتیب محمد بن حسام الدین جزایری مشرفی (زنده در 1042 ق). ترتیب حسام الدین جزایری (ق 11). ترتیب عناية الله قهپایی (ق 11). ترتیب داوود بن حسن بحرانی (ق 12). تعليقات و حواشی ای كه بر این كتاب نوشته شده، عبارت اند از: تعليقه مير محمد باقر استرآبادی (میرداماد) (م 1041 ق). حاشیه عناية الله قهپایی (ق 11). شایان ذكر است كه واعظ زاده خراسانی از حسن مصطفوی نقل می نماید كه چاپ بمبئی، دارای حدود چهار هزار غلط چاپی است. 127. رجال الطوسی، تحقیق: سيّد محمد صادق آل بحر العلوم، نجف: المطبعة الحيدرية، 1385 ق، 528 ص / قم: منشورات الشريف الرضي، أفسست از نسخه نجف / تحقیق: جواد قیومی اصفهانی، قم: مؤسسة النشر الإسلامی، 1415 ق، 596 ص، اول. این كتاب، یکی از چهار كتاب اصلی رجال شیعه به حساب می آید كه مشتمل بر فهرستی از اسامی اصحاب و روایان معصومان عليهم السلام، شامل اشخاص امامی و غیر امامی است كه در مجموع، 6429 مورد را شامل می شود. كتاب، در سیزده باب تنظیم شده است: دوازده باب، به اصحاب و روایان از معصومان عليهم السلام كه مستقیماً از ایشان روایت نقل کرده اند، اختصاص یافته است. در این بخش، اسامی اصحاب و روایان هر معصوم، به طور مستقل و با ترتیب حروف الفبا تنظیم شده است. باب سیزدهم، شامل فهرست اسامی روایانی است كه به صورت مستقیم، از معصوم عليهم السلام روایت ندارند. البته در این باب به نام برخی روایان نیز برمی خوریم كه در زمره اصحاب معصومان عليهم السلام آورده شده اند كه درباره آنها بحث ها و توجیهاتی از طرف علمای رجال، مطرح شده است. مقدمه محقق، مشتمل بر معرفتی مختصر كتاب های اصلی علم رجال و بررسی ویژگی های كتاب و چگونگی تحقیق آن است. مرحوم عناية الله قهپایی نیز ترتیب رجال شيخ الطائفة و سيد حسين طباطبایی بروجردی (م 1381 ق) اصلاح و مستدرک رجال الطوسی را تألیف نموده اند. گفتنی است در مواردی كه لسان المیزان، نقل قولی از رجال الطوسی آورده است، این كتاب را با عنوان «رجال الشيعة» نام برده است. محقق تهرانی در الذريعة (ج 1، ص 73، ش 362)، این كتاب را با عنوان كتاب الأبواب و أخبار الرجال

(ج 1، ص 329، ش 1720) و رجال شیخ الطائفة (ج 10، ص 120، ش 346) و رجال الشيخ أبي جعفر محمد (ج 10، ص 144) فهرست نموده است. 128. مشیخة الاستبصار. منتشر شده در: الاستبصار. تهران: دار الکتب الإسلامية، 1363 ش، 4 ج (ج 4، ص 303_343)، اول. شیخ طوسی، همچنان که در مقدمه مشیخة الاستبصار آورده است، در جلد اول این کتاب، روایت‌ها را با سند کامل، از شیخ خود تا معصوم علیه السلام بیان نموده است؛ اما در جلد دوم و سوم و چهارم، سند احادیث را از صاحب کتاب یا اصلی که روایت را از «کتاب» یا «اصل» وی اخذ نموده است، شروع می‌نماید. پس از اتمام کتاب، به منظور رفع اشکال ارسال از روایات کتاب، اقدام به تهیه مشیخة نموده است و در آن، طریق خود را به هر یک از صاحبان «کتاب» یا «اصل»، مشخص نموده است و به این ترتیب، اختصار در اسناد نموده است. شایان ذکر است که طریق‌های ذکر شده در مشیخة الاستبصار در بردارنده جمیع موارد اختصار در سند نیست و به منظور تکمیل، در بعضی موارد، لازم است که به کتاب الفهرست و مشیخة کتاب تهذیب الأحکام ایشان مراجعه شود. همچنین بیان این نکته مناسب است که به طریق‌های ذکر شده مؤلف در آخر التهذیب و الاستبصار و همچنین طریق‌های شیخ صدوق در آخر کتاب من لا یحضره الفقیه، «مشیخة» می‌گویند، به این جهت که صاحبان کتاب‌ها و اصولی که در صدر اسناد روایات آمده‌اند، شیخ و استاد این مؤلفان هستند. بر مشیخة الاستبصار، شرح‌هایی تألیف شده‌اند که عبارت‌اند از: شرح سید حسن موسوی آل خراسان نجفی (م_ق 14). شرح عباس حاجیانی دشتی (معاصر)، به نام نخبة المقال فی تمییز الأسناد و الرجال. محمد علی آل کشکول (ق 13)، در تکمیل این مشیخة و مشیخة التهذیب و کتاب من لا یحضره الفقیه، کتابی با عنوان حدیقة النظار [الأنظار] فی مشیخة الفقیه و التهذیب و الاستبصار، تألیف نموده است. 129. الفهرست، تصحیح و تعلیق: سید محمد صادق آل بحر العلوم، قم: منشورات الشریف الرضی، 196 ص. این کتاب، یکی از چهار کتاب اصلی رجال شیعه به حساب می‌آید که در بردارنده فهرستی از مؤلفان شیعه، همراه با ذکر اسامی تألیف‌های آنهاست و در مواردی که مؤلف کتاب، سندی در مورد این مؤلفان داشته، آن را متذکر شده است و در بعضی از موارد، توثیق و یا تضعیف‌هایی را بیان کرده است. همه مؤلفانی که در این کتاب معرفی شده‌اند، از رجال شیعه امامیه هستند؛ مگر در مواردی که خود ایشان، با تعبیرهایی به آنها اشاره نموده است. اسامی مؤلفان، بر اساس حروف الفبا تنظیم شده‌اند و بر اساس شماره گذاری کتاب بالغ بر 888 مورد است و با توجه به اشتباه‌هایی که در شماره گذاری کتاب واقع شده است، احتمالاً رقم واقعی 912 مورد است. از خصوصیت‌های این چاپ آن است که محقق با توجه به غلط‌ها و نواقص الفهرست چاپ کلکته، اقدام به تصحیح اصل کتاب با مراجعه به اصول معتبر از کتاب‌های رجال نموده و حاشیه‌هایی از کتاب‌های رجال، حدیثی و تاریخی بر آن نوشته است. چاپ‌های دیگر 1. تصحیح: الویس اسپرنگر التیروی و مولوی عبد الحق و مولوی غلام قادر، هند، 383 ص، 892 عنوان. در ذیل این چاپ، کتاب نضد الإیضاح، در شرح کتاب ایضاح الإشتباه، آورده شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 4، ص 66، ش 276) این چاپ را با عنوان ترتیب فهرس شیخ الطایفة فهرست نموده و اشاره می‌نماید شخصی که اقدام بر این چاپ نموده است، در آن تصرف نموده و به آن، بعضی مطالب رجال النجاشی و رجال ابن داوود را اضافه کرده است. تصحیح: الویس اسپرنگر التیروی و مولوی عبد الحق و مولوی غلام قادر، به کوشش محمود رامیار، مشهد: دانشگاه مشهد (کنگره هزاره شیخ طوسی)، 1351 ش، 544 ص، اول. با نام: فهرست کتب الشیعة وأصولهم وأسماء المصنّفين وأصحاب الأصول، 2. تحقیق: سید عبد العزیز طباطبایی، قم: مکتبة المحقق الطباطبائی، 1420 ق، 676 ص، اول (شامل 912 عنوان). محقق در آخر کتاب، فهرست‌های مفصل و مختلفی از جمله فهرست اعلام و فهرست کتب موجود در شرح حال مؤلفان را به همراه نام آنها، با ترتیب حروف الفبا آورده است. 3. تحقیق: جواد قیومی، قم: مؤسسه نشر الفقاهة، 1417 ق، 381 ص، اول. با نام الفهرست. کتاب‌هایی که بر محور الفهرست تألیف شده‌اند، عبارت‌اند از: ترتیب عناية الله قهپایی (م ق 11). ترتیب علی بن عبد الله اصبعی (م 1127 ق). کتاب معراج الکمال إلى معرفة الرجال، نوشته سلیمان بحرانی ماحوزی (م 1121 ق)، در شرح این کتاب تألیف شده است. در تتمه این کتاب، کتاب‌های رجال دیگر تألیف شده‌اند که عبارت‌اند از: الفهرست، تألیف: شیخ منتجب الدین. معالم العلماء، تألیف: ابن شهر آشوب سَروى. در تلخیص این

کتاب، نجم‌الدین هذلی حلّی (م 676 ق)، کتاب تلخیص الفهرست را تألیف کرده است. 130. مشیخة التهذیب. منتشر شده در: تهذیب الأحکام. شرح و تحقیق: سیّد حسن موسوی خراسان، بیروت: دار صعب_ دار التعارف، 1401 ق، 10 ج (ج 10، 91 ص). مرحوم شیخ طوسی، اسناد کتاب تهذیب الأحکام را از صاحب کتاب یا اصلی که روایت را از وی اخذ نموده است، شروع می نماید. ایشان، پس از اتمام کتاب، به منظور رفع ارسال در اسناد، اقدام به تألیف مشیخة نموده است و در آن، طریق خود را به هر یک از صاحبان «کتاب» یا «اصل»، مشخص نموده است. برای تکمیل جمیع اسناد، لازم است به مشیخة الاستبصار و کتاب الفهرست مؤلف، مراجعه شود. شایان ذکر است که عنوان موجود در کتاب، شرح مشیخة تهذیب الأحکام است و متن مشیخة، در قسمت بالای صفحات این شرح آورده شده است. شرح های نوشته شده بر مشیخة تهذیب الأحکام عبارت اند از: شرح علی بن حسن خراسانی (زنده در 1110 ق)، شرح محمد اشرف علوی عاملی اصفهانی (م 1145 ق). شرح سیّد عبد الله کبیر عاملی اصفهانی (م 1243 ق). شرح محمد جعفر شریعتمدار استرآبادی (م 1263 ق). شرح محمد حسن بروجنی (زنده در 1257 ق)، شرح عباس حاجیانی دشتی، با عنوان نخبة المقال فی تمییز الاسناد والرجال. در تکمیل این مشیخة، مرحوم محمد علی آل کشکول (م ق 13)، کتاب حدیقة النظر [/ الأنظار] فی مشیخة الفقیه والتهذیب والاستبصار را تألیف نموده است.

تغلبی، عثمان بن حاتم (ق 5). 131. رجال عثمان التغلبی. مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 260. عثمان بن حاتم تغلبی، استاد نجاشی بوده است، چنان که در رجال النجاشی (ص 192، ش 515) در شرح حال «سعد ان بن مسلم» آمده است: «فقال أستاذنا عثمان بن حاتم بن المنتاب التغلبی...». محقق تهرانی، از شرح حال های مختلفی که نجاشی از عثمان بن حاتم تغلبی نقل کرده است، چنین برداشت کرده که عثمان بن حاتم تغلبی، دارای کتابی در رجال بوده است و به همین دلیل، در کتاب مصنفی المقال، رجال عثمان التغلبی را به این مؤلف، نسبت داده است.

غضایری واسطی بغدادی، احمد بن حسین (ق 5). 132. الرجال لابن الغضائری. تحقیق: سید محمد رضا حسینی جلالی، قم: دار الحدیث، 1422ق/1380ش، 208ص، اول. احمد بن طاووس حلّی در کتاب حلّ الاشکال، این کتاب را به همراه چهار کتاب رجالی دیگر، جمع آوری نمود. سپس مرحوم شیخ عبد الله شوشتری رجال ابن غضایری را از کتاب حلّ الاشکال استخراج نموده است و پس از آن، عنایة الله قهپایی در مجمع الرجال، مستخرجات استاد خود مرحوم شوشتری را آورده است. محقق این کتاب با استفاده از نسخه مرحوم شوشتری و ضمن مراجعه به کتاب مجمع الرجال، متن کتاب رجال ابن الغضائری را که مشتمل بر 159 عنوان می شود، بازیابی نموده است. سپس محقق در بخشی با عنوان «مستدرکات»، ضمن مراجعه به کتاب های رجال النجاشی، خلاصة الأقوال علامه حلّی و رجال ابن داوود، مطالبی را که از ابن غضایری نقل کرده اند، ضمیمه نموده است که مشتمل بر 66 عنوان می شود. در مجموع، عناوین ذکر شده، شامل 225 مورد است که در ذیل هر یک از اسامی، مدح و ذم راوی بیان شده است. شایان ذکر است که حسن بن زین الدین عاملی (م 1011ق) در التحریر الطاووسی (ص 5) آورده است که سید احمد بن موسی آل طاووس (م 673ق) در حلّ الاشکال، کتاب الضعفاء و محمد تقی شوشتری در قاموس الرجال (ج 1، ص 441)، علاوه بر آن، کتاب الممدوحین را از تألیف های این مؤلف دانسته اند و هیچ یک از این دو کتاب، هم اکنون در دسترس نیستند و به احتمال قوی منقولات ابن غضایری _ که هم اکنون در الرجال لابن الغضائری جمع آوری شده است _ از محتویات این دو کتاب بوده اند. مقدمه محقق، مشتمل بر شرح حال مؤلف، معرفی کتاب و بیان شیوه وی در تألیف و اصطلاحات موجود در کتاب است. در نهایت، فهرست های علمی مختلفی از کتاب، آورده شده است.

قنایی ، محمد بن علی بن یعقوب (ق 5). 133. معجم رجال أبي المفضل . رجال النجاشی ، ص 398 (ش 1066). محقق تهرانی در الذریعة (ج 21 ، ص 217 ، ش 4691) ، این کتاب را با عنوان معجم رجال المفضل و نیز با عنوان رجال أبي الفرج محمد بن علی بن یعقوب القنایی (ج 10 ، ص 147) فهرست نموده است .

تقیب ، حسن بن احمد بن قاسم (ق 5). 134. کتاب فی طرق الحدیث المروی فی الصحابی . رجال النجاشی ، ص 65 (ش 152). محقق تهرانی در الذریعة (ج 15 ، ص 162 ، ش 1058) ، این کتاب را فهرست نموده است .

تألیفات رجالی : قرن ششم هجری

تألیفات رجالی قرن ششم هجری ابن بابویه رازی ، منتجب الدین (504 _ بعد از 585 ق). 135 . فهرست أسماء علماء الشيعة و مصنفیهم . تحقیق : سید عبد العزیز طباطبایی، قم: مجمع الذخائر الإسلامية، 1404 ق / بیروت: دار الأضواء، 1406 ق ، 246 ص . این کتاب ، مشتمل بر فهرست اسامی علمای شیعه و کتاب های آنها از زمان شیخ طوسی تا عصر مؤلف است و از این جهت ، تکمیل کننده کتاب الفهرست شیخ طوسی به شمار می آید . محقق در اکثر عنوان ها به جهت تکمیل ، تعلیقه هایی را همراه با ذکر نشانی ذکر کرده است . کتاب از جلد 105 بحار الأنوار (الاجازات) گرفته شده و با نسخه های دیگر ، مقابله شده است . چاپ دیگر : الفهرست ، تحقیق : سید جلال الدین محدث أرموی ، قم : کتاب خانه آیه الله مرعشی ، 1366 ش ، مقدمه : سید محمود مرعشی و محمد سماوی حایری ، 571 ص . در این کتاب ، ابتدا متن کتاب الفهرست شیخ منتجب الدین آمده و پس از آن در قسمت «التعلیقات» ، زندگی نامه بسیاری از علمای مطرح شده در متن کتاب ، همراه با ذکر شماره ردیف ، به طور مفصّل مورد بررسی قرار گرفته اند . در قسمت «استدراک» ، محقق نکاتی در مورد تصحیح و تکمیل بعضی از نقل قول ها را متذکر شده است و در آخر کتاب ، فهرست های مختلف به طور مفصّل آورده شده اند . مقدمه کتاب ، به بررسی زندگی نامه علمی محقق و منابع تصحیح کتاب پرداخته است . شیخ بهایی (م 1031 ق) بر این کتاب حاشیه ای را نوشته است و صاحب ریاض العلماء در مواضعی نقل قول هایی را از آن آورده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 83 ، ذیل ش 148) ، این کتاب را با عنوان رجال ابن بابویه و نیز رجال الشیخ منتجب الدین علی (ج 10 ، ص 136) و فهرست أسماء علماء الشيعة و مصنفیهم (ج 16 ، ص 376) و فهرست منتجب الدین (ج 16 ، ص 395 ، ش 1857) ، فهرست کرده است .

ابن شهر آشوب مازندرانی، محمد بن علی (م 588 ق). 136. کتاب الرجال. نامه دانشوران، ج 3 (ص 46). محقق تهرانی اشاره می نماید که این کتاب، غیر از کتاب معالم العلماء است، همچنان که در نامه دانشوران بر این مطلب، تصریح شده است. وی در الذریعة (ج 10، ص 86، ش 159) این کتاب را با عنوان رجال ابن شهر آشوب فهرست نموده است. 137. معالم العلماء فی فهرست کتب الشیعة و أسماء المصنّفین منهم قدیما و حدیثا، تحقیق: سید محمد صادق آل بحر العلوم، نجف: المطبعة الحیدریة، 1380 ق، 155 ص، دوم/ تحقیق: عباس اقبال، تهران: 1353 ق، 741 ص، اول. این کتاب، متمم کتاب الفهرست شیخ طوسی است و در معرفی علمای شیعه و کتاب های آنها که در کتاب الفهرست وارد نشده است و یا بعد از شیخ طوسی و تا زمان مصنف زندگی می کرده اند، تألیف شده است. در آخر کتاب، فصلی در اسامی کتاب هایی که مصنفان آنها مجهول اند و بابتی در معرفی بعضی شعرای مدّاح اهل بیت علیهم السلام آورده شده است. در مقدمه محقق، زندگی نامه مؤلف و ویژگی های این کتاب، مورد بحث واقع شده است. در چاپ اول، 990 و در چاپ دوم، 1021 شرح حال آمده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 146)، این کتاب را با عنوان رجال رشید الدین محمد بن علی بن شهر آشوب، فهرست نموده است.

حلّی اسدی، یحیی بن حسن (ابن بطریق) (523_ 600 ق). 138. رجال ابن بطریق. الذریعة، ج 10، ص 83 (ش 150). سیوطی در کتاب بغیة الوعاة (ص 222) در ذیل شرح حال «الحسین بن أحمد بن خیران البغدادی» به کتاب رجال الشیعة تألیف یحیی بن حسن بن بطریق، استناد کرده است و این مطلب، گویای آن است که کتاب رجال الشیعة در اختیار سیوطی بوده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 159، ش 286) این کتاب را با عنوان رجال الشیخ یحیی الحلّی هم فهرست نموده است.

تألیفات رجالی : قرن هفتم هجری

تألیفات رجالی قرن هفتم هجری ابن ابی طیّ الحلبی ، یحیی بن حمید بن ظافر طایبی (575 _ 630). 139. الحاوی فی رجال الشیعة الإمامیة ، بازسازی و تدوین : رسول جعفریان ، قم : کتاب خانه تخصصی تاریخ اسلام و ایران (به مناسبت سمینار مقدماتی نسخه های خطی) ، تهران : 1379 ش ، 92 ص . یکی از روش هایی که در رفع بعضی از مشکلات علم رجال دارای کارایی است ، مراجعه به کتاب های تاریخی شیعه و اهل سنت ، به منظور دستیابی به متونی است که در شرح حال رجال تألیف شده اند و هم اکنون ، در دسترس ما نیستند . کتاب الحاوی فی رجال الشیعة الإمامیة ، تألیف یحیی بن ابی طیّ حلبی ، با همین روش و با بازسازی و تدوین کتاب های مختلف ، مانند : لسان المیزان ، تاریخ الإسلام ، سیر أعلام النبلاء ، بغیة الطلب فی تاریخ حلب ، الوافی بالوفیات والإصابة فی تمییز الصحابة ، در معرفتی هشتاد نفر از رجال شیعه ، گردآوری شده است . در ذیل اسامی رجال ذکر شده ، متن های استناد داده شده به ابن ابی طیّ ، شامل تاریخ زندگی هر فرد ، راوی و مروی عنه وی و دیگر مشخصات ، به همراه نشانی کامل مصدر مورد مراجعه ، مشخص شده است . تدوین کننده کتاب ، قبل از بیان متن های گردآوری شده ، با عنوان «موارد پژوهی و بازسازی متون مفقوده» ، به جایگاه مهم و اهداف بازسازی متون مفقود و نمونه هایی از کارهای مهم در بازسازی متون ، اشاره می نماید و سپس ، زندگی نامه ابن ابی طیّ و اقوال علما در مورد او را آورده به آثار دیگر وی اشاره کرده و همچنین به موضوع تشیع در حلب ، پرداخته است . محقق همچنین اسامی مختلفی را که از این کتاب مشاهده نموده ، آورده است که عبارت اند از : رجال الشیعة ، تاریخ الإمامیة ، طبقات الامامیة ، رواة الشیعة ومصنّفیها (فوات الوفیات ، ج 4 ، ص 270) ؛ الحاوی فی رجال الإمامیة (لسان المیزان ، ج 7 ، ص 409) ؛ تاریخ العلماء (الوافی بالوفیات ، ج 1 ، ص 53) . محقق ، بنابر آنچه که ابن حجر در لسان المیزان از معجم البلدانیاقت _ که خود در حلب در گذشته و با ابن ابی طیّ ، دیدار داشته _ عنوان کرده است ، این کتاب را با عنوان الحاوی فی رجال الإمامیة آورده و معرفتی نموده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 3 ، ص 219 ، ش 810) ، این کتاب را با عنوان تاریخ ابن ابی طیّ و نیز با عنوان طبقات الإمامیة (ج 15 ، ص 147 ، ش 977) فهرست کرده است . این کتاب در مجله تراثنا (س 17 ، ع 1 ، پی 65 ، محرّم 1422ق ، ص 106 _ 160) و (ع 2 ، پی 66 و 67 ، ربیع الآخر _ رمضان 1422ق ، ص 122 _ 165) با عنوان الحاوی فی رجال الإمامیة _ با ترجمه عربی انتشار یافته است .

ابن طاووس حلی، احمد بن موسی (م 673 ق). 140. حلّ الإشکال فی معرفة الرجال . الذریعة، ج 7، ص 64 (ش 346). نویسنده کتاب، راویانی را که در پنج کتاب مهم رجالی در آن عصر، شرح حال داشته اند، در یک مجموعه گرد آورده است. این کتاب ها شامل: رجال الکشی، الفهرست و الرجال شیخ طوسی، رجال النجاشی و رجال ابن الغضائری است. متأسفانه، اصل کتاب رجال ابن الغضائری بجز منقولات این کتاب در دسترس نیست. شیخ حسن بن زین الدین عاملی (م 1011 ق)، معروف به صاحب المعالم، آنچه را که مؤلف از اصل رجال الکشی در این تألیف وجود داشته است، استخراج نموده و با نام التحریر الطاووسی ارائه کرده است. همچنین عبد الله بن حسین شوشتری، هر آنچه را که این کتاب از کتاب الضعفاء ابن غضائری نقل کرده است، استخراج نموده و آن را الرجال الضعفاء نامیده است. متأسفانه، اصل کتاب اینک در دسترس نیست و تنها این دو استخراج از آن موجود است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 86)، این کتاب را با عنوان رجال ابن طاووس هم فهرست نموده است.

هُذَلِي حَلِّي ، نجم الدين ابوالقاسم جعفر بن حسن (م 676 ق). 141 . تلخيص الفهرست . الذريعة ، ج 4 ، ص 425 (ش 1872) . این کتاب ، خلاصه ای از الفهرست شیخ طوسی است . مؤلف در این تلخیص ، تنها به ذکر اسامی مصنفان و سایر خصوصیات آنها اکتفا نموده است . ایشان ، اسامی ، القاب و کنیه ها را بر اساس حروف الفبا تنظیم نموده است و از ذکر کتاب ها و اسانید مؤلفان ، اجتناب کرده است . محقق تهرانی در الذريعة (ج 10 ، ص 104) ، این کتاب را با عنوان رجال المحقق الحلِّي أبي القاسم جعفر و نیز با عنوان رجال المحقق الحلِّي (ج 10 ، ص 142) فهرست نموده است .

ابن طاووس حلِّي ، عبد الكريم (648 _ 693 ق). 142 . السَّمَل المنظوم في مصنّفي العلوم . الذريعة ، ج 14 ، ص 233 (ش 2342) . این کتاب ، در زمینه مباحث رجالی تألیف شده است و صاحب الذريعة می گوید تقي الدين حسن بن داوود حلِّي ، شاگرد مؤلف ، گفته است کتابی از اصحاب ما مانند این کتاب نیست . صاحب الذريعة اشاره می کند که موفق به دیدن این کتاب نشده است . او این کتاب را با عنوان رجال السيد عبد الكريم غياث الدين أبي المظفر (ج 10 ، ص 126) ، هم فهرست نموده است .

تألیفات رجالی : قرن هشتم هجری

تألیفات رجالی قرن هشتم هجری ابن داوود حلّی، تقی الدین حسن بن علی (م 647 _ 707 ق). 143. کتاب الرجال (رجال ابن داوود)، تحقیق: سیّد محمّد صادق آل بحر العلوم، قم: منشورات الشریف الرضی، 316 ص / تحقیق: جلال الدین حسینی ارموی، دانشگاه تهران، 1342 ش، 98 + 573 + 48 ص. منتشر شده به همراه رجال البرقی. این کتاب، مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه در بیان ویژگی های کتاب، منابع و رمزهای آن و بیان طریق مؤلف به بعضی از مشایخ خود است. کتاب، در دو قسمت تنظیم شده است: قسمت اول، در بیان اسامی ممدوحان، شامل نام راویان موثق و مهمل، و قسمت دوم، شامل نام راویان مجروح و مجهول است. در پایان قسمت اول، چند فایده رجالی ذکر شده که شامل مطالب زیر است: اسامی افرادی که نجاشی درباره آنها تعبیر «ثقة» را ذکر کرده است؛ اصحاب اجماع؛ جماعتی که نجاشی آنها را در روایت هایشان ثقة می داند، اما مذهب آنها مضطرب و غیر صحیح است؛ اشخاصی که نجاشی در شرح حال آنها تعبیر «لیس بذلك» و یا «لا بأس به» و یا «قریب الأمر» را آورده است؛ اشخاصی که تعداد روایت های آنها مشخص است؛ اشخاصی که مشهور به کنیه اند. در پایان قسمت دوم، این فواید رجالی مطرح شده است: اسامی راویانی که دارای مذهب فاسدی هستند و یا تعبیرهای «ضعف»، «مضطرب»، «یعرف حدیثه وینکر»، «لیس بشیء» و «مجهول» در مورد آنها ذکر شده است. نیز اسامی اشخاصی که ملعون در مذهب هستند و ثقاتی که از ضعف نقل روایت کرده اند. همچنین واضعان حدیث، ملعونان و اشخاصی که مشمول دعای یکی از معصومان علیهم السلام شده اند، آمده است. در قسمت «التنبیها»، نه «تنبیه» ذکر شده است که در هشت تنبیه اول، خصوصیت های بعضی راویان، بررسی شده است و در تنبیه نهم، مشیخه شیخ طوسی و شیخ صدوق را از نظر اعتبار اسناد، منظم نموده است. محقق کتاب، زندگی نامه مؤلف و ویژگی های این کتاب را به طور مفصل، مورد بحث قرار داده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 84، ش 155)، این کتاب را با عنوان های رجال ابن داوود الحلّی و با عنوان رجال الشیخ تقی الدین (ج 10، ص 101) آورده و در جای دیگر (ج 18، ص 63، ش 688) اشاره می نماید که شیخ نظام الدین ساوجی در کتاب نظام الأقوال، کتابی به نام کشف المقال فی معرفة أحوال الرجال را به تقی الدین حلّی نسبت داده است و با ذکر ادله ای بیان می کند که بعید است این مؤلف، کتاب خود را با این عنوان تألیف کرده باشد. ایشان همچنین در مصفّی المقال (ص 101)، این کتاب را با عنوان رجال تلمیذ محقق الحلّی معرفی نموده است. بر این کتاب حاشیه هایی تألیف شده که عبارت اند از: حاشیه زین الدین بن علی شامی عاملی (م 966 ق). حاشیه عبد الله بن حسین شوشتری (م 1021 ق). حاشیه شمس الدین محمّد کشمیری (زنده در 1040 ق). حاشیه میرزا محمّد بن سلیمان تنکابنی (م 1302 ق).

حلی، حسن بن یوسف بن مطهر (648 _ 726 ق). 144. ایضاح الاشتباه، تحقیق: محمد الحسون، قم: مؤسسه النشر الإسلامی، 1411 ق، 392 ص، اول. این کتاب، مشتمل بر ضبط اسامی راویان و رجال حدیث است که بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است. محقق، شرح حال مختصری از هر شخص را در زیر نویس آورده است و در آخر کتاب، فهرست های متعددی جهت تسهیل دستیابی به اطلاعات کتاب، آورده است. در شرح این کتاب، مرحوم محمد بن محسن فیض کاشانی (م ق 12)، کتاب نضد ایضاح را تألیف نموده است. مرحوم جعفر بن حسین موسوی خوانساری (م 1158 ق)، در ترتیب اسامی راویان، کتاب تتمیم الإفصاح فی ترتیب ایضاح الإشتباه را تألیف نموده است. 145. رجال العلامة الحلی، تحقیق: سید محمد صادق آل بحر العلوم، قم: مکتبه الرضی، 1402 ق، 296 ص. چاپ دوم: خلاصة الأقوال فی معرفة الرجال، تحقیق: جواد قیومی، قم: مؤسسه نشر الفقاهة، 1417 ق، 507 ص، اول. این کتاب، مشتمل بر دو قسمت و یک خاتمه است. قسمت اول، شامل راویانی است که روایت آنها قابل اعتماد است و در نزد مصنف، ترجیح در قبول روایت آنهاست. قسمت دوم، شامل راویانی است که روایت های آنها متروک و متروک شده اند و یا مصنف در قبول آنها توقف کرده است. هر یک از این دو قسمت، بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند. خاتمه کتاب، شامل ده فایده رجالی است که عبارت اند از: افرادی که مشهور به کنیه اند؛ تمییز مشترکات؛ مراد از «عدّة» در کافی و کتاب های شیخ صدوق؛ مستثنیات ابن ولید از کتاب نوادر الحکمة؛ تاریخ میلاد حضرت مهدی (عج) و ذکر وکلای خاص آن حضرت؛ جماعتی از مذمومان که شیخ طوسی آنها را ذکر کرده است؛ افرادی که توفیق ائمه علیهم السلام در مدح آنها وارد شده است؛ موارد صحیح و ضعیف در طرق شیخ طوسی و شیخ صدوق؛ توهم عدّه ای بر این که مراد از حماد بن عیسی در مواردی که ابراهیم بن هاشم از وی روایتی نقل می کند، همان حماد بن عثمان است؛ طرق متعدّد مصنف به شیخ طوسی و شیخ صدوق و ابو عمر کثی و احمد بن عباس نجاشی. میرزا لطفعلی تبریزی شیرازی (م 1350 ق) در تکمیل این کتاب، مستدرک خلاصة الرجال را تألیف نموده است. منظومه خلاصة الخلاصةی محمد جواد خراسانی در نظم این کتاب است. بر این کتاب حاشیه هایی نوشته شده است که عبارت اند از: حاشیه سید علی بن عبد الکریم حسینی نیلی نجفی (ق 9). حاشیه زین الدین بن علی بن احمد شامی عاملی (شهید ثانی) (م 966 ق). حاشیه عز الدین حسین بن عبد الصمد حارثی عاملی (م 984 ق). حاشیه سید محمد بن علی بن حسینی عاملی (صاحب المدارک) (م 1009 ق). حاشیه حسن بن زید الدین عاملی، صاحب المعالم (م 1011 ق). حاشیه نور الله شوشتری (955 _ 1019 ق). حاشیه سید ماجد بن هاشم بحرانی حفصی (م 1028 ق). حاشیه محمد بن حسن بن زین الدین عاملی شامی (محمد سبط) (م 1030 ق). حاشیه بهاء الدین محمد بن عز الدین حسین عاملی (م 1031 ق). حاشیه مساعد بن بدیع بن حسن حویزی (ق 11). حاشیه سلیمان بن عبد الله ماحوزی (م 1121 ق). «تلخیص» های تألیف شده از این کتاب عبارت اند از: تلخیص زین الدین شامی عاملی (شهید ثانی) (م 966 ق). تلخیص محمد رضا موسوی شیرازی (زنده در 1300 ق) با عنوان الوجیزة فی الرجال. تلخیص محمد جواد اصفهانی (م 1312 ق). تلخیص محمد جواد حسین آبادی (ق 14). تلخیص محمد جواد خراسانی (معاصر). همچنین «ترتیب» هایی بر این کتاب تألیف شده که عبارت اند از: ترتیب علی بن حیدر علی منعل قمی (م ق 10) با عنوان نهایی الآمال. ترتیب عزیز الله مجلسی (م 1074 ق). ترتیب فخر الدین طریحی (م 1085 ق). در ترجمه این کتاب، محمد باقر تبریزی (م ق 12) ترجمه خلاصة الأقوال را تألیف نموده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 133)، این کتاب را با عنوان رجال العلامة الحلی هم فهرست نموده است. 146. کشف المقال فی معرفة أحوال الرجال. الذریعة، ج 18، ص 63 (ش 689). این کتاب، مشتمل بر اقوالی در مورد راویان حدیث و مصنفان از متقدمان است. مؤلف، همچنین احوال متأخران و معاصران زمان خود را مورد بحث و بیان قرار داده است. شایان ذکر است که این کتاب، مشهور به الرجال الکبیر است. محقق تهرانی به وجود احتمالی نسخه ای از این کتاب، اشاره نموده است. علامه حلی در مقدمه خلاصة الأقوال خویش، به نام این کتاب اشاره نموده است.

حلّی حسینی دیباجی ، سیّد نقیب تاج الدین محمّد بن قاسم بن معیه (م 776 ق). 147. معرفة الرجال . الذریعة ، ج 21 ، ص 257 (ش 4916) . شاگرد مؤلّف به نام سیّد جمال الدین احمد بن علی بن مهنا در عمدة الطالب آورده است که این کتاب ، در معرفّی احوال رجال و در دو جلد ضخیم تألیف شده است . محقّق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 90 ، ش 169) ، این کتاب را با عنوان رجال ابن معیه و نیز با عنوان رجال السید تاج الدین محمّد بن القاسم بن معیه الحلّی (ج 10 ، ص 147 ، ش 271) فهرست نموده است .

شاگرد شهید اول (ق 8). 148. مشیخة الشہید محمد بن مکی العاملی . الذریعة ، ج 21 ، ص 72 (ش 4005) . این کتاب ، مشتمل بر شرح حال مشایخ و طُرُق شہید اول ، محمد بن مکی عاملی (م 786 ق) از علما و مشایخ و راویان احادیث تا معصومان علیہم السلام است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 102 ، ش 215) ، این کتاب را با عنوان رجال تلمیذ الشیخ الشہید محمد بن مکی و نیز با عنوان فائدة (ج 16 ، ص 88 ، ش 15) فهرست نموده است ایشان این مشیخه را در حاشیه المستجد من الإرشاد ، مشاهده کرده و نشانی داده است .

نیلی ، علی بن عبد الحمید (ق 8) . 149 . جامع أشتات الرواة والروایات . الذریعة ، ج 5 ، ص 40 / 167 . ابوطالب اعرجی در کشف الحُجُب ، از سیّد عبد العلی طباطبایی نقل می نماید که ایشان ، نسخه ای از این کتاب را که با خط مؤلف آن نوشته شده ، مشاهده نموده است . محقق تهرانی می گوید ظاهر آن است که این کتاب ، غیر از کتاب رجال النیلی سیّد بهاء الدین علی بن عبد الکریم نیلی است .

تألیفات رجالی : قرن نهم هجری

تألیفات رجالیقرن نهم هجریجُعبی ، شمس الدین محمد (م 876 یا 886 ق) . 150 . رجال الشیخ شمس الدین محمد بن علی بن الحسن الجبعی . الذریعة ، ج 10 ، ص 146 .

حسینی نیلی نجفی ، سید علی بن عبد الکریم [سید بهاء الدین] (ق 9) . 151 . حاشیة علی خلاصة الأقوال فی علم الرجال . الذریعة ، ج 6 ، ص 83 (ش 423) . این حاشیه بر کتاب خلاصة الأقوال علامه حلّی نوشته شده است . صاحب الذریعة می نویسد که به نظر او این مؤلف ، همان سید بهاء الدین علی بن غیاث الدین عبد الکریم بن عبد الحمید حسینی نیلی نجفی ، صاحب کتاب رجال النیلی است . از ظاهر کلمات ایشان مشخص می شود که این حاشیه ، غیر از کتاب رجال النیلی است ، اگر چه هر دو کتاب ، درباره خلاصة الأقوال تألیف شده اند . 152 . رجال النیلی . الذریعة ، ج 10 ، ص 157 (ذیل ش 283) . این کتاب در بیان شرح حال رجال تألیف شده است و مؤلف در تألیف آن ، مبنای خود را خلاصة الأقوال علامه حلّی قرار داده است و به همین جهت ، آن را در دو بخش تنظیم کرده است : قسمت اول ، در شرح حال راویانی است که مورد اعتماد و قبول علامه حلّی بوده اند . قسمت دوم نیز در مورد راویانی است که مطرود و متروک اند و یا علامه حلّی در مورد آنها توقّف نموده است . مؤلف ، پس از بیان قول علامه حلّی در خلاصة الأقوال ، اقوال علمای رجال در کتاب های ایضاح الاشتباه ، الفهرست ، رجال النجاشی و رجال ابن داوود را بر شرح حال هر راوی اضافه نموده است . مؤلف ، سپس از مرحوم جمال الدین بن اعرج تقاضا می کند تا ایشان ، شرح حال علمای بعد از علامه حلّی را بر این کتاب اضافه نماید و به این وسیله ، کتاب را تکمیل نماید . بر همین اساس ، جمال الدین بن اعرج ، شرح حال 26 نفر از علمای موجود بعد از علامه حلّی تا زمان خود را فهرست کرده ، در جای خود درج می نماید . گفتنی است که صاحب ریاض العلماء ، این شرح حال ها را در مواضع مختلفی از کتاب خود آورده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 136) ، این کتاب را با عنوان رجال السید علی هم فهرست نموده است .

ابن اعرج، سیّد جمال الدین (ق 9). 153. تتمیم رجال النیلی. الذریعة، ج 3، ص 341 (ش 1232). کتاب رجال النیلی سیّد بهاء الدین حسینی نیلی نجفی، در شرح حال رجال و راویان حدیث تألیف شده است. مرحوم سیّد جمال الدین بن اعرج، سپس شرح حال 26 نفر را در تکمیل این کتاب به آن اضافه نموده است.

محقق کرکی (ق 9). 154. الفوائد الرجالیة للمحقق الکرکی، گردآورنده: محمد حسّون. انتشار یافته در میراث حدیث شیعه (دفتر دوم)، دار الحدیث، 1374 ش، ص 535_593. گردآورنده کتاب با مراجعه به کتاب های محقق کرکی، بعضی از فواید رجالی آن و دیدگاه های و آرای رجالی نویسنده را مشخص نموده است. آرای محقق کرکی در دو قسمت جمع آوری شده که عبارت اند از: آرای مبانی و فواید علم رجال؛ بررسی حالات رجال حدیث. در قسمت اول، این مباحث مطرح شده اند: اقسام و احکام احادیث؛ مراسیلی که به آنها اعتماد و عمل می شود؛ اضطراب در احادیث؛ تسامح در ادله سنن و... در قسمت دوم، حالات 29 نفر از رجال حدیث، مطرح شده و در بیان حالات آنها به توثیق و تضعیف و بیان آرای علمای علم رجال در مورد هر يك، اشاره شده است. گردآورنده در مقدمه، ویژگی های کتاب را بیان داشته است و در ذیل مباحث ذکر شده، نشانی مصادر مراجعه شده، مشخص شده است.

تألیفات رجالی : قرن دهم هجری

تألیفات رجالی قرن دهم هجری بیرجندی ، فاضل (م 932 ق؟) . 155 . رجال الفاضل البیرجندی . الذریعة ، ج 10 ، ص 100 (ش 208) . محقق داماد در حاشیه ای که بر کتاب رجال الکشی آورده است ، از این کتاب ، مطالبی را بیان نموده است .

شامی عاملی (شهید ثانی) ، زین الدین بن علی (911 _ 966 ق) . 156 . حاشیه خلاصة الأقوال . چاپ شده در ضمن : رسائل الشهيد الثاني ، تحقیق : رضا مختاری ، قم : بوستان کتاب ، ج 2 ، ص 885 _ 1086 ، اول . این حاشیه در مورد 387 نفر از رجال موجود در خلاصة الأقوال علامه حلی است که شامل ضبط اسامی ، کنیه و القاب رجال ، ترجمه الفاظ و شرح حال راویان حدیث است . شیخ یوسف بحرانی در لؤلؤ البحرين (ص 3) و شیخ حرّ عاملی در أمل الآمل (ج 1 ، ص 87) آن را با عنوان فوائد خلاصة الرجال آورده اند که احتمالاً منظور ، همین حاشیه باشد . محقق تهرانی در الذریعة (ج 6 ، ص 82 ، ش 421) این حاشیه را با عنوان حاشیه علی خلاصة الأقوال فی علم الرجال و در مصفّی المقال (ص 184) با عناوین تعلیقة الخلاصة و الفوائد الخلاصة آورده است . 157 . حاشیه رجال ابن داوود . چاپ شده در ضمن رسائل الشهيد الثاني ، تحقیق : رضا مختاری ، قم : بوستان کتاب ، ج 2 ، ص 1087 _ 1107 ، اول . این حاشیه درباره 39 نفر از رجال موجود در رجال ابن داوود ، شامل ضبط اسامی ، کنیه و القاب رجال ، ترجمه الفاظ و شرح حال راویان حدیث است . 158 . الرجال و النسب . أمل الآمل ، ج 1 (ص 87) . مرحوم شیخ یوسف بحرانی در لؤلؤ البحرين (ص 35) نام این کتاب را در فهرست اسامی کتاب های شهید ثانی آورده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 117) عنوان رجال الشیخ زین الدین الشهيد را در فهرست آثار این مؤلف آورده است که احتمالاً منظور ایشان ، همین کتاب باشد . وی در مصفّی المقال (ص 184) این کتاب را با عنوان ذکر شده در أمل الآمل آورده است . 159 . مختصر خلاصة الأقوال . أمل الآمل ، ج 1 (ص 87) . از نام کتاب مشخص می شود که محتوای آن ، شامل مختصری از کتاب خلاصة الأقوال علامه حلی است . محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 184) تذکر داده است که این کتاب ، غیر از کتاب تعلیقة الخلاصة این مصنف است که با اسامی حاشیه علی خلاصة الأقوال فی علم الرجال و فوائد الخلاصة از آن یاد شده است . وی در الذریعة (ج 20 ، ص 195 ، ش 2544) این کتاب را با عنوان مختصر خلاصة الأقوال فهرست نموده است . مرحوم شیخ یوسف بحرانی در لؤلؤ البحرين (ص 35) این کتاب را با عنوان مختصر الخلاصة معرفی کرده است .

حارثی عاملی، عز الدین حسین بن عبد الصمد (918_ 984 ق). 160. حاشیه علی خلاصة الأقوال فی علم الرجال . الذریعة، ج 6، ص 82 (ش 420). این حاشیه بر کتاب خلاصة الأقوال علامه حلّی نوشته شده است . محقق تهرانی آورده است که نام این حاشیه در فهرست آثار این مصنف و با عنوان التعلیقة آورده شده است . 161. مشایخ الشیعة . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 147. این کتاب، مشتمل بر فهرستی از مشایخ شیعه است که از علی بن ابراهیم بن هاشم قمی شروع می شود و به شیخ مؤلف، یعنی زین الدین عاملی (شهید ثانی) ختم شده است . محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را نشانی داده است . نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است .

جبلی شامی ، یوسف (ق 10) . 162. رجال الفاضل یوسف الجبلی الشامی . أعيان الشيعة ، ج 10 (ص 324) . این کتاب ، دارای حجمی کم بوده و نزد مرحوم نوری موجود بوده است . مرحوم سید محسن امین در أعيان الشيعة و نیز محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 160 ، ذیل ش 286) احتمال داده اند که مؤلف این کتاب ، سید یوسف بن محمد بن زین الدین حسینی شامی (م ق 10) باشد .

حسینی عاملی ، سید یوسف بن محمد (ق 10) . 163. ترتیب الکشی . الذریعة ، ج 4 ، ص 67 (ش 281) . مؤلف ، ترتیب رجال الکشی را بر اساس طبقات اصحاب معصومان علیهم السلام تنظیم نموده است . مرحوم نوری در خاتمة المستدرک آورده است که نسخه ای از ترتیب الکشی ، نزد ایشان موجود است . نسخه های خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است . شایان ذکر است که احتمال دارد این مؤلف ، همان یوسف جبلی شامی در عنوان قبلی باشد . 164. جامع الأقوال فی معرفة الرجال . الذریعة ، ج 5 ، ص 42 (ش 174) . این کتاب ، مشتمل بر فهرستی از اسامی و اقوال ذکر شده در مورد رجالی است که از کتاب های الفهرست شیخ طوسی ، رجال النجاشی ، خلاصة الأقوال علامه حلی ، رجال الکشی و رجال الطوسی تهیه شده است . در خاتمه کتاب ، مؤلف نه فایده در علم درایه و قواعد رجالی بیان داشته است . مصنف به منظور اختصار ، رمزهایی را اختیار کرده که در مقدمه به آنها اشاره نموده است . محقق تهرانی ، نسخه هایی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 160 ، ذیل ش 287) ، این کتاب و کتاب ترتیب الکشی را با عنوان رجال السید یوسف الزین هم فهرست نموده است . نسخه های خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است . 165. فائدة فی ألفاظ التعديل . الذریعة ، ج 16 ، ص 87 (ح 13) . محقق تهرانی ، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است .

مرعشی، سید علاء الملک (قاضی) (ق 10). 166. حاشیة علی تهذیب الأحکام. مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 263. بر اساس آنچه محقق تهرانی بیان داشته، این شرح از اول «کتاب الجهاد» تا آخر «کتاب التهذیب» است که اکثر مطالب آن در بیان احوال راویان احادیث این کتاب آورده شده است و بر این اساس، اسناد روایات آن، مورد بررسی قرار گرفته اند. ایشان، نسخه هایی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. 167. فهرس الکافی وأبوابه وأحادیثه والجرح والتعديل لرواته. الذریعة، ج 16، ص 386 (ش 17). مؤلف، تعداد احادیث هر باب از کتاب الکافی را مشخص کرده است. سپس روایات صحیح، حسن، موثق، قوی و ضعیف را از یکدیگر مشخص کرده و در مورد سند روایات، احوال راویان حدیث را از جهت جرح و تعدیل بیان داشته است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 131، ش 255)، این کتاب را با عنوان رجال علاء الملک المرعشی هم فهرست نموده است. صاحب ریاض العلماء و مرحوم نوری در تعلیقه خود بر منتهی المقال، متذکر وجود این کتاب شده اند.

مُنْعِلِ قَمِي ، علي بن حيدر علي (ق 10) . 168 . نهاية الآمال في ترتيب خلاصة الأقوال . الذريعة ، ج 24 ، ص 392 (ش 2104) . مؤلف كتاب خلاصة الأقوال علامه حلي (م 726 ق) را بر اساس حروف الفبا تنظيم نموده است . وی در اول کتاب وعده داده است که در خاتمه ، اسامی متقدمان و متأخرانی را که علامه حلی نیاورده است ، ذکر کند ؛ لیکن در آخر کتاب به دلیل آن که به کتاب هایی که در شرح احوال این اشخاص باشد ، دست نیافته ، از ذکر این اسامی ، عذر خواسته است . محقق تهرانی ، نسخه هایی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است . ایشان در الذريعة (ج 4 ، ص 65) ، این کتاب را با عنوان ترتيب خلاصة الأقوال في الرجال و نیز با عنوان های رجال المولى علي (ج 10 ، ص 135) و رجال نور الدين علي بن حيدر علي المنعل القمي (ج 10 ، ص 157) فهرست نموده است . نسخه های خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

تألیفات رجالی : قرن یازدهم هجری

تألیفات رجالی قرن یازدهم هجری حسینی عاملی ، سید محمد (صاحب مدارك) (946 _ 1009 ق). 169 . حاشیه علی خلاصة الأقوال فی علم الرجال . الذریعة ، ج 6 ، ص 83 (ش 426) . این حاشیه بر خلاصه الأقوال علامه حلّی (م 726 ق) آورده شده است . سید محمد حیدر ، مؤلف کتاب نصح أسباب الأدب در بعضی مواضع ، از این حاشیه مطالبی را نقل نموده است . 170 . رجال السید محمد . الذریعة ، ج 10 ، ص 146 . این کتاب ، مشتمل بر فهرست اسامی رجالی است که در رجال الطوسی توثیق شده اند . مؤلف ، این اسامی را به ترتیب حروف الفبا تنظیم نموده است . محقق تهرانی ، نسخه ای از این کتاب کوچک را مشاهده کرده و نسخه برداری نموده است . ایشان در مصنفی المقال (ص 413) ، این کتاب را با عنوان رجال صاحب المدارك فهرست نموده است .

سکیکی موسوی حسینی ، سید نجم الدین (زنده در 1011 ق). 171 . رجال السید نجم الدین . الذریعة ، ج 10 ، ص 155 (ش 280) . به احتمال قوی این کتاب ، عنوان دیگری برای رساله وجیزة فی الرجال از همین مؤلف است که به نسخه ای از کتاب خلاصة الأقوال علامه حلّی (م 726 ق) و با خط خود مؤلف ، ملحق شده است . محقق تهرانی ، نسخه ای از این رساله را مشاهده کرده و نشانی داده است .

عاملی، حسن بن زین الدین (صاحب معالم) (959_ 1011 ق). 172. ترتیب مشیخة [کتاب] من لا یحضره الفقیه. الذریعة، ج 4، ص 68 (ش 283). مؤلف، پس از نوشتن تمام متن کتاب من لا یحضره الفقیه، اقدام به نوشتن مشیخة آن به عین همان صفحات نموده و سپس فهرستی از اسامی مشیخه را بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم نموده است. صاحب الذریعة، نسخه های متعددی از این کتاب را در کتاب خانه های مختلف مشاهده کرده و نشانی داده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 173. التحریر الطاووسی، تحقیق: فاضل جواهری، قم: مکتبه آیه الله العظمی المرعشی النجفی، 1411 ق، 749 ص، اول/تحقیق: سید محمد حسن ترحینی، بیروت: مؤسسة الأعلمی للمطبوعات، 1408 ق، 352 ص. این اثر از کتاب حلّ الإشکال فی معرفة الرجال ابن طاووس (م 673 ق) (که مشتمل بر اصول رجالی شیعه، شامل رجال النجاشی، الفهرست و الرجال شیخ طوسی، رجال الضعفاء ابن غضایری و رجال الکشی بوده) اخذ شده است. در این استخراج، تنها بر کتاب اختیار معرفة الرجال کشی اکتفا شده است؛ زیرا اصل بقیه کتاب ها، بجز کتاب ابن غضایری موجودند. از آن جا که در کتاب اختیار معرفة الرجال، اخبار متعارض موجود است که مؤلف آن، به وجه جمع آنها اشاره نکرده است و همچنین دارای باب بندی هم نبوده، لذا ابن طاووس اقدام بر باب بندی و بررسی اخبار از حیث متن، سند و انضمام فوایدی بر کتاب الاختیار نموده است مرحوم شیخ حسن فرزند شهید ثانی مشهور به صاحب معالم نیز بر همین اساس، این قسمت را از بقیه کتاب حلّ الإشکال جدا کرده است و بر آن، نام التحریر الطاووسی را گذاشته است. در بیان قدح و مدح بر راوی ها، علاوه بر کتاب های پنجگانه ای که در حلّ الإشکال بیان شد، از کتاب های رجالی دیگری مانند رجال البرقی و معالم العلماء استفاده شده است. مقدمه محقق در بیان زندگی نامه سید احمد بن طاووس و حسن بن زین الدین عاملی و روش تحقیق در کتاب آمده است. محقق در تعلیقه های خود بر کتاب، مطالب ذیل را متعرض شده است: ذکر مصادر به همراه متن شرح حال ها و ضبط اسامی، همراه با اشاره به تحریف هایی که واقع شده اند؛ ذکر احوال رجال در طریق و سندهای روایت هایی که سید بن طاووس یا شیخ حسن بن زین الدین در صحّت آنها طعن و یا شکی وارد کرده اند؛ همچنین، اسامی اشخاصی را که بر آنها طعن وارد شده و بر اسامی آنها تصریح نشده است، با ذکر شرح حال مختصر و بیان قدح یا مدحی که در مورد آنها وارد شده، آورده و الفاظ مشکل در کتاب را شرح داده است. محقق کتاب به اختلاف نسخ با اضافه کردن عبارات در داخل متن کتاب و قرار دادن آنها در داخل پراکنش، اشاره کرده است و در مواردی که مؤلف، طریقی را ضعیف شمرده، علت آن را بیان می نماید. شایان ذکر است که در چاپ دیگر با تحقیق سید محمد حسن ترحینی، تنها به تحقیق متن کتاب و مصدریابی اکتفا شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 110)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ حسن بن زین الدین فهرست نموده است. 174. منتقی الجمان، تصحیح و تعلیق: علی اکبر غفاری. قم: مؤسسة النشر الإسلامی (التابعة) لجماعة المدرسين، 1362 ش، 3 ج، اول/ جاوید، 2 ج. مقدمه کتاب، دربردارنده شرح خصوصیات کتاب و بیان انگیزه مؤلف در تألیف آن است. مؤلف در مقدمه، دوازده فایده در درایه و رجال بیان کرده است که فهرست این فواید دوازده گانه عبارت اند از: معنای اقسام چهارگانه حدیث؛ تذکیر و عدم تذکیر راوی به شهادت یک عادل؛ روش های اسناد کتب اربعه؛ مشایخ اجازه مؤلف؛ اسناد مشیخه شیخ طوسی در تهذیب الأحکام؛ تمیز مشترکات؛ اسناد مضمرة؛ دلالت کثرت روایت اجلاً بر وثاقت؛ تعویض اسناد یا عدول از سند روایت به سند اعلی؛ «عدة» در کلام کلینی؛ «محمد بن اسماعیل» در اول اسناد الکافی. متن کتاب، مشتمل بر دسته بندی روایات کتب اربعه حدیثی از حیث اعتبار سند از «کتاب الطهارة» تا «کتاب الصوم والاعتکاف» و شرح اسناد و متن این روایات است. این روایات در سه دسته «صحیح در نزد جمیع علما» با رمز «صحی»، «مشهور به صحیح» با رمز «صح» و «حسن» با رمز «ن» تقسیم شده اند و پس از ذکر عنوان «قلت»، مباحث مختلف در ارتباط با متن و سند روایاتی که از نظر مؤلف نیاز به بررسی دارند، مورد بحث قرار می گیرد. مباحث مطرح شده در کتاب عبارت اند از: بیان نوع سند، تمیز مشترکات، مضمرات، ارجاع ضمیر، تعلیق در اسناد، تحویل در اسناد، خبر موقوف، اصطلاحات، تحریفات و ویژگی های کتب اربعه حدیثی. محقق تهرانی در الذریعة (ج 16، ص 338،

ح 1567)، این فواید رجالی را به طور مستقل در ذیل عنوان الفوائد الرجالية فهرست نموده است . 175 . تعلیقات علی خلاصة الأقوال . ریاض العلماء ، ج 1 (ص 232) . این تعلیقه بر کتاب خلاصة الأقوال علامه حلّی (م 726 ق) آورده شده است . محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 124) به این تعلیقه اشاره کرده است .

تستری [/ شوشتری] ، نور الله (955 _ 1019 ق) . 176 . حواشی خلاصة الأقوال . الذريعة ، ج 7 ، ص 97 (ش 500) . این کتاب ، مشتمل بر حاشیه ها و تعلیقه های است که شهید نور الله شوشتری بر کتاب خلاصة الأقوال علامه حلی (م 726 ق) آورده است . محقق تهرانی در مصنفی المقال (ص 486) این حاشیه را با عنوان تعلیقة علی الخلاصة فهرست نموده است .

کاشانی، مؤمن (زنده در 1020 ق). 177. رجال المولى مؤمن الكاشانى. الذريعة، ج 10، ص 151 (ش 274). اسامی رجال موجود در کتاب بر اساس حروف الفبا، تنظیم و مورد بحث واقع شده اند. محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است.

تستری [شوشتری]، عبد الله (م 1021 ق). 178. حاشیة علی رجال ابن داوود. الذريعة، ج 6، ص 87 (ش 454). این حاشیه بر کتاب رجال ابن داوود تقی الدین حسن بن علی بن داوود حلّی (647-707 ق) آورده شده است. مؤلف، این حاشیه را بر نسخه ای از این کتاب نوشته است. محقق تهرانی در الذريعة (ج 1، ص 87، ش 456)، این حاشیه را با عنوان حاشیة علی رجال تلمیذ المحقق الحلّی آورده است. این حاشیه بر یکی از نسخه های کتاب رجال تلمیذ المحقق الحلّی با رمز «ع. آه - سلّمه الله تعالی -» نوشته شده است. محقق تهرانی می گوید گمان می کنم که این حاشیه، متعلق به عبد الله شوشتری باشد. وی در مصفّی المقال (ص 243) و الذريعة، دو حاشیه از مرحوم عبد الله بن حسین شوشتری با عنوان های حاشیة علی رجال تلمیذ المحقق الحلّی و حاشیة علی رجال ابن داوود، فهرست نموده است؛ اما احتمالاً این دو عنوان، شامل يك حاشیه اند؛ زیرا ابن داوود، از شاگردان محقق حلّی بوده است.

جزایری، عبد النبي (م 1021 ق). 179. حاوی الأفعال فی معرفة الرجال، تحقیق: مؤسسة الهدایة لإحياء التراث، قم: ریاض ناصری، 1418 ق، ج 4، اول. کتاب مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه مؤلف در معرفی کتاب و ذکر چند فایده رجالی که عبارت اند از: تعریف، موضوع و هدف از علم رجال؛ اصطلاحات جرح و تعدیل؛ تعارض جرح و تعدیل؛ شرایط حصول عدالت در راوی؛ شرایط قبول قول راوی در صورت عدول از عدل به فسق و بالعکس؛ تمییز مشترکات؛ فرقه های شیعه؛ بررسی کنیه بعضی از ائمه علیهم السلام؛ معنای کتاب، اصل و توثیقات ابن غضایری. متن کتاب، شامل چهار فصل و یک خاتمه است که عبارت اند از: فصل اول، رجال صحیح؛ فصل دوم، رجال حسن؛ فصل سوم، رجال موثق؛ فصل چهارم، رجال ضعیف. در هر فصل، پس از ذکر اسامی هر يك از راویان حدیث، شرح حال هر شخص با ذکر مصدر مورد مراجعه بیان شده است. در هر فصل، اسامی بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند، به صورتی که اسامی هم شکل در يك باب، و اسامی مختلف، تحت عنوان «باب الآحاد» گردآوری شده اند. خاتمه کتاب، مشتمل بر چند فایده رجالی است که عبارت اند از: اسامی راویانی که مشهور به کنیه و یا لقب اند؛ بررسی مباحث مطرح شده در مورد بعضی از راویان؛ توحید مختلفات؛ «عدّة» در نزد کلینی شیخ طوسی در الکافی و الفهرست؛ توقیعات؛ تاریخ ولادت پیامبر صلی الله علیه و آله، وائمه معصوم علیهم السلام؛ طریق و مشیخه شیخ طوسی در دو کتاب التهذیب و الاستبصار؛ اصحاب اجماع؛ انساب به قبایل. مقدمه محقق در زندگی نامه مصتّف و معرفی خاندان جزایری است. محقق در ذیل شرح حال ها، نشانی مصادر مورد مراجعه مؤلف را مشخص کرده است. محقق تهرانی در الذريعة (ج 10، ص 130)، این کتاب را با عنوان رجال الشيخ عبد النبي فهرست نموده است.

تفرشی، سید امیر فیض الله (م 1025 ق). 180. رجال التفرشی. الذریعة، ج 10، ص 100 (ش 210). مرحوم سید نعمه الله جزایری در کتاب المقامات، در شرح حال این مؤلف آورده است که ایشان، دارای کتابی رجالی شبیه به نقد الرجال سید میر مصطفی تفرشی (زنده 1044 ق) است که به زودی بیان خواهد شد. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 140)، این کتاب را با عنوان رجال الأمير فیض الله فهرست نموده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

استر آبادی، میرزا محمد (م 1028 ق). 181. منهج المقال فی تحقیق أحوال الرجال، سنگی. این کتاب که به رجال الکبیر شهرت دارد، مشتمل بر مقدمه، متن و خاتمه است. مؤلف در مقدمه ای بسیار مختصر، روش کلی خود را در تألیف کتاب، به همراه رموزی برای هر يك از معصومان علیهم السلام و مصادر خود، بیان داشته است. متن کتاب، در بردارنده شرح حال رجال حدیث با استناد به کلمات علمای متقدم و متأخر شیعه و اهل سنت است. در ذیل نام بسیاری از راویان، نام مصدر مورد مراجعه در اخذ مطالب، به همراه توثیق، تضعیف، ضبط بعضی از اسامی، فهرست تألیف ها، تاریخ زندگی، طریق های ذکر شده، شامل: راوی و مروی عنه و روایاتی که از معصومان علیهم السلام در خصوص این شخص وارد شده، آورده شده است. اسامی بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده اند. خاتمه کتاب، شامل چند فایده رجالی است و بعضی از اصطلاحات موجود در اسناد کتاب های حدیثی، شرح حال بعضی از نواب خاص در زمان غیبت صغری، اسامی و شرح حال مختصر مدعیان نیابت امام زمان (عج)، اسامی و شرح حال اشخاصی که صاحب توثیق بوده اند، آورده شده است. در پایان، طریق شیخ طوسی و شیخ صدوق در مشیخه به هر يك از مشایخ این دو مؤلف که در صدر اسناد کتاب های التهذیب، الاستبصار و کتاب من لا یحضره الفقیه آمده، بیان شده است. همچنین روایات نقل شده از رجال الکشی که در بیان جریان ها و مذاهب مختلف به طور عام وارد شده اند و طُرُق علامه به شیخ طوسی و شیخ صدوق، ابو عمرو کَشّی و احمد بن عباس نجاشی آورده شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 141، ذیل ش 260)، این کتاب را با عنوان الرجال الکبیر و نیز با عنوان های رجال السید المیرزا محمد و الوجیز الکبیر (ج 10، ص 145 و ج 25، ص 42، ش 216) فهرست نموده است. حاشیه های مختلفی بر این کتاب نوشته شده که عبارت اند از: حاشیه مؤلف (میرزا محمد استر آبادی) (م 1028 ق). حاشیه محمد بن حسن عاملی شامی (محمد سبط) (م 1030 ق). حاشیه ابو الحسن ابو عبد الله (زنده در 1051 ق)، با عنوان رجال المولی ابی الحسن. حاشیه نعمه الله نصیری شیرازی (زنده در 1051 ق). حاشیه علی اصغر شامی عاملی (ق 11). حاشیه عنایة الله قهبایی (م ق 11). حاشیه میرزا عبد الله افندی (م ح 1130 ق). حاشیه سید عبد الله جزایری شوشتری (م 1173 ق). حاشیه نصیر الدین رشتی (م 1270 ق) با عنوان کتاب الرجال. حاشیه علی حکیم نجفی (م 1300 ق). حاشیه احمد بن صالح بحرانی قطفی (م 1315 ق). حاشیه شرف الدین علی بن محمد مرعشی تبریزی (م 1316 ق). حاشیه میرزا محمد علی مدرس چهار دهی نجفی (م 1334 ق). حاشیه سید محمد علم الهدی کابلی (م 1368 ق). حاشیه فضل الله زنجانی (م 1370 ق). حاشیه سید حسین طباطبایی بروجردی (م 1380 ق). مرحوم محمد باقر وحید بهبهانی (م 1206 ق) در شرح این کتاب، تعلیقه هایی به همراه پنج فایده رجالی تألیف نموده است که تعلیقه های وی، مشهور به التعلیقة البهبهانیة و حاشیة علی منهج المقال است، فواید پنجگانه این تعلیقه در ابتدای این کتاب، آمده است. در حاشیه و تکمیل این کتاب، محمد جعفر خراسانی اصفهانی (زنده در 1151 ق)، کتاب اِکلیل المنهج، و ابو علی محمد بن اسماعیل مازندرانی (م 1216 ق) در شرح و تکمیل این کتاب، منتهی المقال را تألیف نموده است. 182. حاشیة علی منهج المقال فی علم الرجال. الذریعة، ج 6، ص 226 (ش 1270). این حاشیه بر کتاب منهج المقال همین مؤلف با رمز «منه ره» آورده شده است. 183. تلخیص المقال فی معرفة الرجال، سنگی. این کتاب که به رجال الوسیط هم شهرت دارد، در واقع، خلاصه ای از کتاب منهج المقال همین مؤلف است، به این ترتیب که مؤلف، به دلیل حجم زیاد کتاب منهج المقال، اقدام بر تلخیص آن نموده است. ایشان در این کتاب، از

بیان بعضی از اسامی و مطالب در شرح حال رجال، اجتناب نموده است و در بیان مطالب، همان مطالب و الفاظ موجود در کتاب منهج المقال را آورده است. در این نسخه، قبل از شروع کتاب، متن الوجیزة ی شیخ بهایی در علم درایه، آورده شده است. خاتمه کتاب، شامل چند فایده رجالی و در بردارنده اسامی اشخاصی است که مشهور به کنیه اند. همچنین شامل مطالب زیر است: «ابو جعفر»، که «سعد بن عبد الله» راوی از وی باشد؛ «عدّة» در اسناد کتاب های شیخ صدوق و شیخ کلینی؛ مباحثی در مورد بعضی از راویان حدیث؛ شرح حال امام زمان (عج) به همراه اسامی نایبان ایشان؛ توثیق صاحبان توقیع؛ مذمومان در نزد شیخ طوسی؛ صحّت طریق شیخ طوسی و شیخ صدوق در مشیخه کتاب های التهذیب، الاستبصار و کتاب من لا یحضره الفقیه؛ طُرُق علاّمه حلّی به شیخ طوسی، شیخ صدوق، ابو عمرو کَشّی و احمد بن عباس نجاشی. محقق تهرانی در الذریعة (ج 4، ص 420، ش 1852)، این کتاب را با عنوان تلخیص الأقوال فی معرفة الرجال و نیز با عنوان الرجال الوسیط (ج 1، ص 158) فهرست نموده است. بر این کتاب، حواشی ای زده شده که عبارت اند از: حاشیه مؤلف، یعنی میرزا محمد بن ابراهیم استر آبادی. حاشیه محمد مقیم شجاعی شریف شیرازی (زنده در 1028 ق). حاشیه محمد بن حسن بن زین الدین عاملی (محمد سبّط) (980_1030 ق). حاشیه محمد جعفر فارس آبادی (زنده در 1047 ق). حاشیه نعمة الله بن قوام الدین محمد نصیری شیرازی (زنده در 1051 ق). حاشیه عبد الله بن صالح سماهیجی (م 1135 ق). حاشیه محمد بن هاشم تقوی لکهنوی (م 1323 ق). حاشیه سیّد حسن بن هادی صدر الدین عاملی اصفهانی کاظمی (1272_1354 ق). نسخه های خطّی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 184. توضیح المقال. الذریعة، ج 4، ص 498 (ش 2233). مؤلف در این کتاب، شرح حال راویانی را که نص بر توثیق آنها وارد شده، بیان نموده است و از بیان شرح حال راویان مهمل، اجتناب نموده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 25، ص 42)، این کتاب را با عنوان الوجیز و نیز با عنوان های الرجال الوجیز (ج 10، ص 158) و الرجال الصغیر (ج 10، ص 121) فهرست نموده است. ایشان در موارد مختلف متذکّر می شود که به این کتاب دسترسی پیدا نکرده است؛ لیکن در الذریعة (ج 10، ص 121) و در کتاب مصفّی المقال (ص 430) بیان می نماید که در فهرس الخزانة الرضویة و فهرس کتب الحاج سیّد علی الایروانی فی تبریز، نام این کتاب آورده شده و با عنوان توضیح المقال معرفی شده است. این کتاب، کوچک ترین تألیف از سه کتاب رجالی میرزا محمد استر آبادی است و به همین دلیل، به رجال الصغیر مشهور شده است. دو کتاب دیگر این مؤلف، عبارت اند از: منهج المقال، مشهور به رجال الکبیر و تلخیص الأقوال، مشهور به رجال الوسیط. نسخه های خطّی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 185. حاشیه علی تلخیص الأقوال. الذریعة، ج 6، ص 48 (ش 236). این حاشیه بر تلخیص الأقوال، معروف به رجال الوسیط تألیف همین مؤلف، آورده شده است. محقق تهرانی، نسخه ای از کتاب که این حاشیه را در برداشته است، مشاهده کرده و نشانی داده است.

بحرانی ، سیّد ماجد بن هاشم (م 1028 ق). 186. حاشیة على خلاصة الأقوال في علم الرجال . الذريعة ، ج 6 ، ص 83 (ش 424). این حاشیه بر کتاب خلاصة الأقوال علامه حلّی نوشته شده است و مرحوم شیخ سلیمان ماحوزی در رساله خود در تاریخ علماء البحرین به آن اشاره نموده است . محقق تهرانی در الذريعة (ج 10 ، ص 142) ، این کتاب را با عنوان رجال السيد ماجد ، فهرست نموده است .

شجاعی شیرازی ، محمّد مقیم (زنده در 1028 ق). 187. حاشیة على تلخیص الأقوال . الذريعة ، ج 6 ، ص 48 (ش 238). مؤلف ، این حاشیه را بر تلخیص الأقوال ، معروف به رجال الوسیط میرزا محمّد استرآبادی آورده است . محقق تهرانی ، نسخه ای از این کتاب را که دارای این حاشیه است ، مشاهده کرده و نشانی داده است . ایشان در الذريعة (ج 10 ، ص 151) ، این کتاب را با عنوان رجال المولی محمّد مقیم هم فهرست نموده است .

عاملی شامی ، محمد بن حسن بن زین الدین (محمد سبط) (980_ 1030 ق). 188. إستقصاء الاعتبار فی شرح الاستبصار ، تحقیق : مؤسسه آل البيت عليهم السلام ، قم : مؤسسه آل البيت عليهم السلام ، 1419 ق ، ج 4 ، اول . این کتاب ، در شرح الاستبصار شیخ طوسی نوشته شده است . در مقدمه این شرح ، دوازده فایده رجالی در خبر واحد و تعارض بین اخبار ، نظیر دوازده فایده رجالی موجود در مقدمه کتاب منتقى الجمان ، تألیف پدر همین مؤلف آورده شده است . پس از بیان مقدمه ، مؤلف احادیث کتاب الاستبصار از اول کتاب طهارت تا آخر کتاب الصلوة را شرح داده است ، به این ترتیب که در مرحله اول ، مطالبی که در مورد سند هر حدیث و احوال راویان آن سند مطرح است ، آمده و سپس متن احادیث ، مورد بحث قرار گرفته اند . محقق در مقدمه خود بر کتاب ، شرح حال مؤلف و ویژگی های این کتاب و روش تحقیق در آن را بیان داشته است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 13 ، ص 87 ، ذیل ش 272) ، این شرح را با عنوان شرح الاستبصار هم فهرست نموده است . 189 . حاشیة علی تلخیص الأقوال . الذریعة ، ج 6 ، ص 48 (ش 237) . این حاشیه ، بر کتاب تلخیص الأقوال ، معروف به رجال الوسیط میرزا محمد بن ابراهیم استرآبادی است . محقق تهرانی ، نسخه هایی از این کتاب که این حاشیه را در برداشته ، مشاهده کرده و نشانی داده است . 190 . حاشیة علی خلاصة الأقوال . الذریعة ، ج 6 ، ص 83 (ذیل ش 424) . این حاشیه بر کتاب خلاصة الأقوال علامه حلی نوشته شده است و بنابر نقل محقق تهرانی ، شیخ مساعد بن بدیع ، در کتاب های رجالی خود ، از این کتاب نقل قول هایی دارد . 191 . حاشیة علی منهج المقال فی علم الرجال . الذریعة ، ج 6 ، ص 226 (ش 1269) . این حاشیه بر کتاب منهج المقال محمد استرآبادی نوشته شده و در فهرست تصانیف مؤلف ذکر شده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 144) ، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ أبی جعفر محمد هم فهرست نموده است . 192 . رسالة فی تزکیة الراوی . مصفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 401 . نسخه های خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

عاملی، بهاء الدین محمد (شیخ بهایی) (953 _ 1031 ق). 193. ترجمه محمد بن اسماعیل. الذریعة، ج 4، ص 163 (ش 804). مؤلف این کتاب را در معرفی «محمد بن اسماعیل» که در اول بعضی از اسناد کتاب الکافی _ که مرحوم کلینی بدون واسطه از وی روایت نقل کرده _ تألیف نموده است. ایشان اشاره کرده که محمد بن اسماعیل، نام نه نفر است و در نهایت، محمد بن اسماعیل برمکی را ترجیح می دهد. محقق تهرانی، نسخه هایی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتابخانه های ایران موجود است. 194. حاشیه علی فهرس الشیخ منتجب الدین. الذریعة، ج 6، ص 168 (ش 913). این کتاب، حاشیه ای بر کتاب الفهرست منتجب الدین بن بابویه رازی (م بعد از 585 ق) است. صاحب الذریعة نقل می نماید که صاحب کتاب ریاض العلماء در مواضع مختلفی در کتاب خود، از این حاشیه نقل قول نموده است. 195. حاشیه علی رجال النجاشی. الذریعة، ج 6، ص 88 (ش 459). این حاشیه بر کتاب رجال النجاشی آورده شده است. شیخ عبد النبی کاظمی در اوایل تکملة نقد الرجال، می گوید که این حاشیه را با خط مرحوم شیخ بهایی بر نسخه ای از کتاب رجال النجاشی مشاهده نموده و سپس همه آنها را جمع آوری و تدوین کرده است. 196. حاشیه علی خلاصة الأقوال فی علم الرجال. الذریعة، ج 6، ص 83 (ش 425). این حاشیه بر کتاب خلاصة الأقوال علامه حلی (م 726 ق) نوشته شده است. محقق تهرانی، به نقل قول هایی از این حاشیه، نشانی داده است، ایشان در الذریعة (ج 10، ص 144)، این کتاب و کتاب حاشیه علی رجال النجاشی را با عنوان رجال الشیخ بهاء الدین محمد، فهرست نموده است. 197. طبقات الرواة. الذریعة، ج 15، ص 149 (ش 984). مؤلف در این کتاب، طبقه راویان حدیث از مشایخ ثلاثه تا معصومان علیهم السلام را مشخص نموده است، به این ترتیب که در پایان صفحه با نام یکی از مشایخ ثلاثه که مؤلف کتب اربعه است، سند را شروع نموده و سپس ترتیب اسامی راویان به طرف بالا - با حرف «عن» به یکدیگر ارتباط داده شده اند و در نهایت، در بالای صفحه، نام معصومی که روایت از ایشان نقل شده، مشخص شده است. مؤلف با این روش، سعی در مشخص نمودن طبقه راویان می نماید. محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتابخانه های ایران موجود است. 198. الفوائد الرجالية. الذریعة، ج 16، ص 339 (ش 1572). مرحوم مامقانی، تمام این کتاب را در کتاب رجال خود، درج نموده است. محقق تهرانی به نسخه ای از این کتاب، نشانی داده است.

علامی، محمد داوود (زنده در 1034 ق). 199. المجموعة الرجالية. الذريعة، ج 20، ص 82 (ش 2011). این کتاب، مشتمل بر کتاب الفهرست شیخ طوسی و ایضاح الاشتباه علامه حلی و قسمت دوم از کتاب خلاصة الأقوال علامه است که در بردارنده فهرست اسامی راویان ضعیف و کسانی است که قول آنها رد شده و یا در قبول قول آنها توقف کرده اند. در نهایت، مختصری از «باب الکنی» از کتاب توضیح المقال، مشهور به رجال الصغیر میرزا محمد استرآبادی آورده شده است. مؤلف به این مجموعه رجالی، چند فایده رجالی اضافه نموده است. محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. ایشان در الذريعة (ج 10، ص 115، ش 238)، این مجموعه را با عنوان رجال الشيخ محمد داوود العلامی فهرست نموده است.

کشمیری، شمس‌الدین محمد (زنده در 1040 ق). 200. حواشی و تعلیقات علی رجال ابن داوود. مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 196 مؤلف این حاشیه را بر کتاب رجال ابن داوود، تألیف ابن داوود حلی (م 707 ق) آورده است. محقق تهرانی، نسخه ای از این حاشیه را مشاهده کرده و نشانی داده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 119، ش 245) این کتاب را با عنوان رجال المولی شمس‌الدین محمد الکشمیری فهرست نموده است.

استرآبادی، میر محمد باقر (میرداماد) (م 1041 ق). 201. التعلیقة علی اختیار معرفة الرجال. عنوان روی جلد: اختیار معرفة الرجال، تحقیق: سید مهدی رجایی، قم: مؤسسه آل‌البت علیهم السلام، 1404 ق، ج 2. این کتاب، مشتمل بر مطالب زیر است: تعلیقه بر کتاب اختیار معرفة الرجال، معروف به رجال الکشی، با ذکر بحث‌های رجالی، فلسفی و بررسی الفاظ و لغت‌های احادیث. تعلیقه تا شماره 885 (ابراهیم بن محمد بن عباس) را شامل است و از آن جا تا آخر کتاب، بدون تعلیقه و بر اساس نسخه تصحیح شده حسن مصطفوی در چاپ تک‌جلدی آورده شده است. کتاب، دارای مقدمه تحقیق تفصیلی و فهرست‌های مختلف است. صاحب الذریعة از این تعلیقه با عنوان حاشیه علی رجال الکشی و صاحب ریاض العلماء، از آن با عنوان شرح اختیار الرجال نام می‌برند. مؤلف در این تعلیقه از فاضل بیرجندی نقل قول‌هایی را آورده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 6، ص 87)، این تعلیقه را با عنوان حاشیه علی رجال الکشی و در مصنفی المقال (ص 91) با عنوان الحواشی علی اختیار الرجال فهرست نموده است. 202. الرواشح السماویة فی شرح الأحادیث الإمامیة. قم: منشورات مکتبة آية الله العظمی المرعشی النجفی، 1405 ق، ص 217. کتاب به عنوان مقدمه ای بر شرح کتاب الکافی است که مؤلف، قصد تألیف آن را داشته و تنها مقداری از آن را نوشته است. مقدمه این کتاب، در بردارنده بعضی از خصایص عقل و بیان فرق بین رسول، نبی و محدث است. متن کتاب، دارای 39 «راشحه» است که شامل مطالبی در علم درایه و رجال هستند. بعضی از عنوان‌های مورد بحث در کتاب عبارت‌اند از: اقسام حدیث، طبقات اصحاب اجماع، شرح حال روایانی که مورد اختلاف‌اند، جرح و تعدیل، مجهول اصطلاحی و لغوی، بیان معانی بعضی از الفاظ، تعداد اصول و مصنفان آنها و... مؤلف در مورد هر یک از عناوین ذکر شده، اقوال علما و دیدگاه خود را مطرح می‌نماید. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 98، ش 201)، این کتاب را با عنوان رجال سید میر محمد باقر الداماد فهرست نموده است.

جزایری مشرفی ، محمود بن حسام الدین (زنده در 1042 ق) . 203 . ترتیب رجال الکشی . مستدرک الذریعة ، ج 26 ، ص 188 (ش 393) . محقق تهرانی آورده است که مرحوم طریحی در الضیاء اللامع ، این کتاب را در فهرست آثار این مؤلف آورده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 148 ، ش 274) این کتاب را با عنوان رجال الشیخ محمود بن حسام الدین المشرفی فهرست نموده است .

حسینی تفرشی، سید میرمصطفی (زنده در 1044 ق). 204. نقد الرجال، تحقیق: عبد الغفار، قم: انتشارات الرسول المصطفی صلی الله علیه و آله، 427 ص / مؤسسه آل البيت عليهم السلام، 1418 ق، 5 ج. این کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی 6604 نفر از رجال است که بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده و در وصف هر شخصیت، عبارت علمای رجال به همراه مدح یا ذم و یا مهمل بودن وی بیان شده است. خاتمه کتاب، شامل چند فایده رجالی است که عبارت اند از: اسامی ائمه عليهم السلام و تاریخ زندگی آنان، به همراه تعیین مراد از القاب مشهور بعضی از ائمه عليهم السلام؛ شرح مشیخه شیخ طوسی و شیخ صدوق؛ طریق مصنف به کتاب های روایی. مرحوم عبد النبي کاظمی (م 1256 ق)، در تکمیل این کتاب، تکملة نقد الرجال را تألیف نموده است. بر این کتاب، حاشیه هایی نوشته شده که عبارت اند از: حاشیه محمد تقی مجلسی (م 1070 ق). حاشیه عنایة الله قهپایی (ق 11). حاشیه سید نعمة الله جزایری (م 1112 ق). حاشیه سید عبد الله جزایری شوشتری (م 1173 ق). حاشیه محمد علی بهبهانی کرمانشاهی (م 1216 ق). حاشیه میرزا نصرالله حسینی (زنده در 1239 ق) با عنوان رجال المیرزا نصر الله. حاشیه حسین حسینی خراسانی (م 1258 ق). حاشیه محمد جعفر شریعتمدار استرآبادی (م 1263 ق). حاشیه سید محمد شفیع محدث جزایری شوشتری (م 1274 ق). حاشیه سید شفیع بن محمد بن عبد الکریم جزایری (م - ق 13) با عنوان رجال السید شفیع. حاشیه علی بن محمد جعفر شریعتمدار استرآبادی (م 1315 ق) با عنوان المبدء والمآل. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 101 ذیل ش 210)، این کتاب را با عنوان رجال التفرشی و نیز با عنوان رجال السید میر مصطفی (ج 10، ص 151) فهرست نموده است.

فارسی آباده ای ، محمد جعفر (زنده در 1047 ق). 205. حواشی علی تلخیص الأقوال . الذریعة ، ج 7 ، ص 96 (ش 491). مؤلف ، این حاشیه را بر کتاب تلخیص الأقوال فی معرفة الرجال ، مشهور به رجال الوسیط میرزا محمد استر آبادی (م 1028 ق) آورده است و در نهایت ، در ذیل عنوان «عدّة من أصحابنا» ، فهرست اسامی اشخاصی را که نجاشی از آنها روایت نقل نموده ، آورده است . محقق تهرانی ، نسخه ای از کتاب تلخیص المقال را که مشتمل بر حاشیه این مؤلف است ، مشاهده کرده و نشانی داده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 103 ، ش 222) ، این حاشیه را با عنوان رجال المولی محمد جعفر الآباده ای هم فهرست نموده است .

جامعی حویزی ، عبد اللطیف (م 1050 ق). 206. رجال الشیخ عبد اللطیف جامعی . الذریعة ، ج 10 ، ص 128 (ش 253). مؤلف در کتاب خود ، بر رجال موجود در اسناد کتب اربعه حدیثی اکتفا نموده است و کتاب را بر اساس ترتیب منهج المقال ، مشهور به رجال الکبیر میرزا محمد استر آبادی تنظیم نموده است . در بیان توثیق و جرح و بیان احوال رجال موجود در کتاب ، از کتاب های رجال الکشی ، رجال النجاشی ، رجال الطوسی و خلاصة الأقوال علامه حلی استفاده شده است . مؤلف کتاب به دلیل ضرورت بیان طبقات راویان ، آنها را در شش طبقه دسته بندی نموده است که عبارت اند از : طبقه اول : شیخ مفید (م 413 ق) ، طبقه دوم : شیخ صدوق (م 381 ق) ، طبقه سوم : مرحوم کلینی (م 329 ق) ، طبقه چهارم : سعد بن عبد الله (م 301) ، طبقه پنجم : احمد بن محمد بن عیسی ، طبقه ششم : ابن ابی عمیر (م 217) . مؤلف ، غالباً به طبقه راوی با استناد به روایت وی از امام علیه السلام و یا با استناد به یکی از راویان مشهور از طبقه جلوتر و یا طبقه قبل از راوی اشاره نموده است . محقق تهرانی اشاره می کند که این کتاب ، دارای حجم کم و فواید بسیار است و مؤلف آن را مانند مقدمه ای بر کتاب خود به نام جامع الأخبار فی ایضاح الاستبصار آورده است . ایشان در الذریعة (ج 15 ، ص 149) ، این کتاب را با عنوان طبقات الرواة فهرست نموده است . وی نسخه های متعددی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است . مرحوم حسن بن محمد قاسم دلبزی (م 13 ق) بر این کتاب ، تعلیقات و حواشی ای آورده است . نسخه های خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

تفرشی، مراد بن علیخان (965 _ 1051 ق). 207. التعلیقة السجادية . الذریعة، ج 4، ص 223 (ش 1122). این کتاب، شرح و حاشیه ای بر کتاب من لا یحضره الفقیه شیخ صدوق است. مؤلف پس از بیان شرح کتاب من لا یحضر، اقدام بر شرح مشیخه آن در بیان احوال رجال موجود در این مشیخه نموده است. ایشان نقل قول هایی از کتاب تلخیص الأقوال میرزا محمد استرآبادی و کتاب نقد الرجال سید میر مصطفی تفرشی آورده است. مؤلف، پس از شرح مشیخه، فهرستی از اسامی رجال ذکر شده در مشیخه را که بر اساس حروف الفبا تنظیم شده، بیان داشته است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 149)، این کتاب را با عنوان رجال المولی مراد التفرشی فهرست نموده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

ابو الحسن بن عبد الله (زنده در 1051 ق). 208. رجال المولى أبا الحسن . الذريعة ، ج 10 ، ص 92 (ش 173) . این کتاب ، مشتمل بر تعلیقاتی است که مؤلف بر کتاب منهج المقال داشته و به همراه بعضی از حواشی مرحوم عنایة الله قهپایی آورده است . مؤلف در آخر نسخه ، چند فایده رجالی را اضافه نموده است . محقق تهرانی ، نسخه ای از کتاب منهج المقال را که مشتمل بر این حاشیه بوده است ، مشاهده کرده و نشانی داده است .

نصیری شیرازی ، نعمة الله (زنده در 1051 ق). 209. حاشیة علی منهج المقال فی علم الرجال . الذريعة ، ج 6 ، ص 226 (ش 1271) . این حاشیه بر کتاب منهج المقال ، مشهور به رجال الكبير میرزا محمد استرآبادی آورده شده است . محقق تهرانی ، بر نسخه ای از کتاب منهج المقال ، حاشیه ای با رمز «ن_ع_اَیْده الله» مشاهده نموده و احتمال داده است که این حاشیه ، نوشته مرحوم نعمة الله نصیری شیرازی باشد . ایشان در الذريعة (ج 10 ، ص 156) ، این کتاب را با عنوان رجال المولى نعمة الله فهرست نموده است . 210 . حاشیة علی تلخیص الأقوال . الذريعة ، ج 6 ، ص 48 (ش 239) . این حاشیه بر کتاب تلخیص الأقوال ، مشهور به رجال الوسیط میرزا محمد استرآبادی آورده شده است . محقق تهرانی این شرح را با خط مؤلف بر یکی از نسخه های کتاب تلخیص الأقوال ، مشاهده نموده است .

یزدی، عبد الحی بن محمد (زنده در 1055 ق). 211. ترتیب مشیخة [کتاب] من لا یحضره الفقیه. الذریعة، ج 10، ص 124 (ش 251). این کتاب، مشتمل بر ترتیب و تنظیم اسامی راویانی است که طریق آنها در مشیخة کتاب من لا یحضره الفقیه شیخ صدوق آورده شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 124، ش 251)، این کتاب را با عنوان رجال المولی عبد الحی هم فهرست نموده است. ایشان نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و در مصفی المقال (ص 224) آن را نشانی داده است.

مجلسی اصفهانی، محمد تقی (1003_ 1070 ق). 212. حاشیه علی نقد الرجال. چاپ شده در ضمن نقد الرجال. قم: انتشارات الرسول المصطفی صلی الله علیه و آله، 427 ص / مؤسسة آل البيت علیهم السلام 1418ق، 5 ج. این حاشیه بر کتاب نقد الرجال تألیف سید میر مصطفی تفرشی (م 1044 ق) آورده شده است و در زیرنویس آن، این حواشی چاپ شده است. میرزا حیدر علی در اجازة الکبیرة ی خود، شرح حال شیخ بهایی را از این حاشیه نقل کرده است. 213. شرح مشیخة الفقیه (روضه المتقین)، تحقیق: سید حسین موسوی کرمانی و علی پناه اشتهاردی، قم: بنیاد فرهنگ اسلامی حاج محمد حسین کوشانپور، 1399ق، ج 14، 584 ص. این کتاب، شرحی بر مشیخة کتاب من لا یحضره الفقیه است. مؤلف در ابتدا بحثی را درباره احادیث صحیح، مطرح نموده و سپس شرح حال هر یک از رجال موجود در طُرُق مشیخة کتاب من لا یحضره الفقیه را مورد بحث قرار داده است. در ذیل عنوان هر راوی، علاوه بر شرح حال او، توثیق، تضعیف، مذهب، اقوال علمای رجال در مورد او و مصادر مورد مراجعه به همراه اعتبار و ارزش طریق آن راوی مطرح شده است. اسامی راویان، بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است. پس از بیان شرح حال راویان مشیخة کتاب من لا یحضره الفقیه در ذیل عنوان شرح رجال الفقیه، مؤلف، اسامی بسیاری از راویان موجود در این کتاب و محدثان و علمای رجال از زمان شیخ طوسی و نجاشی تا اصحاب امیر المؤمنین علیه السلام را در دوازده طبقه آورده است. اسامی بر اساس حروف الفبا تنظیم شده و در ذیل هر عنوان، مشخص شده که وی از صحابیان کدام یک از معصومان علیهم السلام است و به این ترتیب، طبقه وی مشخص شده است. همچنین توثیق و تضعیف راوی و مروی عنه، تمیز مشترکات و فواید رجالی با ذکر مصدر مورد مراجعه مشخص شده است. شارح، این قسمت را به منظور عدم احتیاج رجوع به کتاب های دیگر، تنظیم نموده است. در این قسمت، طبقات راویان حدیث از زمان شیخ طوسی تا راویان و اصحاب امیر مؤمنان علی علیه السلام در دوازده طبقه قرار گرفته اند. علاوه بر آن، مباحثی چند از فواید رجالی از قبیل تمیز مشترکات، ضبط طبقات و فوایدی دیگر، مورد بحث واقع شده است. شایان ذکر است که شرح مشیخة کتاب من لا یحضره الفقیه محمد تقی مجلسی، به عنوان جلد چهاردهم از کتاب روضة المتقین ایشان چاپ شده است. محقق تهرانی در کتاب الذریعة (ج 13، ص 64 و ج 11، ص 290) این شرح را در ذیل دو عنوان دیگر به نام های شرح الأحادیث و الروضة البهیة، فهرست نموده و متذکر می شود که اینها اسامی تاریخی این کتاب اند. همچنین ایشان در الذریعة (ج 10، ص 101 و ج 15، ص 148) قسمت «شرح رجال الفقیه»، از این کتاب را با عنوان های رجال المولی محمد تقی المجلسی و طبقات الرواة، فهرست نموده است.

مجلسی، عزیز اللہ (1025 _ 1074 ق). 214. ترتیب خلاصہ الأقوال . الذریعة، ج 4، ص 65 (ش 272). محقق تهرانی مصدر
مورد مراجعه در معرفتی این کتاب را اجازة الكبيرة ی میرزا حیدر علی، نوه مؤلف، بیان داشته است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص
130)، این کتاب را با عنوان رجال المولی عزیز اللہ فهرست نموده است.

لاهیجی اشکوری، محمد بن علی (زنده در 1077 ق). 215. خیر الرجال. الذریعة، ج 7، ص 282 (ش 1388). این کتاب، در شرح حال رجال اسانید کتاب من لا یحضره الفقیه، تألیف شده است. در مرحله اول، مصتّف چند فایده رجالی را مطرح و مورد بحث قرار می دهد که عبارت اند از: اصطلاح متأخران در اقسام حدیث؛ الفاظ مدح؛ فهرست اسامی کسانی که تألیفاتی در رجال داشته اند؛ بررسی ملل و نحل ذکر شده در متن کتاب؛ تاریخ حیات معصومان علیهم السلام. ذکر فهرستی از اسامی رجال که بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند، به همراه ذکر مواضع این اسامی. متن کتاب، در بیان شرح حال رجال اسانید کتاب من لا یحضره الفقیه است که بر اساس ترتیب ابواب کتاب، تنظیم شده اند، به این ترتیب که در مرحله اول، شرح حال یازده نفر از رجال موجود در دیباچه کتاب، مورد بحث واقع شده و سپس نه نفر از رجال موجود در «باب المیاه»، مورد بحث واقع شده اند و به همین ترتیب، رجال موجود در ابواب مختلف کتاب، به ترتیب باب، مورد بحث و شرح واقع شده اند. شیخ محمد طه نجف، مؤلف اتقان المقال، از این اثر در کتاب خود، نقل قول کرده است. محقق تهرانی، نسخه های متعددی از این کتاب را در کتاب خانه های مختلف، مشاهده کرده و نشانی داده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 146)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ محمد بن الملا شیخ علی اللاهیجی و نیز با عنوان رجال من لا یحضره الفقیه (ج 10، ص 151) فهرست کرده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

بصری، احمد بن عبد الرضا (1020_ 1085ق) 216. فائق المقال فی الحدیث و الرجال. تحقیق: غلامحسین قیصریه ها، قم: مؤسسه دار الحدیث الثقافة، 1412ق، 390ص، اول. این کتاب در دو بخش درایه و رجال تنظیم شده است. بخش اول در علم درایه و دربردارنده 26 فصل از مباحث مختلف این علم است. بخش دوم در علم رجال و شامل ده فصل است که عناوین هر فصل عبارت اند از: فصل اول در فهرست اسامی راویانی است که به روایات آنها اعتماد می شود. در بیان توثیق و مدح این راویان به رجال النجاشی، رجال الکشی، رجال الطوسی، الفهرست و خلاصة الأقوال استناد شده است. فصل دوم: فواید علامه حلی در خلاصة الأقوال؛ فصل سوم: فهرست انساب؛ فصل چهارم: مشترکان در نام؛ فصل پنجم: مشترکان در نام و نام پدر؛ فصل ششم: مشترکان در کنیه؛ فصل هفتم: مشترکان در نسب؛ فصل هشتم: مشترکان در لقب؛ فصل نهم: فهرست بعضی از اسامی متشابه؛ فصل دهم: شامل چهار فایده رجالی که عبارت اند از: فایده اول: کلام بعضی از بزرگان در کیفیت اسناد در کتب قدیمی؛ فایده دوم: مذمومان، به روایت شیخ طوسی؛ فایده سوم: توفیق امام حسن عسکری علیه السلام به شیخ مفید و رد کتاب از ناحیه مقدسه بر شیخ مفید؛ فایده چهارم: طُرُق مؤلف. مقدمه تحقیق، شامل شرح حال مختصری از مؤلف و ویژگی های کتاب است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 16، ص 91، ش 34) این کتاب را با عنوان فائق المقال فی علم الحدیث و الرجال فهرست نموده است.

طُرِيحِي، فخر الدين (979 _ 1085 ق). 217. ترتيب خلاصة الأقوال. الذريعة، ج 4، ص 65 (ش 273). مرحوم محمد باقر خوانساری در روضات الجنات (ج 5، ص 352)، در شرح حال این مؤلف، نام این کتاب را در فهرست آثار وی آورده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 218. ترتيب مشيخة [کتاب] من لا يحضره الفقيه. الذريعة، ج 4، ص 69 (ش 284). مصنف، اسامی و کنیه های مشهور در کتاب من لا يحضره الفقيه را بر اساس حروف الفبا تنظيم نموده است. ایشان این کتاب را در ملحقات کتاب جامع المقال آورده است. محقق تهرانی، کتاب خانه هایی را که دارای این کتاب هستند، معرفی نموده است. 219. جامع المقال فيما يتعلق بأحوال الحديث و الرجال، تحقيق: محمد كاظم طريحي، تهران: کتابفروشی جعفری تبریزی (بوذرجمهری)، 260 ص. کتاب مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه مؤلف در علم رجال؛ متن کتاب، شامل دوازده باب است. در باب اول تا یازدهم، مباحثی در مورد احادیث، مطرح شده است و در باب دوازدهم، دوازده فایده رجالی مطرح شده که عبارت اند از: تمییز مشترکات در اسامی؛ تمییز مشترکات در القاب و انساب؛ تعریف صحابیان و تابعیان؛ تعریف طبقات راویان؛ معرفی برادرهایی که راوی بوده اند؛ اصحاب اجماع؛ مستثنیات ابن ولید؛ اشخاص کثیر الروایة؛ معنای «عدّة» در اسناد روایت ها؛ مشیخه شیخ طوسی در التهذیب و الاستبصار؛ القاب و کنیه های پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه معصوم علیهم السلام؛ تاریخ ولادت و وفات پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه معصوم علیهم السلام؛ خاتمه کتاب نیز مشتمل بر مطالب زیر است: بیان تعداد احادیث کتب اربعه؛ بیان تاریخ وفات بعضی از مشایخ محدث متقدم؛ بیان مشایخ مؤلفان کتب اربعه؛ بعضی از توفیعاتی که در حق بعضی از مشایخ محدث وارد شده است. در مورد باب دوازدهم این کتاب، شرحی به نام مشترکات کاظمی توسط محمد امین کاظمی (م ق 12) نوشته شده است. مرحوم عبد الحسین طریحی (م 1295 ق)، کتاب متقن المقال فی تلخیص جامع المقال را در تلخیص این کتاب، تألیف نموده است. گفتنی است که این کتاب، به دلیل معروفیت مبحث مشترکات آن، به مشترکات الطریحی مشهور شده است. محقق تهرانی در الذريعة این کتاب را با عنوان های رجال الطریحی (ج 10، ص 122) و رجال الشیخ فخر الدین الطریحی (ج 10، ص 138) و مشترکات جامع المقال (ج 21، ص 40، ش 3856) فهرست نموده است. 220. رساله فی أسانید التهذیب و بیان احتمالاتها و ما یتعلق بها. الذريعة، ج 11، ص 64 (ش 395). 221. ضوابط الأسماء واللواحق، تحقيق: محمد كاظم طريحي، مطبعة الحيدري، 1375 ق، 94 ص. کتاب در مورد ضبط اسامی، انساب و القاب راویان حدیثی است که در ضبط نام آنها اشتباه روی داده و یا اختلاف وجود دارد. کتاب در سه قسم تنظیم شده است که عبارت اند از: اسامی، انساب و القاب، و در هر قسم، اسامی بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده اند. مقدمه محقق، در بیان ویژگی های این کتاب و زندگی نامه مؤلف است.

رُويَدشتی اصفهانی، حمیده بنت محمد شریف (م 1087 ق). 222. حاشیه علی الاستبصار. الذریعة، ج 6، ص 18 (ش 53). مؤلف در حاشیه اش بر الاستبصار شیخ طوسی، در بیان احوال رجال و در اسناد احادیث، مطالبی را آورده است. میرزا عبد الله اصفهانی در ریاض العلماء (ج 5، ص 404)، در ضمن بیان شرح حال این مؤلف، اشاره می نماید که نسخه ای از الاستبصار را به همراه این شرح، مشاهده نموده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 114، ش 236)، این کتاب را با عنوان رجال حمیده فهرست نموده است.

حسینی اردبیلی، محمد طاهر (زنده در 1091 ق). 223. رجال السید محمد طاهر. الذریعة، ج 10، ص 122 (ذیل ش 247). این کتاب، یک جزء از اجزای کتاب الشجرة المباركة ی همین مؤلف را تشکیل می دهد که در مورد شناخت و معرفی اسناد احادیث از حیث صحت و ضعف و امور مهم دیگر، تألیف شده است. مؤلف در بیان اسامی هر یک از معصومان علیهم السلام، از حروف رمز استفاده نموده است. همچنین در بیان احوال هر یک از راویان صحیح، موثق، حسن، ضعیف و مجهول، و یا در بیان این که این راوی به طور مستقیم و یا با واسطه از معصوم علیه السلام روایت نقل کرده، حروف رمزی را به کار برده است. در آخر، ایشان تمام مشیخه کتاب من لا یحضره الفقیه را با همین روش آورده است و کتاب را با بیان چند فایده رجالی به پایان رسانیده است. مرحوم میرزا حسین نوری طبرسی در تعلیقه علی توضیح المقال که به منظور تکمیل اسامی مؤلفان رجال موجود در کتاب توضیح المقال ملاً علی کنی تألیف نموده است، از این کتاب استفاده نموده و در بیان خصوصیات آن، توضیحاتی را بیان داشته است. محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده است.

استر آبادی، محمد علی بن احمد (1010 _ 1094 ق). 224. المشتركات فی الرجال . الذریعة، ج 21، ص 40 (ش 3857). در کتاب های تکملة نقد الرجال وروضات الجنات، در شرح حال عنایة الله قهپایی، به نام این کتاب اشاره شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 134)، این کتاب را با عنوان رجال المولی محمد علی هم فهرست نموده است.

حویزی، فرج الله بن محمد (1031 _ 1100 ق). 225. ایجاز المقال فی معرفة الرجال . الذریعة، ج 2، ص 487 (ش 1909). این کتاب، در چهار جلد تألیف شده است و هم اکنون، تنها جلد های سوم و چهارم در دسترس اند. جلد اول تا سوم، مشتمل بر فهرست اسامی رجال، به همراه ضبط اسامی و شرح حال آنهاست که در دو قسمت، شامل رجال شیعه و اهل سنت تنظیم شده است. مؤلف، همچنین شرح حال علمای قبل از خود و هم عصر خویش را بیان نموده است. جلد سوم کتاب، شامل حرف «میم» تا آخر حرف «یاء» است و جلد چهارم، به عنوان خاتمه کتاب، در بردارنده چند فصل و فواید رجالی است. فصل های مختلف کتاب، در بردارنده مباحثی در کنیه ها، القاب، بررسی معنا و مفهوم اصطلاحاتی است که در کتاب های رجالی آمده است. برخی از این اصطلاحات عبارت اند از تعبیر: «ثقة، ثقة»، «مذاهبه مضطربة»، «لیس بذاک»، «لابأس به»، «قریب الأمر»، «ضعیف»، «مختلط»، «مضطرب»، «یروی عن الضعفاء»، «یضع الحدیث»، «وعلیه اللعنة» و «انه لیس بشیء». سپس چند فایده رجالی مطرح شده است که عبارت اند از: فهرست تألیف های شیعه که از کتاب های رجال النجاشی و الفهرست شیخ طوسی تهیه شده اند؛ معرفی بعضی از مشاهیر رجالی که اغلب از عامه اند؛ معرفی بعضی از بزرگان صحابیان و تابعیان و تابعیان تابعیان. در آخر کتاب، چند اجازه مشهور آورده شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 140)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ فرج الله هم فهرست نموده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

ابرز حسینی حلّی، سیّد حسین (ق 11). 226. زبدة الأقوال فی خلاصة الرجال. مؤلّف، تنها ثقات امامی مذهب و غیر امامی و ممدوحانی را که امامی مذهب باشند، را در این تألیف گرد آورده است و اسامی مشترک را مشخص کرده است. همچنین طبقات راویان، توثیق، تصحیف و احیاناً ردّ قدح از راوی و تاریخ تولّد و وفات را در مورد راویان ذکر کرده است. در شرح حال هر يك از راویان، امام یا امامانی که راوی با ایشان معاصر بوده، ذکر شده اند؛ اما در صورتی که روای از غیر معصوم روایت دارد، تنها در مواردی که در تمییز راوی به نام استاد او نیاز باشد، تذکر داده است. همچنین راویانی که به صراحت توثیق و یا مدح نشده اند، بلکه به صورت ضمنی یا اشاره ای مدح شده اند نیز به عنوان ممدوح، آورده شده است. بر این اساس، نام کسانی که در رجال النجاشی و الفهرست شیخ طوسی در بین مصنفان شیعه آمده و تصنیف یا تصنیفاتی از آنها گزارش شده است و تضعیف هم نشده اند، به ممدوحان ملحق شده است. مؤلّف بر این مطلب استدلال کرده که منصف بودن، خود نشانه عالم بودن است؛ چه آن که هر مصنّفی عالم است و عکس آن صادق نیست و بدیهی است که عالم بودن، خود يك مدح شمرده می شود. مؤلّف در این کتاب، به صراحت از منابع و مصادر نام می برد و از رمزهای آنها استفاده نمی کند. کتاب به عدد حروف الفبا در 28 فصل و يك فصل در کنیه ها و نسب و القاب، سامان یافته و در هر فصل، اسامی شبیه در باب مستقل قرار گرفته است و افراد همنام در يك باب ذکر شده اند. خاتمه کتاب، مشتمل بر ده فایده است که عبارت اند از: 1 - «عدة» در الکافی کلینی؛ 2 - مراد از ابو جعفر و ابو القاسم در اسناد التهذیب؛ 3 - تنبیهات ابن داوود در رجالش؛ 4 - وکلای ممدوح و مذموم هر امام؛ 5 - روایات بیان شده در سفرای ممدوح در حال غیبت؛ 6 - مذمومانی که ادّعی باب بودن برای امام عصر (عج) را داشته اند؛ 7 - ثقاتی که از طرف سفرا، دارای توقیع اند؛ 8 - طُرُق شیخ طوسی و شیخ صدوق؛ 9 - روایات مستخرج از رجال الکشی در اقوام، فرق و مذاهب؛ 10 - طرق علامه حلّی به شیخ طوسی، صدوق، کشی و نجاشی. محقّق تهرانی در الذریعة (ج 12، ص 19، ش 121)، این کتاب را با همین عنوان و نیز با عنوان رجال ابن الأبرز (ج 10، ص 83، ذیل ش 147) فهرست نموده است. نسخه های خطّی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

افشار ، خداویردی (ق 11). 227. زبده الرجال . الذریعة ، ج 12 ، ص 27 (ش 153) . این کتاب ، مشتمل بر هفت هزار بیت است که در بردارنده فهرستی از اسامی رجال است . اسامی رجال مجهول ، در این فهرست آورده نشده اند و تنها به ذکر راویان ممدوح و ثقه ، اکتفا شده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 97) ، این کتاب را با عنوان رجال الأفشاری و نیز با عنوان رجال المولی خداویردی الأفشار (ج 10 ، ص 115) ، فهرست نموده است . نسخه های خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

امیر نجم الدین (ق 11). 228. رجال الأمير نجم الدین . الذریعة ، ج 10 ، ص 156 (ش 281) . این کتاب ، مشتمل بر تعلیقاتی است که مؤلف بر حاشیه کتاب رجال النجاشی آورده است .

تبنینی عاملی ، محمّد بن علی (ق 11). 229. جامع الأقوال فی علم الرجال . الذریعة ، ج 5 ، ص 42 (ش 173) . این کتاب ، مشتمل بر بیان شرح حال راویان حدیث ، با استناد و مراجعه به کتاب های رجال است . اسامی بر اساس ترتیب حروف الفبا ، در 28 باب تنظیم شده اند و در هر باب ، چند فصل آورده شده است . در خاتمه نیز چند فایده رجالی مطرح شده است . در این کتاب ، نقل قول هایی از شیخ حسن (صاحب معالم) و سیّد امیر فیض الله تفرشی و شیخ حسین تبنینی (مشهور به ابن سودون) بیان شده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 146) ، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ محمّد بن علی التبنینی فهرست نموده است . نسخه های خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

شاگرد شهید ثانی (ق 11). 230. رجال تلمیذ الشهد الثانی . الذریعة ، ج 10 ، ص 102 (ش 216) . محقق تهرانی می گوید که نسخه ای از این کتاب را در کتاب خانه مرحوم نوری _ که بر حاشیه کتاب توضیح المقال ملاّ علی کنی نوشته شده بوده _ مشاهده نموده است .

شاگرد شیخ بهایی و عبد النبی جزایری (ق 11). 231. رجال تلمیذ الشیخ البهائی والشیخ عبد النبی الجزائری . الذریعة ، ج 10 ، ص 102 (ش 213) . این کتاب ، مشتمل بر شرح حال رجال و راویان حدیث ، به همراه بیان نقل قول هایی از کتاب های معروف رجال و شخصیت های معروف در این علم است . از جمله ، ایشان به سخنان شیخ عبد النبی جزایری (م 1021 ق) و شیخ بهایی (م 1030 ق) استناد نموده است . از سخنان مؤلف در شرح حال بعضی از راویان مشخص می شود که کتاب ، بعد از وفات عبد النبی جزایری و قبل از وفات شیخ بهایی تألیف شده است .

جزایری ، حسام الدین (ق 11). 232. ترتیب اختیار الرجال للكشی . الذریعة ، ج 10 ، ص 109 (ضمن ش 227). مرحوم ابو محمد حسن صدر الدین در مختلف الرجال ، نام این کتاب را در فهرست آثار این مؤلف آورده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 148 ، ضمن ش 274) و نیز در مستدرک الذریعة (ج 26 ، ص 188 ، ش 939) کتابی را با همین عنوان به نقل از کتاب الضیاء اللامع طریحی ، به فرزند این مؤلف ، یعنی محمود بن حسام الدین مشرفی جزایری نسبت داده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 109 ، ش 227) ، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ حسام الدین هم فهرست نموده است .

حویزی ، مساعد بن بدیع (ق 11). 233. حاشیة على خلاصة الأقوال فی علم الرجال . الذریعة ، ج 6 ، ص 83 (ش 427). این حاشیه بر کتاب خلاصة الأقوال علامه حلّی نوشته شده است . در آخر کتاب ، چند فایده رجالی مطرح شده است . محقق تهرانی ، نسخه ای از کتاب را که مشتمل بر این حاشیه است ، نشانی داده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 150 ، ش 272) ، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ مساعد هم فهرست نموده است .

خادم انصاری ، محمد تقی (ق 11). 234. ترتیب رجال النجاشی . الذریعة ، ج 4 ، ص 70 (ش 287). نویسنده ، اسامی موجود در کتاب رجال النجاشی را بدون آن که در آنها تصرّفی بنماید ، بر اساس حروف الفبا تنظیم نموده و در آخر ، کنیه ها را فهرست کرده است . محقق تهرانی ، نسخه های متعددی از این کتاب را در کتاب خانه های مختلف مشاهده کرده و نشانی داده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ش 101) ، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ محمد تقی الأنصاری فهرست نموده است . نسخه های خطّی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

ساوجی ، نظام الدین محمد بن حسین (ق 11). 235. نظام الأقوال فی معرفة الرجال . الذریعة ، ج 24 ، ص 191 (ش 995). این کتاب ، مشتمل بر مقدمه و دو بخش و یک خاتمه است . در مقدمه کتاب ، مؤلف بعضی از اصطلاحات موجود در کتاب خود را مشخص نموده و طریق خود را در این کتاب ، مورد بحث قرار داده است . بخش اول و دوم کتاب ، در بردارنده اسامی راویان چهار کتاب اصلی حدیثی شیعه ، یعنی الکافی ، کتاب من لا یحضره الفقیه ، الاستبصار و التهذیب است . البته این اسامی ، شامل راویانی است که در مورد آنها تعبیرهایی همچون ثقه ، عالم و فاضل به کار برده شده است ، و یا راویانی که از شخصی روایت دارند و یا دیگری از آنها روایت نقل کرده است . خاتمه کتاب ، مشتمل بر دوازده فایده رجالی است . محقق تهرانی ، نسخه هایی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 144) ، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ نظام الدین محمد و نیز با عنوان رجال نظام الدین الساجی (ج 10 ، ص 156) فهرست نموده است . نسخه های خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

شامی عاملی ، علی اصغر (ق 11). 236. تعلیقات علی الرجال الکبیر . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 326 . این تعلیقه بر کتاب منهج المقال ، معروف به رجال الکبیر میرزا محمد استر آبادی آورده شده است .

عبد الله (ق 11). 237. رجال شيخ عبد الله. رياض العلماء، ج 3 (ص 252). ميرزا عبد الله افندی در کتاب رياض العلماء، این کتاب را در شرح حال «عبد الله»، نام برده است و خود ایشان اشاره کرده است که از عصر حیات این مؤلف، آگاه نیست و ظاهر آن است که از متأخران است و در نهایت، احتمال می دهد که منظور از وی همان عبد الله بن حسین شوشتری باشد؛ اما محقق تهرانی، این احتمال را با ادله ای که ذکر می نماید، رد کرده است. وی در الذریعة (ج 10، ص 126، ش 252) این کتاب را فهرست نموده است.

قهپایی، عنایة الله (ق 11). 238. ترتیب رجال شيخ الطایفة. الذریعة، ج 4، ص 65 (ش 276). مؤلف به وجود این کتاب، در اول کتاب خود به نام مجمع الرجال، اشاره نموده است. 239. ترتیب رجال الکشی. الذریعة، ج 4، ص 66 (ش 280). مؤلف کتاب، اسامی موجود در کتاب رجال الکشی را که دارای شرح حال مستقل اند و یا نام آنها در ضمن شرح حال دیگران آورده شده است، بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم نموده و مؤلف بر نسخه خودش حاشیه هایی با رمز «ع» آورده است. محقق تهرانی، کتاب خانه هایی را که دارای این کتاب هستند، معرفی نموده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 240. ترتیب رجال النجاشی. الذریعة، ج 4، ص 70 (ش 289). مؤلف، اسامی موجود در رجال النجاشی را که دارای شرح حال مستقل اند و یا نام آنها در ضمن شرح حال دیگران آورده شده است، به همراه حاشیه هایی با رمز «ع» و بر اساس حروف الفبا تنظیم نموده است. محقق تهرانی، کتاب خانه هایی را که دارای این کتاب هستند، معرفی نموده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 241. ترتیب فهرست الشيخ. الذریعة، ج 4، ص 66 (ش 278). محقق تهرانی، مصدر مورد مراجعه در معرفی این کتاب را مقدمه کتاب مجمع الرجال بیان داشته است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 242. حاشیة علی رجال الکشی. مصفی المقال فی مصتفی علم الرجال، ص 344. محقق تهرانی آورده است که مرحوم نوری، این حاشیه را مشاهده کرده و ذکر نموده است. 243. حاشیة علی رجال النجاشی. مصفی المقال فی مصتفی علم الرجال، ص 344. محقق تهرانی در مصفی المقال، ضمن معرفی این حاشیه، متذکر می شود که مرحوم نوری، این حاشیه را مشاهده نموده و در تعلیقه خود بر منتهی المقال، آن را ذکر کرده است. 244. حاشیة علی منهج المقال فی علم الرجال. الذریعة، ج 6، ص 226 (ش 1268). این حاشیه بر منهج المقال میرزا محمد استرآبادی آورده شده است. محقق تهرانی، نسخه های متعددی از این کتاب را در کتاب خانه های مختلف، مشاهده کرده و نشانی داده است. 245. حاشیة علی نقد الرجال. الذریعة، ج 6، ص 228 (ش 1280). این حاشیه بر نقد الرجال سید میر مصطفی تفرشی نوشته شده است. ملاً علی کنی در توضیح المقال آورده است که حاشیه قهپایی را بر کتاب نقد الرجال، مشاهده کرده است؛ لیکن صاحب رياض العلماء تردید کرده است که این حاشیه، نوشته مرحوم قهپایی است یا شيخ عبد النبي جزایری، صاحب الحاوی. 246. مجمع الرجال، قم: مؤسسه اسماعیلیان، 1364 ش، 7 جزء در 3 ج، دوم. مؤلف در مقدمه، شیوه تألیف و مقدمات کتاب های مورد مراجعه خود را آورده است. متن کتاب، شامل نقل اقوال کتاب های پنجگانه اصلی در علم رجال است که به دنبال نام هر شخص، متن عبارت هر کتاب در مورد وی آورده شده است. منابع کتاب عبارت اند از: رجال الکشی، رجال الطوسی، رجال النجاشی، الفهرست طوسی و رجال ابن غضائری که هر يك با رمز در ابتدای اسامی مشخص شده اند. همچنین در برابر هر عنوان، نام امامی که این شخص از اصحاب ایشان به حساب می آید، با حروف رمز مشخص شده است. در آخر جزء هفتم کتاب، دوازده فایده رجالی آورده شده است که مشتمل بر مباحث زیر است: 1. تاریخ زندگی و محل دفن معصومان علیهم السلام؛ 2. سفرای امام زمان(عج) در زمان غیبت صغری؛ 3. اسامی اشخاصی که امام زمان(عج) را مشاهده کرده اند و یا صاحب توقیع بوده اند؛ همچنین اسامی بعضی از وکلای ایشان آورده شده است؛ 4. بیان کنیه ها و القاب معصومان علیهم السلام؛ 5. اقسام حدیث؛ 6. حکم روایانی که مخالف با مذهب امامیه اند؛ 7. مراد از «عدّة» در الکافی؛ 8. اختلاف مبانی در عدالت؛ 9_ 11. تمییز برخی از روایان مشترك؛

12 . بررسی مشیخه التهذیب . مؤلف کتاب ، بر این اثر خود ، حاشیه ای با رمز «ع» نوشته است و محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 344) آن را با عنوان حاشیه علی مجمع الرجال و در الذریعة (ج 10 ، ص 138) ، این کتاب را با عنوان رجال المولی عناية الله القهبائی و نیز با عنوان مجمع المقال فی علم الرجال (ج 20 ، ص 46) فهرست نموده است .

شاگرد عنایة الله قهپایی (ق 11). 247. رجال تملیذ المولی عنایة الله القهپائی . الذریعة ، ج 10 ، ص 102 (ش 217) . محقق تهرانی اظهار می دارد که شخص ثقه ای برای ایشان نقل نموده که این کتاب در تهران موجود است و دارای حجم زیادی است .

قهپایی ، میر سراج الدین قاسم (ق 11). 248. تعلیقات فی الرجال . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 368 . محقق تهرانی ، این تعلیقه را در فهرست کتاب های قاسم طباطبایی قهپایی آورده است و متذکر می شود که مرحوم محمد علی بن احمد استرآبادی در کتاب مشترکات الرجال خود ، از این تعلیقه نقل هایی را بیان داشته است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 140 ، ش 260) این تعلیقه را با عنوان رجال المیر سراج الدین قاسم فهرست نموده است .

نجفی ، محمد بن جابر بن عباس (ق 11). 249. ترجمة محمد بن اسماعیل (المبدوة فی بعض أسانید الکافی) . الذریعة ، ج 4 ، ص 163 (ش 803) . محقق تهرانی ، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است . 250. رجال الشیخ محمد بن جابر . الذریعة ، ج 10 ، ص 143 (ذیل ش 268) . محقق تهرانی ، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است . ایشان در کتاب مصنفی المقال (ص 397) ، گفته که این مؤلف ، صاحب اثری به نام کتاب فی أسماء الرجال است و منظور ایشان ، همین کتاب است .

تألیفات رجالی : قرن دوازدهم هجری

تألیفات رجالی قرن دوازدهم هجری اردبیلی ، محمد (م 1101 ق). 251. تصحیح الأسانید . الذریعة ، ج 4 ، ص 193 (ش 17) . مؤلف در این کتاب ، اقدام به تصحیح اکثر اسناد کتاب التهذیب و الاستبصار نموده است . در خاتمة المستدرک ، با تعبیر «قلت» ، تمام این کتاب نقل شده است . همچنین مؤلف در خاتمه کتاب جامع الرواة خود ، در فایده هشتم ، منتخب و خلاصه ای از این کتاب را آورده است . مرحوم مامقانی نیز در آخر جلد سوم کتاب تنقیح المقال ، این منتخب را آورده است . 252 . جامع الرواة ، قم : مکتبة المحمدی ، ج 2 . این کتاب ، مشتمل بر قسمت های زیر است : مقدمه مؤلف ، شامل : مطالبی در بیان ضرورت نگارش کتاب ، محتویات کتاب و منابع مورد مراجعه است . همچنین با رمزهای خاصی هر یک از منابع ، معرفی شده اند . این کتاب به عنوان حاشیه و مکمل کتاب تلخیص المقال میرزا محمد استرآبادی (م 1028 ق) ، تألیف شده است و بعد از ذکر اسامی رجال ، شرح حال های میرزا محمد استرآبادی در تلخیص المقال با رمز «مح» در ذیل هر عنوان ، آورده شده است . در بعضی از موارد ، مطالبی مانند شرح و یا به صورت استدراک و یا توضیح بیشتر آمده است و شرح حال هر شخص ، راوی و مروی عنه وی ، با استناد به نشانی موجود در کتب اربعه ، بیان شده است و در مورد اشخاصی که در کتب اربعه روایتی ندارند ، تنها به ذکر اسامی آنها اکتفا شده است . در موارد اسامی مشترک ، در حد امکان ، قرآینی جهت ترجیح (مانند بیان اسامی راوی و مروی عنه) ذکر شده است . موارد ارسال سند ، با استناد به قرآین ، مشخص شده اند . نیز در مواردی که اختلاف نسخه موجود بوده است ، هر دو نسخه ذکر شده و با استناد به قرآین ، یکی از نسخه ها ترجیح داده شده و یا ترجیح به خواننده واگذار شده است . مؤلف در خاتمه کتاب ، فوایدی را متذکر شده که اغلب آنها در شرح مشیخه صدوق و مشیخه طوسی آمده است . این خاتمه ، مشتمل بر ده فایده است که در آخر فایده هشتم منتخب کتاب خود با نام تصحیح الأسانید ، درج نموده است . سید حسین حسینی قزوینی (م 1208 ق) ، این کتاب را خلاصه کرده است . همچنین سید علی محمد دستغیب حسینی شیرازی (معاصر) ، شرح ثقات این کتاب را با عنوان معجم الثقات من جامع الرواة ، تألیف نموده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 60 ، ذیل ش 42) می گوید که نام دیگر کتاب جامع الرواة ، رافع الاشتباهات است و در الذریعة (ج 10 ، ص 95) ، این کتاب را با عنوان رجال الأردبیلی و نیز با عنوان رجال الشیخ محمد (ج 10 ، ص 145) ، و در کتاب مصفی المقال (ص 429) ، با عنوان تمیز المشتركات ، فهرست نموده است .

عاملی اصفهانی، علی (1013 یا 1014 _ 1103 یا 1104 ق). 253. التعليقات الرجالية. مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 332. محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است.

حرّ عاملی، محمّد بن حسن (1033 _ 1104 ق). 254. خاتمه تفصیل وسائل الشيعة، تحقیق: سیّد محمّد رضا حسینی جلالی، قم: مؤسسه آل البيت عليهم السلام لآحياء التراث، ج 30، 552 ص / تحقیق: محمّد رازی، تهران: مكتبة الإسلامية، 1389 ق، ج 20. کتاب وسائل الشيعة، از جمله جوامع حدیثی شیعه است. جلد آخر این کتاب، مشتمل بر دوازده فایده رجالی است که فهرست این فواید عبارت اند از: طرق و مشیخه صدوق در کتاب من لا یحضره الفقیه؛ طُرُق و مشیخه شیخ طوسی در التهذیب و الاستبصار؛ «عدّة من أصحابنا» در الکافی؛ مصادر وسائل الشيعة؛ طرق شیخ حرّ عاملی به مصادر وسائل الشيعة؛ اقوال علما در صحّت مصادر وسائل الشيعة؛ اصحاب اجماع، اصحاب اصول و...؛ قرآینی که بر صحّت اخبار دلالت دارند؛ استدلال بر صحّت احادیث مصادر وسائل الشيعة؛ جواب بر اشکال های ذکر شده در حجّیت اخبار؛ احادیث مضمرة؛ الفاظ و کلماتی که دلالت بر مدح دارند، به همراه فهرست اسامی راویان حدیث با ذکر توثیق های وارد شده در مورد آنها، با ذکر مصادر رجالی. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 144، ش 269)، این خاتمه را با عنوان رجال الشيخ محمّد بن الحسن الحرّ العاملی هم فهرست نموده است. 255. الرجال. فهرست نسخه های عکسی مرکز احیاء میراث اسلامی، قم: 1419 ق، ج 1، ص 254. این کتاب، دربردارنده اسامی رجال ممدوح و مذموم است که بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند و در خاتمه، چند فایده رجالی مطرح شده است. نسخه خطّی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 256. رسالة فی معرفة الصحابة، تصحیح: سیّد کاظم موسوی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، 1344 ش، ص 126. این کتاب، مشتمل بر ذکر اسامی صحابیان، همراه با بیان مشخصات آنها می باشد. در معرفّی هر شخصیت، بعد از نام وی، اسم پدر و اجداد و القاب و کنیه هایش آورده شده است. اکثر اسامی، خالی از توثیق و مدح است و بر اساس نظر مؤلّف، اصحابی که در مورد آنها ذمّ و مدحی وارد نشده است، ممدوح اند. به همراه هر نام، نشانی مصدرهای مورد مراجعه، با ذکر حروف رمز آورده شده است. اسامی بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند. در صفحه بندی کتاب، هر صفحه به دو ستون تقسیم شده است و برای هر ستون، يك شماره صفحه مستقل آورده شده است.

بحرانی توبلی کتکائی، سیّد هاشم (م 1107 ق). 257. تعریف رجال من لا يحضره الفقيه. الذريعة، ج 4، ص 217 (ش 1083). مؤلف اسناد ذکر شده در مشیخه کتاب من لا يحضره الفقيه را بر اساس ترتیب اسامی راویان و با حذف اسامی مجهولان آنها تنظیم نموده است. در آخر این «ترتیب»، مؤلف چند فایده رجالی کوتاه و بعضی از مطالب درباره علوم حدیث را مطرح نموده است. محقق تهرانی می گوید که صاحب ریاض العلماء در کتاب خود می گوید: این کتاب، از جمله کتاب هایی است که نزد فرزند مؤلف موجود بوده است. در التراث العربی (ج 2، ص 24)، این کتاب با عنوان ترتیب مشیخه من لا يحضره الفقيه، فهرست شده است. 258. تنبیه الأریب فی ایضاح رجال التهذیب. الذريعة، ج 4، ص 440 (ش 1957). نویسنده کتاب، علاوه بر شرح اسناد کتاب التهذیب، حالات رجال موجود در اسناد روایات این کتاب را مشخص کرده است. محقق تهرانی، نسخه هایی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. مرحوم حسن بن محمد بحرانی دمستانی (م 1191 ق)، در تهذیب این کتاب، اقدام به تألیف کتاب انتخاب الجید من تنبیهات السید نموده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 259. روضة العارفين. الذريعة، ج 11، ص 299 (ش 1789). این کتاب، در شرح حال گروهی از قدمای شیعه امیر مؤمنان و نیز شرح حال قدما و متأخران راوی حدیث، تألیف شده است. این شرح حال ها مشتمل بر 158 مورد است که اولین آنها ابان بن تغلب و آخرین آنها قنبر، غلام علی علیه السلام است. محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. 260. من روی النص علی الأئمة الإثنی عشر علیهم السلام. الذريعة، ج 22، ص 228 (ش 6824). این کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی صحابیان و تابعیان روایت کننده از پیامبر و ائمه اطهار علیهم السلام است که بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است. اسامی راویان، از کتاب های مختلف حدیثی استخراج شده که عبارت اند از: الکافی شیخ کلینی و الخصال، العیون، الإكمال، النصوص، معانی الأخبار، علل الشرائع و المجالس که همگی تألیف شیخ صدوق اند و نیز الغیبة شیخ طوسی، الغیبة نعمانی، الطرائف ابن طاووس، هداية الحضینی و مسند فاطمة ی ابن جریر طبری و صحاح ششگانه. این کتاب، به انضمام کتاب الإنصاف، تألیف سیّد هاشم بحرانی است. محقق تهرانی می گوید ظاهر آن است که این کتاب هم تألیف سیّد هاشم بحرانی است؛ زیرا رمزهای در مورد کتاب هایی که مطالب از آنها اخذ شده اند، عین رمزهایی است که برای کتاب الإنصاف آورده شده اند. ایشان، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است.

خراسانی، علی بن حسن (زنده در 1110 ق). 261. شرح مشیخة شیخ الطائفة والشیخ الصدوق. الذریعة، ج 14، ص 67 (ش 1771). این کتاب، شرحی بر بیان حال راویان موجود در مشیخة کتاب من لا یحضره الفقیه و مشیخة التهذیب است. محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است.

گلستانه، علاء الدین محمد (م 1110 ق). 262. ترتیب مشیخة [کتاب] من لا یحضره الفقیه. الذریعة، ج 4، ص 69 (ش 285). این کتاب، در 204 برگ با سبکی خاص تهیه شده است، به این ترتیب که مؤلف در هر دو صفحه ای که در مقابل یکدیگر قرار گرفته اند، دایره هایی را رسم نموده که داخل یکدیگر قرار گرفته اند و نیمی از این دایره در صفحه اول و نیمی دیگر در صفحه دوم است، به طوری که در دایره مرکزی، نام شیخ صدوق قرار گرفته و در دایره بعد، نام شیخ او و در دایره بعد، نام شیخ شیخ او تا امام معصوم علیهم السلام که در دایره آخر و بزرگ تر قرار گرفته و طریق شیخ به اتمام می رسد. مؤلف، اسامی مشیخة کتاب من لا یحضره الفقیه را بر اساس حروف الفبا تنظیم نموده است. محقق تهرانی، نسخه های متعددی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 131)، این کتاب را با عنوان رجال السید علاء الدین گلستانه فهرست نموده است.

مجلسی، محمد باقر (1037 _ 1111 ق). 263. الوجيزة فی الرجال، تحقیق: محمد کاظم رحمان ستایش، تهران: انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، 257 ص. متن کتاب، شامل ذکر اسامی رجال حدیث با بیان وثاقت، مدح و ضعف آنها، بدون ذکر اقوال علمای رجال است و برای راویان مهمل و مجهول، تعبیر «مجهول» به کار رفته است. اسامی بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند و بعد از ذکر اسامی، کنیه ها و القاب، آمده است. در خاتمه کتاب، مرحوم مجلسی، مشیخه صدوق در کتاب من لا یحضره الفقیه را شرح داده است. در مقدمه محقق، زندگی نامه مؤلف و چگونگی تحقیق کتاب، بیان شده است. در شرح این کتاب، محمد اسماعیل، موصوف به مجتهد، کتاب معیار التمزیز فی شرح الوجیز را تألیف نموده است. چاپ دیگر: رجال المجلسی، تحقیق: عبد الله سبزی حاج، بیروت: مؤسسة الأعلمی للمطبوعات، 1415 ق، 428 ص، اول. متن این کتاب، همان الوجيزة فی الرجال مرحوم مجلسی است که شامل ذکر اسامی رجال حدیث، با بیان وثاقت، مدح و ضعف آنهاست، البته بدون ذکر اقوال علمای رجال، و برای راویان مهمل و مجهول، تعبیر «مجهول» به کار برده شده است. اسامی بر اساس حروف الفبا تنظیم شده و بعد از ذکر اسامی، کنیه و القاب مطرح شده اند. محقق در ذیل هر عنوان، نظر مرحوم خوئی را با ذکر نشانی از معجم رجال الحدیث بیان کرده است. در خاتمه کتاب، مشیخه صدوق در کتاب من لا یحضره الفقیه شرح داده شده است. در مقدمه محقق، زندگی نامه مؤلف و مرحوم خوئی رحمه الله و منابع مورد مراجعه در تصحیح و تحقیق کتاب، آورده شده است. ذکر مصطلحات موجود در معجم رجال الحدیث، از قبیل الفاظ مدح و قدح و...، همراه با ذکر مباحث مقدمه معجم رجال الحدیث با عنوان های فرعی، که بر اساس حروف الفبا ترتیب داده شده اند، آورده شده است.

محدث جزایری، سید نعمه الله (1050 _ 1112 ق). 264. حاشیه علی نقد الرجال. الذریعة، ج 6، ص 228 (ش 1282). این حاشیه، بر کتاب نقد الرجال سید میر مصطفی تفرشی نوشته شده است که آن را سید احمد بن حسین، معروف به سید آقا تستری نجفی تدوین نموده و نام آن را التعلیقة الیسیره نامیده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 156)، این کتاب را با عنوان رجال السید نعمه الله هم فهرست نموده است.

مدنی شیرازی حسینی، سید صدر الدین (1052 _ 1120 ق). 265. الدرجات الرفیعة فی طبقات الشیعة، تحقیق: سید محمد صادق آل بحر العلوم، قم: مکتبه بصیرتی، 1397 ق، 596 ص، دوم. این کتاب، مشتمل بر مقدمه مصنف در بیان ویژگی های کتاب است. متن آن _ بنابر آنچه که مصنف در مقدمه بیان نموده است _ در بردارنده دوازده طبقه مختلف از شخصیت های گوناگون شیعی است که عبارت اند از: طبقه اول: صحابیان؛ طبقه دوم: تابعیان؛ طبقه سوم: محدثانی که از ائمه معصوم علیهم السلام روایت آورده اند؛ طبقه چهارم: محدثان و مفسران و فقها؛ طبقه پنجم: حکما و متکلمان؛ طبقه ششم: علمای عرب؛ طبقه هفتم: سادات صفوی؛ طبقه هشتم: ملوک و سلاطین؛ طبقه نهم: امرا؛ طبقه دهم: وزرا؛ طبقه یازدهم: شعرا؛ طبقه دوازدهم: نساء. لیکن بنابر آنچه که محقق کتاب در مقدمه خود آورده، ایشان از این کتاب، تنها به مطالب طبقه اول و قسمتی از مطالب طبقه چهارم و یازدهم بیشتر دسترسی پیدا نکرده است و در چاپ کتاب نیز بر همین مقدار، اکتفا نموده است. مصنف در بررسی هر شخصیت، ضمن معرفی زندگی نامه و تاریخ حیات، اقدام به بیان اقوال علما در مورد آن شخصیت نموده است. در آخر کتاب، فهرستی از شخصیت هایی که مورد بحث واقع شده اند، آورده شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 8، ص 60 و ج 15، ص 147 و 151)، از این کتاب با عناوین الدرجات الرفیعة فی طبقات الامامیة، طبقات الامامیة و الشیعة و طبقات الشیعة أو طبقات الامامیة نام برده و نیز با عنوان رجال السید علی (ج 10، ص 134) فهرست نموده است. ایشان همچنین در کتاب مصفّی المقال (ص 270)، اظهار می کند که صاحب ریاض العلماء گفته است که این مؤلف، دارای کتابی به نام أحوال الصحابة والتابعین والعلماء است که کامل نشده است. ایشان می گوید ظاهر آن است که این کتاب، همان الدرجات الرفیعة باشد که بقیه طبقات آن آورده نشده اند.

ماحوزی بحرانی، سلیمان بن عبد الله (1075 _ 1121 ق). 266. بُلغة المحدثین، تحقیق: عبد الزهراء عویناتی، [بی جا]، عویناتی، 1412 ق، 472 ص (ص 317 _ 472)، اول. این کتاب در بیان اسامی راویانی است که از دیدگاه مؤلف، موثق، ممدوح و یا مذموم اند و پس از ذکر نام راوی، لفظ ثقه، ممدوح و یا مذموم آورده شده است. محقق کتاب، در ذیل اسامی بسیاری از راویان، تعلیقاتی دارد. این کتاب به همراه کتاب معراج اهل الکمال إلى معرفة الرجال تألیف همین مؤلف، در یک جلد به چاپ رسیده است. در شرح این اثر، کتاب زاد المجتهدین فی شرح بلغة المحدثین احمد بن صالح بحرانی قطیفی (م 1315 ق)، در دو جلد تألیف شده است. 267. حاشیه علی خلاصة الأقوال فی علم الرجال. الذریعة، ج 6، ص 83 (ش 422). این حاشیه بر کتاب خلاصة الأقوال علامه حلی (م 726 ق) نوشته شده است. محقق تهرانی می گوید مؤلف در اجازه ای که برای شیخ احمد، پدر صاحب الحدائق و دیگران نوشته است، به این حاشیه اشاره کرده است. 268. معراج اهل الکمال إلى معرفة الرجال، تحقیق: سید مهدی رجایی، [بی جا]، عویناتی، 1412 ق، 472 ص (316 ص)، اول. این کتاب، شرحی بر الفهرست شیخ طوسی است. مؤلف در ذیل نام هر راوی، شرح حال وی را همراه با طریق او با استناد به اقوال علمای متقدم در علم رجال، از کتاب های مختلف رجالی بیان کرده است و در آخر، نظر خود را در مورد آن راوی بیان داشته است. مؤلف، اسامی موجود در کتاب الفهرست را به ترتیب حروف الفبا تنظیم کرده و به شرح آن پرداخته است و این شرح را تا حروف «ب» ادامه داده است. این کتاب، به همراه کتاب بُلغة المحدثین سلیمان ماحوزی، در یک جلد به چاپ رسیده است. مقدمه محقق در معرفی علم رجال و کتاب های رجالی و زندگی نامه مؤلف است. 269. رساله فی تعیین محمد بن اسماعیل. تحقیق: محمد برکت. علوم الحدیث، ش 4، رجب _ ذوالحجّة 1419 ق، ص 283 _ 310. تشخیص محمد بن اسماعیل که در اسناد الکافی آمده است و از فضل بن شاذان [شاذان] روایت نقل می کند و مرحوم کلینی، از وی روایت نقل می نماید، موضوع این رساله است و در نهایت، نویسنده مقاله به این نتیجه می رسد که این شخص، همان محمد بن اسماعیل نیشابوری است. در خاتمه رساله، در بررسی توثیق و تصحیح احادیث وی ادله ای ارائه شده است. مقدمه محقق، شامل زندگی نامه مؤلف رساله و توضیح مختصری درباره این رساله است.

اصبعی، علی بن عبد اللہ (1072 _ 1127 ق). 270. ترتیب الفهرست للشیخ الطوسی . لؤلؤة البحرين ، ص 139 (ش 56) . محقق
تهرانی در الذریعة (ج 4 ، ص 66 ، ش 277) این کتاب را با عنوان ترتیب فهرس شیخ الطائفة و در (ج 10 ، ص 136) با عنوان رجال
الشیخ علی فهرست نموده است .

افندی ، میرزا عبد الله (ج 1066 _ ح 1130 ق). 271. حاشیة علی منهج المقال فی علم الرجال . الذریعة ، ج 6 ، ص 225 (ش 1265).

سماهیجی ، عبد الله بن صالح (1086 _ 1135 ق). 272. إرشاد ذهن النبیة فی شرح أسانید من لا یحضره الفقیه . الذریعة ، ج 1 ، ص 514 (ذیل ش 2516). مؤلف در اجازه نامه ای که برای شیخ ناصر جارودی نوشته است ، از این کتاب با عنوان إرشاد ذهن النبیة نام برده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 13 ، ص 82) ، این کتاب را با عنوان شرح أسانید من لا یحضره الفقیه و نیز با عنوان إرتیاد ذهن النبیة فی شرح أسانید من لا یحضره الفقیه (ج 1 ، ص 437) ، فهرست نموده است ؛ لیکن ایشان متذکر شده که عنوان إرتیاد ذهن النبیة ، عنوان تصحیف شده ای است که در کتاب کشف الحُجَب والاسْتار (ص 37) ، به کار رفته است . این کتاب ، شرحی بر اسناد کتاب من لا یحضره الفقیه است که مؤلف آن ، موفق به تکمیل و اتمام آن نشده است . 273 . البلغة الصافیة والتحفة الوافیة . الذریعة ، ج 3 ، ص 147 (ش 506) . این کتاب ، در بیان احوال رجال تألیف شده است . 274 . تحفة الرجال وزبدة المقال . الذریعة ، ج 3 ، ص 433 (ش 1572) . این کتاب ، مشتمل بر أرجوزه مفصّلی در علم رجال است . أرجوزه ، به اشعاری اطلاق می شود که هر بیت آن دارای قافیہ ای مختصّ به خود باشد . مؤلف ، اسامی راویانی را که نیاز به بحث دارند ، بیان می نماید و در مورد آنها مباحثی را مطرح نموده تا به این وسیله ، احادیث روایت شده از طرف ایشان از حیث ضعیف بودن و صحیح بودن و ... مشخص شود و در این زمینه ، از نظریات سلیمان بن عبد الله ماحوزی استفاده نموده است . مؤلف در آخر کتاب ، اجازه نامه خود از شیخ سلیمان بن عبد الله ماحوزی را (که ایشان هم از علامه مجلسی اخذ کرده) ، به نظم آورده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 1 ، ص 474 ، ذیل ش 2360) ، این کتاب را با عنوان أرجوزة فی الرجال و در جای دیگری (ج 10 ، ص 128) با عنوان رجال الشیخ عبد الله فهرست نموده است . در التراث العربی (ج 1 ، ص 468) ، این کتاب با عنوان تحفة الرجال وزبدة الزبدة فی المقال ، فهرست شده است . نسخه های خطّی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است . 275 . حاشیة علی تلخیص الأقوال . الذریعة ، ج 6 ، ص 48 (ش 235) . این حاشیه بر کتاب تلخیص الأقوال ، معروف به الرجال الوسیط میرزا محمّد بن ابراهیم استر آبادی است . محقق تهرانی ، نسخه ای از کتاب که این حاشیه را در برداشته است ، مشاهده کرده و نشانی داده است .

فتونی عاملی، ابو الحسن، شریف بن محمد طاهر (م 1138 ق). 276. تنزیه القمیین، تحقیق: محمد تقی جواهری، تراثنا، سال 13، ش 4 (ش پیاپی 52)، سؤال 1418 ق (ص 163_242). این کتاب در بیان احوال راویان و محدثان قمی ورد مطالبی است که بر آنها وارد شده است. کتاب، شامل مقدمه، دو فصل و یک خاتمه است. در مقدمه کتاب، در مورد نسبت هایی که به راویان قمی داده شده، بحث شده است، از جمله نسبت مجبّره و مشبّهه و اتهام افترا بر ائمه معصوم علیهم السلام و این که در اخبار آنها مواردی که در بردارنده جبر و تشبیه است، مشاهده می شود. فصل اول، در بیان فهرستی از راویان معتبر اشعری قم است. فصل دوم، در بیان فهرستی از سایر قمی های معتبر است. در هر دو فصل، ضمن بیان اسامی راویان، شرح حال مختصری که از کتاب های رجالی اخذ شده است، با ذکر نشانی مصادر مورد مراجعه برای بسیاری از آنها آورده شده است. خاتمه کتاب، شامل بعضی از اخبار یونس بن عبد الرحمان و فضل بن شاذان در باطل بودن قیاس و عدم جواز عمل به آن مطرح شده و مورد بررسی واقع شده است. محقق کتاب در مقدمه خود، زندگی نامه مؤلف و ویژگی ها و مباحث مطرح شده در کتاب را مشخص نموده است.

علوی عاملی اصفهانی ، محمد اشرف (م 1145 ق). 277. شرح مشیخة تهذیب الحدیث . مصفّی المقال فی مصتفی علم الرجال ، ص 82 . محقق تهرانی ، نسخه ای از این شرح را مشاهده کرده و نشانی داده است . او در الذریعة (ج 10 ، ص 96) ، این کتاب را با عنوان رجال السید محمد اشرف هم فهرست نموده است . نسخه خطّی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

خراسانی اصفهانی ، محمد جعفر (1080 _ 1151 ق). 278. أصحاب النبی صلی الله علیه و آله الممدوحین ، وأصحاب أمير المؤمنین علیه السلام . الذریعة ، ج 2 ، ص 120 (ش 484) . این کتاب ، مشتمل بر فهرستی از اسامی اصحاب ممدوح پیامبر صلی الله علیه و آله و امیر مؤمنان علی علیه السلام است . 279 . اکیلی المنهج فی تحقیق المطلب . الذریعة ، ج 2 ، ص 281 (ش 1141) . این کتاب ، حاشیه ای بر منهج المقال میرزا محمد استرآبادی است . مؤلف ، عنوان هایی را با تعبیر «ملحق» به کتاب افزوده است و حاشیه خودش بر این کتاب را با تعبیر «أقول» آورده است . همچنین حواشی شیخ محمد بن حسن حرّ عاملی را با رمز «م د ح» ، حواشی شیخ محمد بن حسن بن شهید ثانی را با رمز «م د» و حواشی شیخ محمد بن عبد الفتاح سراب تنکابنی را با رمز «م ح د» را در این کتاب به تفصیل ، نقل کرده است . وی به مناسبت های مختلف ، به بررسی شیوه ها و مبانی مؤلفان در حوزه علم رجال پرداخته و اصطلاحات و شیوه منهج المقال را به تفصیل ، توضیح داده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 104) ، این کتاب را با عنوان رجال المولی محمد جعفر الکرمانی الإصفهانی فهرست نموده است . نسخه خطّی این کتاب با خط مؤلف ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

موسوی خوانساری، جعفر بن حسین (1090 _ 1158 ق). 280. تتمیم الافصاح فی ترتیب ایضاح الاشتباه. الذریعة، ج 3، ص 336 (ش 1221). مؤلف کتاب به دلیل سخت بودن دسترسی به مطالب کتاب ترتیب ایضاح الاشتباه علامه حلی، اقدام بر تنظیم و ترتیب این کتاب نموده و آن را با عنوان ذکر شده، ارائه نموده است. محقق تهرانی در کتاب الذریعة (ج 4، ص 64، ذیل ش 294)، این کتاب را با عنوان ترتیب ایضاح الاشتباه و نیز با عنوان رجال اَبی القاسم جعفر خوانساری (ج 10، ص 104)، فهرست نموده است.

طباطبایی، سیّد حسن (ف 1169 ق). 281. رساله فی أصحاب الإجماع. الذریعة، ج 11، ص 81 (ش 505). محقق تهرانی در الذریعة (ج 2، ص 119، ش 476)، این کتاب را با عنوان أصحاب الإجماع و نیز با عنوان رجال السید حسن بن اَبی طالب (ج 10، ص 109) فهرست نموده است و متذکر شده که در تتمیم امل الأمل (ص 112، ش 62) عبد النبی قزوینی، این کتاب با عنوان مقالة فی أصحاب الاجماع معرفی شده است. لیکن عنوان ذکر شده در این کتاب، عبارت است از: «رأیت منه مقالة فی تحقیق قولهم: أجمعت العصابة علی تصحیح ما یصح عنه». ایشان همچنین در الذریعة (ج 21، ص 396، ش 5646)، این کتاب را با همان عنوان مقالة فی أصحاب الإجماع فهرست نموده است.

بحرانی ، محمد بن عبد الله (م ح 1170 ق). 282. السلاسل فی الحاق الأواخر بالأوائل . الذریعة ، ج 12 ، ص 210 (ش 1391). این کتاب ، مشتمل بر فهرستی از اسامی راویان حدیث است و بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است . محقق تهرانی ، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است . نسخه خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است . 283 . منظومة فی الرجال . الذریعة ، ج 23 ، ص 108 (ش 8234) . این منظومه در 1150 بیت تنظیم شده است و در ضمن مجموعه ای که شیخ اسماعیل ماحوزی آن را نوشته ، قرار گرفته است . محقق تهرانی ، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است . ایشان در مصفی المقال (ص 432) ، در شرح حال این مؤلف ، این کتاب را با عنوان أرجوزة فی الرجال آورده است . نسخه خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

بحرانی ، یوسف بن عبد الله (م 1171 ق). 284. رجال الشيخ يوسف بن عبد الله البحرانی . الذریعة ، ج 10 ، ص 160 (ش 287) . محمد بن علی آل ابی شبانه بحرانی _ که از شاگردان مؤلف است _ در خاتمه کتاب تتمیم أمل الآمل آورده است که مؤلف ، دارای کتاب بزرگی در رجال بوده است .

جزایری تستری [/ شوشتری] ، سید عبد الله (1114 _ 1173 ق). 285. حاشیة علی منهج المقال فی علم الرجال . الذریعة ، ج 6 ، ص 226 (ش 1266) . 286 . حاشیة علی نقد الرجال . الذریعة ، ج 6 ، ص 228 (ش 1278) . این حاشیه بر کتاب نقد الرجال سید میر مصطفی تفرشی نوشته شده است . محقق تهرانی ذکر کرده است که مصنف از این حاشیه ، در اجازه نامه ای یاد کرده که این حاشیه ، غیر مدون است . 287 . معترك المقال فی علم الرجال . الذریعة ، ج 21 ، ص 210 (ش 4651) . مؤلف در این کتاب ، شرح حال رجال از جمله تاریخ زندگی ، صفات و شهرهای راویان را مشخص نموده است . وی در بعضی از دیگر تصنیفات خود ، به این کتاب اشاره کرده است .

مازندرانی خواجویی، محمد اسماعیل (م 1173 ق). 288. الفوائد الرجالية، تحقیق: سید مهدی رجایی، مشهد: مجمع البحوث الإسلامية، 1413 ق، 358 ص، اول. این کتاب، مشتمل بر چند فایده رجالی است که عبارت اند از: تحقیقات رجالی در مورد بعضی راویان حدیث؛ ذکر بعضی از مباحث علم درایه؛ جرح و تعدیل؛ تمییز مشترکات. محقق در مقدمه، زندگی نامه مؤلف و ویژگی های کتاب را مورد بررسی قرار داده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 96)، این کتاب را با عنوان رجال المولی اسماعیل الخاجویی فهرست نموده است و اشاره می نماید که این دو عنوان برای يك کتاب است. اما در ذیل عنوان الفوائد الرجالية (ج 16، ص 337، ح 1564) آورده که این کتاب، غیر از رجال المولی اسماعیل و رجال الخواجویی است که در کتاب خانه حاج آقا بن حاج سید اسد الله بن حجة الاسلام حاج سید محمد باقر اصفهانی موجود است. به نظر می رسد که کتاب الفوائد الرجالية، از این مؤلف، همان کتاب رجال المولی اسماعیل الخاجویی است؛ اما این کتاب با کتاب های موجود در کتاب خانه ذکر شده، تفاوت داشته است.

حزین ، محمّد علی (م 1181 ق). 289. ترجمة محمّد بن أبي عمير . الذريعة ، ج 4 ، ص 162 (ش 799) . این کتاب ، در شرح حال محمّد بن ابی عمیر تألیف شده که از اصحاب اجماع است .

بحرانی ، یوسف بن احمد (1107 _ 1186 ق). 290. الفوائد الرجالية . الذريعة ، ج 16 ، ص 339 (ش 1576) . محقق تهرانی ، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است .

حویزی ، سیّد شبر (1122 _ زنده در 1186 ق). 291. مختصر رجال مولانا محمّد باقر . الذريعة ، ج 20 ، ص 196 (ش 2549) . محقق تهرانی در الذريعة می گوید که ظاهراً مراد از این کتاب _ که به وسیله مؤلف ، خلاصه آن تهیه و تنظیم شده است _ همان الوجیزة علامه محمّد باقر مجلسی است . ایشان در الذريعة (ج 10 ، ص 118 ، ش 243) ، این کتاب را با عنوان رجال السید شبر هم فهرست نموده است .

بحرانی دمستانی ، حسن بن محمّد (م 1191 ق). 292. انتخاب الجید من تنبیهات السید . الذريعة ، ج 2 ، ص 358 (ش 1445) . مؤلف ، کتاب را در تهذیب کتاب تنبیه الأریب فی رجال التهذیب سیّد هاشم بحرانی توبلی کتکانی (م 1107 ق) نوشته است . کتاب تنبیه الأریب ، علاوه بر شرح اسناد کتاب التهذیب ، احوال رجال موجود در اسناد روایات این کتاب را مشخص کرده است . محقق تهرانی ، نسخه های متعددی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است . ایشان در الذريعة (ج 10 ، ص 110) ، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ حسن بن محمّد هم فهرست نموده است . نسخه خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

اولی بحرانی ، محمد بن علی (ق 12) . 293 . کتاب المقال فی معرفة الرجال . الذریعة ، ج 21 ، ص 386 (ش 5584) . مؤلف ، فهرست اسامی اصحاب و تابعیان اصحاب و راویان احادیث و مشایخ مؤلف کتاب های اصولی و اخباری را تهیه و تنظیم نموده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 145) ، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ محمد بن علی الأوالی البحرانی فهرست نموده است . نسخه خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است . 294 . مختصر المقال فی معرفة الرجال . الذریعة ، ج 20 ، ص 211 (ش 2627) . مؤلف پس از تألیف المقال فی معرفة الرجال ، به دلیل آن که این کتاب ، مشتمل بر فهرست اسامی اصحاب و تابعیان و راویان حدیث و مشایخ وی از مؤلفان کتاب های اصولی و اخباری بوده است ، قصد می نماید که فهرست اسامی راویانی را که صاحب «کتاب» و یا «اصل» هستند ، همچنین اسامی مشایخ اجازه مشهور را از این کتاب ، استخراج نماید و سپس با عنوان مختصر المقال منتشر نماید . اسامی موجود در این کتاب ، بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند . در خاتمه کتاب ، مؤلف ، وجه جواز عمل به اصول اربعه حدیثی و بعضی از اصطلاحات محدثان را بیان می نماید . محقق تهرانی ، نسخه هایی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است . نسخه های خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

بحرانی ، داوود بن حسن (ق 12) . 295 . ترتیب رجال الکشی . لؤلؤة البحرين ، ص 401 (ش 126) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 4 ، ص 66 ، ش 279) آورده است که شیخ یوسف بحرانی (م 1186 ق) در لؤلؤة البحرين ، در ذیل شرح حال محمد بن عمر بن عبد العزیز کشی ، به نام این دو کتاب ، اشاره نموده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 115) ، این دو کتاب را با عنوان رجال الشیخ داوود فهرست نموده است . 296 . ترتیب رجال النجاشی . الذریعة ، ج 4 ، ص 70 (ش 288) .

بلادی بحرانی، یاسین (ق 12). 297. رساله فی عدم اعتبار قول علماء الرجال لكثرة اشتباهاتهم. الذریعة، ج 15، ص 234 (ش 1524). مؤلف در مرحله اول، اخبار را بر چهار قسم تقسیم نموده است که عبارت اند از: صحیح، حسن، موثق و ضعیف. سپس با بیان اقوالی از رجالیان معروف و بیان اشکال هایی بر این اقوال، بحث را به آن جا کشانیده است که برای اقوال علمای علم رجال نمی توان اعتباری قائل شد. از جمله اقوالی از نجاشی را مطرح کرده و بر آنها اشکال هایی را وارد نموده است. محقق تهرانی، نسخه ای از این رساله را مشاهده کرده و نشانی داده است. 298. معین النبیه فی رجال من لا یحضره الفقیه. أنوار البدرین، ص 222 (ش 95). این کتاب، شرح بر رجال کتاب من لا یحضره الفقیه و شامل مقدمات و دو مطلب است: مقدمات کتاب، شامل چهارده مطلب در علم درایه، و دو مطلب دیگر در مورد مشایخ صدوق و راویانی است که در طرق ایشان واقع شده اند. محقق تهرانی، به نسخه ای از این شرح که نزد شیخ حسین قدیحی، فرزند صاحب أنوار البدرین بوده، اشاره نموده است. ایشان در الذریعة (ج 21، ص 287، ش 5101)، این کتاب را با عنوان ذکر شده و با عنوان رجال الشیخ یاسین (ج 10، ص 159)، فهرست نموده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

بلاغی عاملی، حسن (ق 12). 299. تنقیح المقال. الذریعة، ج 4، ص 466 (ش 2069). محقق تهرانی نقل نموده است که سید فاضل در روضات الجنات، از این کتاب، بسیار نقل کرده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 110)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ حسن بن عباس فهرست نموده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

تبریزی، محمد باقر بن محمد حسین (ق 12). 300. ترجمه خلاصة الأقوال. فهرست نسخه های خطی کتاب خانه آیه الله مرعشی، ج 19، ص 234 (ش 7423). این کتاب، ترجمه ای فارسی و تحت اللفظی از کتاب خلاصة الأقوال فی معرفة الرجال علامه حلی (م 726 ق) است.

حسینی موسوی عاملی، سید کمال الدین (ق 12). 301. مشیخة التلعکبری. الذریعة، ج 21، ص 71 (ش 4003). این کتاب، مشتمل بر فهرست اسامی 104 راوی مرد و یک راوی زن است که از کتاب الرجال الكبير یا منهج المقال استر آبادی استخراج شده است. مؤلف در این کتاب، اشخاصی را که از هارون بن موسی تلعکبری با مشافهه، سماع و یا اجازه، روایت دارند، مشخص نموده است. اسامی بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده اند. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 142، ش 265)، این کتاب را با عنوان رجال السید کمال الدین فهرست نموده است. نسخه های خطی کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

ساروی، محمد علی (ق 12). 302. توضیح الاشتباه والإشکال. منتشر شده در: سه رساله در علم رجال. تصحیح: سید کاظم موسوی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، 1344 ش، 316 + 36 ص. این کتاب، مشتمل بر ضبط اسامی و القاب راویان است که بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند. در صفحه بندی کتاب، هر صفحه به دو ستون تقسیم شده و برای هر ستون، یک شماره صفحه مستقل آورده شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 135)، این کتاب را با عنوان رجال المولی محمد علی فهرست نموده است.

فیض کاشانی، محمد بن محسن (ق 12)..

303. نضد الايضاح . تصحيح : الويس اسپرنگر التيرولى و مولوى عبد الحق و مولوى غلام قادر ، هند ، 383 ص . چاپ شده در ذيل كتاب الفهرست شيخ طوسى . اين كتاب در شرح ايضاح الاشتباه نوشته شده است . متن كتاب ايضاح الاشتباه ، بر اساس ترتيب حروف الفبا در اسامى راويان و رجال در اسناد است و در كتاب نضد الايضاح ، اين ترتيب ، علاوه بر نام راوى ، در ذكر نام پدر و كنيه ها هم رعايت شده است . در مورد هر شخص ، شارح كتاب ، شرح حال مختصرى شامل ضبط اسامى ، فهرست تأليف ها و ... آورده است . شرح هاى شارح با تعبير «أقول» شروع شده اند . محقق تهرانى در الذريعة (ج 10 ، ص 133) ، اين كتاب را با عنوان رجال المولى علم الهدى و نيز با عنوان رجال محمد بن محسن الفيض (ج 10 ، ص 147) ، فهرست نموده است .

قارياغدى ، محمد حسين (ق 12) . 304 . البضاعة المزجاة (شرح روضة الكافي) . الذريعة ، ج 3 ، ص 127 (ش 425) . اين كتاب ، مشتمل بر شرح مبسوطى بر كتاب روضة الكافي محمد بن يعقوب كلينى است . محقق تهرانى در مصنفى المقال (ص 150) گفته است كه اين شرح ، مشتمل بر مباحثى در فوايد رجالى است . ايشان در الذريعة (ج 13 ، ص 296 ، ذيل ش 1083) ، اين كتاب را با عنوان شرح روضة الكافي و نيز با عنوان رجال الشيخ محمد حسين بن قارياغدى (ج 10 ، ص 113) ، فهرست نموده است . نسخه خطى اين كتاب ، در كتاب خانه هاى ايران موجود است .

قائنى ، حسين (ق 12) . 305 . أسماء الرجال . بهارستان ، ص 250 . محقق تهرانى مى گويد كه شيخ محمد حسين بيرجندى در كتاب بهارستان آورده است كه اين مؤلف ، از علمائى عصر صفويه است . ايشان در الذريعة (ج 10 ، ص 111 ، ش 232) ، اين كتاب را با عنوان رجال الشيخ حسين القائنى و نيز با عنوان رسالة فى أسماء الرجال (ج 11 ، ص 75 ، ش 470) ، فهرست نموده است .

کاظمی ، محمد امین بن محمد علی (ق 12). 306. هداية المحدثين إلى طريقة المحمدين ، تحقيق: سيد مهدي رجایی ، قم : مکتبة آية الله العظمی المرعشی النجفی ، 1405 ق ، 420 ص . این کتاب ، شرحی بر باب دوازدهم از کتاب جامع المقال فیما یتعلق بأحوال الحدیث والرجال فخر الدین طریحی (م 1085 ق) است . باب دوازدهم این کتاب ، در دوازده عنوان مختلف ، مباحث گوناگونی از «تمییز مشترکات» را مطرح نموده است . سپس شرح این باب در سه بخش کلی مطرح شده و اسامی هر بخش بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است . بخش های سه گانه این شرح عبارت اند از : مشترکات در اسم ، مشترکات در اسم شخص و نام پدر ، مشترکات در کنیه ، نسب و القاب . مؤلف در مورد هر اسم ، قراین تمییز مشترکات را به صورت تفصیلی مورد بحث قرار داده است . این شرح به منظور رفع غلط ها ، خلط ها ، قصور ، تحریف ها و تغییرهایی است که در کتاب مشاهده می شود . محقق در «تمهید» کتاب ، مطالب مورد بحث و زندگی نامه مؤلف را بررسی نموده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 97) ، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ محمد امین الکاظمی و نیز با عنوان شرح جامع المقال (ج 13 ، ص 172 ، ش 580) ، فهرست نموده است .

کشمیری ، مراد (ق 12). 307. رجال کشمیری . الذریعة ، ج 10 ، ص 141 (ش 261) . این کتاب ، مشتمل بر بیان احوال رجال ممدوح و مذموم است که بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده و شامل نام رجال و نام پدرشان است . در بیان احوال رجال ، نقل قول هایی از کتاب های اهل فن ، مانند رجال النجاشی و رجال الطوسی و ... آورده است و در ذکر اسامی کتاب ها از رموز استفاده کرده است . مؤلف در خاتمه کتاب ، چند فایده رجالی را مطرح نموده است . به احتمال بسیار قوی ، این کتاب همان «الرجال» شیخ حرّ عاملی (م 1104 ق) است . ملاً مراد کشمیری از شاگردان شیخ حرّ عاملی بوده و بدایة الهدایة او را شرح نموده است . این کتاب در فهرست نسخ خطی کتاب خانه مجلس شورای اسلامی (ج 7 ، ص 127) با عنوان رجال کشمیری و با عنوان الرجال ، تألیف ملا مراد کشمیری ، در فهرست نسخه های خطی کتاب خانه آية الله مرعشی (ج 17 ، ص 189 ، ش 6619) فهرست شده است . در این دو فهرست و در فهرست نسخه های عکسی مرکز احیاء میراث اسلامی (ج 1 ، ص 254 ، ش 229) که الرجال شیخ حرّ عاملی فهرست شده است ، آغاز هر دو کتاب با این عبارت آمده اند : «الحمد لله على افضاله ... أما بعد ، فهذه نبذة من أحوال الرجال الممدوحين و المذمومين مرتبة ...» . بر این اساس ، احتمالاً ملاً مراد کشمیری ناسخ کتاب الرجال شیخ حرّ عاملی بوده و فهرست هایی که کتاب را به نام ایشان آورده اند ، در نام مؤلف ، دچار اشتباه شده اند . نسخه های خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

موسوی حسینی، نجم‌الدین (ق 12). 308. رسالة وجيزة في الرجال. مصفَى المقال في مصنفى علم الرجال، ص 480. محقق تهرانی، نام این کتاب را در فهرست آثار این مؤلف آورده و متذکر شده است که مؤلف این رساله، آن را با خط خود به کتاب خلاصة الأفعال علامه حلی ملحق نموده است. ایشان، این نسخه از کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

تألیفات رجالی : قرن سیزدهم هجری

تألیفات رجالی قرن سیزدهم هجری حسن بن محمد (م 1205 ق). 309. زبدة الرجال . الذریعة ، ج 12 ، ص 27 (ش 154) . این کتاب ، مشتمل بر فهرستی از روایان احادیث است که مورد اعتماد مصنف بوده اند که به همراه آن ، کلیاتی در علم درایه و مباحثی در تمییز مشترکات ، مورد بحث قرار گرفته است . محقق تهرانی ، نسخه های متعددی از این کتاب را در کتاب خانه های مختلف ، مشاهده کرده و نشانی داده است . نسخه خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

وحید بهبهانی ، محمد باقر بن محمد اکمل (1116 یا 1118 _ 1206 ق). 310. التعلیق البهبهانیة . الذریعة ، ج 4 ، ص 223 (ش 1120) . مرحوم محمد باقر وحید بهبهانی ، تعلیق هایی را بر کتاب منهج المقال ، معروف به الرجال الکبیر محمد استرآبادی به همراه مقدمه ای مشتمل بر پنج فایده رجالی آورده است . به دلیل اهمیت این فواید رجالی ، تا کنون شرح های مختلفی بر آن آورده شده است . همان طور که محقق تهرانی اشاره کرده است ، این تعلیق با اسامی مختلف معرفی شده است که بعضی از این اسامی عبارت اند از : التعلیق ، حاشیة علی منهج المقال ، تعلیق الوحید و تعلیق منهج المقال . ایشان در الذریعة (ج 6 ، ص 66) متذکر شده است که بر این تعلیق ، شرح های مختلفی آورده شده که عبارت اند از : حاشیه علی بن خلیل طیب تهرانی (م 1297 ق) . این حاشیه با عناوین شرح الفوائد الرجالية و شرح تعلیق الرجال در الذریعة فهرست شده است . حاشیه باقر بن غلامعلی شوشتری (م 1327 ق) با عنوان حاشیه علی التعلیق البهبهانیة . حاشیه علی بن حسین خاقانی نجفی (م 1334 ق) با عنوان رجال الخاقانی . نسخه خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است . 311. فواید الوحید البهبهانی ، تحقیق : حسن خاقانی ، قم : مکتب الإعلام الإسلامی ، 1404 ق ، 72 ص ، دوم . چاپ شده در ضمیمه کتاب رجال الخاقانی . این اثر ، مشتمل بر مباحث زیر است : متن کتاب ، شامل پنج فایده رجالی است که عبارت اند از : وجه نیاز به علم رجال و مبنای حجیت آرای رجالی ؛ الفاظ جرح و تعدیل ؛ امارات وثاقت و قوت ؛ ذکر بعضی از اصطلاح های مرحوم وحید بهبهانی در تعلیق منهج الرجال ؛ شیوه بررسی رجال . کتاب ، دارای حاشیه هایی است که محقق در ذیل متن کتاب ، متذکر شده است . در شرح این کتاب ، مرحوم علی خاقانی ، کتاب رجال الخاقانی را تألیف نموده است . شایان ذکر است که فوائد الوحید البهبهانی ، مقدمه ای بر تعلیق نویسندۀ بر کتاب منهج المقال است که به طور مستقل ، چاپ شده است . محقق تهرانی ، این مقدمه را با عناوین الفوائد الخمس الرجالية و الفوائد الرجالية فهرست نموده است . مرحوم اسماعیل مقدایی یزدی (م 1230 ق) در شرح این کتاب ، شرح الفوائد الرجالية را تألیف نموده است .

حسینی قزوینی، سید حسین (م 1208 ق). 312. مختصر جامع الرواة. الذریعة، ج 20، ص 192 (ش 2529). این اثر، خلاصه ای از جامع الرواة محمد اردبیلی (م 1101 ق) است و در مقدمه سوم بر کتاب معارج الأحکام - که از آثار همین مؤلف است - آورده شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 22، ص 204، ش 6713)، این کتاب را با عنوان ملخص جامع الرواة الأردبیلیة هم فهرست نموده است. 313. الفوائد الرجالية. التراث العربی، ج 4، ص 209. این کتاب، در بردارنده چند فایده رجالی است که مؤلف آن را به عنوان مقدمه ای بر کتاب فقهی معارج الأحکام فی شرح شرایع الإسلام، تألیف نموده است. مؤلف، این فواید را شامل شش مبحث داشته است؛ اما به دلیل مشوش بودن کتاب، تنها چهار مبحث آن استخراج شده است که عبارت اند از: مبحث اول، شامل خلاصه ای از علم رجال و مصطلحات علم درایه؛ مبحث چهارم، شامل مشترکات اسامی رجال، مبحث پنجم، شامل مطالبی درباره اعتماد بر مؤلفان کتب اربعه حدیثی، مبحث ششم، شامل طُرُق کلینی، شیخ صدوق و شیخ طوسی به همراه بعضی از اجازات. محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 140) آورده است که صاحب تتمیم أمل الآمل، نام این کتاب را در فهرست آثار این مؤلف آورده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 111)، این کتاب را با عنوان رجال السید حسین و در مصفّی المقال (ص 140) با عنوان المشتربات هم فهرست نموده است. شایان ذکر است که در التراث العربی تاریخ وفات مؤلف، 1308 ق، آورده شده، در حالی که در اکثر منابع 1208 ق، آمده است. نسخه های خطّی این کتاب در کتابخانه های ایران موجود است.

بحر العلوم طباطبایی، سید محمد مهدی (1155 - 1212 ق). 314. رجال السید بحر العلوم، المعروف بالفوائد الرجالية، تحقیق: محمد صادق آل بحر العلوم و حسین آل بحر العلوم، تهران: مکتبة الصادق، 1363 ش، ج 4، اول. نام اصلی این کتاب، الفوائد الرجالية است؛ اما در این چاپ، با این عنوان آورده شده است. کتاب در سه بخش تنظیم شده است که عبارت اند از: بررسی مهم ترین خاندان های رجالی همراه با ذکر شرح حال مفصّل بسیاری از افراد این خاندان ها؛ اسامی علما و رجال حدیث، که بر اساس حروف الفبا مرتّب شده اند، با ذکر اقوال علمای علم رجال در مورد آنها؛ فواید رجالی متفرّق، از جمله شیوه شناسی فهرست شیخ و بررسی برخی از راویان مهم. مقدمه محققان در زندگی نامه مؤلف و خاندان بحر العلوم و معرفی محتویات کتاب است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 16، ص 339، ش 1574)، این کتاب را با عنوان الفوائد الرجالية و نیز با عنوان رجال السید محمد مهدی (ج 10، ص 154) فهرست نموده است.

حسنى حسینی بغدادی، سید احمد بن محمد (1128 _ 1215 ق). 315. أرجوزة . الذریعة، ج 1، ص 473 (ش 2356). مؤلف، این أرجوزه را در شرح حال راویان آورده است. اسامی بر اساس حروف الفبا تنظیم شده و راویان مجهول نیامده است و در نهایت، کنیه ها و القاب آورده شده اند. سپس مؤلف، شرح مختصری در بیان مواردی را که به خاطر ضرورت شعری اجمال بیان شده اند، آورده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 6، ص 14، ش 38) این حاشیه را با عنوان حاشیة علی أرجوزة فی الرجال و در الذریعة (ج 23، ص 108)، این کتاب را با عنوان منظومة فی الرجال و نیز با عنوان رجال السید أحمد بغدادی (ج 10، ص 94، ص 186) فهرست نموده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

بهبهانی (کرمانشاهی)، محمد علی (1144 _ 1216 ق). 316. حاشیه علی نقد الرجال . الذریعة، ج 6، ص 228 (ش 1279). این حاشیه بر نقد الرجال سیّد میر مصطفی تفرشی (م 1021 ق) نوشته شده است. محقق تهرانی در کتاب مصفی المقال (ص 311)، نام این حاشیه را در فهرست آثار این مؤلف آورده و متذکر شده است که میرزا حسین نوری در خاتمة المستدرک، نام این تألیف را آورده است. 317. معترك الأقوال فی أحوال الرجال . الذریعة، ج 21، ص 209 (ش 4650). مؤلف در مقام الفضل خود، از این کتاب نقل قول هایی را آورده است. همچنین در روضات الجنات و کتب دیگر به این کتاب اشاره شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 134)، این کتاب را با عنوان رجال الآقا محمد علی هم فهرست نموده است.

مازندرانی حایری، ابو علی محمد بن اسماعیل (1159 _ 1216 ق). 318. منتهی المقال فی أحوال الرجال (رجال أبي علی)، تحقیق: مؤسسة آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث، قم، 1416 ق، ج 7، اول. مؤلف در مقدمه، پنج مطلب را آورده است که عبارت اند از: تاریخ ولادت و وفات معصومان عليهم السلام؛ اسامی اشخاصی که با امام مهدی (عج) ملاقات داشته اند و یا معجزه ای از جانب ایشان دیده اند؛ بیان کنیه و القاب ائمه معصوم عليهم السلام؛ اسامی رجالی که با دیگران اشتباه می شوند؛ فواید رجالی متفرق مؤلف. متن کتاب، در شرح حال رجال حدیث است و از بیان شرح حال راویان مجهول به جهت عدم فایده آن اجتناب شده است. روش تحقیق مؤلف به این ترتیب است که در ابتدا، مضمون شرح حال بیان شده به وسیله میرزا محمد استرآبادی در کتاب منهج المقال را ذکر می نماید و سپس، مضمون آنچه را که وحید بهبهانی در تعلیقه خود بر منهج المقال آورده، متذکر می شود و در مواردی، نظر خود را بیان می کند و در نهایت، بحث را با کلام محمد امین کاظمی در تمییز مشترکات از هدایة المحدثین به پایان می رساند. مؤلف در ضمن مباحث، از شرح حال های موجود در کتاب های دیگر، نقل قول هایی را متذکر می شود و در بعضی موارد، اسامی و شرح حال هایی را اضافه کرده است. اسامی راویان، بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است. خاتمه کتاب، شامل پنج فایده رجالی است که عبارت اند از: «عدّة» در کتاب الکافی؛ خادمان و وکلای ممدوح و مذموم ائمه عليهم السلام؛ اسامی سفیران ممدوح در زمان غیبت؛ اسامی مدعیان مذموم بایت؛ طریق و مشیخه شیخ طوسی در کتاب های التهذیب و الاستبصار و شیخ صدوق در کتاب من لا یحضره الفقیه. محقق کتاب در مقدمه، اقدام به معرفی مختصر بعضی کتاب های رجالی معتبر و معروف و زندگی نامه مؤلف نموده است. گفتنی است که این کتاب، معروف به رجال ابی علی است. در این کتاب، مؤلف از بیان فهرست اسامی بسیاری از رجال، به گمان آن که مجهول اند و فایده ای در ذکر آنها وجود ندارد، اجتناب نموده است. به همین منظور و در جهت تکمیل این کتاب، دو کتاب دیگر تألیف شده است که عبارت اند از: تکملة رجال ابی علی، تألیف: درویش علی حایری (م 13 ق)، که از شاگردان مؤلف است؛ اكمال منتهی المقال، تألیف: محمد آل کشکول (م 13 ق). حاشیه هایی که بر این کتاب نوشته شده، عبارت اند از: حاشیه سیّد صدر الدین محمد عاملی (م 1263 ق) که مرحوم سیّد حسن صدر، آن را تدوین کرده و نکت الرجال نامیده است؛ حاشیه علی بن خلیل تهرانی (م 1296 ق)؛ حاشیه محمد تنکابنی (م 1302 ق)؛ حاشیه علی بن محمد جعفر شریعتمدار استرآبادی (م 1315 ق) که با عنوان غایة الآمال فی استعلام أحوال الرجال تألیف شده است؛ حاشیه سیّد شرف الدین علی بن محمد مرعشی تبریزی (م 1316 ق)؛ حاشیه میرزا حسین نوری (م 1320 ق)؛ حاشیه جواد طارمی زنجانی (م 1325 ق) که با عنوان مشکل الرجال فی منتهی المقال تألیف شده است؛ حاشیه سیّد ابو تراب خوانساری (م 1346 ق)؛ حاشیه حسن بن هادی موسوی عاملی (م 1354 ق)؛ محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 93)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ ابی علی و نیز با عنوان های رجال الشیخ ابی علی محمد (ج 10، ص 143) و منتهی المقال فی أحوال الرجال (ج 23، ص 13)، فهرست کرده است.

عاملی، سیّد جواد (م 1226 ق). 319. رجال السید جواد العاملی. الذریعة، ج 10، ص 107 (ش 224). مؤلف، ضمن تقریرات درس استاد خود، سیّد محمّد مهدی بحر العلوم در شرح کتاب الوافی، به تعلیقات خود بر کتاب رجال ایشان اشاره نموده است. این تعلیقات بر کتاب الفوائد الرجالیة مرحوم سیّد محمّد مهدی بحر العلوم آورده شده است و بر این اساس، نام دیگر آن، تعلیقات علی الفوائد الرجالیة است.

حسینی اعرجی، سیّد محسن بن حسن (1130 _ 1227 ق). 320. عدّة الرجال، تحقیق: مؤسسه الهدایة لإحياء التراث، قم: اسماعیلیان، 1415 ق، ج 2، اول. مؤلف، این کتاب را به منظور آموزش مباحث رجالی به فرزند خود، تألیف نموده است و در زمانی که فایده دوازدهم را به پایان می‌رساند، فرزند ایشان فوت می‌کند و مؤلف، از ادامه تألیف اجتناب می‌نماید؛ اما پس از مدّتی به منظور حصول فایده بیشتر بر این کتاب، شش فایده رجالی دیگر به آن اضافه می‌نماید. مقدمه مؤلف در بیان ضرورت علم رجال و بررسی کتاب های رجالی متقدّمان و متأخران است. کتاب، شامل هجده فایده رجالی است که در دو قسمت دوازده و شش فایده ای ذکر شده اند که عبارت اند از: فایده اول، تاریخ اهل بیت علیهم السلام و بعضی از فرزندان ایشان؛ و وکلای امام مهدی (عج) در زمان غیبت صغری؛ فایده دوم، بعضی از فرقه های شیعه؛ فایده سوم، در مورد قدمای مصتّف (عنوان مستقلّی برای این فایده ذکر نشده)؛ فایده چهارم، جواز اخذ خبر غیر عادل؛ فایده پنجم، الفاظ جرح و تعدیل؛ فایده ششم، حصول جرح و تعدیل به وسیله یک نفر یا بیشتر و بیان سبب جرح و تعدیل؛ فایده هفتم، تعارض میان جرح و تعدیل؛ فایده هشتم، اصحاب اجماع؛ فایده نهم، «عدّة» در کتاب های مرحوم کلینی؛ فایده دهم، تمیز مشترکات؛ فایده یازدهم، الفاظ و اصطلاحاتی که فایده آنها و مراد از آنها مخفی است، مانند لفظ «مولی»؛ فایده دوازدهم، درباره رفع تناقض میان باب های «من روی» و «من لم یرو». بخش دوم از این فواید رجالی عبارت اند از: فایده اول، راوی های منحرف و کسانی که در مورد آنها طعن وارد شده است و در موارد حاجت به آنها رجوع می‌شود؛ فایده دوم، مشایخی که در مورد آنها طعن وارد شده است و رجالی که مجهول اند؛ فایده سوم، بعضی از بزرگان اصحاب و تابعیان و تابعیان تابعیان؛ فایده چهارم، افرادی که جزو اصحاب امام معینی ذکر شده اند؛ اما از امام دیگری روایت های زیادی دارند، و مراتب نسب های ششگانه؛ فایده پنجم، معرفی بعضی از مشاهیر اسلام؛ فایده ششم، مشیخه شیخ صدوق و شیخ طوسی. کتاب، دارای مقدمه تحقیق تفصیلی و فهرست های مختلف است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 141) این کتاب را با عنوان رجال الکاظمی و نیز با عنوان رجال السید محسن الأعرجی (ج 10، ص 142)، فهرست نموده است.

عقدایی یزدی، اسماعیل (م 1230 ق). 321. شرح الفوائد الرجالية. الذریعة، ج 13، ص 387 (ش 1456). مؤلف به عنوان شرح بر مقدمه تعلیقة البهبهانیة ی وحید بهبهانی، کتاب شرح الفوائد الرجالیة را تألیف نموده است؛ لیکن محقق تهرانی اشاره می نماید که این شرح، ناقص است و همه مباحث را در بر ندارد و تنها شامل ابتدا تا اواخر فایده اول است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 96)، این شرح را با عنوان رجال الشیخ اسماعیل العقدائی فهرست نموده است. 322. فائدة فی أصحاب الإجماع. الذریعة، ج 16، ص 87 (ش 11). محقق تهرانی، به نسخه ای از این کتاب، نشانی داده است.

جیلانی قمی، میرزا ابوالقاسم بن حسن (صاحب قوانین) (م 1231 ق). 323. رسالة فی معرفة مشایخ الإجازة من الرواة. الذریعة، ج 21، ص 261 (ش 4940). صاحب مفتاح الکرامة، در اجازة ای که برای آقا محمد علی بن آقا محمد باقر هزار جریبی نوشته، این رساله را ذکر نموده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 93)، این کتاب را با عنوان رجال المیرزا أبی القاسم الشفتی القمی و نیز با عنوان تراجم مشایخ الإجازة من الرواة (ج 4، ص 60، ش 247)، فهرست نموده است.

نیسابوری [/ نیشابوری] هندی، محمد بن عبد النبى (1178 _ 1232 ق). 324. تقویم الرجال. الذریعة، ج 4، ص 396 (ش 1757). محقق تهرانی، کتاب هایی را که بر این کتاب استناد داشته اند، معرفی نموده است. 325. رجال النیسابوری. الذریعة، ج 10، ص 157 (ش 283). محقق تهرانی می گوید که این کتاب، غیر از کتاب تقویم الرجال و کلیات الرجال و صحیفة الصفاء است که از آثار همین مصنف اند. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 145)، این کتاب را با عنوان رجال المیرزا محمد هم فهرست کرده است. 326. صحیفة الصفا فی ذکر أهل الإحتبا. التراث العربی، ج 3، ص 469. این کتاب، مشتمل بر چند فایده رجالی و مطالب بسیاری درباره علوم حدیث و درایه است که در دو جلد تنظیم شده است. در جلد اول، دوازده «فایده» رجالی و پس از آن، دوازده «عایده»، سپس دوازده «مانده»، مورد بحث واقع شده اند. در جلد دوم، «زوائد» و «فراید»ی در رجال عامه و خاصه مطرح شده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 327. کلیات الرجال. الذریعة، ج 18، ص 129 (ش 1044). محقق تهرانی می گوید که این کتاب، غیر از کتاب الرجال و تقویم الرجال از همین مؤلف است. 328. نتیجة الخلف فی ذکر السلف. الذریعة، ج 24، ص 49 (ش 238). مؤلف در کتاب خود به نام معاول العقول، به تألیف این کتاب و این که موضوع آن در رجال است، اشاره نموده و بیان داشته است که این کتاب، حاصل تتبع در کتاب های رجالی است و آن را در پنج جلد، تألیف نموده است.

دهلوی کشمیری، میرزا محمد (م 1235 ق). 329. إيضاح المقال في توجيه أقوال الرجال. الذريعة، ج 2، ص 501 (ش 1962). این کتاب در بررسی اقوال علمای رجال و توضیح و توجیه این اقوال است. همچنین در تأویل اقوال راویان احادیث، مباحثی مطرح شده است. محقق تهرانی در الذريعة (ج 10، ص 147)، این کتاب را با عنوان رجال الميرزا محمد بن عنایة أحمد خان الكشمیری هم فهرست نموده است. 330. تنبيه أهل الكمال والإنصاف. الذريعة، ج 4، ص 441 (ش 1964). مؤلف، فهرستی از اسامی راویان کذاب، وضاع، مجهول، خوارج، ضعفا و... را که اصحاب «صحاح سته» از آنها در صحاح خود روایت نقل کرده اند، آورده است. این اسامی و شرح حالی که برای هر يك از آنها آورده شده، از کتاب التقريب ابن حجر عسقلانی اخذ شده اند.

کاظمی، اسدالله (م 1237 ق). 331. [مقدمه] مقابس الأنوار و نفايس الأسرار. الذريعة، ج 21، ص 375 (ش 5535). متن کتاب، مشتمل بر اصطلاحات خاص و مباحث «طهارت» تا بحث «رضاع» از کتاب نکاح است. در اول کتاب، چند فایده رجالی و شرح حال تعداد زیادی از متقدمان آورده شده است.

حسینی، میرزا نصر الله بن ابوالقاسم (زنده در 1239 ق). 332. رجال الميرزا نصر الله. الذريعة، ج 10، ص 156 (ش 282). این کتاب، در حقیقت شامل تعلیقاتی است که مؤلف بر کتاب نقد الرجال سید مصطفی حسینی تفرشی (زنده در 1044 ق)، آورده است.

شیر حسینی کاظمی، سید عبد الله (1188 _ 1242 ق). 333. [خاتمه] جامع المعارف و الأحكام. الذريعة، ج 5، ص 71 (ش 281). این کتاب جامع، مشتمل بر اخبار و روایاتی است که از منابع معتبر حدیثی شیعه گرد آمده است. جلد چهاردهم این کتاب، شامل خاتمه ای در فواید رجالی است که در ده هزار بیت، تنظیم شده است. 334. جامع المقال فی معرفة الرواة و الرجال. الذريعة، ج 5، ص 73 (ش 286). این کتاب، مشتمل بر اقوال علمای علم رجال در معرفی رجال و راویان حدیث است که با توجه به حجم کتاب ملخص المقال همین مصنف که در تلخیص جامع المقال تألیف شده، مشخص می شود که این کتاب، دارای حجم زیادی بوده است. محقق تهرانی در الذريعة (ج 4، ص 435، ذیل ش 1933)، این کتاب را با عنوان تمییز المتشابه من الرجال و نیز با عنوان رجال السید عبد الله (ج 10، ص 128) فهرست نموده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 335. الکلیات الرجالية. الذريعة، ج 18، ص 129 (ش 1045). این کتاب، مشتمل بر دوازده هزار بیت در علم رجال است. محقق تهرانی در مصنفی المقال (ص 239)، متذکر شده که احتمالاً این کتاب، تألیف دیگری غیر از خاتمه کتاب جامع المعارف و الأحكام است که در فواید رجالی تألیف شده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 336. ملخص المقال فی أحوال الرجال. الذريعة، ج 22، ص 213 (ش 6740). این کتاب، در خلاصه کتاب جامع المقال فی معرفة الرواة و الرجال همین مؤلف نوشته شده است. اسامی راویان بر اساس ترتیب حروف الفبا و با به کار بردن رموزی در ذکر اسامی معصومان علیهم السلام و مصادر مورد مراجعه تنظیم شده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

طباطبایی حایری، سید محمد (م 1242 ق). 337. عمدة المقال فی تحقیق أحوال الرجال. الذریعة، ج 15، ص 340 (ش 2177). این کتاب، مشتمل بر شرح حال مبسوط صد نفر از رجال است که بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است. محقق تهرانی نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 146)، این کتاب را با عنوان رجال السید المجاهد محمد هم فهرست نموده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

کبیر عاملی اصفهانی، سید عبد الله (1165 _ 1243 ق). 338. شرح مشیخة التهذیب. الذریعة، ج 14، ص 66 (ش 1767). مؤلف در شرح خود بر مشیخة التهذیب، نقل قول های زیادی را از استاد خود، وحید بهبهانی آورده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 127)، این شرح و شرح دیگر مؤلف بر کتاب من لا یحضره الفقیه را با عنوان رجال السید عبد الله فهرست نموده است. 339. شرح مشیخة من لا یحضر. مصفّی المقال فی مصتفی علم الرجال، ص 238. این شرح بر مشیخة کتاب من لا یحضره الفقیه شیخ صدوق، آورده شده است. محقق تهرانی، به نسخه ای از این شرح، نشانی داده است.

نراقی کاشانی، احمد بن محمد مهدی (1185 _ 1245 ق). 340. عوائد الأیام من مهمات أدلة الأحكام، تحقیق: مرکز الأبحاث والدراسات الاسلامیة، قم: مرکز النشر التابع لمکتب الإعلام الإسلامی، 1417 ق، 104 + 960 ص، اول / قم: منشورات بصیرتی، 1408 ق، 302 ص، سوم. این کتاب، در بردارنده 88 «عائدة» است که در مجموع در این عائده ها بعضی از قواعد فقهی، مباحث اصول، فقه و بعضی از مطالب مورد بحث در علم رجال، مطرح و مورد بحث قرار گرفته اند. مباحث رجالی این کتاب عبارت اند از: عایده هشتاد و چهارم و هشتاد و پنجم در بررسی معنا و مفهوم بعضی از اصطلاحات علم رجال از قبیل «مولی»، «أسند عنه» و «لابأس»؛ عایده هشتاد و هشتم، مشتمل بر ضبط و تصحیح بعضی از اسما، القاب و کنیه راویان احادیث که بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است.

هزار جریبی، محمد علی (1188 _ 1245 ق). 341. السراج المنیر. الذریعة، ج 12، ص 162 (ش 1083). این کتاب، مشتمل بر بیان فواید رجالی است و در کتاب روضات الجنات، نام این کتاب را در فهرست آثار این مؤلف، آمده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

مجتهد، محمد اسماعیل (زنده در 1245 ق). 342. معیار التمییز فی شرح الوجیز. الذریعة، ج 21، ص 278 (ش 5054). این کتاب در شرح کتاب الوجیزه ی ملا محمد باقر مجلسی نوشته شده است. محقق تهرانی می گوید که نام این کتاب، در فهرست آثار مؤلف، در حاشیه آخر کتاب العقیده الوحیده ی او آورده شده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 96، ش 190)، این کتاب را با عنوان رجال المولی محمد اسماعیل هم فهرست نموده است.

موسوی خوانساری، سید محمد مهدی بن حسن (م 1246 ق). 343. رساله فی أحوال أبی بصیر. الجوامع الفقیهه. تهران: انتشارات جهان، ص 64 _ 106. این رساله شامل مقدمه، پنج فصل و یک خاتمه است. مقدمه، مشتمل بر فهرستی از عناوین مورد بحث در رساله است. متن رساله، در بردارنده پنج فصل است و عنوان هر فصل، نام یکی از روایانی است که دارای کنیه ابو بصیر هستند. در هر فصل، مؤلف شرح حال، نظر علمای علم رجال، روایات و دیگر مطالبی که در شناخت عنوان ذکر شده مؤثر است، مطرح کرده و مورد بحث و بررسی قرار داده است. عناوین ذکر شده در هر فصل عبارت اند از: فصل اول، یوسف بن حرث؛ فصل دوم، حماد بن عبد الله؛ فصل سوم، عبد الله بن محمد اسدی؛ فصل چهارم، لیث بن بختری؛ فصل پنجم، ابو بصیر یحیی. مؤلف در فصل چهارم و پنجم به دلیل آن که این دو راوی، محور اختلاف اند، مباحث گسترده ای را مطرح می نماید. فصل چهارم (لیث بن بختری)، شامل ده مبحث است که در مجموع عبارت اند از: بررسی شرح حال راوی، راوی و مروی عنه، جایگاه راوی در حدیث، کنیه او، توثیق او، روایات ذکر شده در ذمّ راوی و قول شیخ طوسی در مورد وی. فصل پنجم (ابو بصیر یحیی)، شامل دوازده مبحث است که عبارت اند از: نام پدر؛ نظر علمای رجال درباره او؛ کنیه او؛ اسامی ائمه ای که از آنها روایت دارد. این راوی غیر از یحیی بن قاسم حذاء واقفی است؛ جواب روایاتی که در وقف وی آمده است؛ وی ناووسی و مخلط نیست؛ عدم قدح کثیری از علمای رجال و فقه در مورد وی؛ ادله وثاقت؛ احادیث وی احقّ به استصحاب از احادیث لیث مرادی است؛ ادله حمل ابو بصیر مطلق بر این مورد. مؤلف در خاتمه کتاب، مطرح می نماید که ابو بصیر مطلق در اسناد روایات، منصرف بر راوی پنجم (یعنی ابو بصیر یحیی اسدی) است. محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 469)، این کتاب را با عنوان عدیمة النظیر و نیز در الذریعة (ج 4، ص 148، ش 724) با عنوان ترجمة أبی بصیر و نیز رجال السید مهدی (ج 10، ص 153) فهرست نموده است.

مراغی ، عبد الفتاح (م 1250 ق). 344. رسالة في الموثقين . الذريعة ، ج 23 ، ص 246 (ش 8835) . این رساله ، مشتمل بر اسامی پنجاه نفر از رجالی است که توثیق آنها نزد مؤلف ، ثابت شده است . محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 232) ، از این رساله نام برده است و اضافه می کند که مرحوم عبد الفتاح مراغی ، مؤلف چند جلد کتاب در فقه است و در آخر ، یکی از مجلّات این رساله را آورده است . ایشان ، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است . همچنین در الذريعة (ج 10 ، ص 126 و 150) ، این کتاب را با عنوان رجال المير عبد الفتاح المراغی و رجال المراغی هم فهرست نموده است . 345 . فوائد رجالية . مصفّی المقال في مصتفی علم الرجال ، ص 232 .

بحر العلوم ، محمّد رضا بن محمّد مهدی (1189 _ 1253 ق) . 346 . الفوائد الرجالية . الذريعة ، ج 16 ، ص 338 (ش 1568) . این کتاب ، مشتمل بر چند فایده رجالی است که عبارت اند از : اصحاب اجماع ؛ شرح حال ابو بصیر ؛ وکالت ائمه علیهم السلام ، افاده مدح می نماید ؛ وجوه ذکر شده در نیاز و عدم نیاز به علم رجال . محقق تهرانی در الذريعة (ج 2 ، ص 120 ، ش 481) ، مبحث «اصحاب اجماع» را با همین عنوان و نیز با عنوان کشف القناع فی تراجم أصحاب الإجماع (ج 18 ، ص 54 ، ش 648) به طور مستقل فهرست نموده است . ایشان به نسخه ای از این کتاب ، نشانی داده است . نسخه خطّی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

قصیر خراسانی، محمد (علم الهدی) (1180_ 1255 ق). 347. رجال علم الهدی. مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 444. بسطامی در فردوس التواریخ و مراغی در مطلع الشمس، فهرستی از آثار این مؤلف را آورده است و هر دو نفر، این کتاب رجالی را از جمله آثار وی شمرده اند.

کاظمی، عبد النبی (ف 1256 ق). 348. تکملة نقد الرجال. تحقیق: محمد صادق آل بحر العلوم، نجف، مطبعة الآداب، 2 ج. الذریعة، ج 4، ص 417 (ش 1836). مؤلف کتاب در مقدمه، زندگی نامه خود و استاد خود، سید عبد الله شبر و فهرستی از مأخذهای مورد مراجعه جهت تألیف این کتاب را بیان کرده است. سپس بعضی مسائل رجالی را مورد بحث قرار داده است. متن کتاب در تکمیل کتاب نقد الرجال سید میر مصطفی تفرشی آورده شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 130)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ عبد النبی الکاظمی و تکملة نقد الرجال (ج 4، ص 417، ش 1836) هم فهرست نموده است.

بروجنی، محمد حسن (زنده در 1257 ق). 349. حواشی فی أحوال رجال مشیخة من لا یحضره الفقیه. مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 134. این حاشیه، در بیان احوال رجال موجود در مشیخة کتاب من لا یحضره الفقیه که مؤلف آن را با خط خود نوشته، آورده شده است. محقق تهرانی، نسخه این مشیخة به همراه این حاشیه را مشاهده کرده و نشانی داده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 109، ش 228)، این حاشیه را با عنوان رجال الشیخ حسن بروجنی و تعلیقات علی مشیخة من لا یحضره الفقیه، فهرست نموده است.

حسینی خراسانی، حسین (زنده در 1258 ق). 350. تعلیقات نقد الرجال. مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 155. محقق تهرانی، نسخه ای از کتاب نقد الرجال تألیف سید میر مصطفی تفرشی را که این تعلیقات بر آن نوشته شده است، مشاهده کرده و نشانی داده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 111، ش 230)، این کتاب را با عنوان رجال السید حسین، فهرست نموده است.

موسوی شفتی جیلانی، سید محمد باقر (حجة الاسلام اصفهانی) (1175_1260 ق). 351. الرسائل الرجالية، تحقیق: سید مهدی رجایی، اصفهان: مکتبه مسجد سید، 1417 ق، 700 ص، اول. این کتاب، مشتمل بر بیست رساله درباره اشخاص مورد بحث در علم رجال است و در ضمن بررسی حالات این رجال، به مباحث تاریخ حیات، مشایخ و شاگردان، طبقه، تألیفات، اقوال علمای رجال، مباحث مدح و ذم، و تمییز مشترکات آنها اشاره شده است. در ضمن مباحث کتاب، رساله ای در تحقیق مراد از «عدة» در کتاب الکافی، و پاسخ به يك مسئله در منطق آورده شده است. در کتاب التراث العربی (ج 10، ص 233)، رساله مؤلف در «عدة» با عنوان «أصحاب العدة»، به طور مستقل فهرست شده است. فهرست اسامی راویانی که در این کتاب شرح حال شده اند، عبارت اند از: ابان، ابوبصیر، احمد بن محمد، حسین بن خالد، سهل بن زیاد، عبد الحمید عطار. عمر بن یزید، محمد بن خالد، یقطنی، معاویه، ابراهیم بن هاشم، احمد برقی، اسحاق بن عمار، حماد بن عیسی، شهاب بن عبد ربّه، ماجیلویه، محمد بن اسماعیل، محمد بن سنان و محمد بن فضیل. مقدمه محقق کتاب در مورد زندگی نامه مؤلف آمده است. محقق تهرانی در مصنفی المقال (ص 87) اشاره می نماید که مرحوم محمد باقر بن جعفر بهاری (م 1333 ق)، کتابی با عنوان تلخیص الرسائل الرجالیة را در تلخیص این کتاب، تألیف نموده است. ایشان در کتاب الذریعة (ج 2، ص 120، ش 482)، بحث «عدة» در کتاب الکافی را به طور مستقل و با عنوان أصحاب العدة فهرست نموده است. همچنین این کتاب را با عنوان رجال السید محمد باقر الشفتی (ج 10، ص 98)، فهرست نموده است. 352. أصحاب الإجماع. الذریعة، ج 2، ص 119 (ش 476). مؤلف، این کتاب را به طور مستقل از الرسائل الرجالية تألیف نموده است؛ اما در ضمن این کتاب به چاپ رسیده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 4، ص 57، ش 232)، این کتاب را با عنوان تراجم أصحاب الإجماع هم فهرست نموده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 353. رساله فی تحقیق حال ابان بن عثمان. تحقیق: سید عبد الکریم محمد موسوی. منتشر شده در: تراثنا، ش 53 و 54، محرّم جمادی الآخرة 1419 ق، ص 355_442. نویسنده رساله، در پی آن است که با ذکر ادله مدح و قدح و بررسی قوت و ضعف هر يك از این ادله، دیدگاه صحیحی در مورد ابان بن عثمان ارائه نماید. متن رساله در سه «مقام» آورده شده است که شامل این مباحث است: بیان اقوال و ادله ای که در قدح ابان بن عثمان آورده شده اند و به همراه آن، جواب این اقوال، بیان شده است؛ اقوال و ادله ای که در مدح این شخصیت وارد شده است؛ بیان وجه صحّت ادله مدح. در این رساله، نام مصدر مورد مراجعه، به همراه متن اتخاذ شده از آن، مشخص شده است؛ مقدمه محقق، در بیان سیر تدوین کتاب های رجالی اهل سنت و شیعه، و زندگی نامه مؤلف رساله و روش تحقیق و تصحیح این رساله آورده شده است و در ذیل رساله، نشانی های مصادر مورد مراجعه، مشخص شده اند.

شریعتمدار استر آبادی، محمد جعفر (1198 _ 1263 ق). 354. الإیجاز فی قواعد الدراية والرجال. الذریعة، ج 2، ص 486 (ش 1906). این کتاب، خلاصه ای از کتاب لبّ اللباب از همین مؤلف است. لبّ اللباب، مشتمل بر هشت بخش در علم درایه و رجال است. مباحث رجالی این کتاب، شامل مطالبی در جرح و تعدیل، الفاظ مدح و ذم و بررسی کتاب های رجالی است. 355. شرح طرق الشیخ الطوسی، تحقیق: علی فرّخ. انتشار یافته در: میراث حدیث شیعه (دفتر دوم)، قم: دارالحدیث، 1378 ش، ص 497_534. مؤلف، اسامی راویان موجود در مشیخه التهذیب را به صورت الفبایی تنظیم کرده و سپس عبارت شیخ طوسی در مورد هر راوی را متذکر شده و به شرح و توضیح آن پرداخته است. در شرح احوال هر راوی به منابع رجالی مشهور رجوع شده و متن های مختصری از این منابع، بیان شده است و به جهت سهولت، رموزی برای هر يك از این منابع، اتخاذ و ذکر شده است. مقدمه محقق در معرفی کتاب است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 14، ص 66، ش 1766)، این شرح را با عنوان شرح مشیخة التهذیب والاستبصار، فهرست نموده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 356. لبّ اللباب فی علم الرجال، تحقیق: محمد حسین مولوی. انتشار یافته در میراث حدیث شیعه (دفتر دوم)، قم: دارالحدیث، 1378 ش، ص 395_496. این کتاب، مشتمل بر مقدمه، باب های هشتگانه و خاتمه است. مقدمه کتاب، در بردارنده سه موضوع است: تعریف، موضوع، و نیاز به علم رجال. متن کتاب، شامل هشت باب است که عبارت اند از: تعریف خبر؛ اقسام خبر؛ شکل های تحمل حدیث؛ مبانی علم به جرح و تعدیل در رجال حدیث؛ بررسی و بیان انواع الفاظ مدح و قدح؛ اسباب جرح و تعدیل؛ تعارض جرح و تعدیل؛ روش رجوع به کتاب های علم رجال و تمییز مشترکات. خاتمه کتاب، در بردارنده احوال راویان و علمای علم رجال است. مقدمه محقق نیز شامل ویژگی های کتاب و زندگی نامه مؤلف است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 18، ص 276)، این کتاب را با عنوان لباب الألباب و نیز با عنوان رجال المولی محمد جعفر الاستر آبادی (ج 10، ص 103) فهرست نموده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 357. حاشیة علی نقد الرجال. الذریعة، ج 6، ص 228 (ش 1281). این حاشیه بر کتاب نقد الرجال سید میر مصطفی تفرشی آورده شده است. مرحوم سید حسن صدر، از این حاشیه نقل هایی را آورده و گفته است که این حاشیه، بر نسخه ای از همین کتاب نزد فرزند مؤلف (سید ابو جعفر) موجود است. محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 203)، از این کتاب با عنوان تعلیقات علی نقد الرجال هم یاد می نماید. 358. مجال الرجال. الذریعة، ج 19، ص 352 (ش 1572). مؤلف، این کتاب را در علم رجال تألیف کرده است و در رساله خود، در باب «حجیة الظن» به آن اشاره نموده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 121)، این کتاب را با عنوان رجال السید صدر الدین العاملی هم فهرست نموده است. 359. نکت الرجال. الذریعة، ج 24، ص 304 (ش 1590). مؤلف بر کتاب منتهی المقال ابو علی محمد بن اسماعیل مازندرانی (م 1216 ق) تعلیقاتی داشته است که این تعلیقات، تدوین نشده اند. سپس مرحوم حسن صدر الدین موسوی عاملی کاظمی، این تعلیقات را تدوین نموده و بر آن، نام نکت الرجال را قرار داده است. محقق تهرانی در کتاب مصفّی المقال (ص 203)، از این کتاب با عنوان التعلیقات علی منتهی المقال نام می برد.

تهرانی، محمد حسین (م 1264 ق). 360. رجال الشيخ محمد حسین. الذریعة، ج 10، ص 111 (ش 231). این کتاب، مشتمل بر شرح حال نواب اربعه، شیخ صدوق و شیخ کلینی است. محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است.

نایبی، میرزا محمد بن محمد هادی (زنده در 1265 ق). 361. رجال النائی. الذریعة، ج 10، ص 154 (ش 278). محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 449)، آورده است که نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 148، ش 273)، این کتاب را با عنوان رجال المیرزا محمد بن محمد هادی النائی هم فهرست نموده است.

کرمانشاهانی، آقا محمود (م 1269 ق). 362. أنموذج الرجال . الذریعة، ج 2، ص 403 (ش 1620). مؤلف، دارای اثری نیز به نام مهمات الأحكام در اصول فقه است. این کتاب، مشتمل بر مقدمه، ابواب و خاتمه است. مؤلف پس از بیان مباحث اصولی، در باب سوم، مباحثی را در علم رجال، مطرح می نماید که عبارت اند از: بیان احوال رجال ممدوح، مذموم، موثق و مجهول و... اسامی رجال بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند. شایان ذکر است که محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 451) و در الذریعة (ج 23، ص 297)، در شرح کتاب مهمات الأحكام، این کتاب را با عنوان کتاب الرجال و نیز با عنوان رجال الآقا محمود (ج 10، ص 149)، فهرست نموده است. همچنین در بیان لقب این مؤلف در الذریعة (ج 10، ص 149)، وی را «کرمانشاهانی» و «کرمانشاهی» (ج 23، ص 296) و در مصفّی المقال (ص 451) «بهبهانی» معرفی نموده است. محقق تهرانی، نسخه هایی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است.

رشتی، نصیر الدین (م 1270 ق). 363. کتاب الرجال . الذریعة، ج 17، ص 275 (ش 257). این کتاب در واقع، تعلیقات مؤلف بر کتاب منهج المقال میرزا محمد استرآبادی (م 1026 ق) است. محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. وی در مستدرکات الذریعة (ص 305، ش 1534)، این کتاب را با عنوان الرجال، فهرست نموده است.

هروی خراسانی، سید مهدی (م 1270 ق). 364. رجال السید مهدی الهروی . الذریعة، ج 10، ص 152 (ش 275). این کتاب، مشتمل بر فهرست و بیان احوال و توصیفات رجال است. محقق تهرانی، به نسخه ای از این کتاب را نشانی داده است.

محدث جزایری موسوی تستری [/ شوشتری]، سید محمد شفیع (1211 _ 1274 ق). 365. حواشی نقد الرجال . الذریعة، ج 7، ص 111 (ش 584). محقق تهرانی متذکر شده که نوه مؤلف به نام سید عبد الله جزایری، به شیخ محمد علی معلم حبیب آبادی از وجود چنین کتابی خبر داده است .

حسینی بروجردی، سید حسین بن رضا (1228 _ 1276 ق). 366. المستطرفات من الکنی والألقاب والأنساب . الذریعة، ج 21، ص 11 (ش 3696). مؤلف، ضبط تعدادی از اسامی، کنیه ها و القاب راویان حدیث را از کتاب های نقد الرجال، منتهی المقال و دیگر کتاب های رجالی استخراج نموده است . سپس اصطلاحات علامه مجلسی در بحار الأنوار و فیض کاشانی در الوافی را به همراه آن آورده است . این کتاب به کتاب زبدة المقال از همین مؤلف، ملحق شده است . نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است . 367. نخبة المقال فی علم الرجال . 252ص، سنگی، جیبی . این کتاب، منظومه ای مشتمل بر 1313 بیت در بیان فهرستی از اسامی رجال حدیث است ؛ لیکن مصنف از ذکر اسامی راویان مجهول و بیان اسامی و حالات بسیاری از متأخران، اجتناب نموده است . به همین دلیل، در تتمه و تکمیل آن، مرحوم علی بن عبد الله علیاری (م 1327ق) کتاب منتهی الآمال فی تتمیم زبدة المقال و سپس در شرح نخبة المقال و منتهی الآمال کتاب بهجة الآمال فی شرح زبدة المقال و منتهی الآمال را تألیف نموده است . مرحوم سید شهاب الدین مرعشی در شرح نخبة المقال، کتاب منیة الرجال فی شرح نخبة المقال را تألیف نموده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 24، ص 99) این کتاب را با عنوان نخبة المقال فی علم الرجال، و نیز با عنوان های زبدة المقال فی علم الرجال (ج 12، ص 34، ش 189) و رجال السید حسین بن محمد رضا (ج 10، ص 112)، فهرست نموده است . شایان ذکر است که محقق تهرانی آورده است که نام این کتاب، نخبة المقال فی علم الرجال بوده است ؛ لیکن در کتاب چاپ شده، عنوان زبدة المقال فی علم الرجال آورده شده است . نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است .

خوانساری، سید جعفر بن مهدی (م 1280 ق). 368. رسالة ابو بصير . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 108 . محقق
تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 104) ، این کتاب را با عنوان رجال أبي القاسم جعفر الخوانساری هم فهرست نموده است .

انصاری ، مرتضی بن محمد امین (1214 _ 1281 ق). 369. رجال الشيخ مرتضی الأنصاری . الذریعة ، ج 10 ، ص 150 (ش 275)
. این کتاب ، مشتمل بر فهرستی از اسامی راویان ثقه و ممدوح است که به روایت آنها عمل می شود و در این تألیف ، عنوانی بیشتر از
آنچه در کتاب های اصول پنجگانه رجالی آمده ، آورده نشده است و مصادر مورد مراجعه ، با رموزی مشخص شده اند . مؤلف سپس
مشيخه التهذيب و کتاب من لا يحضره الفقيه و فواید رجالی دیگر را اضافه نموده است . نسخه های خطی این کتاب ، در کتاب خانه های
ایران موجود است .

رضوی هندی ، سید مهدی (م بعد از 1283 ق). 370. تذكرة العلماء . الذریعة ، ج 4 ، ص 41 (ش 160) . این کتاب در دو جلد تألیف
شده است . جلد اول ، مشتمل بر مقدمه و بخش اول ، و جلد دوم ، شامل بخش دوم است . مؤلف در مقدمه ، چگونگی جمع آوری قرآن
و علمی را که مختص به ائمه معصوم علیهم السلام است ، مورد بحث قرار داده است . در بخش اول کتاب ، شرح حال اصحاب و راویان
حدیث از پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام تا زمان غیبت صغری ، مورد بحث و بررسی قرار گرفته است . مؤلف در بخش
دوم ، شرح حال علما و محدثان و مجتهدان مقتدم و متأخر و معاصر خود را بیان داشته است . گفتنی است که مؤلف در شرح حال هر
شخصیت ، اقوال ذکر شده در مورد وی را بیان داشته است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 154) ، این کتاب را با عنوان رجال
السید مهدی علی هم فهرست کرده است .

حایری ، ابوالقاسم (زنده در 1284 ق) 371. المشتركات . الذریعة ، ج 21 ، ص 40 (ش 3855) . مؤلف ، کتاب را در بیان مشترکات موجود در اسامی رجال و کنیه ها و القاب ، تألیف نموده است . وی پس از نسخه برداری از کتاب رجال الشیخ عبد اللطیف الجامعی (م 1050 ق) ، کتاب المشتركات خود را به آن ملحق نموده است . محقق تهرانی اظهار می دارد که بین رجال الجامعی و المشتركات ، فرق های زیادی وجود دارد که مؤلف با خطّ خود ، آنها را بیان داشته است و در تکمیل و تألیف کتاب خود ، نقل قول هایی را از کتاب های جامع الرواة محمد اردبیلی و المشتركات محمد امین کاظمی و همچنین نقل قول های زیادی از مرحوم استرآبادی و سید میر مصطفی تفرشی آورده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 93) ، این کتاب را با عنوان رجال المولی أبی القاسم الحائری هم فهرست نموده است .

محلّاتی شیرازی ، محمد علی (م 1284 ق) . 372. ترجمة محمد بن سنان . الذریعة ، ج 4 ، ص 164 (ش 812) . محقق تهرانی ، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 134) ، این کتاب را با عنوان رجال المولی محمد علی هم فهرست نموده است .

شیروانی در بندی، آغا [/ آقا] بن رمضان (م 1286 ق). 373. خزائن الأحكام . الذريعة، ج 7، ص 152 (ش 825). این کتاب در شرح الدرّة ی مرحوم بحر العلوم، آورده شده است که بنابر گفته مؤلف آن، مشتمل بر صد هزار سطر است. محقق تهرانی در کتاب مصفّی المقال (ص 3) می گوید که جلد سوم این کتاب، در بردارنده بسیاری از مباحث درایه و قواعد رجالی است. 374. القوامیس فی علم الرجال . الذريعة، ج 17، ص 199 (ش 1059). این کتاب، مشتمل بر دو فصل است. فصل اول، شامل فهرستی از راویان و رجال حدیث است که در پانزده طبقه تنظیم شده اند و در فصل دوم، در «تمییز مشترکات»، مباحثی مطرح شده است. محقق تهرانی، نسخه های متعددی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. ایشان در کتاب مصفّی المقال (ص 3)، این کتاب را با عنوان قوامیس القواعد و نیز با عنوان های طبقات الرواة (ج 15، ص 148، ذیل 979) و رجالی المولی آقا الدر بندی (ج 10، ص 97) فهرست نموده است.

تهرانی حایری، عبد الحسین (م 1286 ق). 375. طبقات الرواة . الذريعة، ج 15، ص 149 (ش 982). این کتاب، مشتمل بر فهرستی از راویان حدیث است که بر اساس طبقات آنها در اسناد روایات، تنظیم شده اند. محقق تهرانی می گوید که شاگرد ایشان مرحوم نوری گفته است که این کتاب، به طور کامل و تام نوشته نشده است. ایشان در الذريعة (ج 10، ص 124)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ عبد الحسین و تعلیقات منتهی المقال هم فهرست نموده است.

اصفهبانی، سیّد اسد الله (م 1290 ق). 376. رجال السيد أسدالله الإصفهانی. الذریعة، ج 10، ص 95 (ش 188). محقق تهرانی متذکر شده است که سیّد اسدالله اصفهبانی، فرزند حجة الاسلام شفتی است و فرزند این مؤلف، سید محمد باقر، به ایشان گفته است که این کتاب، در کتاب خانه وی موجود است. ایشان همچنین در کتاب مصفّی المقال (ص 77) آورده است که حسن بن هادی موسوی عاملی در کتاب تکملة أمل الآمل، از این کتاب، نام برده است.

شریعتمدار رشتی، میرزا رفیع (1211 _ 1292 ق). 377. رجال الآقا رفیع شریعتمدار. الذریعة، ج 10، ص 117 (ش 241). محمد حسن خان اعتماد السلطنة (م 1313)، در کتاب المآثر والآثار (ص 151)، در شرح حال مؤلف آورده است که وی، دارای کتاب هایی در رجال است.

قائنی حسینی، سیّد ابوطالب (م 1293 ق). 378. الفوائد الغروية. این کتاب، مشتمل بر دو بخش است: بخش اول، شامل فوایدی در علم رجال، و بخش دوم، شامل فوایدی در علم درایه است. فواید رجالی موجود در بخش اول عبارت اند از: بیان کنیه و القاب پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه معصوم علیهم السلام در اخبار؛ شرح حال قدمایی که در علم رجال صاحب تألیف بوده اند؛ معنای رمزهای مصطلح و متداول در کتب رجالی؛ چگونگی رجوع به کتب رجالی؛ تمییز مشترکات؛ معنای برخی از الفاظ موجود در شرح حال راویان؛ شرح حال جماعتی از رجال حدیث و محدّثان؛ طُرُق صاحبان کتاب های حدیثی در ذکر اسناد حدیث؛ روش قدما و متأخران در بررسی اعتبار اسناد روایات؛ مراد از «عدّة» در الکافی؛ رمزهای کتاب ها و اصولی که علاّمه مجلسی در بحار الأنوار از آنها نقل قول آورده است؛ ضبط اسامی، القاب، کنیه ها و اوصافی که مورد اشتباه واقع شده اند؛ فِرَق و مذاهب. بخش دوم در علم درایه، شامل مباحث زیر است: تعریف علم درایه؛ اقسام خبر به اعتبار سند؛ طُرُق تحمّل حدیث. محقق تهرانی در الذریعة (ج 16، ص 351، ش 1635)، این کتاب را با عنوان الفوائد الغروية و نیز با عنوان رجال السيد أبي طالب (ج 10، ص 92، ش 176) فهرست نموده است. در شرح این کتاب، مرحوم شیخ محمد باقر قائنی بیرجندی (م 1352 ق)، کتاب العوائد الغروية فی شرح الفوائد الغروية را تألیف نموده است.

کجوری، محمد مهدی (م 1293ق). 379. فوائد الرجالية. جمال الدین کجوری، 221 ص. این کتاب، در بردارنده مطالب زیر است : مقدمه مؤلف، در تعریف علم رجال و حجّیت اخبار است. در متن کتاب، در سه باب، مباحث ذیل مورد بحث واقع شده اند: باب اول، کیفیت رجوع به کتاب های رجالی؛ باب دوم، بیان طایفه ای از اصطلاحات متداول در شرح حال رجال؛ باب سوم، تمییز مشترکات در اسامی، القاب و کنیه ها؛ سپس در خاتمه مباحثی در درایه و اقسام خبر و شرایط تحمل حدیث، بیان شده است.

طباطبایی تبریزی، سید محمد حسین بن علی اصغر (م 1294 ق). 380. تصحیح سند تفسیر العسکری. الذریعة، ج 4، ص 195 (ش 967). 381. شرح عدّة کلینی فی الکافی. مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 156. این شرح در بیان مفهوم تعبیر «عدّة» در اسناد کتاب الکافی شیخ کلینی نوشته شده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 382. شرح مشیخة الفقیه. الذریعة، ج 14، ص 67 (ش 1770). محقق تهرانی در الذریعة (ج 4، ص 69)، این کتاب را با عنوان ترتیب مشیخة من لا یحضره الفقیه و نیز با عنوان رجال السید محمد حسین بن علی اصغر (ج 10، ص 113)، فهرست نموده است. ایشان نسخه ای از این شرح را مشاهده کرده و نشانی داده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

طریحی، عبد الحسین (م 1295 ق). 383. متن المقال. الذریعة، ج 19، ص 68 (ش 372). مؤلف در تلخیص کتاب جامع المقال فخر الدین طریحی (م 1085 ق)، اقدام به تألیف این کتاب نموده است و در مواردی که مطالب از نظر ایشان دارای نقصان بوده است، مطالبی را بیان داشته است. از جمله، ضبط بعضی از اسامی مشخص شده اند. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 124)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ عبد الحسین هم فهرست نموده است.

طیب تهرانى نجفى ، على بن خليل (1226 _ 1297 ق). 384. حاشیة على منتهى المقال فى علم الرجال . الذریعة ، ج 6 ، ص 222 (ش 1247). این حاشیه بر کتاب منتهی المقال ابو علی محمد بن اسماعیل مازندرانی (م 1216 ق) آورده شده است . مرحوم صدر در اجازه مبسوطی که برای محقق تهرانى نوشته ، به این حاشیه اشاره نموده است . 385. سُبُل الهدایة فى علم الدراية . الذریعة ، ج 12 ، ص 135 (ش 915) . مؤلف در ابتدا ، نیاز به علم رجال و موضوع این علم را مطرح می نماید . سپس در سه باب مختلف ، مباحث ذیل را مورد بحث قرار می دهد : اقسام حدیث ؛ شرایط راویانی که احادیث آنها مورد قبول است ؛ طُرُق تحمّل حدیث . پس از آن با بیان عنوان «فائدة» ، احوال بعضی از رجال را مورد بررسی قرار می دهد . محقق تهرانى در الذریعة (ج 16 ، ص 338 ، ش 1569) ، این کتاب را با عنوان الفوائد الرجالية هم فهرست نموده و احتمال داده است که این دو عنوان ، شامل يك کتاب باشند . ایشان به نسخه ای از این کتاب ، نشانی داده است . نسخه خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است . 386. شرح الفوائد الرجالية . الذریعة ، ج 13 ، ص 387 (ذیل ش 1455) . این شرح بر الفوائد الرجالية ی وحید بهبهانی آورده شده است . محقق تهرانى در الذریعة (ج 6 ، ص 39 و ج 13 ، ص 150) ، این شرح را با عناوین حاشیة على تعلیقة البهبهانية و شرح تعلیقة الرجال فهرست نموده است . همچنین ایشان نسخه های متعددی از این کتاب را در کتاب خانه های مختلف ، مشاهده کرده و نشانی داده است . نسخه خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

اصفهانی حایری ، محمد تقی (1227 _ 1299 ق). 387. نهاية الآمال فی کیفیت الرجوع إلى علم الرجال . الذریعة ، ج 24 ، ص 393 (ش 2105). در مقدمه ، تعریف ، موضوع و وجه نیاز به علم رجال ، مورد بحث واقع شده است . متن کتاب در شش باب تنظیم شده است که فهرست عناوین آنها عبارت اند از : وجه اعتبار قول علمای رجال و شرح حال 33 نفر از ایشان ؛ چگونگی استخراج شرح حال از کتاب های رجالی ؛ الفاظ مدح و قدح و اسامی فرق و مذاهب ؛ «عده» و راویان دیگری که در اسناد روایات هستند ؛ اصحاب اجماع ؛ راویانی که مورد بحث و اختلاف اند . خاتمه کتاب ، در شرح حال مؤلف است . نسخه های خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

حسینی جزایری ، سید علی بن حسن (م 1300 ق). 388. حسن المقال فی أحوال الرجال . الذریعة ، ج 7 ، ص 16 (ش 70) . محقق تهرانی ، نسخه ای از این کتاب را در اختیار داشته است .

حکیم نجفی ، علی (م 1300 ق). 389. حواشی علی رجال الکبیر . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 316 . این حاشیه بر کتاب منهج المقال ، معروف به رجال الکبیر محمد استر آبادی نوشته شده است . شیخ محمد کوفی در کتاب الشجرة الطیبة ، نام این حاشیه را در فهرست آثار این مؤلف آورده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 137 ، ش 259) ، این کتاب را با عنوان رجال السید علی هم فهرست نموده است .

قزوینی حلی، سید مهدی (م 1300 ق). 390. رجال السيد مهدی القزوینی الحلی. الذریعة، ج 10، ص 152 (ش 276). مؤلف در السبائك المذهبة و مرحوم شیخ محمد کوفی در الشجرة الطيبة به وجود این کتاب، اشاره نموده اند.

موسوی شیرازی، محمد رضا بن اسماعیل (زنده در 1300 ق). 391. الوجيزة فی الرجال. الذریعة، ج 25، ص 49 (ش 248). این کتاب، منتخبی از کتاب خلاصة الأقوال علامه حلی است که در حاشیه کتاب مدائن العلوم _ که از دیگر تألیف های همین مؤلف است و به چاپ رسیده _ آورده شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 116)، این کتاب را با عنوان رجال السيد محمد رضا هم فهرست نموده است.

آل کشکول، محمد علی (ق 13). 392. اکمال منتهی المقال. الذریعة، ج 2، ص 283 (ش 1149). مؤلف، کتاب را در تکمیل منتهی المقال ابو علی محمد بن اسماعیل سینایی حایری تألیف کرده است؛ چون در کتاب منتهی المقال، فهرست اسامی راویان مجهول آورده نشده است. مؤلف در مقدمه کتاب، وجه نیاز به ذکر راویان مجهول را بیان داشته و در متن کتاب، علاوه بر ذکر مجاهیل، اسامی راویان معلومی را که در منتهی المقال آورده نشده، اضافه کرده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 137)، این کتاب را با عنوان رجال الشيخ محمد علی فهرست نموده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 393. تمییز المشترکین. مصفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 305. این کتاب، مشتمل بر شرح حال بسیاری از راویان احادیث است که در مورد آنها اشتباه وجود دارد. اسامی راویان، بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است. 394. التنبیهاة السنية فی المصطلحات الرجالية. الذریعة، ج 4، ص 452 (ش 3014). این کتاب، مشتمل بر بیان فهرستی از اصطلاحات رجالی است. مرحوم محمد علی آل کشکول در الإکمال، نقل قول هایی از این کتاب آورده است. 395. حدیقة النظار [/ الأنظار] فی مشیخة الفقیه والتهدیب والاستبصار. الذریعة، ج 6، ص 390 (ش 2429). مصنف، نام کتاب را حدیقة الأنظار ... نامیده است؛ اما این کتاب، مشهور به حدیقة النظار است و محقق تهرانی، این کتاب را با هر دو نام آن، فهرست نموده است. متن کتاب، در تکمیل مشیخة کتاب من لا یحضر والتهدیب و الاستبصار آورده شده است. 396. الفوائد الغاضریة فی علم الرجال و مصطلحات المحدثین. الذریعة، ج 16، ص 351 (ش 1634). این کتاب، مشتمل بر مقدمه، فواید و خاتمه است. در مقدمه، به این مباحث اشاره شده است: تعریف، موضوع، و وجه نیاز به علم رجال، که مؤلف در قسمت اخیر، اطلاع بر این علم را از شرایط اجتهاد می داند. در قسمت فواید رجالی، این مباحث مورد بررسی واقع شده اند: کیفیت رجوع به علم رجال؛ چگونگی علاج تعارض در اقوال؛ تمییز مشترکات به همراه ذکر بعضی از ممیزات؛ بررسی و بحث در مورد بعضی از رجال که مورد اشتباه واقع می شوند. این اسامی بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند. در خاتمه، تاریخ حیات معصومان علیهم السلام به طور مفصل مورد بحث واقع شده است. محمد باقر شوشتری (م 1327 ق)، خاتمه این کتاب را تلخیص نموده است و محقق تهرانی در مصفی المقال (ص 89)، این تلخیص را با عنوان تلخیص خاتمة الفوائد الغاضریة فهرست نموده است.

احسائی ، محمّد بن احمد بن زین الدین (ق 13) . 397 . رساله فی مسائل الدراية والرجال . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 428 .

بعض المتأخرين (ق 13) . 398 . شرح وجيزة الرجال . الذريعة ، ج 14 ، ص 169 (ش 2034) . این شرح بر کتاب الوجيزة ی علامه مجلسی (م 1111 ق) آورده شده است و شارح ، تنها تا شرح حال «بیان» از حرف «باء» را آورده است . محقق تهرانی ، نسخه ای از این شرح را نشانی داده است .

جزایری ، سیّد شفیع بن محمّد بن عبد الکریم (ق 13) . 399 . رجال السيد شفیع . الذريعة ، ج 10 ، ص 119 (ش 244) . این کتاب ، مشتمل بر تعلیقات مؤلف بر کتاب نقد الرجال سیّد میر مصطفی تفرشی (زنده در 1021 ق) است . محقق تهرانی ، به نسخه ای از این کتاب ، نشانی داده است .

حایری ، درویش علی (ق 13) . 400 . تکملة رجال أبي علی . الذريعة ، ج 4 ، ص 413 (ش 1820) . مؤلف ، این رساله را در تکمیل کتاب منتهی المقال ، معروف به رجال أبي علی تألیف ابو علی محمّد بن اسماعیل مازندرانی حایری آورده است ؛ زیرا مؤلف منتهی المقال ، از بیان فهرست اسامی بسیاری از رجال ، به گمان آن که مجهول اند و فایده ای در ذکر رجال مجهول وجود ندارد ، اجتناب نموده است . محقق تهرانی در مصنفی المقال (ص 170) ، این کتاب را با عنوان ذکر المجاهیل و در الذريعة (ج 10 ، ص 115 ، ذیل ش 239) با عنوان رجال الشیخ درویش علی الحائری هم فهرست نموده است .

دلبری، حسن بن محمد قاسم (ق 13). 401. تعليقات و حواشی رجالیه علی رجال عبد اللطیف الجامعی. مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 151. مؤلف، این تعليقات و حواشی را بر کتاب رجال الشیخ عبد اللطیف الجامعی عبد اللطیف حویزی (م 1050 ق) آورده است. محقق تهرانی، نسخه ای از این حواشی را مشاهده کرده و نشانی داده است.

رضوی، سید محمد (محمد قصیر) (ق 13). 402. رجال السید محمد بن معصوم الرضوی. الذریعة، ج 10، ص 147 (ش 272). نوروز علی بسطامی (م 1309 ق) - که از شاگردان مؤلف بوده است - در فردوس التواریخ، نام این کتاب را در فهرست آثار وی آورده است.

قاضی دزفولی، محمد (ق 13). 403. أساس المطالب. مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 443. این کتاب، مشتمل بر بعضی از مسائل درایه و مباحث رجالی است که از املائات شیخ انصاری تهیه شده است. محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است.

لاهیجانی، صفر علی (ق 13). 404. رجال المولی صفر علی. الذریعة، ج 10، ص 122 (ش 247). مرحوم تنکابنی - که از شاگردان مؤلف بوده است - در قصص العلماء، در شرح حال مؤلف آورده است که وی دارای رساله ای در درایه و بعضی از مباحث رجال است.

مفید هزار جریبی، احمد بن محمد (ق 13). 405. جواهر الکلمات فیما يتعلق بأحوال الرواة. الذریعة، ج 5، ص 278 (ش 1302). این کتاب، مشتمل بر مقدمه و چند مقصد است. در مقدمه، تعریف علم رجال، موضوع و غایت این علم، مورد بحث واقع شده است. و متن کتاب درباره بررسی احوال راویان حدیث است. محقق تهرانی، نسخه هایی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است.

موسوی تنکابنی، سید محمد مهدی (ق 13). 406. الرشحات. الذریعة، ج 11، ص 234 (ش 1424). محقق تهرانی می گوید که مؤلف کتاب الرشحات، در آخر کتاب خود به نام خلاصة الأخبار، نام این کتاب را ذکر کرده و اشاره می نماید که این کتاب، در علم رجال تألیف شده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 152)، این کتاب را با عنوان رجال السید مهدی هم فهرست نموده است.

نظام الدوله، میرزا علی محمد خان (ق 13). 407. رجال المیرزا علی محمد خان. الذریعة: 10 / 138. مؤلف، مجموعه ای را مشتمل بر شرح حال بیست و چند نفر از بزرگان راویان حدیث از اهل سنت را آورده است. اسامی بعضی از این راویان عبارت اند از: ابو هریره، ابو موسی، ابو البختری، مغیره، عمران بن طحان، عمرو بن حرث، ثمره بن جندب و یحیی بن اکثم. محقق تهرانی، نسخه ای از این مجموعه شرح حال را نشانی داده است.

تألیفات رجالی : قرن چهاردهم هجری و معاصرین

تألیفات رجالی قرن چهاردهم هجری و معاصرین تکابنی ، محمد (1230 _ 1302 ق) . 408 . حاشیه علی رجال ابن داوود . الذریعة ، ج 6 ، ص 87 (ش 455) . مؤلف این حاشیه را بر کتاب رجال ابن داوود تقی الدین ابن داوود حلّی (م 707 ق) آورده است . محقق تهرانی می گوید که مؤلف ، از این حاشیه در کتاب قصص العلماء خود نام برده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 144) این کتاب را با عنوان رجال المیرزا محمد هم فهرست نموده است . 409 . هدایة الدراية فی أصحاب الإجماع . الذریعة ، ج 25 ، ص 175 (ش 119) . مؤلف ، مبحث «اصحاب اجماع» را مورد بحث و بررسی قرار داده است و بر همین اساس ، شرحی بر این کلام کشّی که می گوید : «أجمعت العصابة علی تصحیح ما یصحّ عنهم ...» ، آورده است . مؤلف ، نام این کتاب را در قصص العلماء ، جزو فهرست آثار خود آورده است .

عاملی حناوی ، محمد بن علی عزّالدین (م 1303 ق) . 410 . ضوء المشكاة الكاشف عن وجوه الرواية والرواة . الذریعة ، ج 15 ، ص 121 (ش 518) . محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 327) می گوید که کاشف الغطا در الحصون المنیعة از این کتاب نقل قول دارد . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 146) ، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ محمد بن علی بن محمد الحناوی هم فهرست نموده است .

قمی ، سید جواد بن علیرضا (م 1303 ق). 411. رجال السید جواد القمی . الذریعة ، ج 10 ، ص 108 (ش 225) . محقق تهرانی در تقیاء البشر (ج 1 ، ص 337) نام این کتاب را در شرح حال این مؤلف ، آورده است .

طفیلی ، عبد الرضا (زنده 1305 ق). 412. جلاء الأبصار فی شرح الاستبصار ، تصحیح و تعلیق : محمد طفیلی ، نجف : مطبعة النعمان ، 1391 ق ، ج 6 . این کتاب ، در شرح روایات الاستبصار شیخ طوسی تألیف شده است . در مقدمه نوشته شده بر این کتاب آمده است که مؤلف تا آخر «کتاب الصوم» از الاستبصار را شرح نموده و در ادامه ، الشرائع محقق حلی را شرح نموده است . از جلد های تحقیق شده بر این کتاب ، تنها پنج جلد چاپ شده است که مشتمل بر شرح 1324 روایت از جلد اول کتاب الاستبصار (تا باب «کراهیه النوم بعد صلاة الغداة») است . متن کتاب ، مشتمل بر شرح مبسوط اسناد در روایات است و در مورد متن احادیث ، عمدتاً به بیان آن (بدون شرح) اکتفا شده است . در شرح اسناد شرح حال يك يك راویان ، با بیان و بررسی اقوال علمای رجال به منظور تبیین موثق یا غیر موثق بودن آنها آورده شده است و سپس ، بحث در دلالت مباحث ذکر شده ، مطرح شده و در نهایت ، با بیان نوع سند ، نتیجه گیری شارح آورده شده است . در ضمن شرح اسناد ، مؤلف بنابر مقتضای سند مورد بحث ، مباحث مختلفی را مطرح می نماید که عبارت اند از : بیان مفهوم تعبیرهای موجود در کتاب های رجالی (مانند تعبیر «من لم یروا») ، بیان طبقه راویان ، تمییز مشترکات ، تصحیفات ، ذکر مبانی رجالی دیگران (مانند ذکر مبنای علامه مجلسی در الوجیزة در مورد این مطلب که شیخ اجازه بودن ، مبنای صحّت روایت است ، اگر چه نام آن راوی در کتب رجال نیامده باشد) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 13 ، ص 84 ، ش 270) این کتاب را با عنوان شرح الاستبصار فهرست نموده است .

کُنّی، ملا-علی (1220 _ 1306 ق). 413. توضیح المقال فی علم الرجال، تحقیق: محمد حسین مولوی، قم، دار الحدیث، 1379 ش/ 1421 ق، 344 ص، اول. این کتاب، مشتمل بر مقدمه، سه باب و یک خاتمه است. مقدمه کتاب، در بر دارنده بیان موضوع و فایده علم رجال، به همراه بیان شبهات و ادله اخباری ها بر عدم نیاز به علم رجال، و جواب بر هر یک از این شبهات است. متن کتاب، شامل سه باب است و در هر یک از این ابواب، در فصل های مختلف، مباحثی مطرح شده است. ابواب سه گانه این کتاب عبارت اند از: باب اول، در چگونگی علم به ذات رجال اسناد حدیث که در این باب، این فصل ها مطرح شده اند: کیفیت رجوع به علم رجال؛ اسباب تمییز مشترکات؛ دیدگاه علمای رجال در بیان اسباب تمییز در اشتراک لفظی، خطی و کتبی؛ بیان مفهوم «عدّه» نزد مرحوم کلینی؛ بررسی اصطلاحات الوافی و رموز بحار الأنوار. باب دوم، در بیان تمییز روایانی است که بین علمای رجال مورد اختلاف اند که عبارت اند از: محمد بن اسماعیل، ابوبصیر و عمر بن یزید. باب سوم، روش هایی که مشخص کننده صفات و احوال روایان حدیث اند، بررسی شده که عبارت اند از: بررسی و بیان الفاظ و کلمات استعمال شده در مدح مطلق؛ بررسی و بیان الفاظ استعمال شده در ذم؛ بیان الفاظی که نه افاده مدح و نه افاده ذم می نمایند؛ تعارض جرح و تعدیل. خاتمه کتاب، مشتمل بر بیان اقسام حدیث و بررسی شرح حال بعضی مشایخ است. در الذریعة (ج 4، ص 498) آمده که این کتاب دو مرتبه با عنوان رجال شیخ ابوعلی چاپ شده که مصنف در چاپ اول، فهرست و شرح حال شصت نفر از مشایخ رجال عصر خویش، از جمله شرح حال خود را آورده است و در چاپ دوم به تاریخ 1302 ق، مصنف، مستدرک مرحوم نوری را که مشتمل بر شرح حال شصت نفر از مشایخ بوده، به خاتمه کتاب خود اضافه نموده که با مجموع فهرست مشایخ در چاپ اول کتاب، تعداد مشایخ ذکر شده را به 120 نفر رسانیده است. محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 159)، این تکمله را بر توضیح المقال ملا علی کنّی (1220 _ 1306 ق) با عنوان تعلیقه علی توضیح المقال، فهرست نموده است. همچنین محقق تهرانی اشاره می کند که در کتاب مصفّی المقال خود، این تعداد از شرح حال را به بیش از ششصد مورد رسانیده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 137)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ محمد علی فهرست نموده است.

خوئینی قزوینی، احمد بن مصطفی (م 1307 ق). 414. مرآة المراد فی تحقیق شبهات رجال الإسناد. التراث العربی، ج 5، ص 37. این کتاب، مشتمل بر مقدمه، سه «مرآة» و خاتمه است. در مقدمه کتاب، طی سیزده فصل، قواعد کلی علم رجال، مطرح شده است. متن کتاب در سه «مرآة» تنظیم شده است که عبارت اند از: مصطلحات رجالی؛ تفصیل شرح حال جماعتی از راویان حدیث که محلّ اختلاف اند؛ آنچه فقیه در استنباط نیاز دارد. نسخه های خطّی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

شیخ الإسلام تبریزی، محمود (م 1310 ق). 415. کتاب فی علم الدراية والرجال. مصنّفی المقال فی مصنّفی علم الرجال، ص 452. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 149)، این کتاب را با عنوان رجال السيد الميرزا محمود هم فهرست نموده است.

یزدی مشهدی، احمد بن حسن (م 1310 ق). 416. درجات الأصحاب . الذریعة، ج 8، ص 59 (ش 191). محقق تهرانی در مصنفی المقال (ص 44) اشاره می نماید که این کتاب در علم رجال تألیف شده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 95)، این کتاب را با عنوان رجال المولی أحمد الیزدی هم فهرست نموده است.

مدرّس رضوی، محمد علی (1239 _ 1311 ق). 417. رسالة فی الدراية والرجال . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 336. محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. ایشان اشاره می نماید که این نسخه، مختصر و ناقص بوده است. از جمله مباحث این کتاب، بحث از وجه نیاز به علم رجال است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 136، ش 258)، این کتاب را با عنوان رجال المیرزا محمد علی هم فهرست نموده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

اصفهانی، محمد جواد (م 1312 ق). 418. تلخیص خلاصة العلامة . الذریعة، ج 10، ص 107. این کتاب در تلخیص خلاصة الأقوال علامه حلّی نوشته شده است. مرحوم احمد بیان اصفهانی در خلد برین (ج 1، ص 135) از این کتاب نام برده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 107) این کتاب را با عنوان رجال الشیخ محمد جواد اصفهانی فهرست نموده است.

تستری [/ شوشتری]، عبد الرحیم بن محمد علی (1226 _ 1313 ق). 419. منظومة فی الرجال . الذریعة، ج 23، ص 108 (ش 8233). این منظومه در آخر منظومه اصولی این مؤلف به نام نتیجه الأنظار آورده شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 1، ص 474، ش 2360)، این کتاب را با عنوان أرجوزة فی الرجال و نیز با عنوان رجال الشیخ عبد الرحیم (ج 10، ص 125) فهرست نموده است.

جابلقی بروجردی، سید علی اصغر (م 1313 ق). 420. طرائف [/ ظرائف] المقال فی معرفة طبقات الرواة، تحقیق: سید مهدی رجایی، قم: مکتبه آیه الله العظمی المرعشی النجفی العامة، 1410 ق، 2 ج، اول. این کتاب، مشتمل بر مقدمه محقق، مقدمه مؤلف، باب های دهگانه و خاتمه است. مقدمه مؤلف در تعریف علم رجال و درایه، بیان رموز کتاب و بررسی ویژگی های آن است. متن کتاب در بیان طبقات رجال حدیث است که مشتمل بر 31 طبقه اند، به این ترتیب که مؤلف در طبقه اول، رجال زمان حیات خود را معرفی کرده و سپس به ترتیب، رجال طبقه های بعدی تا طبقه سی و یکم (که شامل صحابیان رسول خداست) را ذکر کرده است. این مجموعه در باب اول کتاب آمده است. در نه باب دیگر، عناوین زیر مورد بحث واقع شده اند: باب دوم و سوم، در القاب رجال؛ باب چهارم، ذکر اسامی، القاب، کنیه و حالات معصومان علیهم السلام؛ باب پنجم، مذاهب و فرقه های بعد از پیامبر صلی الله علیه و آله؛ باب ششم، اقسام حدیث نزد متأخران؛ باب هفتم، اسباب مدح و ذم؛ باب هشتم، سبب اختلاف مذاهب؛ باب نهم، بیان دوازده فایده رجالی؛ باب دهم، بیان حالات مفصل بعضی از صحابیان و بزرگان علم رجال. خاتمه کتاب، مشتمل بر چند «امر» است: امر اول، معرفی بسیاری از مشایخ علم رجال؛ امر دوم، طُرُق و مشایخ مؤلف کتاب به کتاب های حدیثی و...؛ امر سوم، مختصری از زندگی نامه مؤلف کتاب. مقدمه مرحوم آیه الله سید شهاب الدین مرعشی نجفی رحمه الله در شرح حال مؤلف کتاب، با عنوان «الظرائف فی ترجمة صاحب الطرائف»، در اول کتاب آورده شده است. مقدمه محقق در بیان جایگاه علم به طبقات در علم رجال و معرفی کتاب است. شایان ذکر است که این کتاب با عنوان ظرائف المقال فی معرفة طبقات الرجال به چاپ رسیده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 15، ص 149، ش 983)، این کتاب را با عنوان طبقات الرجال و نیز با عنوان رجال السید علی اصغر (ج 10، ص 137) فهرست نموده است.

یزدی زواری ، سیّد جمال الدین محمّد (م 1313 ق). 421. لطائف الأقوال فی معرفة الرجال . الذریعة ، ج 18 ، ص 313 (ش 262). مصنّف ، نام این کتاب را در فهرست آثار خود ، در آخر کتاب الأوائل آورده است . محقّق تهرانی در مصنّفی المقال (ص 114) اظهار داشته که این کتاب به چاپ رسیده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 105) ، این کتاب را با عنوان رجال السید جمال الدین محمّد هم فهرست نموده است .

شروقی ، علی (1237 _ 1314 ق). 422. کتاب فی الرجال . مصنّفی المقال فی مصنّفی علم الرجال ، ص 323 . محقّق تهرانی به نسخه ای از این کتاب ، نشانی داده است .

لنکرانی ، محمّد ابراهیم (م 1314 ق). 423. رسالة فی الدراية والرجال . مصنّفی المقال فی مصنّفی علم الرجال ، ص 10 . مرحوم محمّد کوفی در الشجرة الطيبة ، این کتاب را در فهرست آثار این مؤلّف آورده است .

بحرانی قطیفی ، احمد بن صالح (1251 _ 1315 ق). 424. حاشیه علی رجال النجاشی . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 50 . 425 . حاشیه علی منهج المقال فی علم الرجال . الذریعة ، ج 6 ، ص 225 (ش 1264) . این حاشیه بر کتاب منهج المقال مشهور به الرجال الكبير میرزا محمد استر آبادی (م 1028 ق) آورده شده است . مرحوم سلیمان بلادی بحرانی (م 1340 ق) در أنوار البدرین ، متذکر این حاشیه شده است . 426 . زاد المجتهدین فی شرح بلغة المحدثین ، تحقیق : ضیاء بدر آل سنبل ، 1414 ق ، ج 2 . این شرح بر کتاب بلغة المحدثین سلیمان ماحوزی (م 1121 ق) آورده شده است . از آن جا که بلغة المحدثین به صورت مختصر و مجمل به توثیق یا مدح راویان پرداخته است ، این شرح به صورتی مفصل ، حالات و خصوصیات رجال مذکور را بیان داشته است ؛ لیکن مؤلف ، موفق نشده است به شرح حال راویان ، بیشتر از آنهایی که نامشان با حرف همزه آغاز شده ، پردازد . در این شرح ، مؤلف به نکات ذیل توجه داشته است : ایشان علاوه بر نقل مطالب کتاب بلغة المحدثین ، اقوال و جملات علمای علم رجال متقدم و متأخر را ذکر می نماید و در مورد بعضی از اقوال ، توضیحاتی را بیان کرده است . در اکثر شرح حال ها ، ضبط اسامی و تمیز مشترکات بیان شده اند و در مواردی ، به حسب مناسبت آن شرح حال ، فواید رجالی بیان شده است . محقق کتاب ، فهرستی از این فواید را در آخر کتاب ، بیان داشته است . مقدمه محقق ، شامل بررسی ویژگی های کتاب ، شرح مختصر احوال بعضی از بزرگان علم رجال و زندگی نامه مؤلف است . در آخر مقدمه ، محقق ، متن رساله الحق الواضح فی أحوال العبد الصالح علی بن حسن بلادی قطیفی فیرحی را در شرح حال احمد بن صالح بحرانی ، با تحقیق ضیاء بدر آل سنبل ، آورده است .

شریعتمدار استر آبادی، علی بن محمد جعفر (م 1315 ق). 427. رموز الأقوال و کنوز بروز أحوال الرجال. الذریعة، ج 11، ص 251 (ش 1537). این کتاب، مشتمل بر شرح حال رجال مؤلف و راوی است و به جهت اختصار در لفظ، رمزهایی برای کتاب هایی که مطالب از آنها اتخاذ شده و رموزی برای اسامی مؤلفان، به کار گرفته شده است. این رموز، بیشتر در الرجال الکبیر به کار رفته است. مؤلف در کتاب غایة الآمال خود، از این کتاب نام می برد. محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 134)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ علی هم فهرست نموده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 428. غایة الآمال فی استعلام أحوال الرجال. الذریعة، ج 6، ص 5 (ش 21). این کتاب، شرح و تکمله ای بر کتاب منتهی المقال، معروف به رجال ابي علی ابو علی محمد بن اسماعیل حایری (م 1216 ق) است. متن کتاب، مشتمل بر شرح حال رجال در ذیل سه عنوان «اصل»، «فصل» و «وصل» است. قسمت اصل، مشتمل بر کلام ابو علی حایری است. قسمت فصل، مشتمل بر سخنان علمای دیگر در مورد شخصیت مورد بحث است و قسمت وصل، در بردارنده دیدگاه مصنف کتاب است. مصنف در کتاب، شرح حال و فهرستی از تألیفات خود بیان کرده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 13، ص 282) از این کتاب با عنوان شرح رجال ابي علی نیز نام برده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 429. مبدأ الآمال. الذریعة، ج 19، ص 48 (ش 253). این کتاب، مشتمل بر بیان و شرح قواعدی در علم حدیث، علم درایه و علم رجال است و در چهار مقدمه و سه «کتاب» با این عناوین تنظیم شده است: مقدمه اول، در تعریف علم رجال؛ مقدمه دوم، شامل اسامی کتاب های رجالی؛ مقدمه سوم، در شرح حال مؤلف؛ مقدمه چهارم، شامل مشایخ رجال و مؤلفان کتاب های رجالی. متن این اثر هم شامل مطالب زیر است: کتاب اول، در علم رجال؛ کتاب دوم، در علم درایه؛ کتاب سوم، در علم حدیث. سید احمد حسینی در التراث العربی (ج 4، ص 428)، این کتاب را با عنوان مبدأ الآمال فی قواعد الحدیث والدرایة والرجال، فهرست نموده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 430. المبدأ والمآل. الذریعة، ج 19، ص 48 (ش 256). این کتاب، مشتمل بر فهرست اسامی راویان حدیث است که بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده اند. مؤلف، این معجم را از کتاب های رجالی و حدیثی، خصوصاً از نقد الرجال سید میر مصطفی تفرشی (م 1044 ق) تهیه نموده و ضبط اسامی و نسب های مشکل را به آنها اضافه نموده است. مؤلف همچنین در ذیل عنوان «فصل»، شرح حال علمای مشهور را بیان داشته است و در نهایت، پنج فایده رجالی را مورد بحث قرار داده است. سید احمد حسینی در التراث العربی (ج 4، ص 429)، این کتاب را با عنوان المبدأ والمآل فی توسط شرح أحوال الرجال، فهرست نموده است. نسخه های خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است. 431. الموضحة. الذریعة، ج 23، ص 268 (ش 8921). مؤلف، این کتاب را در تصحیح اکثر اسناد تهذیب الأحکام و الاستبصار و برخی کتاب های دیگر، تألیف کرده است. 432. منتخب الأقوال فی إجمال أحوال الرجال. الذریعة، ج 22، ص 375 (ش 7515). مؤلف، اسامی چهار کتاب اخیر را در کتاب غایة الآمال خود، بیان داشته است.

شهرستانی حایری ، محمد حسین (م 1315 ق) . 433 . رساله الدراية والرجال . مصفّی المقال فی مصتّفی علم الرجال ، ص 156 . محقق تهرانی ، نسخه ای از این کتاب را مشاهده نموده است . نسخه خطّی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

کلباسی اصفهانی ، ابو المعالی (1247 _ 1315 ق) . 434 . الرسائل الرجالية ، تحقیق : محمد حسین درایتی ، قم : دار الحدیث ، 1422ق/1380ش ، ج 4 ، اول . مرحوم ابو المعالی کلباسی ، رساله های بسیاری در علم رجال تألیف نموده که مجموعه این رساله ها در کتابی با عنوان الرسائل الرجالية به چاپ رسیده است . فهرست اسامی این رساله ها به ترتیب عبارت اند از : 1 _ رساله فی ثقة ؛ 2 _ رساله فی جواز الاكتفاء فی تصحیح الحدیث بتصحیح الغیر و عدمه ؛ 3 _ رساله فی تزکیة الرواة من أهل الرجال ؛ 4 _ رساله فی أصحاب الإجماع ؛ 5 _ رساله فی النجاشی ؛ 6 _ رساله فی ابن الغضائری ؛ 7 _ رساله فی الشیخ البهائی ؛ 8 _ رساله فی المحقق الخوانساری ؛ 9 _ رساله فی الصحیفة السجادیة ؛ 10 _ رساله فی التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری ؛ 11 _ رساله فی أبی بکر الحضرمی ؛ 12 _ رساله فی أبی داوود ؛ 13 _ رساله فی أحمد بن محمد ؛ 14 _ رساله فی حسین بن محمد ؛ 15 _ رساله فی حفص بن غیاث و سلیمان بن داوود و قاسم بن محمد ؛ 16 _ رساله فی حمّاد بن عثمان ؛ 17 _ رساله فی عبد الله بن محمد ؛ 18 _ رساله فی علی بن حکم ؛ 19 _ رساله فی علی بن سندی ؛ 20 _ رساله فی علی بن محمد ؛ 21 _ رساله فی محمد بن أبی عبد الله ؛ 22 _ رساله فی محمد بن أبی عمیر ؛ 23 _ رساله فی محمد بن الحسن ؛ 24 _ رساله فی محمد بن زیاد ؛ 25 _ رساله فی محمد بن سنان ؛ 26 _ رساله فی محمد بن الفضیل ؛ 27 _ رساله فی محمد بن قیس ؛ 28 _ رساله فی معاویة بن شریح ؛ 29 _ رساله فی لزوم نقد المشیخة . مؤلف در هر یک از این رساله ها ، به طور مبسوط در مورد عنوان رساله ، مطالبی را مورد بحث و تحقیق قرار داده است . مقدمه محقق ، شامل دو فصل و یک خاتمه است . در فصل اول ، شرح حال مصتّف ، و در فصل دوم ، طریق مصتّف در تألیف این رساله ها به صورت مختصر ، و در خاتمه ، روش تحقیق در این کتاب ، مورد بحث واقع شده است . در جلد چهارم ، فهرس مختلف مجموعه رسایل ، ارائه شده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 246 ، ش 789) این کتاب را با عنوان الرسائل الرجالية و با عنوان های رجال الشیخ المیرزا أبی المعالی (ج 10 ، ص 93 ، ش 180) و الفوائد الرجالية (ج 16 ، ص 337 ، ش 1562) هم فهرست نموده است . شایان ذکر است که ایشان بسیاری از این رساله را به طور مستقل ، فهرست کرده و عنوان مستقل داده است .

کلاتری نوری ، ابوالفضل (1273 _ 1316 ق). 435. حاشیة علی رجال النجاشی . الذریعة ، ج 6 ، ص 88 (ش 458) . محقق تهرانی ، نسخه های از این حاشیه را مشاهده کرده و نشانی داده است . 436. الدرّ الفتیق . الذریعة ، ج 8 ، ص 67 (ش 234) . محقق تهرانی در ذیل عنوان این کتاب اشاره کرده است که این کتاب در علم رجال نوشته شده و نسخه آن را نزد فرزند مؤلف ، مشاهده نموده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 93) این کتاب را با عنوان رجال المیرزا أبی الفضل الطهرانی فهرست نموده است . نسخه خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است . 437. رسالة فی أصحاب الإجماع . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 34 .

مرعشی تبریزی، شرف‌الدین علی بن محمد (م 1316 ق). 438. تعلیقه علی رجال الکبیر. مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 312. این تعلیقه بر کتاب منهج المقال فی علم الرجال، مشهور به رجال الکبیر میرزا محمد استرآبادی تألیف شده است. 439. حاشیه علی منتهی المقال فی علم الرجال. الذریعة، ج 6، ص 223، ش 1248. این حاشیه، بر کتاب منتهی المقال محمد بن اسماعیل مازندرانی نوشته شده است. محقق تهرانی در مصنفی المقال (ص 212)، از این حاشیه با عنوان تعلیقه علی رجال ابی علی هم نام برده است.

چهار سوقی، سید میرزا محمد هاشم (1235_ 1318 ق). 440. شرح مشیخة الفقیه. الذریعة، ج 14، ص 68، ش 1772. محقق تهرانی، نسخه ای از این شرح را در کتاب های سید محمد یزدی طباطبایی مشاهده کرده و فهرست نموده است. 441. الفوائد الرجالية. الذریعة، ج 16، ص 339 (ش 1575). محقق تهرانی می گوید که مؤلف از این کتاب در اجازه خود برای شیخ الشریعه، نام برده است. ایشان در الذریعة (ج 20، ص 41 و ج 21، ص 223)، این کتاب را با عناوین مجمع الفوائد و مخزن الفوائد و معدن الفوائد، فهرست کرده است. نیز در مصنفی المقال (ص 491) اشاره کرده که این دو عنوان از اسامی دی_گ_ر الفوائد الرجالية اند. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 158)، این کتاب را با عنوان رجال السید محمد هاشم چهار سوقی هم فهرست نموده است. 442. رساله فی احوال ابی بصیر. ابوبصیر، از کنیه های مشترکی است که جمعی از روایان به آن شناخته شده اند. از دیر زمان، در تعیین مراد از ابوبصیر در اسناد روایات، اختلاف بوده است. مؤلف این رساله نیز تمیز این کنیه مشترک را مورد توجه قرار داده و اشخاصی را که به این کنیه شناخته شده اند، معرفی کرده و از توثیق و تضعیف آنها بحث کرده است. وی با بررسی اسناد روایات، در نهایت به این نکته می رسد که ابوبصیر به صورت مطلق و بدون هیچ قرینه ای، به ابوبصیر لیث بن بختری مرادی و یحیی بن ابی القاسم اطلاق شده است و هر دو نفر، موثق و مورد اعتمادند. بر این اساس، روایاتی که در اسناد آنها نام ابوبصیر دیده می شود، از جهت راوی مورد اشکال نیستند. مؤلف به تفصیل، اسناد روایات و کتب رجالی و همچنین اقوال رجالیان را در این موضوع، مطرح کرده و بدانها استناد کرده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 4، ص 148، ش 723)، این رساله را با عنوان ترجمه ابی بصیر فهرست نموده و متذکر شده است که این رساله، در ضمن مجموعه رسائل این مؤلف با عنوان معدن الفوائد، به چاپ رسیده است. محقق تهرانی آورده است که این رساله، در ضمن مجموعه رسائل این مؤلف با عنوان «معدن الفوائد»، به چاپ رسیده است.

شریعتمدار استرآبادی، محمد حسن (1249 _ 1318 ق). 443. مجموعة الفوائد المتفرقة. الذريعة، ج 20، ص 95 (ش 2072). مؤلف، مباحثی را در مورد اصحاب اجماع، در این کتاب مورد بحث قرار داده است. 444. مظاهر الآثار. الذريعة، ج 21، ص 161 (ش 4424). این کتاب در زمینه مطالبی از اسناد و متون اخبار ائمه معصوم علیهم السلام تألیف شده است. کتاب، در پنج جلد تألیف شده است. مقدمه جلد اول، مشتمل بر مطالبی در علم حدیث، درایه، قواعد رجالی، شرح حال تعدادی از صحابیان و تابعیان و خلفای اموی و عباسی، راویان و مشایخ موثق، علمای متأخر و متقدم است. همچنین اسامی فرقه های شیعه غیر امامی و تاریخ ائمه معصوم علیهم السلام و سفرای ممدوح و مذموم آورده شده است. جلدهای دیگر این کتاب، در بردارنده مباحثی چون حیات پیامبر اکرم و امیر مؤمنان، ذکر مناقب، فضایل و مصیبت های وارد شده بر ائمه معصوم علیهم السلام، اخبار در احوال امام حسین علیه السلام و اهل بیت ایشان و بیان مقتل امام حسین علیه السلام است. محقق تهرانی در الذريعة (ج 10، ص 109)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ محمد حسن بن المولی محمد جعفر هم فهرست نموده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

نراقی، میرزا ابوالقاسم (م 1319 ق). 445. شعب المقال فی أحوال الرجال، تصحیح: محمد علی نحوی، یزد: چاپ خانه گل بهار، 248 ص. این کتاب، مشتمل بر چهار «شعبه» است. البته مؤلف در مقدمه کتاب، آن را مشتمل بر هشت شعبه می داند؛ اما محقق در مقدمه خود بر کتاب، متذکر می شود که تنها چهار شعبه از آن را در اختیار دارد. محقق تهرانی در الذريعة (ج 14، ص 191، ش 2139) بیان می کند که آنچه از این کتاب به چاپ رسیده، تنها شامل چهار شعبه است: شعبه اول، در بیان احتیاج به علم رجال، تعارض جرح و تعدیل و اصطلاحات مدح و قدح؛ شعبه دوم، اسامی رجالی که تنها به وثاقت، توصیف شده اند؛ شعبه سوم، اسامی رجالی که در وثاقت آنها اختلاف است؛ شعبه چهارم، اسامی رجالی که در مورد آنها مدح بدون وثاقت وارد شده است. به دنبال ذکر اسامی در هر شعبه، تعبیرهای دالّ بر وثاقت و مدح، بیان شده است. اسامی موجود در هر شعبه، بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده اند. مصحح کتاب، در مقدمه، شرح حال مختصری از مؤلف و چگونگی دسترسی و چاپ کتاب را بیان داشته است. محقق تهرانی در الذريعة (ج 10، ص 93)، این کتاب را با عنوان رجال المیرزا ابی القاسم نجم الدین النراقی هم فهرست نموده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

نوری طبرسی، میرزا حسین (1254 _ 1320 ق). 446. تعلیقه علی توضیح المقال . مصفّی المقال فی مصتفی علم الرجال، ص 159 . این کتاب، تعلیقه و مستدرکی بر خاتمه کتاب توضیح المقال فی علم الرجال ملاً علی کنی (م 1306 ق) است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 4، ص 498) می گوید که کتاب توضیح المقال، در دو نوبت به همراه رجال شیخ ابی علی چاپ شده است . در چاپ اول، مؤلف، فهرست و شرح حال شصت نفر از مشایخ رجال عصر خود را آورده است . مؤلف در چاپ دوم، مستدرک مرحوم نوری را که مشتمل بر شرح حال شصت نفر دیگر از مشایخ بوده، بر خاتمه کتاب خود، اضافه نموده است . بنابراین، تعلیقه مرحوم نوری بر توضیح المقال، به منظور کامل تر کردن فهرست و شرح حال مشایخ رجالی ای است که در توضیح المقال آورده شده است . 447. حاشیه علی منتهی المقال فی علم الرجال . الذریعة، ج 6، ص 222، ش 1246 . این حاشیه، توسط مؤلف بر منتهی المقال محمد بن اسماعیل مازندرانی (م 1216 ق) نوشته شده است . 448. خاتمه مستدرک الوسائل . منتشر شده در ضمن : مستدرک الوسائل . تحقیق : مؤسسه آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث، قم : مؤسسه آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث، 1415 _ 1416 ق، ج 9 . این کتاب، مشتمل بر دوازده فایده است که عبارت اند از : فهرست مصادر مستدرک الوسائل ؛ شرح تفصیلی مصادر مستدرک الوسائل ؛ طُرُق مصتف به روایات ؛ خصوصیات کتاب الکافی ؛ شرح مشیخه کتاب من لا یحضره الفقیه ؛ شرح مشیخه تهذیب الأحکام ؛ اصحاب اجماع ؛ آمارات عام توثیق اصحاب امام صادق علیه السلام ؛ اخبار حَسَن والفاظ توثیق و آمارات وثاقت ؛ روایات ثقه و ممدوح ؛ دیدگاه اخباری ها در حجیت قطع ؛ جایگاه و فضیلت علم حدیث . مقدمه محقق در معرفتی کتاب، و معرفتی تفصیلی هر يك از فواید دوازده گانه کتاب است . میرزا یحیی مستوفی اصفهانی (م ق 14)، حاشیه ای بر این کتاب نوشته است و محقق تهرانی در الذریعة (ج 7، ص 97، ش 499)، به آن نشانی داده است .

طه نجف ، محمد (1241 _ 1323ق). 449. إتقان المقال فی أحوال الرجال . نجف : المطبعة العلویة ، 1340ق ، 398ص . این کتاب در سه بخش تنظیم شده است که عبارت اند از : شرح حال راویان ثقه ، حَسَن و ضعیف . در هر بخش ، اسامی بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده اند . در قسم اول ، در توثیق راویان از شرح حال آنها و سخن ائمه معصوم علیهم السلام استفاده شده است . در قسم دوم (حسان) ، مدح این راویان یا از اخبار و یا از قراین تهیه شده است . در قسم سوم (ضعفا) نیز ضعف راویان یا از روایاتی که بر جرح و فساد مذهب آنها دلالت دارد و یا بر اساس مهمل بودن آنها آورده شده است . مقدمه مختصر کتاب ، در بردارنده ضرورت علم رجال ، و بیان رموز به کار رفته در ارتباط با کتاب های رجالی است که از آنها شرح حال راویان اخذ شده است . مؤلف در هر بخش در شرح حال هر راوی ، ضمن بیان این که در مورد این شخصیت در هر يك از مصادر رجالی اولیه چه مطالبی وجود دارد ، به هر نوع مطلبی که مشخص کننده احوال راوی باشد ، اشاره می نماید که عبارت اند از : بیان نام کتاب راوی و ذکر طریق مؤلف به آن کتاب ، و نام ، کنیه و لقب راوی به همراه تصحیف هایی که احتمالاً در این موارد ملاحظه شده است . همچنین مشخص شده است که وی از اصحاب کدام يك از ائمه معصوم علیهم السلام بوده و سخنان معصومان علیهم السلام در مورد این شخصیت ، بیان شده است . راوی و مروی عنه هر راوی به طور محدود مشخص شده و ادله ای که بر توثیق یا حُسن و یا ضعف راوی دلالت کند ، بیان شده است . شایان ذکر است که در وهله اول ، نام این کتاب أحياء الأموات من أسماء الرواة بوده است و سپس مؤلف از این نام عدول کرده و آن را إتقان المقال فی أحوال الرجال نامیده است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 122) این کتاب را با عنوان رجال الشيخ محمد طاهها نجف فهرست نموده است .

کشمیری غروی ، سید مرتضی (1268 _ 1323 ق). 450. إعلام الأعلام فی الرجال . الذریعة ، ج 2 ، ص 237 (ش 945) . محقق
تهرانی به نسخه ای از این کتاب ، نشانی داده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 150) ، این کتاب را با عنوان رجال السید مرتضی
فهرست کرده است .

تقوی لکهنوی ، محمد بن هاشم (1242 _ 1323 ق). 451. مسلك الفطن النبیه . الذریعة ، ج 21 ، ص 23 (ش 3762) . این کتاب ،
در شرح احوال سندهای کتاب من لا یحضره الفقیه است . محقق تهرانی اشاره می کند که مقدار کمی از اول این کتاب را نزد فرزند مؤلف
مشاهده نموده و احتمالاً کتاب به طور کامل تألیف نشده است . 452. منتخب تلخیص المقال . الذریعة ، ج 22 ، ص 388 (ش
7566) . این کتاب ، مشتمل بر فهرست اسامی راویان و رجال حدیث است و براساس حروف الفبا تنظیم شده است و در آخر ، کنیه ها و
القاب آورده شده است . در این کتاب حاشیه های مصنف بر تلخیص المقال میرزا محمد استرآبادی (م 1028 ق) و نیز حاشیه های آقا
محمد علی کرمانشاهی بر نقد الرجال سید میر مصطفی تفرشی (م 1044 ق) آورده شده است . 453. نظم اللئالی فی علم الرجال .
الذریعة ، ج 24 ، ص 225 (ش 1163) . محقق تهرانی در الذریعة می گوید که این کتاب ، مشتمل بر مطالبی است که کسی در کتاب
های رجالی به آنها اشاره نکرده و جمع آوری ننموده است . در مقدمه کتاب ، تاریخ زندگی معصومان علیهم السلام و بعضی از فواید
رجالی مطرح شده است . وی نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است .

دُنْبُلِي خويي ، [شهيد] ابراهيم (1247 _ 1325 ق). 454. ملخص المقال في تحقيق أحوال الرجال . الذريعة ، ج 22 ، ص 214 (ش 6743). اين كتاب در بيان احوال رجال است و تنظيم و ترتيب آن هم بر اساس احوال رجال انجام شده است . كتاب با بيان چند فايده رجالي شروع شده است . سپس راويان ، بر چهار گروه تقسيم شده اند و در هر گروه ، راويان مختص به آن مورد ، فهرست شده اند و شرح حال آنها بيان شده است كه اين گروه ها عبارت اند از : ثقات ، حسان ، موثقان ، ضعفا ، مجاهيل ، و اشخاصي كه رتبه آنها به ممدوحان و مذمومان مي رسد . در نهايت ، كتاب با بيان كنيه ها و القاب ، به اتمام رسيده است . محقق تهراني در الذريعة (ج 10 ، ص 82) ، اين كتاب را با عنوان كتاب الرجال فهرست نموده است . نسخه خطي اين كتاب ، در كتاب خانه هاي ايران موجود است .

طارمی زنجانی، جواد (1263 _ 1325 ق). 455. مشکل الرجال فی منتهی المقال. الذریعة، ج 21، ص 65 (ش 3974). محمّد حسن زنجانی، مؤلف أنیس الطلاب، نام این کتاب را در فهرست آثار مؤلف آورده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 107)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ جواد طارمی هم فهرست نموده است.

مستوفی اصفهانی، یحیی بن شفیع (م 1326 ق). 456. الحواشی علی خاتمة المستدرک. الذریعة، ج 7، ص 97 (ش 499). محقق تهرانی، نسخه ای از کتاب خاتمة المستدرک میرزا حسین نوری (م 1320 ق) را که این حاشیه بر آن نوشته شده، مشاهده کرده و نشانی داده است. 457. شرح مشیخة الفقیه. الذریعة، ج 14، ص 68 (ش 1773). محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 160، ذیل ش 286) این کتاب را با عنوان رجال الشیخ میرزا یحیی الاصفهانی هم فهرست نموده است.

تستری [/ شوشتری]، محمّد باقر (م 1327 ق). 458. تلخیص خاتمة الفوائد الغاضریة. مصفّی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 89. کتاب الفوائد الغاضریة ی محمّد علی آل کشکول (ق 13) مشتمل بر سه قسمت: مقدّمه، فواید و خاتمه است. مؤلف در خاتمه کتاب، تاریخ حیات معصومان علیهم السلام را به طور مفصّل مورد بحث قرار داده است. سپس محمّد باقر شوشتری، این خاتمه را تلخیص نموده است. محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 89) و نیز در الذریعة (ج 16، ص 351)، در شرح کتاب الفوائد الغاضریة به وجود این تلخیص اشاره نموده و متذکّر شده است که این تلخیص را در بعضی از مجموعه های ایشان، مشاهده نموده است. 459. حاشیة علی التعلیقة البهبهانیة. الذریعة، ج 6، ص 40 (ش 191). این حاشیه، بر فواید پنجگانه رجالی مرحوم وحید بهبهانی در ابتدای تعلیقه ای که وی بر کتاب منهج المقال محمّد استرآبادی نوشته، آورده شده است. محقق تهرانی، نسخه ای از التعلیقة البهبهانیة را (که با خطّ مرحوم باقر شوشتری نوشته شده و در آن متذکّر شده است که فواید پنجگانه رجالی این تعلیقه را بر شیخ خود قرائت نموده است و به همراه حاشیه خود، حاشیه خلیلی را بر این تعلیقه آورده)، مشاهده نموده است. گفتنی است که اگر چه این حاشیه با عنوان، حاشیة علی التعلیقة البهبهانیة آمده است؛ اما این حاشیه، تنها بر مقدّمه این تعلیقه، یعنی الفوائد الرجالیة آورده شده است. محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 89)، این حاشیه را با عنوان تعلیقات علی الفوائد الرجالیة، معرفی نموده است. ایشان همچنین در الذریعة (ج 10، ص 98، ش 200)، این کتاب و کتاب تلخیص خاتمة الفوائد الغاضریة را با عنوان رجال المولی باقر التستری هم فهرست نموده است.

علیاری تبریزی، ملا علی (1236 _ 1327 ق). 460. بهجة الآمال فی شرح زبدة المقال، بنیاد فرهنگ اسلامی حاج محمد حسین کوشانپور، 7 ج. این کتاب، در شرح کتاب زبدة المقال فی علم الرجال سیّد حسین بن سیّد رضا بروجردی (م 1276 ق) تألیف شده است. مؤلف در ابتدا در دوازده فصل، به بیان کلیاتی در شناسایی مبانی و شیوه های علم رجال و مصطلحات رجالی پرداخته است و سپس در 28 باب، به عدد و ترتیب حروف الفبا، احوال رجال حدیث را مورد بررسی قرار داده است. مرحوم سیّد شهاب الدین مرعشی نجفی (م 1369 ش) در بیان زندگی نامه ملا علی علیاری تبریزی و اجازات روایی وی و نیز در معرفی کتاب بهجة الآمال، مقدمه ای با عنوان غایة الآمال فی ترجمة صاحب بهجة الآمال تألیف نموده که در اول این کتاب، آورده شده است. فرزند مؤلف، میرزا محمد حسن علیاری، تمام جلدهای این کتاب و کتاب منتهی الآمال را به صورت مختصر، فهرست نموده و در کتابی با عنوان مختصر المقال، جمع آوری نموده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 136)، این کتاب را با عنوان رجال المولی علی و نیز با عنوان بهجة الآمال فی شرح زبدة المقال و منتهی الآمال فی علم الرجال (ج 3، ص 159، ش 563) فهرست نموده است. مرحوم مرعشی نجفی در مقدمه بهجة الآمال - که در هفت جلد چاپ شده است - کتاب را پنج مجلد دانسته که سه جلد آن شرح زبدة المقال دو جلد دیگر، منتهی الآمال در تکمیل زبدة المقال است که راویان متأخر و مجهول را در بردارد. اما در نسخه چاپی این کتاب، منتهی الآمال و شرح آن به طور کامل مشخص نشده اند؛ اگر چه که نام بسیاری از متأخران، همچون صاحب حدائق و غیر ایشان در آن موجود است و بر این اساس، احتمال گنجاندن منتهی الآمال در متن حاضر وجود دارد. شاهد بر این مطلب، اتمام های موجود در آخر مجلّدات است که در پایان جلد هفتم، تاریخ 1318 ق، ذکر شده و در پایان منتهی الآمال و شرح آن هم همین تاریخ آمده است. از سوی دیگر، حروف الفبا - که مبنای ترتیب کتاب است - با توجه به تعدّد دو کتاب، تکرار نشده است. 461. منتهی الآمال فی تتیم زبدة المقال. الذریعة، ج 23، ص 8 (ش 7826). مرحوم سیّد حسین بن سیّد رضا حسینی بروجردی (م 1276 ق) در کتاب خود به نام زبدة المقال [/ نخبة المقال]، از ذکر اسامی راویان مجهول و شرح حال علمای متأخر، اجتناب نموده است و به همین دلیل، مرحوم ملا علی علیاری تبریزی در ابتدا، این کتاب را در تکمیل و تتیم آن تألیف نموده و سپس در شرح این منظومه، کتاب منتهی الآمال فی تتیم زبدة المقال را تألیف نموده است. به منظور تکمیل معرفی این کتاب، به مطالب ذکر شده در ذیل عنوان بهجة الآمال، تألیف همین مؤلف، مراجعه شود. محقق تهرانی در الذریعة (ج 23، ص 91، ش 8148) این کتاب را با عنوان منظومة فی تتیم زبدة المقال فهرست نموده است.

بروجردی جالبردی، محمد علی (م 1328 ق). 462. *عدة الخلف في عدة السلف . الذريعة*، ج 15، ص 227 (ش 1490). این کتاب، منظومه ای در علم رجال است که مشتمل بر دو باب است: باب اول، در بیان احوال علما و مجتهدان است که در ده فصل تنظیم شده است، به این ترتیب که در فصل اول، بیان احوال علمای قرن سیزدهم مطرح شده و به همین ترتیب، در فصل های مختلف، شرح احوال علما در قرن های قبل مطرح شده است و در فصل دهم، علمای قرن چهارم و قبل از آن، مورد بحث قرار گرفته اند. باب اول، همچنین دارای یک خاتمه است که در بردارنده شش فایده رجالی است که عبارت اند از: مشایخ طوسی، مشایخ صدوق، مشایخ کلینی، زنان راوی، کنیه ها، القاب و انساب، و در پایان، بیان احوال جمعی از علمای قرن چهاردهم است. باب دوم این کتاب، مشتمل بر دوازده مقاله در مورد هر یک از ائمه معصوم علیهم السلام است که در هر مقاله، هشت فصل در مورد هر معصوم آمده و نام، لقب، نسب، تاریخ زندگی، ولادت، اوصاف، معجزات، اصحاب آنان که دارای تألیف بوده اند، و اسامی سایر اصحاب آنها مورد بحث قرار گرفته است. محقق تهرانی در *الذريعة* (ج 10، ص 134)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ محمد علی هم فهرست نموده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

حسینی، سید حسین (م 1332 ق). 463. *إکسیر المقال فی مشاهیر الرجال . الذريعة*، ج 10، ص 112. محقق تهرانی در جای خود به نام این کتاب اشاره نموده؛ اما در این نشانی و در ذیل عنوان رجال السید حسین و نیز در مصفّی المقال (ص 139)، این کتاب را با عنوان ذکر شده، فهرست نموده است.

تهرانی ، محمد تقی (م 1332 ق). 464. رساله فی درایة الحدیث وقواعد علم الرجال . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 95 .

بهاری همدانی ، محمد باقر (م 1333 ق). 465. تلخیص الرسائل الرجالیة . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 87 . این کتاب ، در تلخیص کتاب الرسائل الرجالیة ی سید محمد باقر شفتی (م 1260 ق) آورده شده است . نسخه خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است . 466. رساله فی ترجمة ابي بصير . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 88 . نسخه خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است . 467. روح الجوامع فی المهذب من الکتب الجوامع الرجالیة . الذریعة ، ج 11 ، ص 264 (ش 1612) . این کتاب ، تلخیصی از جوامع رجالی ، مانند الرسائل الرجالیة ی سید حجة الاسلام اصفهانی و اکثر از جامع الرواة محمد اردبیلی است . محقق تهرانی ، نسخه هایی از این کتاب را در کتاب خانه های مختلف مشاهده کرده و نشانی داده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 99) ، این کتاب را با عنوان رجال الشيخ محمد باقر الهمدانی هم فهرست نموده است . نسخه های خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

خاقانی نجفی ، علی بن حسین (م 1334 ق). 468. رجال الخاقانی ، تحقیق : سید محمد صادق آل بحر العلوم ، مقدمه : حسن خاقانی ، قم : مکتب الإعلام الإسلامی ، 1404 ق ، 32 + 426 + 72 ص ، دوم . چاپ شده به همراه کتاب فوائد الوحيد البهبهانی . مقدمه مؤلف ، در ضرورت علم رجال و متن آن ، شرحی بر کتاب فوائد الوحيد البهبهانی ، شامل شانزده فایده رجالی زیر است : فایده اول ، معنای عدالت ؛ فایده دوم ، اعتبار ظن های رجالی ؛ فایده سوم ، الفاظی که دلالت بر عدد دارند و جاری مجرای عدد هستند ، مانند : جماعة ، رهط ، غیر واحد و ... ؛ فایده چهارم ، وجود خبر در یکی از کتب اربعه ، دلیل بر حجیت آن نیست ؛ فایده پنجم ، وجاه ؛ فایده ششم ، جرح و تعدیل ؛ فایده هفتم ، اصحاب اجماع ؛ فایده هشتم ، نیاز به علم رجال ؛ فایده نهم ، بیان چند مطلب که علم رجال به آنها نیاز دارد ؛ فایده دهم ، فرقه های منحرف ؛ فایده یازدهم ، راویان ممدوح و مذموم در زمان ائمه علیهم السلام و راویان ممدوح در زمان غیبت صغری ؛ فایده دوازدهم ، جایگاه مشایخ متقدم در علم رجال که نامی از آنها در کتاب های رجالی نیست ؛ فایده سیزدهم ، لزوم تأمل در اخذ روایت های کتب اربعه از جهت اسناد و متن ؛ فایده چهاردهم ، وجه عدول شیخ طوسی در دو کتاب التهذیب و الاستبصار از سند متّضح به سندی دیگر به خاطر اعلی بودن آن سند ؛ فایده پانزدهم ، در مورد وقت ادا و تحمّل ، و وقت ادای معتبر در حال راوی ؛ فایده شانزدهم ، وجه اعتنای بعضی از بزرگان به بعضی از راویانی که به تعدیل و توثیق ، و یا جرح و تضعیف آنها تصریح نشده است . با توجه به ذکر فواید پنجگانه ای که از تعلیقه یا فوائد الوحيد البهبهانی در این کتاب آورده شده است ، این کتاب در مجموع ، مشتمل بر 21 فایده رجالی است . کتاب ، دارای مقدمه تحقیق تفصیلی و فهرست های مختلف است . صاحب الذریعة (ج 6 ، ص 40) ، این کتاب را با عنوان حاشیة علی التعلیقة البهبهانیة و با عنوان رجال الشيخ علی (ج 10 ، ص 134) هم فهرست نموده است .

شاه عبد العظیمی ، سیّد محمّد علی (م 1334 ق) . 469 . منتخب الرجال . الذریعة ، ج 22 ، ص 405 (ش 7634) . این کتاب ، از دو جزء تشکیل شده ، و هر جزء ، مشتمل بر دو یا سه قسم در منتخب های مؤلف از کتاب های رجالی است . جزء اول کتاب ، شامل منتخب های مؤلف از کتاب های رجال الطوسی و الفهرست ، و جزء دوم ، شامل منتخب های مؤلف از کتاب های رجال الکشی ، رجال النجاشی و خلاصة الأقوال است . محقق تهرانی متذکر شده که این کتاب به چاپ رسیده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 137) ، این کتاب را با عنوان رجال السید محمّد علی هم فهرست نموده است .

مدرّسی چهاردهی نجفی ، میرزا محمّد علی (م 1334 ق) . 470 . حاشیة علی منهج المقال فی علم الرجال . الذریعة ، ج 6 ، ص 226 (ش 1267) . این حاشیة بر کتاب منهج المقال محمّد استرآبادی آورده شده است . محقق تهرانی ، نسخه ای از این حاشیة را مشاهده کرده و نشانی داده است .

کنجی ، سیّد محمّد باقر (1255 _ 1335 ق) . 471 . تبيان المقال فی علم الرجال . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 89 . محقق تهرانی متذکر شده که این مؤلف ، در اول کتاب مرقات الإیقان ، نام این کتاب را در فهرست آثار خود آورده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 98) این کتاب را با عنوان رجال السید محمّد باقر فهرست نموده است . وی در ذیل این عنوان ، مؤلف را «کنجی» و کتاب را با عنوان بنیان المقال فی الرجال آورده است .

آل کمونه ، عبد الحسین (1268 _ 1336 ق) . 472 . منظومة فی الرجال . الذریعة ، ج 23 ، ص 108 (ش 8232) . محقق تهرانی در الذریعة (ج 1 ، ص 474 ، ش 2359) ، این کتاب را با عنوان أرجوزة فی الرجال هم فهرست نموده است .

رضوی تبریزی، سید علی آقا داماد بن محمد (م 1336 ق). 473. کتاب فی الدراية والرجال . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 304 . محقق تهرانی ، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است .

کبّه ، محمد حسن (1269 _ 1332 یا 1336 ق). 474. الفوائد الرجالية . الذریعة ، ج 16 ، ص 337 (ش 1566) . این کتاب ، مشتمل بر بیان فوایدی گوناگون در علم رجال است . مصنف ، قبل از بیان این فواید ، اختلاف طریق مشایخ ثلاثه را در کیفیت نقل اخبار در کتاب های حدیثی آنها مورد بحث قرار می دهد . سپس فوایدی چند از علم رجال را مطرح می نماید که بعضی از آنها عبارت اند از : شرح اکثر اصطلاحات محدثان و علمای رجال و

نمازی (شیخ الشریعة اصفهانی) ، میرزا فتح الله (1266 _ 1339 ق). 475. القول الصراح فی البخاری و صحیحہ الجامع . تحقیق : حسین هرساوی ، قم : مؤسسه الإمام الصادق علیه السلام ، 1422 ق ، 276 ص ، اول . این کتاب ، مشتمل بر نقدهایی از مؤلف بر اسناد احادیث و راویان اهل سنت است که در «صحاح سته» روایت دارند . محقق تهرانی که از نسخه موجود به خط مؤلف ، استنساخ نموده است ، در پایان این استنساخ آورده است که مؤلف ، نامی برای این کتاب نیاورده است و ایشان بر اساس موضوع کتاب ، عنوان القول الصراح فی نقد الصحاح را انتخاب نموده است . ایشان در الذریعة (ج 17 ، ص 211 ، ش 1140) ، این کتاب را با عنوان القول الصحیح أو القول الصراح فی حول الصحاح و نیز با عنوان رجال شیخ الشریعة (ج 10 ، ص 119) و در مصنفی المقال (ص 193) با نام رساله فیما یتعلق برجال العامة فهرست نموده است .

بروجردی اصفهانی ، منیر الدین (1269 _ 1342 ق). 476. تراجم جمع من الرواة . الذریعة ، ج 4 ، ص 58 (ش 235) . این مجموعه ، مشتمل بر شرح حال عدّه ای از راویان حدیث است و به طور مستقل برای هر راوی ، رساله ای نوشته شده است . محقق تهرانی ، به نسخه ای از این کتاب ، نشانی داده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 247 ، ش 790) ، این کتاب را با عنوان الرسائل الرجالية هم فهرست نموده است . 477 . منظومة فی أصحاب الإجماع . الذریعة ، ج 23 ، ص 76 (ش 8077) . 478 . منظومة فی الرجال . الذریعة ، ج 23 ، ص 109 (ش 8235) . محقق تهرانی گفته است که این دو کتاب اخیر را مرحوم سید شهاب الدین به ایشان معرفی کرده است . ایشان همچنین این دو کتاب را در الذریعة (ج 10 ، ص 151) با عنوان رجال الشيخ آقا منیر هم فهرست نموده است .

زنجانی نجفی ، محمد باقر (م 1341 ق) . 479 . رسالة فی وجه الحاجة إلى علم الرجال و بیان أصحاب الإجماع . الذریعة ، ج 11 ، ص 169 (ش 1055) . محقق تهرانی متذکر شده که این رساله ، جزئی از مجموعه تقریراتی است که مؤلف ، اقدام بر تألیف آنها نموده است . ایشان ، نسخه ای از این رساله را در ضمن این مجموعه مشاهده کرده و نشانی داده است . همچنین در الذریعة (ج 10 ، ص 98 ، ش 202) ، این کتاب را با عنوان رجال الشيخ محمد باقر الزنجانی هم فهرست نموده است .

محلّاتی ، اسماعیل (م 1343 ق) . 480 . الدرر اللوامع الغروية فی الرجال . الذریعة ، ج 8 ، ص 134 (ش 498) . این کتاب ، مشتمل بر بیان فوایدی چند در علم فقه ، اصول و رجال است . محقق تهرانی ، نسخه ای از این کتاب را مشاهده نموده است .

یزدی، ابو الحسن بن حسین (م بین 1237 _ 1344). 481. رجال المولیٰ أبی الحسن الذریعة، ج 10، ص 91 (ش 172).

بار فروشی مازندرانی، محمد حسن (م 1345 ق). 482. نتیجه المقال فی علم الرجال، 284 ص، سنگی. این کتاب، مشتمل بر مقدمه و شش باب است. مقدمه کتاب در تعریف علم رجال، موضوع آن و احتیاج به علم رجال است. مباحث باب های کتاب عبارت اند از: باب اول، کیفیت اعتبار قول علمای علم رجال؛ باب دوم، کیفیت رجوع به کتاب های رجالی و اخذ سندهای اخباری که از معصومان علیهم السلام صادر شده اند، تمییز مشترکات، و مشیخه شیخ طوسی و شیخ صدوق، به همراه بررسی تعلیقه های موجود در کتاب الکافی؛ باب سوم، اسباب مدح و ذم؛ باب چهارم، «عدة» در کلام کلینی؛ باب پنجم، اصحاب اجماع؛ باب ششم، راویانی که علمای رجال در مورد آنها دچار تشکیک آرا هستند. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 110) این کتاب را با عنوان رجال الشیخ محمد حسن هم فهرست نموده است.

حسینی کمال استرآبادی، محمد رضا (م 1346 ق). 483. نهاية الآمال لطالبي معرفة الرجال. الذریعة، ج 24، ص 393 (ش 2107). این کتاب، منظومه ای مشتمل بر هشتصد بیت در رجال است. محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. ایشان در الذریعة (ج 1، ص 473، ش 2358)، این کتاب را با عنوان أرجوزة فی الرجال و نیز با عنوان رجال السید محمد رضا (ج 10، ص 116) هم فهرست نموده است.

خوانساری، سیّد ابو تراب (1271 _ 1346 ق). 484. ترجمة أبي بصير وإسحاق بن عمار. الذريعة، ج 4، ص 148 (ش 725). 485. حاشية على منتهى المقال في علم الرجال. الذريعة، ج 6، ص 222 (ش 1244). این حاشیه، بر کتاب منتهی المقال ابو علی محمد بن اسماعیل مازندرانی (م 1216 ق) نوشته شده است. محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 24)، این حاشیه را با عنوان الحواشی علی رجال ابي علی هم فهرست نموده است. 486. الفوائد الرجالية. الذريعة، ج 16، ص 336 (ش 1560). این کتاب، مشتمل بر حدود پانصد فایده رجالی است. محقق تهرانی، در الذريعة (ج 10، ص 91، ذیل ش 171)، این کتاب را با عنوان رجال السيد أبي تراب الخوانساری هم فهرست نموده است.

سبزواری، آقا عبد الحكيم (زنده در 1343 ق). 487. تقریرات سيّد ابي تراب الخوانساری في الرجال. مصفّی المقال في مصتفی علم الرجال، ص 223.

تبریزی شیرازی، میرزا لطفعلی بن محمد کاظم (1268 _ 1350 ق). 488. مستدرک خلاصة الرجال. الذريعة، ج 21، ص 4 (ش 3676). این مستدرک، در تکمیل کتاب خلاصة الأقوال علامه حلّی آورده شده است. مؤلف در آخر نسخه ای از این کتاب، اسامی تعدادی از رجال غیر مذکور در این کتاب را فهرست نموده است. محقق تهرانی در الذريعة (ج 10، ص 121)، این کتاب را با عنوان رجال صدر الأفاضل و نیز با عنوان رجال الميرزا لطفعلی (ج 10، ص 142) فهرست نموده است.

مامقانی، عبد الله (1287 - 1351 ق). 489. تنقیح المقال فی أحوال الرجال، تهران: انتشارات جهان، 3 ج، سنگی. این کتاب، مشتمل بر مقدمه، متن و خاتمه است. مقدمه، شامل فواید رجالی در چهار مقام است که عبارت اند از: تعریف علم رجال، موضوع آن، و نیاز به علم رجال. مقام چهارم کتاب، در بردارنده سی فایده رجالی است که عبارت اند از: 1 - کیفیت رجوع به کتب رجالی؛ 2 - تاریخ حیات معصومان علیهم السلام؛ 3 - بیان رموز موجود در کتب رجالی؛ 4 - عدم لزوم بیان توثیق در حقّ مشایخ ثلاثه و مشایخ اجازه؛ 5 - بررسی اصطلاحات «یعرف حدیثه» و «ینکر حدیثه»؛ 6 - عدم اعتبار تضعیف رجال در کتب فقهی؛ 7 - روایات فتحیه و واقفیه؛ 8 - تنافی موجود در کتاب رجال الطوسی در ذکر بعضی اسامی اصحاب یکی از ائمه علیهم السلام و باب «من لم یروا عنهم»؛ 9 - تنافی موجود در کتاب رجال الطوسی در ذکر بعضی اسامی اصحاب یکی از ائمه علیهم السلام با امام دیگر؛ 10 - ضبط اسامی و القاب، جهت رفع اشتباه؛ 11 - اسامی بعضی اصحاب که جرح و تعدیل در مورد آنها وارد شده است؛ 12 - بررسی مفهوم بعضی از تعابیر موجود در کتب رجالی؛ 13 - عدم جواز اعتماد بر تصحیح غیر؛ 14 - تاریخ تقسیم چهارگانه حدیث؛ 15 - تمیز مشترکات؛ 16 - توحید مختلفات؛ 17 - بررسی احوال رجال حدیث از کتب تاریخ و سیر عامه؛ 18 - توصیف شخص خُبره در احوال رجال حدیث، شهادت به وثاقت این خُبره بر راوی است؛ 19 - مراد از تعبیر «ثقه» و دلالت سکوت نجاشی و شیخ طوسی از ذکر مذهب امامی؛ 20 - حجّیت خبر مؤثّق و عدم اجتماع فساد عقیده با عدالت؛ 21 - جرح و تعدیل؛ 22 - توثیقات شیخ مفید؛ 23 - سقط و ارسال؛ 24 - امارات وثاقت؛ 25 - غلایط و واقفه؛ 26 - عدالت و حسن؛ 27 - خروج با شمشیر اولاد ائمه علیهم السلام علی الاطلاق، دالّ بر فسق نیست؛ 28 - توصیف معصومان علیهم السلام دالّ بر عدالت نیست؛ 29 - بررسی اخباری که دلالت بر عدالت راوی می نمایند؛ 30 - ذکر بعضی فواید رجالی مختصر و متفرّق. متن کتاب، شامل چهار فصل است که عبارت اند از: فصل اوّل: اسامی رجال، فصل دوم: کنیه ها، فصل سوم: لقب ها، فصل چهارم: اسامی زنان راوی. در تمام فصل های کتاب، شرح حال راویان از کتاب های مختلف رجالی با ذکر نام مصدر مورد مراجعه، مشخص شده است. شایان ذکر است که مؤلف از راویان مهمل و مجهول با عنوان مجهول یاد کرده است. خاتمه کتاب، شامل ده فایده رجالی زیر است: 1 - بررسی روش کلینی در الکافی، و «عدّة» در الکافی؛ 2 - بررسی روش شیخ طوسی و طریق ایشان، مشایخ و شاگردان ایشان، و مراد از «عدّة» در کتاب های ایشان؛ 3 و 4 - بررسی روش شیخ صدوق و بیان طریق و مشایخ ایشان؛ 5 - رجال شیخ مفید؛ 6 - مشایخ نجاشی؛ 7 - مراد از «محمّد بن اسماعیل عن فضل بن شاذان»؛ 8 - مراد از «علی بن محمّد» در اسناد الکافی؛ 9 - فواید متفرّقه موجود در کلمات بزرگان؛ 10 - فهرست اسامی، لقب ها و کنیه ها در کتاب. در جلد سوم، پس از اتمام «خاتمه» کتاب، مؤلف در 137 صفحه این مطالب را آورده است: از صفحه یک تا بیست تمام طُرُق شیخ طوسی را بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم و ارائه نموده است. از صفحه 20 تا 123، فهرست موضوعات و متن کتاب مقباس الهدایة فی علم الدرایة ی همین مؤلف آورده شده است و در پایان (ص 123 - 137) در دو باب، خانواده های راویان شیعه را که با عنوان «آل» یا «ابن» در رجال بحر العلوم آمده، در ذیل عنوان المصدرین بالآل من رجال بحر العلوم قدس سره، ارائه نموده است. محمّد تقی شوشتری (م 1415 ق) در نقد این کتاب، قاموس الرجال را تألیف نموده است. مؤلف در ابتدای کتاب تنقیح المقال خود، فهرستی از اسامی راویانی که شرح حال آنها را در کتاب آورده، تهیه نموده است و برای آن، عنوان نتایج التتقیح را برگزیده است. این فهرست، در بردارنده شماره صفحه و شماره ردیف هر یک از راویان در متن کتاب است. محقّق تهرانی در الذریعة (ج 24، ص 48، ش 236)، این فهرست را با عنوان نتیجه التتقیح و به طور مستقل، فهرست نموده است. وی در الذریعة (ج 10، ص 127)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ عبد الله معرفتی کرده و نیز مقام چهارم این کتاب را به طور مستقل و با عنوان الفوائد الرجالیة (ج 16، ص 338، ش 1569)، فهرست نموده است. در المسلسلات فی الاجازات (ج 2، ص 357) این کتاب با عنوان تنقیح المقال فی علم الرجال فهرست شده است.

دزفولی ، محمد رضا بن جواد بن محسن (م 1352 ق). 490. ترجمة سهل [بن زياد]. الذريعة ، ج 4 ، ص 157 (ش 768). محقق
تهرانی ، در الذريعة (ج 10 ، ص 116) ، این کتاب را با عنوان رجال الشيخ محمد رضا فهرست نموده است .

قائمی بیرجندی ، محمد باقر بن محمد حسن (1276 _ 1352 ق). 491. رسالة في الفوائد الرجالية . المسلسلات في الاجازات ، ج 2 ، ص 11 . این رساله مختصر بوده و نسخه خطی مؤلف ، در کتاب خانه آیه الله مرعشی موجود است . 492 . الفوائد الطوسية و الدروس الرجالية . فهرست نسخه های خطی کتاب خانه آیه الله مرعشی ، ج 9 ، ص 201 (ش 3416) . این کتاب ، مشتمل بر فواید حدیثی و رجالی است که از کتاب های مختلف ، جمع آوری شده است . 493 . العوائد القروية في شرح الفوائد الغروية . فهرست نسخه های خطی کتاب خانه آیه الله مرعشی ، ج 9 ، ص 192 (ش 3408) . این کتاب ، شرحی است بر کتاب الفوائد الغروية ی سید ابوطالب قائمی حسینی (م 1293 ق) ، که در دو قسم درایه و رجال ، تألیف شده است . مؤلف در شرح خود ، شرح حال جمعی از فضلاء قاین و بعضی از مشایخ خود را آورده است . محقق تهرانی ، نسخه های متعددی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است . ایشان در کتاب مصفّی المقال (ص 30 و 88) ، این کتاب را با عنوان الغوائد الغروية في شرح الفوائد الغروية و الغوائد القروية في شرح الفوائد الغروية ، و در الذريعة (ج 10 ، ص 98) با عنوان رجال المولى محمد باقر القائنی و نیز با عنوان ذکر شده (ج 15 ، ص 354 ، ش 2272) هم فهرست نموده است . نسخه خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است . 494 . الفوائد الرجالية . این کتاب ، مشتمل بر مقدمه ، چند فصل و خاتمه است . متن کتاب در بردارنده 51 فایده رجالی در موضوع راویان حدیث به همراه ذکر اقوال علما و بررسی ادله آنها مورد بحث واقع شده است . در خاتمه کتاب ، سی اشکال بر مطالب رجالی موجود در کتاب های علما ، مطرح و بررسی شده است . در نهایت ، بعضی از رجالی که مورد اختلاف علما هستند ، مورد بحث واقع شده اند . محمد حسین آیتی در بهارستان (ص 267) و محقق تهرانی در الذريعة (ج 20 ، ص 218 ، ش 2662) این قسمت از کتاب را با عنوان مختلف الرجال ، به طور مستقل فهرست نموده اند و محقق تهرانی اشاره نموده است که این کتاب ، همراه الفوائد الرجالیة ی همین مصتّف ، آورده شده است . ایشان همچنین مختلف الرجال را با عنوان رجال الشيخ محمد (ج 10 ، ص 143) و الفوائد الرجالية را با همین عنوان در الذريعة (ج 16 ، ص 339 ، ش 1571) فهرست نموده است . شایان ذکر است که در المسلسلات في الاجازات (ج 2 ، ص 10) ، مؤلف این کتاب را محمد باقر بن محمد حسن قائمی بیرجندی معرفی کرده است و در فهرست نسخه های خطی کتاب خانه آیه الله مرعشی (ج 8 ، ص 398 ، ش 3171) نام مؤلف ، محمد بن محمد باقر قائمی آمده است ؛ اما هر دو نام برای يك نفر ذکر شده اند . 495 . الفوائد الكاظمية (وجيزة المقال) . فهرست نسخه های خطی کتاب خانه آیه الله مرعشی ، ج 9 ، ص 192 (ش 3415) . این کتاب ، مشتمل بر مباحثی در لزوم دقت در علم رجال و رجوع به اصول این علم و عدم اكتفا به منقولات است . محقق تهرانی در الذريعة (ج 16 ، ص 356) ، این کتاب را با عنوان الفوائد الكاظمية و با عنوان وجيزة المقال في الرجال (ج 25 ، ص 54 ، ش 284) هم فهرست نموده است .

لواسانی تهرانی، میرزا فضل الله (م 1353 ق). 496. عین الغزال فی الرجال . الذریعة، ج 15، ص 372 (ش 2340). این کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی رجال است. در مقدمه، شرح حال مرحوم کلینی آورده شده است و متن کتاب، در دو جدول تنظیم شده است. جدول اول در مورد رجالی است که دارای «کتاب» و یا «اصل» هستند. جدول دوم، درباره رجالی است که دارای «کتاب» یا «اصل» نیستند. در بیان اسامی راویان، مصنف به بیان راویان تا طبقه هفتم یعنی طبقه مرحوم کلینی، اکتفا نموده است. خاتمه کتاب، مشتمل بر چند فایده در علم درایه است. محقق تهرانی می گوید که این کتاب، در آخر فروع الکافی (تهران، 1315 ق) چاپ شده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 140)، این کتاب را با عنوان رجال المیرزا فضل الله هم فهرست نموده است.

موسوی عاملی، حسن بن هادی (1272 _ 1354 ق). 497. ترجمة محمد بن اسماعیل. الذریعة، ج 4، ص 162 (ش 802). مؤلف، در مقدمه به هفت مطلب اشاره نموده است و در متن رساله، چهارده نفر را با اسامی «محمد بن اسماعیل» بر شمرده است و در نهایت پذیرفته است که «محمد بن اسماعیل» موجود در اول اسناد الکافی، «ابن بزیع» است. محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. 498. حاشیه علی تلخیص الأقوال. الذریعة، ج 6، ص 48 (ش 234). این حاشیه، توسط حسن بن هادی موسوی عاملی بر کتاب تلخیص الأقوال میرزا محمد استرآبادی (م 1028 ق) نوشته شده است. محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 131)، این حاشیه را با عنوان الحواشی علی تلخیص الرجال، فهرست نموده است. ایشان، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. 499. حاشیه علی منتهی المقال فی علم الرجال. الذریعة، ج 6، ص 222 (ش 1245). این حاشیه، توسط مؤلف بر منتهی المقال ابوعلی محمد بن اسماعیل مازندرانی (م 1216 ق) نوشته شده است. محقق تهرانی، نسخه هایی از این کتاب را در کتاب خانه های مختلف مشاهده کرده و نشانی داده است. ایشان در کتاب مصفّی المقال (ص 131)، از این حاشیه با عنوان الحواشی علی رجال ابی علی نام می برد. 500. عیون الرجال. الذریعة، ج 15، ص 381 (ش 2380). این کتاب، مشتمل بر اسامی و شرح حال راویانی است که دو نفر و یا بیشتر در مورد آنها مدح وارد کرده باشند. کتاب، در بردارنده مقدمه و ابواب مختلف و خاتمه است. محقق تهرانی می گوید که عنوان طبقات الثقات، در بعضی موارد، برای این کتاب آورده شده است. 501. مختلف الرجال. الذریعة، ج 20، ص 217 (ش 2661). این کتاب، مشتمل بر مقدمه و ابواب مختلفی در مباحث تعریف علم رجال موضوع و غایت آن و مبادی تصویری و تصدیقی علم رجال است. فهرست مباحث مطرح شده در کتاب عبارت اند از: تعریف علم رجال؛ موضوع علم رجال؛ وجه نیاز به علم رجال؛ تاریخ زندگی ائمه معصوم علیهم السلام؛ القاب و کنیه ائمه علیهم السلام؛ الفاظ جرح و تعدیل؛ اصحاب اجماع؛ مفهوم «عده»؛ تمییز مشترکات؛ توضیح بعضی از القاب عامه، مانند: صحابی، تابعی، مولی، محضرمی و غیره؛ توصیف راویانی که دارای «اصل» یا «کتاب» هستند؛ طبقات؛ رموز مصطلح در علم رجال؛ شرح حال بعضی رجال از کتب خاصه و عامه. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 111)، این کتاب و عیون الرجال را با عنوان رجال السید حسن بن هادی هم فهرست نموده است. 502. نهایت الدرایة، تحقیق: ماجد غرباوی، نشر المشعر، 712 ص. این کتاب، شرحی بر کتاب الوجیزة ی شیخ بهایی (953 _ 1031 ق) است. کتاب، مشتمل بر مقدمه مؤلف، شش فصل و خاتمه است. مطالب مورد بحث در مقدمه عبارت اند از: تعریف علم درایه، موضوع و فاعله آن، تعریف حدیث، اثر، خبر، سنّت و حدیث قدسی. فصل اول، در بیان بعضی از تقسیم های موجود در متن و سند احادیث است و بر همین اساس، این مباحث در این فصل آورده شده اند: اقسام خبر و حدیث، تقسیم حدیث به اعتبار تعدّد طریق و وحدت طریق، تقسیم حدیث به اعتبار معرفت سند و جهالت سند، تقسیم حدیث به اعتبار اختلاف سلسله سند؛ فصل دوم: حجّیت خبر؛ فصل سوم: در بیان بعضی از القاب و اصطلاحات خبر که عبارت است از تقسیم حدیث به لحاظ مروی و راوی؛ فصل چهارم: جرح و تعدیل؛ فصل پنجم: انواع تحمل حدیث؛ فصل ششم: آداب کتابت و ضبط و نقل حدیث. خاتمه کتاب در دو «امر» تنظیم شده است: امر اول، در طریق شیعه در روایت، و تاریخ تدوین حدیث؛ امر دوم، در بیان فوایدی در مورد کتب اربعه و جوامع حدیثی. محقق کتاب، در مقدمه خود بر این کتاب، مباحث مختلفی از علوم حدیث و زندگی نامه مرحوم شیخ بهایی و سید حسن صدر را آورده است و بر متن کتاب، زیر نویس هایی را اضافه کرده است. شایان ذکر است که موضوع و عنوان این کتاب، در علم درایه است؛ اما به دلیل مباحث مختلف رجالی مطرح شده در این کتاب، نام آن در فهرست کتاب های رجالی هم آورده شده است.

کاشانی لاجوردی، سید حسین (زنده در 1355 ق). 503. المنظومة الوجيزة في الدراية والرجال. الذريعة، ج 23، ص 146 (ش 8433). این کتاب، مباحثی در علم درایه و رجال مطرح نموده است و مشتمل بر مقدمه و شش فصل و یک خاتمه است و در آن، اسامی کتاب‌ها نیز آورده شده است که در مجموع، مشتمل بر چهار صد بیت است.

عصار لواسانی، سید محمد (1264_ 1356 ق). 504. ملخص المقال في الدراية والرجال. الذريعة، ج 22، ص 214 (ش 6742). محقق تهرانی، نسخه‌ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است. نسخه خطی این کتاب، در کتاب‌خانه‌های ایران موجود است.

کلباسی، میرزا کمال الدین ابو الهدی (م 1356 ق). 505. تعلیقة علی الرجال الكبير. المسلسلات فی الاجازات، ج 2، ص 55. 506. زلات الأقدام فی الأخطاء الرجالية. المسلسلات فی الاجازات، ج 2، ص 55. 507. سماء المقال فی علم الرجال، تحقیق: سید محمد حسینی قزوینی، قم: مؤسسه ولی العصر علیه السلام للدراسات الإسلامية، 1419 ق، ج 2، دوم. این کتاب، مشتمل بر چهار «رکن» است که عبارت‌اند از: رکن اول، در «معرفان»، که در بردارنده حالات شش نفر از علمای مشهور علم رجال است که کتاب‌های رجالی آنها از مصادر اصلی علم رجال به شمار می‌آید. این شخصیت‌ها عبارت‌اند از: ابن غضایری، کشی، شیخ طوسی، نجاشی، علامه حلّی و حسن بن علی بن داوود. به دنبال بیان احوال هر یک از این شخصیت‌ها، شرح و مباحثی که در مورد کتاب رجالی آنهاست، مورد بررسی واقع شده است. رکن دوم، در «معرفان» علم رجال است که در بردارنده بررسی حالات اشخاصی است که شخصیت و حالات آنها مشتبه است و مشتمل بر بحث «تمییز مشترکات» می‌شوند. همچنین شخصیت و احوال اشخاصی که تنها احوال آنها مشتبه است بر اساس نظر مؤلف، در ذیل عنوان «نقد المشتبهات» مورد بحث واقع شده است. رکن سوم، بررسی الفاظی که به وسیله آنها احوال راویان مشخص می‌گردد. رکن چهارم، در بیان چند فایده مهم علم رجال است. سپس مباحثی در مورد اختلاف طریق مشایخ در کتب اربعه حدیثی، به همراه بیان مفصل طریق شیخ طوسی در دو کتاب حدیثی وی مورد بحث واقع شده است. در نهایت، اقسام «خبر» در کلمات علمای رجال و اقسام خبر از دیدگاه مؤلف، مورد بررسی واقع شده است. مقدمه محقق در بیان علم رجال، درایه و روش تحقیق است. محقق در ذیل متن کتاب، تعلیقات و نشانی مصادر مورد مراجعه را بیان داشته است. مقدمه محمد بن ابی الهدی کلباسی، فرزند مؤلف، درباره زندگی نامه مؤلف و ویژگی‌های چاپ جدید است. محقق تهرانی در الذريعة (ج 10، ص 94)، این کتاب را با عنوان رجال الشيخ أبی الهدی الكلباسی هم فهرست نموده است. 508. صراط المستقیم فی التمییز بین الصحیح و السقیم. الذريعة، ج 15، ص 34 (ش 201). این کتاب، مشتمل بر مباحثی در علم درایه و رجال است. 509. الفوائد الرجالية. الذريعة، ج 16، ص 337 (ش 1563). این کتاب، مشتمل بر سی فایده رجالی و درایه‌ای است. محقق تهرانی، نسخه‌هایی از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است.

علیاری تبریزی، میرزا محمد حسن (1276_ 1358 ق). 510. مختصر المقال . الذریعة، ج 20، ص 211 (ش 2628). این کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی رجال موجود در کتاب بهجة الآمال فی شرح زبدة المقال ومنتهی الآمال ملاً علی علیاری تبریزی (م 1327 ق) است و کتاب بهجة الآمال، خود، شرح کتاب زبدة المقال سیّد حسین بن رضا حسینی بروجردی، و همچنین شرح کتاب منتهی الآمال فی تتیمیم زبدة المقال همین مؤلف، یعنی ملاً علی علیاری تبریزی است. محقق تهرانی در کتاب مصنفی المقال (ص 137) اشاره می نماید که مصنف، نسخه ای از این کتاب را که با خطّ خود نوشته است، به ایشان هدیه کرده و در این نسخه، شرح حال پدر و مشایخ خود را و صورت اجازه هایی که اخذ نموده است، به همراه شرح حال خود، آورده است. ایشان در الذریعة (ج 10، ص 110)، این کتاب را با عنوان رجال المیرزا محمد حسن بن المولی علی فهرست نموده است.

مشکینی، میرزا ابو الحسن (1305 _ 1358 ق). 511. وجیزة فی علم الرجال، تحقیق: زهیر اعرجی، بیروت: مؤسسة الأعلمی للمطبوعات، 1411 ق، 104 ص، اول. این کتاب، مشتمل بر مطالب زیر است: تعریف علم رجال موضوع آن و بیان حجّیت اخبار، و نیز دوازده فصل که عبارت اند از: حجّیت قول رجالی؛ اصحاب اجماع؛ مراسیل ابن ابی عمیر؛ روایت های بنی فضّال؛ معنای «صحیح» در نزد متأخران؛ معنای «أسند عنه»؛ تمییز مشترکات؛ الفاظ مدح و ذم؛ قبول جرح و تعدیل؛ تعارض جرح و تعدیل؛ اقسام حدیث؛ اقسام تحمل حدیث. در مقدمه محقق، زندگی نامه مؤلف و ویژگی های کتاب مورد بررسی واقع شده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 92، ذیل ش 172 و ج 16، ص 337)، این کتاب را با عناوین رجال المیرزا أبی الحسن و الفوائد الرجالیة هم فهرست نموده است.

- موسوی مرندی، سیّد میر هاشم (م 1358 ق). 512. وصلة سلاسل الأخيار إلى رواة الأخبار. الذريعة، ج 25، ص 100 (ش 553).
- نجفی مسلمی، محمّد حرز الدین (1273 _ 1365 ق). 513. الفوائد الرجالية. الذريعة، ج 16، ص 339 (ش 1573). محقق
تهرانی می گوید که این کتاب، شامل يك جلد بزرگ است، اما اشکال هایی دارد که احتیاج به تهذیب دارند. مصتّف در آخر کتاب،
فهرستی از اسامی مشایخ خود را آورده است. 514. قواعد الرجال و فوائد المقال. المسلسلات فی الإجازات، ج 2، ص 46.
- حایری تهرانی، عبد الرحیم بن عبد الحسین (1294 _ 1367 ق). 515. ملخص المقال فی أحوال الرجال. الذريعة، ج 22، ص 213
(ش 6741). مؤلّف در این کتاب، مختصری از کتاب خلاصة الأقوال فی معرفة أسماء الرجال علامه حلّی (م 726 ق) را به نظم در آورده
است. محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 227) متذکّر شده است که این کتاب، به همراه کتاب موجز المقال در علم درایه _ که از
تألیف های همین مؤلّف است _ چاپ شده است. ایشان در الذريعة (ج 22، ص 214، ش 6744)، این کتاب را با عنوان ملخص
مقال فی نظم مختصر خلاصة الأقوال فی معرفة أسماء الرجال و نیز با عنوان أرجوزة فی الرجال (ج 1، ص 474، ذیل ش 2359) و رجال
الشیخ عبد الرحیم (ج 10، ص 125) فهرست نموده است. 516. منظومة فی الدراية والرجال. الذريعة، ج 23، ص 107 (ش
8226). نسخه خطّی این کتاب، در کتاب خانه های ایران موجود است.

بجستانی خراسانی حایری، سید میرزا هادی (1297 _ 1368 ق). 517. تمییز المشتركات. مصفّی المقال فی مصنّفی علم الرجال، ص 489. 518. طبقات الرواة. الذریعة، ج 15، ص 149 (ش 985). محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 489)، این کتاب را از جمله کتاب های رجالی این مؤلّف به شمار آورده است. 519. مرعاة الثقة. مصفّی المقال فی مصنّفی علم الرجال، ص 489. محقق تهرانی، این کتاب را از جمله کتاب های رجالی سید میرزا هادی هروی حایری به شمار آورده که در احوال راویان حدیث، تألیف شده است. ایشان همچنین این کتاب و کتاب طبقات الرواة را در الذریعة (ج 10، ص 158) با عنوان رجال السید هادی الخراسانی هم فهرست نموده است.

علم الهدی کابلی، سید محمّد (1284 _ 1368 ق). 520. تعلیقة علی منهج المقال للاستراآبادی. المسلسلات فی الإجازات، ج 2، ص 216.

حسینی مرعشی نجفی، سید شهاب الدین (1276 _ 1369 ش). 521. منیة الرجال فی شرح نخبة المقال. قم: انتشارات حق بین، 1342 ش. این کتاب، شرح بر کتاب نخبة المقال تألیف مرحوم سید حسین بروجردی (م 1277 ق) است. این شرح، اگرچه مختصر است؛ لیکن شامل مباحث رجالی، کتابشناسی، حدیث شناسی، نسب شناسی، واژه شناسی، تاریخ و شرح حال است. مؤلّف در بسیاری از موارد، مطالب را به اختصار نوشته است و برای تفصیل، به بعضی از آثار خود ارجاع داده است. ایشان در نقل اقوال دیگران، بیشتر به تنقیح المقال و مقباس الهدایة مراجعه دارد. شایان ذکر است که تنها جلد اول کتاب _ که تا حرف ذال را در بردارد _ به چاپ رسیده است.

زنجانی، فضل الله (1302 _ 1370 ق). 522. تعليقات منهج المقال. مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال، ص 364. محقق
تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 140)، این تعلیقات را با عنوان رجال المیرزا فضل الله هم فهرست نموده است.

موسوی عاملی، سید عبد الحسین شرف الدین (1290 _ 1377 یا 1370 ق). 523. المراجعات. تحقیق: حسین راضی، مؤسسه دار
الکتاب الإسلامی، 548ص. این کتاب، مشتمل بر شرح حال یکصد نفر از رجال شیعه است که در صحاح اهل سنت از آنها روایت
آورده شده است. مؤلف پس از بیان نام، کنیه و لقب راوی، مذهب و راوی و مروی عنه او و اقوال علمای رجالی اهل سنت را با ذکر نام
مصدر مورد مراجعه، مشخص نموده است. اسامی بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند. این رساله، شانزدهمین «مراجعه» از کتاب
المراجعات (ص 104 _ 194) همین مؤلف را تشکیل می دهد. محقق تهرانی در الذریعة (ج 11، ص 76، ش 474) این رساله را با
عنوان رسالة أسناد الشيعة في أسناد السنة فهرست نموده است. 524. مختصر الكلام في مؤلفي الشيعة. الذریعة، ج 20، ص 205 (ش
2595). این کتاب، مشتمل بر فهرست و شرح حال مؤلفان از صدر اسلام به بعد است. محقق تهرانی متذکر شده است که تنها يك
جلد از این کتاب چاپ شده است و بعضی از شرح حال های ذکر شده در این کتاب، در مجله العرفان، آورده شده است.

قمی ، علی (م 1371 ق). 525. تنویر المرأة . الذریعة ، ج 4 ، ص 471 (ش 2092). این کتاب ، در شرح اسناد روایات کتاب الکافی و در بیان احوال رجال ذکر شده در سند احادیث این کتاب ، تألیف شده است . محقق تهرانی متذکر می شود که از این کتاب تا آخر حرف «کاف» را مشاهده نموده و این در حالی است که مؤلف ، مشغول به اتمام رساندن کتاب بوده است . ایشان در الذریعة (ج 13 ، ص 82) ، این کتاب را با عنوان شرح أسانید الکافی و نیز با عنوان رجال الشیخ علی (ج 10 ، ص 133) فهرست نموده است .

بلادی بوشهری ، سید عبد الله (م 1372 ق). 526. كشف الأسرار . الذریعة ، ج 18 ، ص 13 (ش 445). محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 241) آورده است که این کتاب ، در بردارنده قدح و جرح بر بسیاری از رجال است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 127) ، این کتاب را با عنوان رجال السید عبد الله هم فهرست نموده است .

رضوی ، سید راحت حسین (1297 _ 1376 ق). 527. تحقیق المقال فی شرائط الرواة و اهل الرجال . المسلسلات فی الاجازات ، ج 2 ، ص 61 . 528. تنقیح احوال الرواة . المسلسلات فی الاجازات ، ج 2 ، ص 61 . این کتاب ، شرح بر نقد الرجال است . 529 . حاشیه نهاییه المقال . المسلسلات فی الاجازات ، ج 2 ، ص 61 . 530 . کاشف الحجاب عن وثاقه من روی عنه الأصحاب . المسلسلات فی الاجازات ، ج 2 ، ص 62 . 531 . کشف القناع عن وثاقه من روی عنهم أصحاب الاجماع . المسلسلات فی الاجازات ، ج 2 ، ص 62 . 532 . مقدمات نهاییه المقال فی تحقیق احوال الرجال . المسلسلات فی الاجازات ، ج 2 ، ص 62 . 533 . نهاییه المقال فی علم الرجال . المسلسلات فی الاجازات ، ج 2 ، ص 62 .

تبریزی، میرزا محمد علی صفوت (1298 _ 1377 ق / 1335 ش). 534. مرآت الأخیار فی أحوال الرجال. الذریعة، ج 20، ص 261 (ش 2877).

طباطبایی بروجردی، سید حسین (1292 _ 1380 ق). 535. أسانید الاستبصار. المسلسلات فی الإجازات، ج 2، ص 327. 536. إصلاح و مستدرک رجال الطوسی. المسلسلات فی الاجازات، ج 2، ص 327. 537. إطلاة علی الرجال و الحدیث. تحقیق: محمد مهدی نجف، قم: المجمع العالمی للتقرب بین المذاهب الإسلامیة، 1421ق، 191ص، اول. این کتاب، مشتمل بر مقدمه های سید حسین طباطبایی بروجردی بر پنج کتاب حدیثی، رجالی و فقهی است و به دلیل اهمیت این مقدمه ها، محقق اقدام بر جمع آوری و تصحیح آنها نموده و به همراه تعلیقاتی، این مجموعه را به طور مستقل ارائه نموده است. این مقدمه ها بر کتاب های ترتیب اسانید الکافی، تنقیح أسانید التهذیب، جامع الرواة، جامع الأحادیث الشیعة و مسائل الخلاف آورده شده اند. مباحث مطرح شده در این مقدمه ها در مجموع عبارت اند از: بررسی نقش طبقات راویان حدیث و محدثان در علم رجال، معرفی کتاب، مؤلف و مشایخ مؤلف در آن کتاب و ... 538. تجرید أسانید الکافی و تنقیحها، تنظیم: میرزا مهدی صادقی، مشهد: بنیاد پژوهش های آستان قدس رضوی، 1409 ق، 2 ج، اول. مرحوم بروجردی رحمه الله بر حاشیه کتاب مرآة العقول، ترتیب اسانید کتاب الکافی را با رموزی مشخص کرده و مقدمه ای بر آن نگاشته بودند. سپس دو نفر از شاگردان ایشان، به طور مستقل، اقدام به استخراج اسناد الکافی نموده اند که کتاب حاضر، یکی از این استخراج هاست. این کتاب، مشتمل بر مقدمه مؤلف در زندگی نامه مرحوم کلینی، بررسی ویژگی های کتاب الکافی، بیان طبقات محدثان از زمان صحابیان تا شیخ طوسی، اسامی راویانی که کتاب الکافی را از مرحوم کلینی روایت کرده اند و اسامی راویانی است که مرحوم کلینی در الکافی از آنها روایت نقل کرده و شیخ ایشان به حساب می آیند. در این مقدمه، مرحوم بروجردی رحمه الله به نقش و جایگاه طبقات رجال حدیث در مشخص کردن اشکال های موجود در اسناد و رفع این اشکال ها، از جمله سقط ها، تصحیف ها، قلب ها، زیاده و نقصان ها، تمیز مشترکات، توحید مختلفات، و تشخیص ارسال موجود در اسناد احادیث، اشاره می نماید. متن کتاب در دو «مقصد» آورده شده است. مقصد اول، مشتمل بر جلد اول، و مقصد دوم، مشتمل بر جلد دوم کتاب است. در مقصد اول، مؤلف با استناد به اسناد موجود در کتاب الکافی و با توجه به این که راویان در ابتدای اسناد شیخ و استاد مرحوم کلینی به حساب می آیند، مشایخ وی را مشخص و ذکر نموده است تا طبقه راویان موجود در اسناد، مشخص گردد. طبقات رجال از زمان صحابیان تا شیخ طوس، در دوازده طبقه گنجانیده شده اند، به طوری که مرحوم کلینی در طبقه نهم راویان حدیث قرار می گیرد. در مقصد دوم، اسنادی که در صدر آنها تعبیر «عدّة من أصحابنا» آورده شده و بعد از آن، اسامی «احمد بن محمد» و یا سه نفر از راویان طبقه هفتم به نام های احمد بن محمد بن خالد برقی، احمد بن محمد بن عیسی اشعری قمی و سهل بن زیاد آدمی قمی آورده شده است و مرحوم کلینی، از این افراد، با واسطه روایت نقل می نماید و در نتیجه، از مشایخ مرحوم کلینی به حساب نمی آیند و به همین جهت، ذکر ترتیب اسناد روایات آنها در «مقصد»ی مستقل از مشایخ کلینی آورده شده است. مؤلف با دسته بندی اسناد هر يك از این راویان، طریق های مختلف آنها را مشخص نموده است و به این وسیله، طبقه و جایگاه روایی آن راوی در اسناد روایات، مشخص شده است. شایان ذکر است که به دنبال ذکر هر سند، نشانی جلد و صفحه ای که سند از آن جا آورده شده، مشخص شده است. در ترتیب اسانید، اسامی راویان بر اساس حروف الفبا آمده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 15، ص 149، ش 981)، این کتاب را عنوان طبقات الرواة هم فهرست نموده است. 539. تحقیق عن أسانید الصحیفة السجادیة. المسلسلات فی الاجازات، ج 2، ص 327. 540. ترتیب أسانید کتاب الکافی (الموسوعة الرجالیة، ج 1)، تنظیم: میرزا حسن نوری همدانی، مقدمه: محمد واعظ زاده خراسانی، مشهد: بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، 1414 ق، 568 ص، اول، رحلی. مرحوم بروجردی رحمه الله بر حاشیه کتاب مرآة العقول، ترتیب اسانید کتاب

الکافی را با رموزی که بر این کتاب آورده اند، مشخص کرده و مقدمه ای بر آن نگاشته است. سپس دو نفر از شاگردان ایشان به طور مستقل، اقدام بر استخراج اسناد الکافی نمودند. کتاب حاضر، یکی از این استخراج هاست. مؤلف با مشاهده نواقص و اشکالات موجود در کتاب تجرید اسناد الکافی و تنقیحها، اقدام به رفع این اشکالات و نواقص در کتاب ترتیب اسناد الکافی نموده است. این کتاب، مشتمل بر مقدمه مؤلف شامل زندگی نامه مرحوم کلینی، بررسی ویژگی های کتاب الکافی، بیان طبقات محدثان از زمان صحابیان تا شیخ طوسی، اسامی راویانی که کتاب الکافی را از مرحوم کلینی روایت کرده اند و اسامی راویانی است که مرحوم کلینی در الکافی از آنها روایت نقل کرده و شیخ ایشان به حساب می آیند. در این مقدمه، مرحوم بروجردی رحمه الله به نقش و جایگاه طبقات رجال حدیث در مشخص کردن اشکال های موجود در اسناد و رفع این اشکال ها، از جمله سقط ها، تصحیف ها، قلب ها، زیاده و نقصان ها، تمیز مشترکات، توحید مختلفات، و تشخیص ارسال موجود در اسناد احادیث، اشاره می نماید. متن کتاب، در دو «مقصد» آورده شده است. در مقصد اول، مؤلف با استناد به اسناد موجود در کتاب الکافی و با توجه به این مطلب که راویانی که در صدر اسناد الکافی واقع شده اند، صاحب «کتاب» یا «اصل» اند و مرحوم کلینی، روایت ها را از آنها اخذ کرده است، در نتیجه، مؤلف آنها شیخ مرحوم کلینی به حساب می آید، طرق مشایخ مرحوم کلینی را - که به وسیله آنها، روایت را در «کتاب» و یا «اصل» خود آورده است - تنظیم و ذکر کرده است تا طبقه راویان موجود در اسناد، مشخص گردد. ایشان طبقات رجال از زمان اصحاب تا شیخ طوسی را در دوازده طبقه گنجانیده است، به طوری که مرحوم کلینی در طبقه نهم راویان حدیث قرار می گیرد. در جای دیگری از مقصد اول، با عنوان «فصل فی الأسانید المبدوءة بالمبهمات»، ترتیب اسناد که در صدر آنها «عدّة من أصحابنا» به همراه «احمد بن محمد» آورده شده، مشخص گردیده است. مقصد دوم کتاب، شامل اسنادی است که در صدر آنها، تعبیر «عدّة من أصحابنا» آورده شده و مرحوم کلینی، منظور از «عدّة» را در این موارد، مشخص کرده است. این موارد، شامل اسناد سه نفر از راویان طبقه هفتم است که عبارت اند از: احمد بن محمد بن خالد، احمد بن محمد بن عیسی و سهل بن زیاد آدمی. ایشان از این سه نفر با واسطه روایت نقل می نماید و در نتیجه، شیخ مرحوم کلینی به حساب نمی آیند و به همین جهت، ذکر ترتیب روایات آنها در مقصد مستقلی از مشایخ کلینی آورده شده است. در بیان طریق های مختلف هر راوی، نشانی کامل کتاب الکافی با ذکر جلد، صفحه، نوع کتاب فقهی و غیر فقهی و باب آن، در ستون هایی که حاوی این اطلاعات است آورده شده و در ذکر طرق مشایخ مرحوم کلینی، ترتیب اسناد، بر اساس حروف الفبا در اسامی راویان، تنظیم شده است. در زیر نویس کتاب، مؤلف، نشانی های دیگر اسنادی را که در متن کتاب آورده شده، مشخص نموده است. در آخر کتاب، میرزا حسن نوری، مستدرکات کتاب ترتیب اسناد الکافی را آورده است. مقدمه محمد واعظ زاده خراسانی، درباره زندگی مرحوم بروجردی رحمه الله بررسی دیدگاه و آثار رجالی ایشان است. نیز در مورد این کتاب، به طور مفصل، توضیحاتی بیان شده است و در نهایت، تصویر بعضی اجازات مشایخ مرحوم بروجردی رحمه الله به ایشان، آورده شده است. مقدمه میرزا حسن نوری همدانی، در بررسی خصوصیات این کتاب است. سپس جدولی را بر اساس تطبیق صفحات کتاب الکافی (چاپ سنگی) با چاپ مشهور به آخوندی ارائه شده است. 541. تنقیح اسناد التهذیب، تنظیم: میرزا مهدی تبریزی صادقی، قم: مطبعة سید الشهداء، 1411 ق، 691 ص، اول. مؤلف با تنظیم اسناد هر راوی از کتاب تهذیب الأحكام، طرق مختلف و طبقه آن راوی را مشخص نموده است. البته ایشان، اسناد روایات کتاب الکافی را که در کتاب التهذیب نقل شده اند، در این تألیف نیاورده است. اسامی راویان، بر اساس ترتیب عنوان ها در کتاب الفهرست شیخ طوسی تنظیم شده اند. طبقات رجال از زمان صحابیان تا شیخ طوسی، در دوازده طبقه گنجانیده شده است. در بیان هر سند، نشانی آن سند، شامل شماره جلد و صفحه از کتاب تهذیب الأحكام، مشخص شده است. 542. ترتیب اسناد کتاب التهذیب (الموسوعة الرجالية، ج 2)، تنظیم: میرزا حسن نوری همدانی، مقدمه: محمد واعظ زاده خراسانی، مشهد: بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، 1414 ق، 544 ص، رحلی. این کتاب، مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه مؤلف که در بردارنده مختصری از ویژگی های این کتاب و کتاب التهذیب، به همراه شرح حال شیخ طوسی است؛ اما مؤلف، مقدمه را به پایان

نرسانیده است. در مقدمه آورده شده است که اسانید روایات الکافی که در التهذیب نقل شده، در این کتاب آورده نشده اند. در جلد اول این مجموعه از کتاب ها که با عنوان ترتیب اسانید کتاب الکافی معرفی شده است، مؤلف در مقدمه، توضیحاتی در نقش و جایگاه طبقات رجال حدیث، بیان داشته است. در متن کتاب، مؤلف با استناد به اسناد موجود در کتاب التهذیب و با اضافه کردن طُرُق شیخ طوسی در «مشیخه» و الفهرست، به روایانی که در صدر اسناد کتاب التهذیب واقع شده اند و اکثراً صاحب «کتاب» و یا «اصل» اند، اشاره کرده طریق شیخ طوسی و مشایخ ایشان به صاحبان این کتاب ها و روایات کتاب التهذیب را مشخص و ذکر نموده است و به این ترتیب، اسناد را مسند ساخته و طبقه روایان موجود در اسناد التهذیب را مشخص کرده است. طبقات رجال از زمان صحابیان تا شیخ طوسی، در دوازده طبقه گنجانیده شده اند. در بیان هر طریق، نشانی کامل کتاب التهذیب با ذکر جلد، صفحه، نوع کتاب فقهی و باب، مشخص شده است و ذکر طُرُق شیخ طوسی و ذکر مشایخ وی، بر اساس حروف الفباست. در زیر نویس کتاب، مؤلف، نشانی های دیگر اسنادی که در متن کتاب آورده شده اند، مشخص کرده و در بعضی موارد، اشکال موجود در اسناد را مطرح نموده است. 543.

ترتیب اسانید کتاب الخصال، کتاب معانی الأخبار، کتاب علل الشرائع، کتاب ثواب الأعمال و عقاب الأعمال (الموسوعة الرجالية، ج 3)، تنظیم: میرزا حسن نوری همدانی، مقدمه: محمد واعظ زاده خراسانی، مشهد: بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، 1413 ق، 639 ص، اول. این کتاب، مشتمل بر ترتیب و تنظیم اسناد موجود در پنج کتاب حدیثی شیخ صدوق است و با توجه به این که روایانی که در صدر اسناد این کتاب ها واقع شده اند، صاحب «کتاب» و یا «اصل» اند که شیخ صدوق روایت ها را از آنها اخذ کرده است، مؤلف، طریق هر یک از مشایخ شیخ صدوق را در این پنج کتاب حدیثی مشخص و ذکر نموده است تا به این وسیله، طبقه روایان موجود در اسناد وی مشخص گردد. مؤلف، طبقات رجال حدیث از زمان صحابیان تا شیخ صدوق را در ده طبقه گنجانیده است. اسناد هر یک از این پنج کتاب، به طور مستقل و با ذکر جلد و باب کتاب، تنظیم شده اند و به ترتیب عبارت اند از: کتاب الخصال، معانی الأخبار، علل الشرائع، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال. در اول هر کتاب، اسامی مشایخ صدوق در آن کتاب بر اساس ترتیب حروف الفبا آمده است. 544. رجال اسانید أو طبقات رجال کتاب الکافی (الموسوعة الرجالية، ج 4)، تنظیم: میرزا حسن نوری همدانی، مقدمه: محمد واعظ زاده خراسانی، مشهد: بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، 1413 ق، 468 ص، اول. این کتاب، مشتمل بر تنظیم طبقات روایان حدیث در کتاب الکافی است، به این ترتیب که مؤلف با مراجعه به اسناد موجود در کتاب الکافی، راوی و مروی عنه هر راوی را ذکر می نماید و بر این اساس، طبقه هر راوی با ذکر مشایخ و شاگردان وی مشخص گردیده است. اسامی روایان، بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده و در مقابل نام هر یک از آنها، طبقه وی تعیین شده است. 545. ترتیب اسانید و رجال اسانید (أو طبقات رجال) کتاب من لا یحضره الفقیه، و ترتیب اسانید کتاب الأمالی (الموسوعة الرجالية، ج 5)، تنظیم: میرزا حسن نوری همدانی، مقدمه: محمد واعظ زاده خراسانی، مشهد: بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، 1414 ق، 496 ص، اول. این کتاب، در سه بخش تنظیم شده است: 1. ترتیب اسانید کتاب من لا یحضره الفقیه، که مؤلف با استناد بر اسناد موجود در این کتاب و تکمله این اسناد در مشیخه کتاب من لا یحضره الفقیه، اسناد هر یک از مشایخ شیخ صدوق در کتاب من لا یحضره را مرتب و بر اساس حروف الفبا، تنظیم کرده است و به این وسیله، طبقه روایان موجود در اسناد این کتاب، مشخص شده اند. در اول هر سند، شماره مسلسل هر روایت، به همراه نام بایی که سند روایات از آن اخذ شده، مشخص شده است. طبقات رجال از زمان صحابیان تا شیخ صدوق، در ده طبقه گنجانیده شده است. 2. ترتیب رجال اسانید کتاب من لا یحضره الفقیه، مشتمل بر تنظیم طبقات روایان حدیث که در کتاب من لا یحضره الفقیه آورده شده، به این ترتیب که مؤلف با مراجعه به اسناد موجود در کتاب من لا یحضره الفقیه، راوی و مروی عنه هر راوی را مشخص نموده است و بر این اساس، طبقه هر راوی با ذکر مشایخ و شاگردان وی مشخص گردیده است. اسامی بر اساس حروف الفبا تنظیم شده و در مقابل نام هر یک از روایان، شماره طبقه وی تعیین شده است. 3. ترتیب اسانید کتاب الأمالی، که مؤلف با استناد به اسناد موجود در کتاب الأمالی، اسناد هر یک از مشایخ مرحوم صدوق به روایات موجود در این کتاب را مشخص کرده و آنها را

بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم و ذکر نموده است و به این وسیله، طبقه راویان موجود در اسناد این کتاب را مشخص کرده است. 546. تعلیقه علی منهج المقال. المسلسلات فی الاجازات، ج 2، ص 328. 547. رجال أسانید (أو طبقات رجال) کتاب رجال الکشی، فهرست الشیخ الطوسی، فهرست الشیخ النجاشی (الموسوعة الرجالية، ج 6)، تنظیم: میرزا حسن نوری همدانی، مقدمه: محمد واعظ زاده خراسانی، مشهد: بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، 1413 ق، 683 ص، اول. این کتاب، در سه بخش مستقل تنظیم شده است که عبارت اند از: رجال اسانید یا طبقات رجال کتاب رجال الکشی، رجال اسانید الفهرست شیخ طوسی، رجال اسانید رجال النجاشی. مؤلف، طبقات راویان حدیث را در هر یک از این سه کتاب، به طور مستقل بیان کرده است، به این ترتیب که با مراجعه به اسناد موجود در هر کتاب، راوی و مروی عنه مشایخ ذکر شده در این کتاب ها را ذکر نموده است و بر این اساس، طبقه مشایخ موجود در این کتاب ها مشخص شده اند. در هر کتاب، اسامی راویان بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده و در مقابل هر نام، شماره طبقه وی مشخص شده است. 548. رجال أسانید أو طبقات رجال کتاب التهذیب (الموسوعة الرجالية، ج 7)، تنظیم: میرزا حسن نوری همدانی، مقدمه: محمد واعظ زاده خراسانی، مشهد: بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، 1413 ق، 1341 ص، اول. این کتاب، مشتمل بر تنظیم طبقات راویان حدیث در کتاب التهذیب شیخ طوسی است، به این ترتیب که مؤلف با مراجعه به اسناد موجود در کتاب التهذیب، راوی و مروی عنه هر راوی را ذکر می نماید و بر این اساس، طبقه هر راوی با ذکر مشایخ و شاگردان وی مشخص گردیده است. اسامی راویان، بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده و در مقابل نام هر یک از راویان، شماره طبقه وی مشخص شده است. 549. ترتیب فهرس الشیخ منتجب الدین. مستدرکات الذریعة، ج 26، ص 188 (ش 940). مؤلف در این کتاب، اقدام به بیان ترتیب اسامی مؤلفان موجود در کتاب الفهرست شیخ منتجب الدین بن بابویه رازی (504 _ زنده در 585 ق) نموده است. سپس برای تکمیل کتاب، مستدرکات خود بر آن را اضافه نموده است و در نهایت، چند فایده رجالی را در آخر کتاب بیان کرده و مورد بحث قرار داده است. 550. حواشی النجاشی. الذریعة، ج 7، ص 111 (ش 583). محقق تهرانی اظهار داشته است که این حاشیه را بر نسخه ای از رجال النجاشی نزد مؤلف و با خط او مشاهده نموده است.

حسينى اصفهانى ، سيّد عبد الله (ثقة الإسلام) (1285 _ 1382 ق). 551. مقتصر المقال فى علم الرجال . الذريعة ، ج 22 ، ص 20
(ش 5819). محقق تهرانى در الذريعة (ج 10 ، ص 128) ، اين كتاب را با عنوان رجال السيد عبد الله هم فهرست نموده است .

شهرستانی حسینی حایری، سید محمد علی (1301 _ 1386 ق). 552. سجل الأحوال من الرجال . المسلسلات فی الإجازات، ج 2 ، ص 336 . 553 . ثقات الرواة . الذریعة، ج 5 ، ص 8 (ش 21) . این کتاب، فهرست اسامی راویان موثق که بر اساس تنظیم حروف الفبا آورده شده اند . محقق تهرانی، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و یاد آوری کرده که این کتاب به چاپ رسیده است . ایشان در الذریعة (ج 10 ، ص 135)، این کتاب را با عنوان رجال السید محمد علی و نیز با عنوان رجال السید هبة الدین الشهرستانی (ج 10 ، ص 159) فهرست نموده است .

منزوی تهرانی، محمد محسن (آقا بزرگ) (1293 _ 1386 ق). 554 . مصفی المقال فی مصتفی علم الرجال، تصحیح: احمد منزوی، 1378 ق، 626 ص، دوم . این کتاب، مشتمل بر مقدمه مؤلف و متن کتاب است . مقدمه مؤلف در جایگاه علم رجال و معرفی کتاب است . متن کتاب، شامل اسامی مؤلفانی است که از نیمه دوم قرن اول هجری تا زمان حیات مؤلف، دارای تألیفی در موضوعات شرح حال راویان و علمای شیعه، فهرست کتاب های شیعه، اجازات، انساب، فواید رجالی و ... بوده اند . به دنبال ذکر اسامی مؤلفان، شرح حال بسیار مختصر آنها به همراه فهرست اسامی آثار مؤلف در موضوعات ذکر شده، آمده است . اسامی بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند .

زنجانی، شیخ موسی (1328 _ 1399 ق). 555 . الجامع فی الرجال، قم: پیروز، 1394 ق، 1009 ص . تنها جلد اول آن چاپ شده است . مؤلف در مقدمه کتاب، انگیزه و روش خود در تألیف این کتاب را بیان نموده است . متن کتاب، شامل اسامی کلیه رجال شیعه در کتاب های فقه، حدیث و رجال است و به دنبال ذکر هر اسم، مشخص شده است که این شخص، صحابه کدام یک از معصومان علیهم السلام است و در صورتی که آن شخص راوی باشد، راوی و مروی عنه وی مشخص شده، و کتابی که در آن روایت وی آمده، معرفی شده است . در مواردی که در ضبط اسامی اشکالی باشد، به منظور رفع مشکل، ضبط اسم یا کنیه و یا لقب او بیان شده است و در مواردی که اسامی مختلف، شامل یک نفر باشد و یا یک اسم، شامل دو یا چند نفر باشد (توحید مختلفات و تمییز مشترکات)، مؤلف کتاب، به این مطلب اشاره نموده است . در بسیاری از موارد، موثق یا ضعیف و یا مجهول بودن راوی با بیان مصدر مورد مراجعه، مشخص شده است . نیز در مواردی که اسمی از راویان شیعه با راویان اهل سنت در روایات کتاب صحیح مسلم و بخاری مشترک باشند، این موارد، مشخص شده اند . در بیان اسامی معصومان علیهم السلام و اسامی کتاب های رجالی و حدیثی و اقسام حدیث، از رموزی استفاده شده که در مقدمه کتاب مشخص شده اند . اسامی موجود در کتاب، بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده است . جلد اول این کتاب، تنها شامل حرف «الف» تا پایان حرف «سین» است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 151)، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ موسی، و در مصفی المقال (ص 466) با عنوان الوجیزة فهرست کرده است .

ارومی تبریزی ، اسماعیل (زنده در 1295 _ ق 14 ق). 556. رجال الشيخ اسماعيل الأرومي . الذريعة ، ج 10 ، ص 96 (ش 191) .
محقق تهرانی اشاره می نماید که مؤلف ، نام این کتاب را در فهرست آثار خود که در پایان بعضی از تصانیف وی به چاپ رسیده ، آورده
است .

اصفهانى حایرى، میرزا عبد الرزاق بن على رضا (1291 _ ق 14). 557. الوجيزة فى الدراية والفوائد الرجالية، 43 + 15 ص، جیبى . این رساله، مشتمل بر مباحثی در علم درایه و فواید رجالی است. مؤلف در متن کتاب، این مباحث را طرح و تبیین نموده است: تعریف علم رجال و درایه؛ موضوع و وجه نیاز به آنها؛ اقسام حدیث؛ اقسام تحمّل حدیث؛ شرایط قبول خبر واحد؛ الفاظ مدح و ذم؛ اصول اربعمئه و جوامع حدیثی شیعه؛ اصحاب اجماع؛ کنیه ائمه علیهم السلام. مؤلف در نهایت، فواید متفرقه ای در علم درایه به این وجیزه اضافه نموده است که عبارت اند از: توضیح بعضی از کنیه ها، القاب و انساب، و بیان اسامی مؤلفان بعضی از کتاب های فقهی. کتاب، مشتمل بر حاشیه هایی از مؤلف است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 25، ص 50، ش 254)، این کتاب را با عنوان ذکر شده و نیز با عنوان رجال المیرزا عبد الرزاق (ج 10، ص 125) فهرست نموده است.

بحرانی، سید هادی بن حسین (1302 _ ق 14). 558. نخبة المقال فى علم الرجال . الذریعة، ج 24، ص 99 (ش 512). کتاب، أرجوزه ای در علم رجال و مشتمل بر دو هزار و پانصد بیت است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 10، ص 158)، این کتاب را با عنوان رجال السید هادی بن السید حسین الصباغ هم فهرست نموده است.

حرّ عاملی جبعی ، علی بن سعید (ق 14) . 559 . مهذب الأقوال فی أحوال الرجال . الذریعة ، ج 23 ، ص 292 (ش 9032) . این کتاب ، از جمله مآخذ کتاب اعیان الشیعة است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 136) ، این کتاب را با عنوان رجال الشیخ علی هم فهرست نموده است .

حسن آبادی ، محمد جواد (ق 14) . 560 . تلخیص خلاصة الأقوال . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 117 . این کتاب ، مشتمل بر تلخیصی از کتاب خلاصة الأقوال علامه حلّی (م 726ق) است . مرحوم شیخ احمد بیان در خلد برین (ج 15 ، ص 135) ، نام این کتاب را در فهرست آثار این مؤلف آورده است .

خوانساری ریاضی ، ابوالقاسم (1313 _ ق 14) . 561 . الفوائد الرجالية . تقریرات درس سیّد ابوتراب خوانساری . مصنفی المقال فی مصنفی علم الرجال ، ص 34 . محقق تهرانی در نقباء البشر (ص 64) ، نام این کتاب را در فهرست آثار این مؤلف آورده است .

عزّای نجفی ، محمد رضا (ق 14) . 562 . أصدق المقال فی الدراية والرجال . الذریعة ، ج 2 ، ص 121 (ش 484) . محقق تهرانی بیان کرده است که فاضل اردوبادی از باب چهاردهم این کتاب ، احوال بعضی از رجال را انتخاب کرده و در مجموعه الرياض الزاهرة ، نقل نموده است . 563 . معرفة الأحوال فی علم الرجال . الذریعة ، ج 21 ، ص 246 (ش 4859) . کتاب در دو بخش تألیف شده است : بخش اول ، در احوال رجال صحیح است و بخش دوم ، در احوال رجال موثّق و ضعیف .

کلباسی ، محمّد ابراهیم (1322 _ ق 14) . 564. دُرر المقال فی علمی الدراية والرجال . الذریعة ، ج 8 ، ص 135 (ش 506) . این کتاب ، مشتمل بر تقریرات درس درایه و رجال سیّد ابوتراب خوانساری است . محقق تهرانی در الذریعة (ج 10 ، ص 83 ، ذیل ش 147) ، این کتاب را با عنوان کتاب الرجال هم فهرست نموده است . نسخه خطی این کتاب ، در کتاب خانه های ایران موجود است .

گلپایگانی ، محمّد (ق 14) . 565. تقریرات السید ابوتراب فی الفوائد الرجالية . مصفّی المقال فی مصنّفی علم الرجال ، ص 446 . محمّد گلپایگانی از شاگردان سیّد ابوتراب است که مباحث و فایده های رجالی درس استاد خود را تقریر نموده است .

مطرخفاجی نجفی ، جواد (1308 _ ق 14) . 566. غوالی سبائك المقال فی نبذ من علم الرجال . الذریعة ، ج 16 ، ص 71 (ش 353) . این کتاب ، مشتمل بر مقدّمه ، سه مقصد و خاتمه است . مقدمه کتاب ، در بردارنده تعریف ، موضوع و غایت علم رجال است . مقاصد سه گانه کتاب ، مشتمل بر بحث در اصحاب اجماع ، مفهوم «عدّه» و بحث از بعضی از منصوبان به توثیق است . خاتمه کتاب نیز در مورد بعضی از مشایخ اجازات است . محقق تهرانی در کتاب مصفّی المقال ، از این کتاب با عنوان غوالی سبائك المقال فی بیان وجه الحاجة إلى علم الرجال یاد کرده و در الذریعة (ج 10 ، ص 108) نیز آن را با عنوان رجال الشیخ جواد مطر ، فهرست نموده است .

مظفر، محمد حسن بن محمد (1301 _ ق 14). 567. رجال السنة فی المیزان، مقدمه نگار: مرتضی رضوی و عبد الرحمان عبد الله زرعی، قاهره: دار المعلم للطباعة، 1396 ق، 152 ص، اول. این کتاب، مشتمل بر مقدمه ای در ذکر فتوای علما و شیوخ الأزهر در مورد مذهب شیعه و تقریب بین مذاهب اسلامی و نیز زندگی نامه مؤلف به قلم شیخ راضی است. متن کتاب، شامل مباحثی در حجیت اخبار عامه و مناقشه در اسناد روایات آنها، خصوصاً در کتب صحاح سته است. مؤلف، فهرستی از روایان موجود در کتاب های صحاح ششگانه اهل سنت را که از طرف علمای آنها در کتاب های رجالی مورد جرح و تعدیل واقع شده اند، بر اساس ترتیب حروف الفبا، تنظیم و ارائه نموده است. این کتاب، در مقدمه دلائل الصدق مؤلف، آمده است. سپس سید مرتضی رضوی به عنوان ردی بر کتاب رجال الشیعة فی المیزان عبد الرحمان عبد الله زرعی، اقدام به چاپ آن به طور مستقل نموده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 2، ص 258، ش 1050)، این کتاب را با عنوان الإفصاح عن أحوال رواة الصحاح و نیز با عنوان رجال الشیخ محمد حسن بن الشیخ محمد (ج 10، ص 110) فهرست نموده است.

موسوی آل خرسان نجفی، سید حسن (1326 _ ق 14). 568. شرح مشیخة الاستبصار. منتشر شده در: الاستبصار، تهران: دار الکتب الإسلامیة، 1363، ص 303 _ 345، چهارم. مؤلف در این شرح به بیان احوال روایانی که دارای «کتاب» یا «اصل» هستند و از کتاب یا اصل آنها در الاستبصار روایت آورده شده و شیخ طوسی، طریق خود به این اشخاص را در مشیخه ذکر نموده، و همچنین در بیان شرح احوال کلیه روایانی که در طُرُق این مشایخ واقع شده اند پرداخته است. شایان ذکر است که در جلد اول کتاب الاستبصار، اسناد روایات به صورت کامل آورده شده اند. سپس شیخ طوسی از جلد دوم، اقدام بر اختصار اسناد نموده و تنها به ذکر صاحبان کتاب و اصل تا معصوم علیهم السلامکتفا نموده است و طریق این مشایخ را در آخر جلد چهارم به نام مشیخة الاستبصار، آورده است. شارح در شرح حال هر راوی، علاوه بر ذکر عبارت های علمای معتمد در علم رجال، تألیف های راوی و در بعضی موارد، راوی و مروی عنه آن راوی را مشخص نموده است. شارح در آخر، فهرستی از اسامی روایان مشیخة الاستبصار را که دارای کتاب یا اصل هستند و شیخ طوسی برای آنها طریق ذکر کرده، بر اساس حروف الفبا تنظیم نموده است. 569. شرح مشیخة تهذیب الأحکام. منتشر شده در: تهذیب الأحکام، بیروت: دار صعب _ دار التعارف، 1401 ق، 10 ج (ج 10، 91 ص). مؤلف در این شرح به بیان احوال کلیه روایان صاحب «کتاب» و «اصل» اند و روایانی که در طریق شیخ طوسی در مشیخه تهذیب الأحکام وارد شده اند، پرداخته است. در شرح حال هر راوی، علاوه بر ذکر عبارت های علمای رجال، تألیف ها و در بعضی موارد، راوی و مروی عنه آن راوی را مشخص نموده است. مؤلف این شرح، در آخر فهرستی از اسامی روایان مشیخة التهذیب را که دارای کتاب و اصل هستند و شیخ طوسی در مشیخه به آنها طریق ذکر کرده است، بر اساس حروف الفبا تنظیم نموده است. 570. شرح مشیخة الفقیه. منتشر شده در: [کتاب] من لا یحضره الفقیه، بیروت: دار التعارف، 1401 ق، 4 ج، (ج 4، 148 ص). این شرح در بیان احوال روایانی است که در مشیخه کتاب من لا یحضر به آنها طریق ذکر شده است. اغلب مطالب ذکر شده در مورد روایان از عبارت های شیخ طوسی، نجاشی و علامه حلی اتخاذ شده و علاوه بر بیان شرح حال روایان، تألیف ها و مروی عنه آنها مشخص شده است. شارح در آخر، فهرستی از اسامی روایان مشیخه کتاب من لا یحضر الفقیه را که دارای طریق هستند، بر اساس حروف الفبا تنظیم نموده و در مقدمه ای مختصر بر این شرح، ویژگی های این شرح و فهرستی از مصادر مورد مراجعه را بیان نموده است.

ابوالحسن ، سید علی . 571 . الفوائد الرجالية ، قم : ذوی القربی ، 230 + 180 ، اول . این کتاب ، مشتمل بر 24 فایده رجالی است که عناوین این فواید عبارت اند از : 1 . نیاز به رجال ؛ 2 . شرایط راوی ؛ 3 . حجیت قول اوایل متأخران ؛ 4 . اصحاب اجماع ؛ 5 . مشایخ ثقات ؛ 6 . وثاقت برخی مشایخ ؛ 7 . مشایخ اجازه ؛ 8 . اکتار روایت از مشایخ ؛ 9 . غیر مستثنیات ابن ولید ؛ 10 . وثاقت مشایخ نجاشی ؛ 11 . رجال تفسیر القمی ؛ 12 . کسانی که تویح برایشان صادر شده ؛ 13 . امارات وثاقت ؛ 14 . تعریف شخص ، اماره شهرت وی ؛ 15 . موارد عطف نجاشی ؛ 16 . امامی بودن اشخاصی که در الفهرست و در رجال النجاشی ، نام آنها فهرست شده است ؛ 17 . عدم اعتبار رأی متسرّع در قبح ؛ 18 . اعتبار رأی رجالی غیر امامی ؛ 19 . مراد از ابوالعباس در کلام نجاشی ؛ 20 . تمییز مشترکات ؛ 21 . عدم اعتبار روایت شخص در مدح خودش ؛ 22 . عدم لزوم اعتبار خبری که در کتب اربعه نقل شده است ؛ 23 . وجاده ؛ 24 . طُرُق شیخ صدوق و شیخ طوسی و نجاشی و فواید آنها . به همراه این کتاب ، کتاب دیگری با عنوان الانتصار للنائینی فی صحّة الکافی از همین مؤلف ، چاپ شده است . 572 . الانتصار للنائینی فی صحّة الکافی . منتشر شده به همراه : الفوائد الرجالية ، قم : ذوی القربی ، 188 ص ، اول . این رساله ، در تقویت رأی محقق نائینی در صحّت روایات الکافی نگاشته شده و مؤلف ، قراین مختلف دالّ بر این مطلب را از آرای ناقدان برجسته حدیث ، گرد آورده است و در مجموع ، سه قرینه مهم را ذکر کرده و سپس به دفع اشکالات معجم رجال الحدیث بر این ادّعا پرداخته است . در پایان رساله ، مواردی که شیخ طوسی بر روایات الکافیاشکال کرده ، جواب داده شده است . این کتاب ، همراه کتاب الفوائد الرجالية ی همین مؤلف ، در یک مجلد آورده شده است .

اکبری ، غلامرضا . 573 . بررسی زندگی علی بن یقظین ، مشهد : مؤسسه فرهنگی ، انتشاراتی الشمس ، 200 ص ، اول . این کتاب به بررسی حالات علی بن یقظین می پردازد که از راویان امام کاظم علیه السلام به شمار می آید و با تشویق آن حضرت ، در دستگاه خلفای عباسی باقی ماند و خدمات شایانی را به شیعیان زمان خود نمود . مطالب کتاب ، در چهار فصل جمع آوری شده که عبارت اند از : فصل اول ، زندگی نامه علی بن یقظین ؛ فصل دوم ، فعالیت های اجتماعی و سیاسی او ؛ فصل سوم ، خاندان علی بن یقظین ؛ فصل چهارم ، روایات علی بن یقظین با اشاره به کتاب های فقهی و باب هایی که این روایات در آن جا وارد شده اند .

امانی، محمد حسن. 574. نجاشی، راوی شناس بزرگ. قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، 1376 ش، 144 ص، اول. این کتاب، شامل بررسی شرح حال نجاشی، صاحب کتاب رجال النجاشی است و در زمینه علم رجال تألیف شده که یکی از چهار کتاب اصلی علم رجال به حساب می آید. این کتاب، در هفت بخش به ولادت نجاشی، خاندان او، اساتید و راویان او، حاکمان عصر، علمای معاصر، و آثار نجاشی است و به جلوه هایی از زندگی او اشاره دارد.

امینی، محمد هادی. 575. أصحاب الإمام أمير المؤمنين عليه السلام و الرواة عنه. بیروت: دار الغدير للمطبوعات _ دار الکتب الإسلامی، 1412 ق، 2 ج، اول. این کتاب، در بردارنده نام و شرح حال اصحاب امام علی علیه السلام و راویان از آن حضرت است که اکثراً به طور مختصر بیان شده است. سپس مصادر رجالی شیعه و اهل سنت که شرح حالی از این صحابی و یا راوی را در بردارند، با ذکر نشانی مشخص شده است. اسامی بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده اند.

ایروانی، باقر. 576. دروس تمهیدیه فی القواعد الرجالیة. منشورات سعید بن جبیر، 1417 ق، 347 ص، اول. این کتاب، مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه مؤلف در حجیت خبر و نیاز به علم رجال است. متن کتاب، در دو بخش تنظیم شده است و مباحث هر دو بخش، یکسان است. تنها در بخش دوم، مباحث بخش اول به صورتی مفصّل تر مطرح شده است. چون مؤلف، کتاب را به عنوان کتاب درسی تألیف کرده است، در آخر هر فصل، تمرین هایی را مطرح نموده است. کتاب، شامل چهار فصل است که عبارت اند از: فصل اول، روش های اثبات وثاقت راوی، توثیقات عامّه، مدارک حجیت قول رجالی؛ فصل دوم، اقسام حدیث؛ فصل سوم، معرفی و بررسی نظریات مختلف در مورد بعضی از کتاب های حدیثی؛ فصل چهارم، بررسی نظریات مختلف در مورد بعضی از کتاب های رجالی.

بغدادی، محمود. 577. ثقات الإسلام. تهران: هفتمین کنفرانس بین المللی وحدت اسلامی، شهریور 1372، 91 ص. نویسنده در مقدمه، مطالبی در زمینه ضرورت وحدت بین مسلمانان و آثار آن مطرح نموده است و سپس به همین منظور، بعضی از روایان مشترك را که در کتاب های شیعه و اهل سنت، ثقه شمرده شده اند، مشخص کرده و فهرست نموده است. در ذیل هر نام، شرح حال مختصری از راوی، به همراه اقوال بعضی از علمای رجال شیعه و سنی، و راوی و مروی عنه مشخص شده و در آخر، مصادری که شرح حال این راوی را بیان داشته اند، با ذکر نشانی معرفی شده اند. اسامی روایان، به ترتیب حروف الفبا تنظیم شده است.

بهبودی، محمد باقر. 578. علل الحدیث. تهران: انتشارات سنا، 1378 ق، 362 ص، اول. مؤلف، احادیث معلل را که نقصانی در متن یا سند آنها یافت می شود، معرفی کرده و موارد بسیاری از اشکالات سندی روایات، از جمله: تصحیف، اضطراب، تعلیق، انقطاع سند و اشتراك در اسامی روایان را مشخص نموده است.

تبریزی، محمد صالح. 579. بحوث فی مبانی علم الرجال. مؤسسه انتشارات عصر ظهور، 1420 ق، 334 ص. تقریرات درس محمد سند. این کتاب مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه مؤلف در تعریف علم رجال و بررسی ویژگی های کتاب است. مدخل کتاب، در مورد احتیاج به علم رجال و ادعای قطعیت و صحّت جمیع روایات کتب اربعه، و ادعای اعتبار طرق مشیخه شیخ طوسی و شیخ صدوق است. متن کتاب، دارای چهار فصل در مباحث ذیل است: فصل اول، میزان حجّیت توثیق و تضعیف؛ فصل دوم، امارات وثاقت یا حسن؛ فصل سوم، شیوه های بحث رجالی؛ فصل چهارم، ضوابط تحقیق کتب روایی و بررسی تفسیر القمی و تفسیر المنسوب الی الإمام العسکری علیه السلام. خاتمه کتاب، شامل چند «امر» است که عبارت اند از: امر اول، پاکسازی کتب جوامع حدیثی از روایت های غیر صحیح؛ امر دوم، اقسام حدیث؛ امر سوم، تصحیح اسناد متأخران به وسیله اصول روایی؛ امر چهارم، اشخاص بحث انگیز در رجال؛ امر پنجم، اقسام مراسیل؛ امر ششم، متّهمان به غلو؛ امر هفتم، روایت های مضمهره؛ امر هشتم، رجال ابن الغضائری؛ امر نهم، فرق بین الفهرست و الرجال شیخ طوسی و رجال النجاشی؛ امر دهم، بررسی بعضی از الفاظ جرح و تعدیل.

تجلیل تبریزی، ابوطالب. 580. معجم الثقات وترتيب الطبقات. قم: مؤسسة النشر الإسلامی، 424 ص، اول. این کتاب، در بردارنده مطالب زیر است: مقدمه مؤلف در معرفی کتاب است. متن کتاب، دارای پنج فصل است و در هر فصل، اسامی راویان بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است و برای هر راوی، یک شماره مسلسل آورده شده است و در ذیل هر عنوان، مصادر مورد مراجعه، مشخص شده اند. مباحث فصل های پنجگانه کتاب عبارت اند از: فصل اول، اسامی راویانی که در مورد هر یک از آنها توثیق خاص وارد شده است؛ فصل دوم، اسامی راویانی که ابن ابی عمیر، صفوان یا بزَنطی از آنها نقل کرده اند و یا دیگر توثیقات عام آنها را شامل می شود؛ فصل سوم، اسامی راویانی که مشمول توثیق نشده اند؛ بلکه مدح در مورد آنها رسیده است؛ فصل چهارم، وثاقت مشایخ اجازه؛ فصل پنجم، اسناد صحیح در مشیخه کتاب من لا یحضره الفقیه، الاستبصار و التهذیب. مقدمه مرحوم سید شهاب الدین مرعشی نجفی در معرفی کتاب، و اجازه نامه ایشان به مؤلف است.

ترابی، علی اکبر و یحیی رهایی. 581. الموسوعة الرجالية الميسرة أو معجم رجال الوسائل. مقدّمه و اشراف بر تحقیق: جعفر سبحانی، قم: مؤسسه الإمام الصادق علیه السلام، 1419 ق، 2 ج، اول. مقدمه کتاب، شامل بحث مختصری در تدوین حدیث، به همراه اسناد، تنظیم اسناد به روش جوامع حدیثی، شرایط حجّیت خبر و بیان ویژگی های این کتاب است. متن کتاب، مشتمل بر فهرست اسامی رجال و روایانی است که در وسائل الشیعه و کتب اربعه روایت داشته اند و با استفاده از کتب رجالی شیعه، شرح حال آنها آورده شده است. در ذیل هر عنوان، شرح حالی از آن راوی، با بیان اقوال علمای علم رجال، مشخص شده و به همراه آن، نام آثار وی مشخص شده است. در بیان توثیق و تضعیف راویان، علاوه بر بیان اقوال قدما و متأخران، بر بعضی از توثیقات عام اعتماد شده است؛ مانند: اعتماد بر این قول مشهور که ابن ابی عمیر و صفوان بن یحیی و بزّظی، از غیر شخص ثقه روایت نقل نمی کنند؛ توثیق مشایخ اصحاب اجماع؛ وثاقت مشایخ صدوق و روایانی که در طریق صدوق اند؛ وثاقت روایانی که ابن قولویه در کتاب کامل الزیارات، به طور مستقیم از آنها روایت نقل کرده است. در بسیاری از موارد، تعداد روایات روایانی که نام آنها در اسناد کتب اربعه آمده، مشخص شده است. در مواردی که راوی ای مشهور به اسم و کنیه و لقب باشد، هر يك در محلّ خود آورده شده است؛ امّا تنها در يك موضع، شماره گذاری شده است تا مشخص شود که اینها شامل يك نفرند. در خاتمه، آیه الله سبحانی، طریق شیخ صدوق و شیخ طوسی به روایانی که صاحب «کتاب» و یا «اصل» بوده اند و ایشان، روایات را از آن کتاب یا اصل اتخاذ کرده، آورده است.

تستری [/ شوشتری]، محمد تقی (1320 _ 1415 ق). 582. قاموس الرجال. تحقیق: مؤسسة النشر الإسلامي، قم: مؤسسة النشر الإسلامي، 1410 ق، 9 ج، دوم / تهران: مرکز نشر الكتاب، 1391 ق، 11 ج و 3 ج ملحقات. کتاب مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه مؤلف، در بردارنده 28 فصل، در فواید رجالی است که عبارت اند از: بررسی بعضی از اصطلاحات علم رجال؛ تمییز مشترکات؛ ذکر مباحثی در مورد اسامی، نسب ها و کنیه ها؛ معرفی و بررسی کتاب های معتبر و غیر معتبر رجالی؛ دیدگاه قدما در معنای «غلو»؛ اسباب حسن؛ شمول توثیق برای غیر امامی. متن کتاب، یک موسوعه رجالی است که ابتدا هدف از تألیف آن، نقد کتاب تنقیح المقال عبد الله مامقانی (م 1351 ق) بوده است و مؤلف، پس از بیان قول مامقانی در تنقیح المقال، تعلیقات مفصل خود را که شامل مباحثی استدلالی است، بعد از تعبیر «اقول» بیان کرده است و سپس خود به عنوان یک کتاب رجالی مستقل، عرضه شده است. در بسیاری از موارد که صاحب تنقیح المقال در مورد شخصی که عنوان شده، شرح حالی را ذکر نکرده است، مؤلف، شرح حال آن شخص را همراه با ذکر اقوال علمای علم رجال و طبقه و دیگر احوال وی بیان کرده است و در بعضی موارد، مؤلف، عناوین جدیدی را بر عناوین کتاب تنقیح المقال، اضافه کرده است. و در شرح حال هایی که صاحب تنقیح المقال برای راوی بیان داشته است، مؤلف قاموس الرجال، موارد اشتباه را که در زمینه مباحث لغوی و استنباط و اسناد است، متذکر شده است. خاتمه کتاب، در چاپ اول، شامل 33 فایده رجالی به صورت مختصر است. مقدمه ناشر، شامل معرفی این کتاب و زندگی نامه مؤلف آن است. ناشر، ضمن تصحیح غلط های موجود در چاپ اول، نشانی بسیاری از مصادری را که مؤلف به آنها مراجعه داشته، مشخص نموده است. این کتاب، در چاپ اول، یازده جلد بوده است و مصتّف، سه جلد دیگر به عنوان ملحقات کتاب قاموس الرجال، به آن اضافه کرده است؛ لیکن در چاپ دوم، این سه جلد در بقیه جلد ها درج شده است و تاکنون، نه جلد آن به چاپ رسیده است. در آخر جلد یازدهم از چاپ اول، سه رساله از مؤلف کتاب با عناوین: «فی المُکَنین بأبی بصیر»، «رسالة فی سهوالنبی صلی الله علیه و آله» و «رسالة فی تواریخ النبی والاکل _ صلوات الله علیهم _» به چاپ رسیده است. محقق تهرانی در مصفّی المقال (ص 97)، این کتاب را با عنوان التعلیقات علی رجال الممقانی و در الذریعة (ج 4، ص 466، ضمن ش 2070) با عنوان تعلیقات تنقیح المقال و نیز با عنوان رجال الشیخ محمد تقی التستری (ج 10، ص 101، ش 211) هم فهرست نموده است. 583. فی المکنین بأبی بصیر. قاموس الرجال، تهران: مرکز نشر الكتاب، 1391 ق، 11 ج و 3 ج ملحقات (ج 11، ص 59 _ 176). یکی از مشکلات موجود در اسناد روایات که در بیان علمای متقدم و متأخر علم رجال، مطرح بوده است، اشتراك يك اسم یا لقب و کنیه بین دو یا چند راوی است. از مشهورترین این موارد، کنیه «ابو بصیر» است و به دلیل اهمیتی که این تعبیر در اسناد روایات دارد و یحیی اسدی از اصحاب اجماع به شمار می آید، مقتدّمان و متأخران، رساله های متعددی را تألیف نموده اند. مؤلف، ضمن بیان شکل های مختلف این بحث در میان مقتدّمان و متأخران، اقوال مختلف علمای علم رجال را بیان داشته و به نقد و بررسی این دیدگاه، اقدام می نماید و با استناد به احادیث، شرح حال ها، راوی و مروی عنه و ... که درباره صاحبان این کنیه (مانند یوسف بن حرث، عبد الله بن محمد اسدی، لیث بن بختری مرادی و ...) آمده، در صدد آن است که نتیجه ای را که خود از بررسی ادله به آن رسیده، به اثبات برساند. ایشان به این نتیجه رسیده که ابو بصیر مطلق در اسناد روایات، همان یحیی ابو بصیر اسدی است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 4، ص 148، ذیل ش 722)، این کتاب را با عنوان ترجمة أبی بصیر و نیز با عنوان الرسالة المبصرة (ج 11، ص 223، ش 1360) هم فهرست نموده است.

جدیدی نژاد، محمد رضا. 584. معجم مصطلحات الرجال و الدرایة، قم: دار الحدیث، 1380، 203ص، اول. شناخت تعبیرها و مصطلحات هر علمی، نقشی مستقیم در دستیابی به مطالب آن علم دارد. این کتاب، ضمن بیان فهرستی از مصطلحات علم رجال و درایه در بیش از ششصد عنوان، عبارت های عالمان و در بعضی موارد، تلخیص آنها را در تفسیر هر مصطلح با ذکر نشانی مصدر مورد مراجعه، ارائه کرده است. محورهای الفاظ و اصطلاحات، شامل اقسام و انواع حدیث، الفاظ مدح و ذم، توثیقات عام، اقسام تحمّل حدیث، رمزهای متداول در کتب حدیث، و دیگر مباحث علوم حدیث است.

جواهری، محمد. 585. المفید من معجم رجال الحدیث. قم: مکتبة المحلّاتی، 1417ق، 763ص، رحلی. این کتاب، مشتمل بر مطالب زیر است: مقدّمه مؤلف، که ویژگی های کتاب را مورد بررسی قرار داده است. متن کتاب، شامل فهرستی است از اسامی راویان ذکر شده در معجم رجال الحدیث (که در شماره 672 معرفی خواهد شد)، با بیان شرح حال هر راوی. سپس نتیجه ای که مرحوم خوبی در مورد هر راوی، به آن رسیده، مشخص شده است. در مقابل نام هر راوی، شماره ردیف وی در چاپ های مختلف معجم، مشخص شده است. نیز موارد اختلاف بین نسخه های چاپ نجف، بیروت و تهران، مشخص شده است.

حاجیانی دشتی ، عباس . 586 . نخبة المقال فی تمییز الاسناد والرجال . قم : مؤلف ، 535 ص . این کتاب ، مشتمل بر مطالب زیر است : مقدمه مؤلف ، در مشخصات و روش کار ایشان در کتاب ، همراه با ذکر چند فایده رجالی ، از جمله بحث در توثیقات عامه و غیر آن ، و بررسی بعضی از مصطلحات موجود در کتاب های شیخ طوسی است . متن کتاب ، شامل : شرح طریق های شیخ طوسی در مشیخه التهذیب ، الاستبصار و الفهرست ، و طریق های شیخ صدوق در مشیخه کتاب من لا یحضره الفقیه است . همچنین حجیت و عدم حجیت طریق های شیخ طوسی و شیخ صدوق با ذکر علّت و ذکر اقوال علمای رجال در مورد رجال موجود در طریق ، مورد بحث و بررسی واقع شده اند .

حسن زاده آملی ، حسن . 587 . أضبط المقال فی ضبط أسماء الرجال . تحقیق : سید محمد کاظم مدرّسی ، فاضل عرفان و محمد کاظم محمودی ، قم : مرکز الأبحاث والدراسات الإسلامية ، 1418 ق ، 200 ص ، اول . این کتاب مشتمل بر ضبط اسامی ، انساب ، کنیه و القاب رجال حدیثی است که مورد اشتباه واقع شده اند . اسامی در 28 باب ، بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند .

حسینی بغدادی، سید محمد جواد. 588. المعین علی معجم رجال الحدیث. ج 1، مشهد: مؤسسة الإمام الهادی علیه السلام، 1415 ق، اول، 644 + 127 ص و ج 2، مشهد: مؤسسة الإمامة للنشر، 1417 ق، 1024 ص، اول. این کتاب، مشتمل بر ذکر اسامی رجالی است که در کتاب معجم رجال الحدیث (که در شماره 672 معرفی خواهد شد) و کتب اربعه، آورده شده اند. تمام عنوان های متفرق در معجم رجال الحدیث که مربوط به يك راوی است، در ذیل اولین عنوان، جمع آوری شده اند و بعد از آخرین عنوان، اطلاعات بسیار مختصری به همراه ذکر مصدر مورد مراجعه، بیان شده است. مؤلف، اسامی سیصد راوی را بر رویان معجم الرجال الحدیث که در کتب اربعه موجود بوده، اضافه کرده است. جلد دوم، شامل اسامی رجالی است که در کتاب معجم رجال الحدیث و غیر کتب اربعه، آورده شده اند.

حسینی جلالی، سید محمد رضا. 589. المنهج الرجالی والعمل الرائد فی الموسوعة الرجالية. قم: مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، 1378 ش، 384 ص، اول. این کتاب، مشتمل بر تمهید، مقدمه و دو باب است و در آخر کتاب، دو رساله از مرحوم سید حسین طباطبایی بروجردی رحمه الله آمده است. در تمهید، زندگی نامه مرحوم بروجردی و تألیفات ایشان، بیان شده است. مقدمه کتاب، در اهمیت علم رجال در فرهنگ اسلامی و بیان روش هایی که در کتاب های رجالی شیعه آورده شده، بحث می نماید. باب اول، شامل مباحثی در سبک های رجالی و دیدگاه مرحوم بروجردی نسبت به کتاب های رجالی شیعه و شرایط حجیت خبر واحد و شرایط آن و روش ایشان در تطبیق سبک های رجالی خود با اسناد روایات است. باب دوم، شامل مباحثی در موسوعه رجالی مرحوم بروجردی، درباره تاریخ و علل تألیف این موسوعه و تعداد مجلدات، و فهرست محتویات آن و ابتکاری است که ایشان در اتخاذ سبک ها و روش های جدید در طرح مسائل رجالی به کار برده است. سپس در قسمت ملحقات کتاب، متن دو رساله از مرحوم بروجردی آورده شده است. کتاب اول با عنوان «الأحادیث المقلوبة وجواباتها»، مشتمل بر سؤال هایی است که در مورد نه حدیث مطرح شده و مؤلف، جواب هایی از طریق بررسی سند و متن این احادیث، بیان داشته است. محقق، ضمن بیان مقدمه ای در تعریف خبر مقلوب و حکم این گونه اخبار، مصادر و نشانی متن های مراجعه شده در کتاب را مشخص کرده است. رساله دوم با عنوان «بحث حجیة شهرة»، از تقریرات درس اصول فقه مرحوم بروجردی است که به قلم آیه الله صافی گلپایگانی نوشته شده است. مباحث مطرح شده در این کتاب، عبارت اند از: ادله حجیت شهرت فتوایی؛ اولین مرجح از میان شهرت فتوایی و شهرت به حسب روایت، کدام يك است؟؛ حجیت شهرت فتوایی، حتی با عدم وجود روایتی که مطابق با آن است.

حسینی میر سجادی، سید علی، 590. دروس فی علم الرجال. المنیر للطباعة والنشر، 1377 ش، 71 ص. نویسنده کتاب، به منظور آشنایی مقدماتی اشخاصی که با علوم اسلامی در ارتباط اند، اقدام به تبیین و توضیح بعضی از مباحث موجود در علم رجال و بیان زندگی نامه بعضی از راویان حدیث نموده است. مطالب مطرح شده در کتاب عبارت اند از: شرایط عمل به خبر؛ تعریف علم رجال و درایه؛ حجیت قول رجالی؛ صحّت در نزد قدما و متأخران؛ اسباب توثیق؛ اصحاب اجماع؛ «عدّة» در الکافی؛ شرح حال محمد بن اسماعیل، احمد بن محمد بن یحیی العطار، علی بن ابی حمزه بطائی و محمد بن سنان. سپس معنای طبقات راویان حدیث، به همراه فهرستی از طبقه راویان تا شیخ طوسی و نجاشی - که در چهارده طبقه ذکر شده اند - مشخص شده است. در نهایت، فهرستی از 21 کتاب معروف در علم رجال، آورده شده است.

خامنه ای، سید علی. 591. چهار کتاب اصلی علم رجال. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، 1374 ش، 62 ص، دوم. ترجمه عربی: الأصول الأربعة في علم الرجال. ترجمه: ماجد الغریاوی، مقدمه: محمد علی تسخیری، 1414 ق، 64 ص. این کتاب، مشتمل بر مطالب زیر است: تعریف علم رجال، ضرورت آن و بررسی موضوع علم رجال. سپس دو کتاب اختیار معرفة الرجال و الفهرست شیخ طوسی بررسی شده اند، به این ترتیب که روش شیخ طوسی در این دو کتاب، مورد بحث قرار گرفته است و مصادر و منابع این دو کتاب، معرفی شده اند.

خراسانی، محمد جواد. 592. خلاصة الخلاصة. 122 ص، سنگی، جیبی. کتاب مشتمل بر مطالب زیر است: خلاصه کتاب خلاصة الأقال في علم الرجال علامه حلی (م 726 ق)، که به صورت منظومه و در 424 بیت، به نظم در آمده است. در مورد هر يك از رجال، در حاشیه، مختصری از مشخصات، همراه با تعبیرهای مدح یا ذم، آورده شده است.

درباب نجفی، محمود. 593. مشیخة النجاشی. قم: مؤلف، 1413 ق، 469 ص، اول. این کتاب، شامل مطالب زیر است: تمهید، در بیان ویژگی های کتاب رجال النجاشی. مقدمه مؤلف، شامل زندگی نامه مرحوم نجاشی و بررسی رجال النجاشی. متن کتاب، شامل دو بخش است که عبارت اند از: بخش اول، در اسامی اساتید نجاشی که از کتاب رجال النجاشی استخراج شده است. بخش دوم، شامل اسامی اشخاصی است که در اسناد موجود در کتاب رجال النجاشی آورده شده اند. 594. المعجم الموحّد. قم: مجمع الفکر الإسلامی، 2 ج، اول. این کتاب مشتمل بر مطالب زیر است: در مقدمه، ضمن بیان تعریف علم رجال و تاریخ اجمالی آن، نیاز به علم رجال بیان شده و سپس به معرفی اجمالی کتاب های پنجگانه رجالی و مسئله «طبقات» پرداخته شده است. مؤلف همچنین شیوه کاربری کتاب را توضیح داده است. مؤلف در محتوای کتاب، آرای رجالی موجود در اصول چهارگانه رجالی (الفهرست و الرجال شیخ طوسی، اختیار معرفة الرجال و رجال النجاشی) را همراه با خلاصة الأقال علامه حلی، به ترتیب حروف الفبا تنظیم کرده است. همچنین مروی عنه و عبارت های جرح و تعدیل را در ذیل هر عنوان آورده است و با علامت های مخصوص، صحّت، وثاقت، مدح و ضعف راوی را مشخص کرده است. همچنین اشخاص مشترك از یکدیگر تفکیک شده اند و عنوان های متحد به یکدیگر ارجاع داده شده اند.

دستغیب حسینی شیرازی، سید علی محمد. 595. معجم الثقات من جامع الرواة. شیراز: مؤسسه نشر الفلاح، 1415 ق، 141 ص، اول. کتاب مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه مؤلف، در نیاز به علم رجال، روش های اثبات وثاقت راوی، بررسی مفهوم بعضی از اصطلاحات رجالی، و شرح حال مختصر بعضی از علمای متقدم و متأخر رجالی است. متن کتاب، در بردارنده اسامی راویان ثقه است که از کتاب جامع الرواة، اخذ شده اند. اسامی راویان، بر اساس حروف الفبا تنظیم شده و برای اسامی، شماره مسلسل آورده شده است و در مقابل هر نام، تعداد اشخاص و اسامی هم شکل با اسم اول، مشخص شده و «ثقات» از آنها بیان شده اند. در مورد اشخاص ثقه، تعبیرهای وارد شده درباره آنها، به همراه ذکر مصدر مورد مراجعه آمده است.

راضی عبد الله، حسین. 596. تاریخ علم الرجال. بیروت: مؤسسة البلاغ، 1421 ق، 151 ص، اول. مؤلف کوشیده است با بیان فهرست اسامی مؤلفان کتاب های رجالی و ذکر شرح حال مختصر آنها، به همراه فهرست تألیف های رجالی آنها، تجسس می هر چند مختصر در تاریخ تدوین و تکامل علم رجال در پنج قرن اول هجری برای مخاطبان ارائه نماید. مطالب مورد بحث کتاب، در سه باب تنظیم شده اند: در باب اول، این موضوعات مطرح شده است: تعریف علم رجال و موضوع آن و نیاز به علم رجال، و نیز فهرست اسامی مؤلفان با شرح حال مختصر آنها، به همراه فهرست تألیف های رجالی 86 نفر از مؤلفان قرن اول تا پنجم هجری. معرفی مختصر کتاب های رجال الکشی و الرجال و الفهرست شیخ طوسی. باب دوم، مشتمل بر بیان شرح حال مختصر ابوالعباس احمد بن علی نجاشی و کتاب معروف وی رجال النجاشی است. باب سوم، رد اشکال های سید عبد الله شرف الدین در کتاب مع موسوعات رجال الشیعة بر کتاب رجال النجاشی است.

رضوی کاشانی، سید محمد حسین. 597. العندیل فی تمییز الصحیح من العلیل. تهران: مطبعة شركة طبع الكتاب، 1385 ق، 317 ص، اول. کتاب مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه مؤلف، در بررسی ویژگی های کتاب است که در آن اشاره شده که اسامی راویان حدیث، به ترتیب حروف الفبا، در 28 باب بیان شده است؛ اما کتاب، مشتمل بر یازده باب تا حرف «ز» است. اسامی ذکر شده در کتاب، مشتمل بر راویان ثقه و ممدوح است و از ذکر نام راویان ضعیف و مجهول، مگر در موارد کمی، دوری جسته اند. مؤلف، علاوه بر ذکر شرح حال مختصری از راویان، راوی و مروی عنه بسیاری از آنها را متذکر شده و به همراه آن، قراین دیگری را برای تمییز اسامی مشترك، بیان کرده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 15، ص 352، ش 2257) این کتاب را با عنوان العندیل و تمییز الصحیح من العلیل فهرست نموده است.

سبحانی، جعفر. 598. کلیات فی علم الرجال. قم: مرکز مدیریت حوزه علمیه قم، 1410 ق، 531 ص. این کتاب، مشتمل بر هشت فصل است که در هر فصل، مباحث ذیل مورد بحث واقع شده اند: فصل اول، تعریف، موضوع و مسائل علم رجال؛ فصل دوم، نیاز به علم رجال؛ فصل سوم، مصادر اولیه علم رجال؛ فصل چهارم، مصادر ثانویه علم رجال؛ فصل پنجم، توثیقات خاصه؛ فصل ششم، توثیقات عامه؛ فصل هفتم، بررسی کتب اربعه؛ فصل هشتم، فرقه های شیعه. خاتمه کتاب، شامل چهارده فایده رجالی است.

سیفی مازندرانی، علی اکبر 599. مقیاس الرواة فی کلیات علم الرجال. قم، مؤسسه النشر الإسلامی، 1422 ق، 412 ص، اول. این کتاب، اصول و قواعد رجالی را مورد بحث قرار داده است. عناوین کلی مطالب کتاب عبارت اند از: مبادی علم رجال، ذکر وجه نیاز به علم رجال و تمایز این علم از درایه و تراجم؛ اصول و جوامع رجالی؛ طبقات راویان و بررسی نقش آنها در اعتبار احادیث؛ مشایخی که در جرح و تعدل راویان مورد مراجعه هستند؛ مدرک حجیت قول رجالی؛ ضوابط جرح و تعدیل؛ امارات عدالت و وثاقت؛ توثیقات عامه؛ توثیقات خاصه؛ قاعده تبدیل سند؛ ضابطه تمییز بین اسامی مشترک؛ مهم ترین خصوصیات معصومان و راویان که در علم رجال مطرح است؛ مصطلحات موجود در جوامع رجالی و روایی؛ اصول روایی که در عصر ائمه علیهم السلام تدوین شده اند؛ مصادر اصلی، کتاب ها و جوامع روایی.

شبهتري، عبد الحسين. 600. أحسن التراجم لأصحاب الإمام موسى الكاظم عليه السلام. مشهد: المؤتمر العالمي للإمام رضا عليه السلام، 1409 ق، 2 ج، اول. این کتاب، مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه مؤلف، در معرفی کتاب و زندگی نامه امام موسی کاظم علیه السلام. در محتوای کتاب، شرح حال اصحاب امام موسی کاظم علیه السلام، روایان از آن حضرت و کسانی است که موفق به ملاقات با ایشان شده اند و یا به صورت مکاتبه با امام در تماس بوده اند. همچنین بیان مصادر و مراجعی که شرح حال هر شخص در آن موجود بوده است. ترتیب ذکر اشخاص، بر اساس نام و نام پدر آنهاست که بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است. در ترتیب اسامی اشخاص، کنیه آنها نقشی نداشته است. 601. الفائق فی رواة وأصحاب الإمام الصادق علیه السلام. قم: مؤسسة النشر الإسلامی، 1418 ق، 2 ج، اول. این کتاب، مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه مؤلف در بیان خصوصیت های این کتاب و زندگی نامه حضرت امام صادق علیه السلام و ذکر اقوال علمای اهل سنت در مورد این امام شریف است. محتوای کتاب، شامل مجموعه اسامی روایان و صحابیان امام صادق علیه السلام است که بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است. مؤلف با بیان مختصری از شرح حال هر شخصیت، همراه با مدح و یا ذمی که در مورد آنها وارد شده، کتاب هایی را که در مورد هر شخص مطالبی نقل کرده اند، بیان داشته است. همچنین کتاب، شامل مقدمه ناشر و فهرست مفصّلی است.

شیری ، سیّد محمّد جواد 602 . تعلیقات علی أسناد الأحادیث . با توجّه به وجود برخی اسناد مشکل در کتب معتبر حدیثی ، مؤلّف به شرح این گونه احادیث پرداخته است . این اسناد به جهت اشتراك در راوی ، تحریف در زیادی یا نقصان ، تبدیل یا دیگر عوامل ، مشکل شمرده شده اند . مؤلّف ، ضمن گردآوری 87 مورد از این اسناد ، به بحث و بررسی اقوال و راه کارهایی در حلّ هر يك از مشکلات آنها پرداخته است . توجّه به اختلاف نسخه ها و اختلاف طُرُق و اسناد و مقابله آنها از خصوصیات شیوه تألیف ایشان است . 603 . توضیح الأسناد المشکلة فی الکتب الأربعة . از آن جا که در استفاده از کتب اربعه حدیثی شیعه یعنی الکافی ، کتاب من لا یحضره الفقیه ، تهذیب الأحکام و الاستبصار ، گاه مشکلات سندی دیده می شود . مؤلّف در این کتاب به تبیین و رفع این مشکلات پرداخته است . وی اسناد هر کتاب را به صورت مستقل مورد بحث قرار داده و برخی مشکلات از جمله ضمائر در ابتدای اسناد ، ضمیر در انتهای اسناد ، اسامی اشاره (مانند «بهذا الأسناد») ، تحریف های سندی (همچون سقط و افتادگی) ، زیادی عناوین ، ادغام عناوین با یکدیگر ، تبیین «یاسناد» ، تعلیق در اسناد و تعیین اسامی حذف شده از سند ، و حیلولة در اسناد را توضیح داده است . همچنین اختلاف اسناد و اختلاف نسخه ها و اختلاف اقوال را توضیح داده و برای دستیابی به رأی صحیح به بحث پرداخته است . 604 . الأخبار فی ترجمة آل میثم التمار . 605 . السعی الحثیث فی تعیین المراد من المثنی الحنط ، و المثنی فی أسناد کتب الحدیث . 606 . الرشاد إلی إیضاح المراد من الحلبي فی الأسناد . 607 . القول الجلیّ فی میسر و ابنیه محمّد و علی . 608 . کلمة حول إبراهیم بن عبد الحمید . 609 . کلمة حول الحسين بن عثمان . 610 . کلمة حول حفص الأعور . 611 . کلمة حول عبد الملك بن عتبة . 612 . کلمة فی أبی سعید العصفری . 613 . کلمة فی تعیین المراد من اسماعیل الجعفی . 614 . کلمة فی تعیین المراد من العزرمی أو ابن العزرمی فی الأسناد . 615 . کلمة فی حمزة بن القاسم . 616 . کلمة فی سلیمان بن جعفر البصری ، و رواية الحسن بن أبی الحسين الفارسی . 617 . کلمة فی عبد الله بن القاسم . 618 . کلمة فی علی بن جعفر . 619 . کلمة فی علی بن عبد العزیز . 620 . کلمة فی عمرو بن خالد . 621 . کلمة فی المراد من أبی الحسن العیدی فی الأسناد . 622 . کلمة فی المراد من أبی سعید القمّاط . 623 . کلمة علی هامش رسالة أبی بصیر . شایان ذکر است که رساله های یاد شده از این مؤلّف ، هنوز به چاپ نرسیده اند .

شیرزی زنجانی، سید موسی 624. اسانید کامل الزیارات و اعلام اسانیده. این ترتیب، مشتمل بر دو بخش است. بخش اول، در بردارنده ترتیب اسناد کامل الزیارات و بخش دوم، شامل فهرست عناوین راویان در اسناد این کتاب است. در بخش اول، اسناد هر يك از راویان موجود در صدر سند کتاب (یعنی مشایخ ابن قولویه) در يك جا ارائه شده اند و عنوان های متعدّد در مورد هر راوی (شامل نام، نام با لقب، نام با کنیه و...) به همان صورت که در اسناد بوده است، دسته بندی شده اند و درباره هر راوی، اسناد وی بر اساس ترتیب الفبایی مروی عنه تنظیم شده است. سلسله اسناد (شامل نام راویان سند تا معصوم علیه السلام) و در صورتی که بخشی از متن در نحوه ارتباط راوی آخر با معصوم دخالت داشته باشد، آن بخش آورده شده است. در فهرست عناوین، ترتیب الفبایی در نام راوی رعایت شده است، به این صورت که عنوان با خطّ نسخ و درشت تر آورده شده و قبل از این نام راوی وی و پس از آن مروی عنه وی مشخص شده است. سپس اسناد روایات این راوی بر اساس حروف الفبای نام راوی و مروی عنه، با خط نستعلیق تنظیم شده اند. شماره صفحه یا صفحه هایی نیز که این سند در آنها آمده است، مشخص شده اند. در این بخش، تمیز مشترکات و توحید مختلفات نیز انجام شده است. از نکات شایان ذکر این که مؤلف با توجه به مراجعه به نسخه های مختلف، در بسیاری از موارد، نسخه بدل ها را در داخل پراوتز و به همراه «خ_ل» مشخص کرده است. مؤلف، در مواردی به اشتباه در تعبیرها برخورد کرده و در نسخه های موجود، شکل صحیح را مشاهده نموده است. لذا تعبیر صحیح را داخل پراوتز به همراه حرف «ظ» بیان نموده که دلالت بر اظهار نظر ایشان می نماید. در مواردی که تعبیری در داخل پراوتز، بدون هیچ گونه حرفی مانند «ظ» یا «خ_ل» و... باشد، بیان کننده آن است که این تعبیر در بعضی از نسخه ها موجود بوده و در بعضی موجود نبوده است. در مواردی که تعبیری اشتباه باشد، مؤلف تعبیر صحیح را آورده و به آن صریحا با تعبیری مانند «و الظاهر انه سهو» اشاره نموده است. در فهرست عناوین، به این مطلب اشاره شده و فهرست بر اساس نسخه تصحیح شده تنظیم شده است. مؤلف در فهرست عناوین، تعلیقات خود را آورده است. نسخه دستنویس و عکس آن، موجود است. 625. أصحاب الإجماع. این فهرست، مشتمل بر ترتیب اسناد و ترتیب اساس راوی و مروی عنه هر يك از اصحاب اجماع به طور مستقل است. در مرحله اول، مؤلف اسناد اصحاب اجماع را در 21 نفر و در سه طبقه فهرست و دسته بندی نموده است. البته اصحاب اجماع، در اصل، شامل سه دسته شش نفره و در مجموع، هیجده نفرند؛ اما در مورد حسن بن محبوب از طبقه سوم، اختلاف است. عدّه ای به جای وی، حسن بن علی بن فضال و فضالة بن ایوب را از اصحاب اجماع می دانند و عدّه ای به جای حسن بن علی بن فضال، عثمان بن عیسی را از اصحاب اجماع می دانند. در همین مورد، در اختیار معرفة الرجال (ص 556، ش 1050) آمده است: «... و قال بعضهم مکان الحسن بن محبوب: الحسن بن علی بن فضال و فضالة بن ایوب، و قال بعضهم مکان ابن فضال: عثمان بن عیسی». به همین دلیل، مؤلف اسناد روایات موارد اختلافی را هم مرتب کرده و ارائه نموده است. همچنین در طبقه اول اصحاب اجماع، از ابو بصیر اسدی نام برده شده و عدّه ای وی را ابو بصیر لیث مرادی دانسته اند. مؤلف، در ذیل عنوان «ابو بصیر» در مرحله اول، اسناد ابو بصیر اسدی و پس از آن اسناد ابو بصیر لیث مرادی را فهرست نموده است. بر همین اساس، عدّه ای از اصحاب اجماع را به همراه موارد اختلافی 22 نفر دانسته اند. فهرست اسامی اصحاب اجماع و طبقه آنها عبارت اند از: طبقه اول: زرارة بن أعین، معروف به خربوذ، برید بن معاویة عجلی، ابو بصیر، فضیل بن یسار و محمد بن مسلم؛ طبقه دوم: جمیل بن دُرّاج، عبد الله بن مسکان، عبد الله بن بکیر، حماد بن عیسی، حماد بن عثمان و ابان بن عثمان؛ طبقه سوم: ابن ابی عمیر، عبد الله بن مغیره، احمد بن محمد ابی نصر، یونس بن عبد الرحمان، صفوان بن یحیی، حسن بن محبوب، حسن بن علی بن فضال، فضالة بن ایوب و عثمان بن عیسی. مؤلف، در مورد هر يك از اصحاب اجماع، در مرحله اول اسناد و طُرُق وی را بر اساس ترتیب الفبایی اسامی راویان و مروی عنه وی تنظیم نموده است. در این زمینه، عنوان های متعدّد در مورد هر راوی یا مروی عنه (شامل نام، نام با لقب، نام با کنیه و...) به همان صورت که در اسناد بوده است، در يك جا دسته بندی شده اند و به دنبال بیان هر طبقه، نام مصدر مورد مراجعه به همراه شماره جلد و صفحه آن، مشخص شده است. مؤلف به

منظور دستیابی به جمیع اسناد هر يك از اصحاب اجماع، به بسیاری از کتاب های تفسیری - روایی، حدیثی و رجالی شیعه (که بعضی از آنها چاپ شده و بعضی خطی اند) مراجعه نموده است. در پایان، تفصیل اسناد هر راوی، فهرست اسامی مروی عنه او به همراه اسامی راویان موجود در آن طریق، فهرست شده اند. پس از آن، فهرست اسامی راویان وی ارائه شده اند. شایان توجه است که به دنبال بیان نام بسیاری از مروی عنه ها و راویان هر راوی، عناوین متحد با هر راوی و مروی عنه که در اسناد و طُرُق مختلف وارد شده اند، با علامت مساوی (=) مشخص شده اند که به شکل طبیعی توحید مختلفات و تمییز مشترکات را در بردارند. نسخه دستنویس و عکس های آن، موجود است. 626. *أسانید الأمالی شیخ الطائفة و مجالسه*. این فهرست، مشتمل بر دو بخش است: بخش اول، شامل ترتیب اسناد و طُرُق الأمالی شیخ طوسی، و بخش دوم، شامل فهرست اسامی رجال موجود در این کتاب است. در بخش اول، اسناد هر يك از راویان موجود در صدر سند کتاب (یعنی مشایخ شیخ طوسی) در يك جا و بر اساس ترتیب الفبایی نام مروی عنه تنظیم و ارائه شده اند. سلسله اسناد، شامل نام راویان سند تا معصوم علیه السلام است و در مقابل هر سند، نشانی آن مشخص شده است. یادکرد از ابوالمفضل شیبانی، بعد از بیان ترتیب ذکر شده، مانند بقیه عناوین، فهرست کاملی از مشایخ وی به همراه ذکر نشانی آنها در کتاب الأمالی بیان شده است. در بخش دوم، فهرست اسامی رجال موجود در اسناد بر اساس ترتیب الفبایی نام راوی تنظیم شده است، به این ترتیب که عنوان را با خط نسخ و درشت تر آورده و قبل از آن، نام راوی وی و پس از آن، مروی عنه مشخص شده است. سپس اسناد روایات راوی بر اساس حروف الفبا، نام راوی و مروی عنه، با خط نستعلیق تنظیم شده که به شکل طبیعی، این امر، تمییز مشترکات و توحید مختلفات را در پی دارد. در مقابل هر سند، شماره صفحه یا صفحاتی که هر سند در آن جا آمده، مشخص شده اند. مؤلف با مراجعه به نسخه های موجود در نزد ایشان، به نسخه به بدل ها، زیادی و نقصان راویان یا تعابیر وارد شده در سند را مشخص کرده است و در مواردی که احتمال تصحیف داده، شکل صحیح را حدس زده است. ایشان تعلیقاتی نیز در ترتیب الأسناد آورده است. نسخه دستنویس و عکس های آن، موجود است. 627. *ترتیب أسانید مناقب ابن مغزلی*. مناقب، مشتمل بر روایاتی است که در مدح و منزلت معصومان علیهم السلام وارد شده اند. مؤلف با مراجعه به المناقب ابو الحسن یا ابو محمد علی بن محمد بن محمد طیب جلالی شافعی، مشهور به ابن مغزلی (م 483ق)، اسناد هر يك از راویان موجود در صدر سند این کتاب را که از مشایخ ابن مغزلی به شمار می آیند، جمع آوری نموده است. اسامی راویان موجود در اسناد کتاب، بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده اند. اسناد موجود در این فهرست، بر اساس ترتیب الفبایی نام مشایخ صاحب کتاب و راویان مذکور پس از آن تا آخر سند، تنظیم شده اند. نسخه دستنویس و عکس های آن، موجود است. 628. *فهرست أسانید الاختصاص*. این فهرست، مشتمل بر اسانید و طُرُق هر يك از راویان موجود در صدر سندهای الاختصاص شیخ مفید است که در يك جا و بر اساس ترتیب الفبایی مروی عنه ها تنظیم شده و به همراه نشانی صفحه در الاختصاص، ارائه شده است. اسناد، شامل نام راویان سند تا معصوم علیه السلام است، البته اگر سند به معصوم علیه السلام مختم شده باشد. در موارد لزوم، مؤلف تعلیقاتی را در مورد اسناد احادیث بیان داشته است. ایشان با مراجعه به نسخه های خطی موجود، نسخه بدل ها، زیادی و نقصان راویان یا تعابیر وارد در سند را مشخص کرده است. نسخه دستنویس و عکس های آن، موجود است. 629. *فهرس أسانید بصائر الدرجات*. این فهرست، مشتمل بر اسناد و طُرُق راویان موجود در سندهای بصائر الدرجات محمد بن حسن بن فروخ (صقار) است که بر اساس ترتیب الفبایی اسامی مروی عنه ها تنظیم شده و به همراه نشانی صفحه بصائر الدرجات، ارائه شده اند. اسناد، شامل نام راویان سند تا معصوم علیه السلام است. در موارد لزوم، مؤلف تعلیقاتی را در مورد اسناد احادیث، بیان داشته است. مؤلف با مراجعه به نسخه های خطی موجود، نسخه بدل ها، زیادی و نقصان راویان یا تعابیر وارد شده در سند را مشخص کرده است. همچنین در مواردی اقدام به تصحیح اسناد این کتاب نموده است. نسخه دستنویس و عکس های آن، موجود است. 630. *فهرست أسانید تأویل الآیات در تفسیر ابن ماهیار*. تأویل الآیات، مشتمل بر روایاتی است که در ذیل آیات مربوط به شأن و منزلت معصومان علیهم السلام ارائه شده اند. روایات بیان شده، از راویان مختلف، از جمله ابن ماهیار است، اما مؤلف تنها اسناد روایات مربوط به ابن ماهیار را فهرست و ارائه نموده است؛

چون اسناد و روایات دیگر راویان در کتاب های دیگر، ارائه شده اند. دسته بندی اسناد ابن ماهیار به این ترتیب است که اسنادی را که در صدر آنها تعبیر «محمد بن العباس» آمده است، بر اساس ترتیب الفبایی اسامی مروی عنه های وی، دسته بندی و ارائه شده اند. سلسله اسناد، شامل نام راویان سند تا معصوم علیه السلام (البته اگر سند به نام معصوم علیه السلام ختم شده باشد) به همراه نام سوره و در داخل پرانتز با یک یا دو کلمه از آیه مورد بحث است. به همراه هر سند، نشانی صفحه کتاب تأویل الآیات، مشخص شده است. مؤلف با مراجعه به نسخه های خطی موجود، نسخه بدل ها، زیادی و نقصان راویان را با تعبیر وارد در سند مشخص کرده اند. ایشان همچنین در مواردی اقدام به تصحیح اسناد نموده است. نسخه دستنویس و عکس های آن، موجود است. 631. فهرس أسانید الفهرست. این فهرست، مشتمل بر دو بخش است: بخش اول، در بردارنده ترتیب اسناد و طرق الفهرست شیخ طوسی و بخش دوم، شامل فهرست اسامی رجال موجود در این کتاب اوست. در بخش اول، اسناد و طرق هر یک از راویان در یک جا و بر اساس ترتیب الفبایی نام مشایخ شیخ طوسی و راویان مذکور پس از آن تا آخر سند، تنظیم شده و در مقابل هر یک از اسناد، شماره ردیف آن در الفهرست مشخص شده است. در این بخش، تعبیری چون «بالأسناد الأول» و «بهذا الأسناد» و امثال آن در اسناد الفهرست تبیین شده اند. مؤلف، همچنین تعلیقاتی نیز بر برخی از اسناد ذکر کرده که ارائه شده اند. در بخش دوم، فهرست عناوین تمامی رجال اسناد موجود در الفهرست به ترتیب حروف الفبا تنظیم شده است و در مقابل نام هر راوی، نشانی موجود در بخش ترتیب اسناد، بر اساس صفحه و سطر، مشخص شده است. در این بخش، عناوین مختلف یک راوی که در اسناد و طرق الفهرست وارد شده اند، با ذکر علامت مساوی (=) مشخص شده که به شکل طبیعی، این امر، توحید مختلفات را در پی دارد. مؤلف با مراجعه به نسخه های خطی موجود، نسخه بدل ها، زیادی و نقصان راویان با تعبیر وارد در سند را مشخص کرده است و در مواردی که احتمال تصحیف داده، شکل صحیح را به طور حدسی بیان نموده است. نسخه دستنویس و عکس آن موجود است. 632. فهرست أسانید مآخذ کتب الايضاح. این فهرست در بردارنده اسناد و طرق مصادر موجود در کتاب الايضاح قاضی نعمان مغربی (صاحب دعائم الإسلام) است. مؤلف، مصادر موجود در این کتاب را به همراه ذکر نام مؤلف های آنها مشخص نموده و در ذیل نام هر مصدر، اسناد و طرق هر یک از آنها را از کتاب الايضاح، به همراه شماره صفحه آن، جمع آوری و ارائه نموده است. ایشان در مواردی اظهار نظرهای خود را مطرح نموده است. نسخه دستنویس و عکس آن، موجود است. 633. ترتیب أسانید و فهرست الرجال شیخ صدوق. این مجموعه، شامل دو بخش است: بخش اول، شامل ترتیب اسناد و طرق کتاب های شیخ صدوق است و بخش دوم، در بردارنده فهرست اسامی رجال موجود در اسناد کتاب های وی است. در بخش اول، اسناد و طرق هر یک از راویان موجود در صدر سندهای کتاب های صدوق (شامل الأمالی، التوحید، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، الخصال، صفات الشیعة، علل الشرائع، عیون الأخبار، فضائل الأشهر الثلاثة، کمال الدین، مشیخة الفقیه و معانی الأخبار) که از مشایخ وی به حساب می آیند، در یک جا ارائه شده و بر اساس ترتیب الفبایی مروی عنه ها تنظیم شده اند. سلسله اسناد، شامل نام راویان سند، به همراه مقدار کمی از متن احادیث است و در موارد تکرار قسمتی از متن سند در اسناد دیگر، از تکرار آن قسمت اجتناب شده و تنها به بیان تعبیر «عنه» به همراه مقداری از متن حدیث، اکتفا شده است. مؤلف، در موارد لزوم، حواشی و تعلیقاتی را در مورد اسناد احادیث بیان داشته و در بسیاری از موارد، به کتاب های حدیث، شرح حال و تاریخ از شیعه و اهل سنت، مانند الفهرست شیخ طوسی، شواهل التنزیل، بحار الأنوار، تاریخ بغداد، النجوم الزاهرة، تاریخ اصفهان و تهذیب التهذیب، استناد نموده است. در بخش دوم، فهرست اسامی تمامی راویانی که در اسناد کتاب های شیخ صدوق _ که فهرست آنها بیان شد _ موجود بوده، به ترتیب حروف الفبا تنظیم شده و در مقابل نام هر راوی، نشانی های موجود در بخش ترتیب اسناد در مورد آن راوی بر اساس صفحه و سطر، مشخص شده است و سپس راوی و مروی عنه آن راوی با بیان نشانی مصدرهای مورد مراجعه آورده شده است. در این موارد، به جای نام راوی از تعبیر «عنه» استفاده شده که به شکل طبیعی این امر، «توحید مختلفات و تمییز مشترکات» در مورد بسیاری از راویان را در پی دارد. مؤلف، در مواردی اقدام به تصحیح اسناد این کتاب نموده است. نسخه دستنویس و عکس آن، موجود است.

شمس الدین ، محمد جعفر 634 . مشیخة الفقیه . بیروت : دار التعارف للمطبوعات ، 171 ص . این کتاب ، مشتمل بر مطالب زیر است : متن مشیخه کتاب من لا یحضره الفقیه ، با حاشیه هایی شامل شرح حال و تعلیق بر روایانی که در این مشیخه عنوان شده اند . در آخر کتاب ، فهرست هایی آورده شده است .

صادقی اردستانی ، احمد 635 . زنان دانشمند و راوی حدیث . قم : مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم ، 1375 ش ، 408 ص ، اول . این کتاب ، در سه بخش تهیه شده است : بخش اول ، زنان راوی حدیث از پیامبر اسلام ؛ بخش دوم ، زنان راوی حدیث از معصومان علیهم السلام که در دوازده فصل تهیه شده است ؛ بخش سوم ، زنانی که از غیر معصوم علیهم السلام ، احادیثی را روایت کرده اند . اسامی راویان در هر بخش و فصل ، بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است و کنیه ها در قسمت حرف «الف» آورده شده اند . در شرح حال هر یک از راویان زن ، علاوه بر بیان احوال و تاریخ زندگی شان ، احادیث آنها نیز مطرح شده است . در ذیل هر صفحه ، مصادر مورد مراجعه ، معرفی شده اند .

صفری فروشانی، نعمة الله. 636. غالیان، کاوشی در جریان‌ها و برآیندها. مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، 1378 ش، 412 ص، اول. شناخت جریان‌های مختلفی که در میان راویان احادیث وجود داشته‌اند، نقش بسیار مهمی در بررسی متن و اسناد روایات دارد. مؤلف کتاب، اگر چه انگیزه و محور مباحث در مورد جریان‌غلات را در بررسی تاریخی این جریان تا اوایل قرن چهارم و به منظور تبیین اختلاف عقاید غالیان با شیعه مطرح می‌نماید؛ اما داشتن شناختی محققانه از این راویان و این جریان فکری - سیاسی، می‌تواند در بررسی راویان در اسناد روایات، تأثیر بسزایی در برداشته باشد. کتاب، مشتمل بر مقدمه و چهار فصل است. مقدمه کتاب، در بیان ضرورت و پیشینه تحقیق درباره غالیان و فهرستی از کتاب‌هایی است که درباره این جریان تألیف شده‌اند. فصل اول، شامل مباحث کلی در تعریف غلو، غلو در قرآن، روایات و ادیان پیشین و ...؛ فصل دوم، بررسی غلات در تاریخ؛ فصل سوم، غلات در آینه عقیده و عمل؛ فصل چهارم، تأثیرات غلات بر تاریخ شیعه.

عرفانیان یزدی خراسانی، میرزا غلامرضا. 637. مشایخ الثقات. الحلقة الأولى، قم: مجتبی عرفانیان، 1409 ق، 375 ص، دوم؛ الحلقة الثانية: قم: مؤلف، 1416 ق، 104 ص؛ الحلقة الثانية: مؤسسة النشر الإسلامي، 1417 ق، 244 ص، اول. این کتاب مشتمل بر جلد‌های مجزاست و در هر جلد - که با عنوان يك «حلقه» مشخص شده است - يك تا چند نفر از مشایخ ثقه، مورد بحث واقع شده‌اند که عبارت‌اند از: «الحلقة الاولى»، در بررسی ادله وثاقت مشایخ ابن ابی عمیر، صفوان و بزظی، و نیز برشمردن اسانید ایشان که همراه با نشانی روایت‌های آنها مورد بحث واقع شده‌اند. «الحلقة الثانية»، در بررسی ادله وثاقت سهل بن زیاد و مشایخ وی، ذیل عنوان «الرشاد»، بطاینی و فرزند وی حسن در ذیل عنوان «النور الجلی»، محمد بن سنان، در ذیل عنوان «أنیس الجنان». در مورد «أبی الحسن علی بن أبی حمزة الواقفی البطائی، ونجمله الحسن»، کتاب مستقلی با همین عنوان - که از همین جلد اخذ شده - به چاپ رسیده است. در خاتمه، اشکال‌ها و مناقشه‌هایی که در الصحیحة البیانیه ی حماد بن عیسی ابو محمد جهنی بصری آورده شده، مورد بررسی و دفع واقع شده‌اند. در الحلقة الثانية، ادله وثاقت مشایخ نه نفر از راویان بزرگ شیعه، بررسی شده است. مؤلف، فهرست اسامی مشایخ هر يك از این ثقات را به ترتیب حروف الفبا تنظیم نموده و در بعضی موارد، شرح حال مختصری از مشایخ، به همراه وجه وثاقت آنها آورده است. در آخر کتاب، ذیل عنوان «ملحق فی هدایتین رجالیین»، دو بحث رجالی مطرح شده است، شامل: تکرار راویان بعضی از ائمه علیهم السلام، در باب «من لا یروی عنهم علیهم السلام»، الرجال شیخ طوسی و معنای «أسند عنه».

عزیزی، حسین و پرویز رستکار و یوسف بیات 638. راویان مشترك. تهیه و تحقیق: مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی پژوهشکده تاریخ، قم: بوستان کتاب قم (انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی)، 1380 ش، 2 ج، اول. این کتاب، مشتمل بر فهرست اسامی 1091 نفر از راویان مشترك اهل سنت و شیعه امامیه _ که به عنوان ناقل (با واسطه یا بی واسطه) حدیث از معصوم علیه السلام هستند _ نوشته شده که در دو قسمت، تنظیم شده است: قسمت اول، شامل شرح حال مفصل 274 نفر از راویان است و قسمت دوم، تنها فهرست اسامی 817 نفر از راویان با ذکر نشانی مصدر مورد مراجعه در منابع شیعه و اهل سنت، آورده شده است. در بیان شرح حال راویان به منابع گسترده ای مراجعه شده که مهم ترین و غالب ترین منابع مورد مراجعه عبارت اند از: رجال النجاشی، اختیار معرفة الرجال، الفهرست و الرجال شیخ طوسی، رجال البرقی، معجم رجال الحدیث، مستدرکات علم رجال الحدیث، تهذیب التهذیب، لسان المیزان، تهذیب الکمال و... در بیان اقوال از کتاب های رجالی و حدیثی، تا حد امکان، ترتیب زمانی نویسندگان آنها بر اساس تاریخ حیات و وفات آنها رعایت شده است. پس از بیان شرح حال راویان در ذیل عنوان «منابع دیگر»، فهرست و نشانی مصادر دیگری که در شرح حال این راوی مطلبی را آورده اند، مشخص شده است. محورهای مطرح شده در شرح حال راویان، به ترتیب شامل نام، کنیه، نسب، لقب، تاریخ حیات، ویژگی های خانوادگی و خصوصیات فردی، مذهب، و آرای فقهی و سیاسی، موقعیت های اجتماعی و سیاسی و رابطه متقابل راوی با اهل بیت علیهم السلام است. اسامی راویان در دوازده طبقه و بر اساس طبقه بندی موجود در کتاب تقریب التهذیب ابن حجر، دسته بندی شده است. شایان ذکر است که در شرح حال هر راوی، طبقه وی مشخص شده است و در مواردی که به تاریخ حیات راوی دسترس نبوده و ابن حجر، طبقه وی را مشخص ننموده و از قراین و شواهد، نمی توان طبقه وی را مشخص نمود، به طبقه راوی اشاره نشده است. مقدمه کتاب، در بیان ضرورت معرفی راویان مشترك بین شیعه و اهل سنت و ویژگی های موجود در کتاب است.

عسکری، سید مرتضی. 639. خمسون و مائة صحابی مختلق. بیروت: دار الزهراء، 1412 ق، 2 ج، ششم / بغداد: منشورات کلیة أصول الدین، 1387 ق، 3 ج. ترجمه: عطاء محمد سردارنیا، تهران: کتاب خانه بزرگ اسلامی، 1355 ش / تهران: انتشارات بدر، 1361 ش، 4 ج. این کتاب مشتمل بر مطالب زیر است: در مقدمه، مؤلف ویژگی های کتاب را متذکر شده است. متن کتاب، شامل تحقیق و معرفی صد و پنجاه تن از صحابیان ساختگی توسط سیف بن عمر است که در کتاب های حدیثی و تاریخی و رجال اهل سنت، نام و روایت های آنها مطرح شده است. مؤلف، ضمن معرفی هر یک از صحابیان ساختگی، در نظر دارد ریشه طرح صحابی ساختگی و اهداف و علل انتشار احادیث این گونه صحابیان را مشخص کند. این چاپ، با تجدید نظر در چاپ های قبلی تهیه شده است.

عطارِدی، عزیز الله. 640. زندگانی حضرت عبد العظیم علیه السلام. تهران: عطارد، 1373 ش، 385 ص، سوم. این کتاب، مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه مؤلف در بیان چگونگی انتقال احادیث پیامبر صلی الله علیه و آله و امامان معصوم علیهم السلام از زمان پیامبر صلی الله علیه و آله تا زمان مشایخ و مؤلفان کتب اربعه حدیثی است. سپس به بررسی اهمیت علم رجال و فواید آن و کتاب هایی که در این زمینه تألیف شده، پرداخته شده است. متن کتاب، در بردارنده شرح حال حضرت عبد العظیم حسنی علیه السلام است و در شش بخش، جمع آوری شده است که عبارت اند از: بخش اول، شرح زندگانی حضرت عبد العظیم حسنی علیه السلام؛ بخش دوم، آبا و اجداد آن حضرت؛ بخش سوم، اخبار و روایات ایشان؛ بخش چهارم، مشایخ و اساتید ایشان؛ بخش پنجم، راویان و شاگردان ایشان؛ بخش ششم، مقبره حضرت عبد العظیم حسنی علیه السلام، و مؤسسات وابسته به آن. 641. مشایخ فقه و حدیث در جماران، گلین و درشت. تهران: انتشارات عطارد، 1373 ش، 248 ص، اول. این کتاب، مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه مؤلف، در بررسی تاریخچه شهرری و روستاهای اطراف این شهر و چگونگی فتح آن به وسیله مسلمانان و پیشرفت اسلام در این منطقه است. متن کتاب، شامل سه بخش زیر است: بخش اول، مشایخ حدیث در جماران؛ بخش دوم، مشایخ حدیث در گلین؛ بخش سوم، مشایخ حدیث در درشت. این سه روستا و آبادی، از توابع شهرری اند که در گذر زمان، دارای راویان و مشایخ متعددی بوده اند. مؤلف در هر بخش، ضمن معرفی مشایخ موجود در آن آبادی، شرح حال مختصری از هر یک از این مشایخ، به همراه نشانی مصدر مورد مراجعه را آورده است.

علی صالح معلم، محمد علی. 642. أصول علم الرجال بین النظرية والتطبيق. مؤلف، 1416 ق، 706 ص، اول. از تقریرات درس مسلم داوری. مؤلف در تمهید، ضرورت علم رجال و ویژگی های کتاب، و در مقدمه، تعریف، موضوع و ضرورت علم رجال را مورد بحث قرار داده است. محتوای کتاب، شامل چهار فصل و یک خاتمه است: فصل اول، بررسی کتب اربعه؛ فصل دوم، بررسی کتاب هایی که ممکن است حکم بر صحت روایت های آنها نمود؛ فصل سوم، طریق تحمّل روایت ها و کیفیت نقل آنها؛ فصل چهارم، توثیقات عامه. خاتمه، مشتمل بر شرح حال چهارده نفر از رجال مورد اختلاف است. در آخر کتاب، فهرست های متعدد و مفصّلی آورده شده است.

غرباوی، ماجد. 643. رجال کتاب الإختصاص. المؤتمر العالمی بمناسبة الذکری الألفیة لوفاة الشیخ المفید رحمه الله، 1372 ش، 101 ص. در این که کتاب الإختصاص، تألیف شیخ مفید است یا خیر، در میان علما، اختلاف است؛ زیرا سبک تألیف و روش نگارش این کتاب با دیگر کتاب های شیخ مفید، تفاوت دارد و از طرف دیگر، شیخ طوسی، نجاشی و ابن شهر آشوب، در شرح حال شیخ مفید، نامی از این کتاب نیاورده اند و مرحوم خویی، در شرح حال عمرو بن عبد الله بن علی سبّعی کوفی، ضمن طرح روایتی می گوید که اعتمادی بر این روایت نیست، به دلیل این که نسبت کتاب الإختصاص به شیخ مفید، ثابت نشده است. نویسنده مقاله، به دلیل عدم حصول قطع در نسبت این کتاب به شیخ مفید، اسامی رجال موجود در این کتاب را مستقل از کتاب های دیگر شیخ مفید، گرد آوری کرده است. مقاله، شامل اسامی 133 نفر از رجال موجود در کتاب الإختصاص است که به همراه بیان اقوال بعضی از علمای علم رجال، جرح یا تعدیل ذکر شده در مورد آنها را مشخص کرده است و در ذیل نام این رجال، نشانی مصادر دیگری که مطالبی در مورد این شخصیت بیان شده، آمده است. 644. الرجال المستخرجة من آثار الشیخ المفید. المؤتمر العالمی بمناسبة الذکری الألفیة لوفاة الشیخ المفید رحمه الله، 1372 ش، 165 ص، سی ام. منابع و مصادر مورد مراجعه در علم رجال، شامل کتاب های رجالی می شود که به وسیله بزرگان علم رجال در قرن های اول اسلامی تألیف شده اند، مانند: رجال الکشی، الرجال و الفهرست شیخ طوسی، رجال النجاشی و... اما دسترسی به احوال و جرح یا تعدیل راویان حدیث را می توان از کتاب های بزرگان دیگری، همچون شیخ مفید، استخراج کرد که می تواند راهگشای بسیاری از مشکلات رجالی باشد. نویسنده مقاله با در نظر داشتن مطالب ذکر شده، در مقدمه، پنج فایده رجالی در توثیقات و تجریحات عامه را که با تمسک به آنها، راویان این رساله، جرح و تعدیل شده اند، بیان داشته است که عبارت اند از: 1. توثیق اصحاب امام صادق علیه السلام؛ 2. توثیق اشخاصی که نصّی بر امامت حضرت حجّت (عج) بیان داشته اند؛ 3. اصحاب اجماع؛ 4. مدح اشخاصی که با حضرت علی علیه السلام بیعت کرده اند؛ 5. اتفاق امامیه بر کفر اشخاصی که با حضرت علی علیه السلام وارد جنگ شدند. نویسنده در متن مقاله، اسامی 553 نفر از رجالی که در کتاب ها و رساله های شیخ مفید (به استثنای کتاب الإختصاص) وارد شده و از طرف ایشان، دارای شرح حال و جرح یا تعدیل اند، فهرست کرده است. البته این فهرست، شامل اسامی مشرکان و کافران نیست. در ذکر احوال و بیان جرح یا تعدیل رجال ذکر شده، تنها به کتاب های شیخ مفید مراجعه شده است، مگر در موارد نادر که ضرورت اقتضا می کرده و یا به عنوان مؤید در بیان جرح و تعدیل، به کتاب های دیگران مراجعه شده است. در حاشیه، نشانی مصادری که متن ها از آن جا اتخاذ شده اند، بیان شده است. 645. الشیخ المفید و علوم الحدیث. المؤتمر العالمی بمناسبة الذکری الألفیة لوفاة الشیخ المفید رحمه الله، 1372 ش، ج 26، 111 ص. تألیف کتابی مستقل در موضوع علوم حدیث، از جمله علم رجال، متأسفانه به علّت های مختلف، از روش های علمای بزرگی همچون شیخ مفید نبوده است و چون دستیابی به اقوال این بزرگان می تواند راهگشای بسیاری از مشکلات در اسناد روایات باشد. نویسنده این رساله، ضمن مراجعه به کتاب ها و رساله های شیخ مفید، دیدگاه های ایشان در قسمت های مختلف علوم حدیث، از جمله علم رجال را گردآوری نموده و آن را در این رساله، ارائه نموده

است . رساله ، شامل هشت فصل است : فصل اول و دوم ، درباره دیدگاه شیخ مفید در علم درایه و اقسام حدیث است . از فصل سوم به بعد ، دیدگاه های ایشان در محورهای مختلف علم رجال ، گرد آوری شده است که عبارت اند از : جرح و تعدیل ، اقسام حمل حدیث ، صفات راوی و مروی ، معرفت صحابیان و طبقات آنها ، املا ، کتب و روایت .

غروی نایینی، نهلا. 646. محدّثات شیعه. تهران: انتشارات دانشگاه تربیت مدّرس، 1375 ش، 375 ص، اوّل. این کتاب، شامل معرّفی حضرت زهرا علیها السلام و زنان راوی از معصومان علیهم السلام و بعد از ایشان، زنان راوی از بزرگان و مشایخ حدیث است. زنان محدّث متأخّر و معاصر، با توجّه به اجازه ای که از استادشان در تعلّم و تدریس داشته اند، نام آنها در زمره محدّثان ذکر شده است. اسامی بر اساس نام مشهور این بانوان در کتاب ها و به ترتیب حروف الفبا تنظیم شده و به جهت احترام به حضرت زهرا علیها السلام، نام آن بزرگوار با استفاده از لقب «امّ ابیها» آغازگر این اسامی است. در ذیل نام هر يك از این بانوان، علاوه بر شرح حال، راوی و مروی عنه آنها آورده شده است و در آخر، احادیثی که از هر راوی نقل شده، ذکر شده است. در ذیل هر شرح حال، نشانی مصادر مورد مراجعه، مشخص شده اند.

غفّاری، میرزا حسن. 647. کاوش های علمی در رجال و اسانید روایات اهل سنّت. تهران: مؤسسه انتشارات فراهانی، 334 ص. این کتاب، در بردارنده مطالب زیر است: مقدمه مؤلّف در چگونگی و استخراج و مراحل تألیف این کتاب است. متن کتاب، شامل دیباچه، شش فصل، يك «تکمیل» و خاتمه است. در دیباچه، معنای سنّت و شرایط اخذ آن، به همراه بررسی حالات ابوهریره، آورده شده است. فصول کتاب عبارت اند از: فصل اوّل، نام علمایی از اهل سنّت که به اعلم بودن امام صادق علیه السلام اعتراف کرده اند؛ فصل دوم و سوم، شرح حال راویانی که به سبب محبّت اهل بیت علیهم السلام، جرح شده اند؛ فصل چهارم، شرح حال عدّه ای از دشمنان اهل بیت علیهم السلام؛ فصل پنجم، شرح حال عدّه ای از خواص و مأموران دشمنان اهل بیت علیهم السلام که مورد توثیق واقع شده اند؛ فصل ششم، شرح حال عدّه ای از دشمنان اهل بیت علیهم السلام که مورد توثیق واقع شده اند؛ تکمیل کتاب، شامل بررسی عملکرد عده ای از دانشمندان و نویسندگان اهل سنّت در مورد کسانی است که در مقام دشمنی افراد مورد نظر ایشان بوده اند. خاتمه، در بررسی ادلّه ای است که ثابت می کند علمای عصر خلفای اموی و عبّاسی، از جهت تقیّه، مرتکب انواع افترا و اعمال ناروا شده اند.

فضلی ، عبد الهادی . 648 . أصول علم الرجال . بیروت : مؤسسة أم القرى للتحقیق والنشر ، 1416 ق ، 243 ص ، دوم . کتاب مشتمل بر مطالب زیر است : مقدمه مؤلف در ضرورت علم رجال است . متن کتاب ، شامل مقدمه علم رجال است : تعریف علم رجال ، موضوع و فایده آن و فرق آن با علم اسماء الرجال ؛ تاریخ علم رجال ؛ قواعد ارزشیابی رجالی ؛ قواعد تعارض ؛ فواید رجالی شامل : مشکلات اسامی رجال ؛ اسناد کتب اربعه ؛ اسناد فهرست طوسی و نجاشی .

قاسمی، مرتضوی. 649. علم درایه، رجال و تراجم (تقریرات درس آیه الله سید موسی شبیری زنجانی). کاشان: محشم، 1380 ش، 152 ص، اول. این کتاب، مطالب درس رجال آیه الله سید موسی شبیری زنجانی است که از نوار پیاده شده و بدون هیچ گونه تصرف یا تنظیم خاصی به عنوان تقریر، ارائه شده و مشتمل بر مطالب ذیل است: تفاوت علم رجال با علم درایه و تراجم (شرح حال نگاری)، فایده علم رجال، ادله محدث نوری برای اثبات اعتبار روایات الکافی، اشکال های مطرح شده بر صحت روایات الکافی، اصحاب اجماع، موارد نقل از ضعاف، ابن غضائری و کتاب رجالی وی.

محسنی، محمد آصف. 650. بحوث فی علم الرجال. قم: مطبعة سید الشهداء علیه السلام، 1403 ق، 336 ص / فواید الرجالية، تصحیح: احمد علی شیخ زاده کابلی، 256 ص. این کتاب، مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه مصنف، در خصوصیت های علم رجال و وجه نیاز به این علم است. محتوای کتاب، شامل 34 فایده رجالی که عبارت اند از: 1. ضوابط تصدیق و ترجیح؛ 2. اماره های توثیق و جرح در نزد رجالیان؛ 3. ادله حجیت قول رجالیان؛ 4. وجه اعتبار توثیق های موجود؛ 5. وثاقت مشایخ ابن قولویه؛ 6. وثاقت مشایخ نجاشی؛ 7. توثیقات ابن عقده؛ 8. روایان تفسیر القمی؛ 9. بقیه توثیقات عامه؛ 10. عدالت صحابیان نبی اکرم؛ 11. اصحاب اجماع؛ 12. تکرار «رحم الله» (ترحم) در مورد شخص، دلالت بر حسن بودن وی می نماید؛ 13. مشایخ اجازه؛ 14. تفسیر کلمه «ثقة»؛ 15. معنای «صحیح» در اصطلاح قدما؛ 16. تقسیم بندی اخبار؛ 17. اصول و مراجع رجالی، و معدلان و جارحان؛ 18. اقوال موجود در سندهای مُرسَل؛ 19. رد اعتبار اخبار مهمل؛ 20. نقد کلام فاضل اردبیلی در خصوص قرآینی که اخبار را از جهل، ضعف و ارسال خارج می کند؛ 21. روایت های مُرسَل و غیر امامی در نزد شیخ طوسی؛ 22. اصول اربعمئه؛ 23. اعتبار مستطرفات السرائر؛ 24. اعتبار کتاب الأشعثیات؛ 25. کتاب های اربعه حدیثی؛ 26. شرایط حجیت خبر واحد؛ 27. بیان چند مسئله مفید؛ 28. طبقات راویان؛ 29. وجه احتیاط در روایت های بعضی از راویان؛ 30. بررسی اشخاصی که با کنیه «ابی بصیر» آورده شده اند؛ 31. وثاقت معلی بن خنیس؛ 32. طریق های مشیخه التهذیب؛ 33. مشیخه کتاب من لا یحضر؛ 34. آرای بعضی از اهل سنت در شرایط حجیت اخبار. در خاتمه کتاب، مؤلف، تعدادی از راویان را در سه فصل ذکر کرده که عبارت اند از: اسامی راویانی که روایت آنها معتبر است؛ راویانی که در اخذ روایت آنها احتیاط می شود؛ راویانی که اعتباری بر قول آنها به دلیل ضعف و یا جهالت آنها نیست. نام کتاب، در چاپ اول الفوائد الرجالية بوده است و چاپ دوم کتاب، با مقداری تصحیح و اضافه با نام بحوث فی علم الرجال، منتشر شده است.

محمودی دشتی ، عباس . 651 . ملخص المقال فی أسماء الموثقین و المتعمدين من الرجال . قم : مؤلف ، 1420 ق ، 320 ص . اول . این کتاب ، مشتمل بر فهرست اسامی راویان موثق و معتمد است که بر اساس ترتیب حروف الفبا تنظیم شده و بالغ بر 1950 مورد است . مؤلف ، پس از آوردن نام هر راوی ، لفظی که دلالت بر مدح و توثیق وی می نماید ، به همراه نام مصدر مورد مراجعه ، با ذکر نشانی مشخص کرده است و در نهایت ، یازده فایده رجالی را متذکر شده است .

مختاری مازندرانی ، محمد حسین و علی اصغر مرادی . 652 . فرهنگ اصطلاحات و مفاهیم رجالی . تهران : انتشارات جامعه پژوهشگران (وابسته به مؤسسه پژوهشی ابن سینا) ، 1378 ش ، 136 ص ، اول . کتاب مشتمل بر مطالب زیر است : مقدمه مؤلفان ، در تدوین علم رجال و معرفی این کتاب ، بحث مختصری مطرح کرده اند . محتوای کتاب ، در جهت بیان معنا و مفهوم اصطلاحات علم رجال است . در بعضی موارد ، اصطلاحات علم درایه و علم تراجم و برخی از فرق و مذاهب ، در جمع اصطلاحات رجالی وارد شده است . و در این مورد ، مؤلف در مقدمه کتاب ، علت آن را ارتباط این علوم با یکدیگر دانسته است . اصطلاحات ، بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند .

مشکینی، ابراهیم. 653. أصحاب الإجماع و ثلاثون من فطاحل العلماء. قم: انتشارات الإمام الحسن علیه السلام، 1413ق، 296 ص، اول. این کتاب، در بردارنده شرح حال اصحاب اجماع و سی نفر از علمای مشهور علم رجال است که در این علم، دارای تألیفاتی هستند. در زندگی نامه این رجال، زندگی نامه، اسامی اساتید و شاگردان و آثار آنها معرفی شده است.

مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی (واحد تاریخ و سیره اهل بیت علیهم السلام). 654. زندگی راویان مشترك فریقین از امام جعفر صادق علیه السلام، تهران: هفتمین کنفرانس بین المللی وحدت اسلامی، شهریور 1373، 46 ص. نویسنده، اسامی سی نفر از راویان اهل سنت و شیعه را که از امام جعفر صادق علیه السلام دارای روایت اند و از شاگردان و اصحاب آن حضرت به شمار می آیند، فهرست نموده است. در ذیل نام هر راوی، شرح حال مختصری از وی، به همراه نقل اقوال علمای شیعه و اهل سنت، و مدح و ذم وارد شده در مورد وی، با اشاره ای به معتقدات مذهبی راوی، مشخص شده است. در زیرنویس، نشانی مصادر مورد مراجعه از کتاب های شیعه و سنی مشخص شده اند. اسامی راویان، به ترتیب حروف الفبا تنظیم شده است.

معارف، مجید. 655. پژوهشی در تاریخ حدیث شیعه. تهران: مؤسسه فرهنگی و هنری ضریح، 1374 ش، 562 ص، اول. مؤلف کتاب با تقسیم بندی دوران مختلف تدوین حدیث به چهار دوره، در صدد آن است که چگونگی تدوین احادیث را با بررسی عوامل مؤثر و مانع در رشد تدوین حدیث در هر دوره، مورد بررسی قرار می دهد. فهرست دوره های چهارگانه عبارت اند از: دوره اول، عصر امام علی علیه السلام تا عصر امام سجاد علیه السلام؛ دوره دوم، عصر امام باقر و امام صادق علیهما السلام؛ دوره سوم، عصر امام هفتم علیه السلام تا اواخر غیبت صغری؛ دوره چهارم، عصر تدوین و پیدایش جوامع حدیثی شیعه. در هر دوره، اوضاع سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، آثار حدیثی و جریان های فکری موجود در آن زمان، مورد بحث و تبیین واقع شده است. علاوه بر مطالب ذکر شده در دوره دوم، مجالس درس صادقین علیهما السلام و جایگاه اصحاب اجماع و اصول اربعمه و چگونگی مراجعه و برخورد این دو امام با فرقه های انحرافی، از جمله برخورد با غلات، مورد بحث و بررسی واقع شده است. در دوره سوم که از نظر مؤلف، عصر شکل گیری فقه و حدیث به حساب می آید، مؤلفات، مکتوبات حدیثی، توقیعات و رسائل معصومان علیهم السلام معرفی و بررسی شده است. نویسنده سپس به بحث از جایگاه راویان و محدثان شیعه در حوزه های درسی مختلف، از جمله: حوزه درسی کوفه، بغداد، قم پرداخته و به نقش خاندان ها در پیشرفت و تطوّر حدیث، اشاره کرده است. در این دوره، سبک و روش مشایخ حدیث در زمینه نحوه حمل حدیث و دقت های رجالی در سند و طرق روایات، و نیز تاریخچه علم رجال و سیر تحوّل آن در شیعه، به همراه بررسی و معرفی تفصیلی کتاب های اصولی رجال شیعه، تبیین شده است. در دوره چهارم، پیدایش کتاب های جوامع حدیثی، مانند الکافی، کتاب من لا یحضر، التهذیب و الاستبصار مطرح و مورد معرفی تفصیلی واقع شده اند. در این مبحث، ضمن معرفی مؤلفان، سبک و روش های آنها مورد بررسی قرار گرفته است.

معروف الحسنی ، هاشم .656 . پژوهشی تطبیقی در احادیث بخاری و کلینی . ترجمه : عزیز فیضی ، مشهد : بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی ، 1373 ش ، 403 ص ، اول . کتاب الکافی نزد شیعه و کتاب صحیح البخاری نزد اهل سنت ، از معتبرترین کتاب های حدیثی اند . نویسنده کتاب ، ضمن تطبیق و بررسی احادیث و روایان موجود در اسناد این دو کتاب ، در پی آن است که دیدگاهی واقع بینانه تر برای مخاطبان در مورد این دو کتاب ، ایجاد نماید ، چون با تمام اعتباری که هر يك از این دو کتاب ، نزد شیعه و اهل سنت دارند ، در اسناد هر يك ، روایان ضعیف هم مشاهده می شود . مؤلف کتاب به دنبال بیان زندگی نامه کلینی و بخاری و شرح و ویژگی های این دو کتاب ، دیدگاه علما و محدثان در مورد این دو کتاب را مشخص نموده است . کتاب ، در پنج فصل آورده شده است که عبارت اند از : 1 . بررسی مختصر روایت نگاری در اسلام و مراحل تدوین آن ؛ 2 . اصناف حدیث ؛ 3 . اصحاب و عدالت آنها ؛ 4 . بخاری و الصحیح او از دیدگاه اهل سنت ، کلینی و کتاب الکافی از دیدگاه شیعه ؛ 5 . بررسی شماری از رجال ضعیف الکافی و صحیح البخاری و بررسی موضوعاتی چند از این دو کتاب . در بعضی از فصل های کتاب ، فهرستی از بعضی روایان حدیث در این دو کتاب و تعداد روایات نقل شده از آنها مشخص شده است . همچنین فهرستی از روایان ضعیف در صحیح البخاری و الکافی با نقل اقوال علمای رجال درباره آنها آورده شده است . در مورد تطبیق محتوای روایات الکافی و صحیح البخاری ، متن روایاتی از باب های واجب الوجود ، بداء ، قضا و قدر ، و علم و ایمان ، آورده شده است .

مکی عاملی، سید علی حسین. 657. بحوث فی فقه الرجال. مؤسسة العروة الوثقی، 1414 ق، 222 ص. تقریر درس سید علی علامه فانی. این کتاب، در بردارنده مباحث زیر است: مقدمه مؤلف، شامل تاریخ، ماهیت و اهمیت علم رجال، تعبد به قول رجالی، و جعل و وضع در طریق احادیث است. متن کتاب، مشتمل بر هشت باب است که عبارت اند از: باب اول، اصالت عدالت و وثاقت؛ باب دوم، مراتب توثیق و تضعیف؛ باب سوم، ارزش توثیقات بزرگان علم رجال و درایه؛ باب چهارم، بررسی ادعای وثاقت راویان تعدادی از کتب روایی؛ باب پنجم، وثاقت اشخاصی که یکی از اصحاب اجماع از آنها روایت نقل کرده اند؛ باب ششم، تقدّم و تأخر جرح بر تعدیل؛ باب هفتم، صحّت و قطعیت صادر شدن کتب اربعه؛ باب هشتم، اموری که ادعا شده است دلالت بر وثاقت می نمایند. خاتمه، در احوال پنج نفر از راویان حدیث است. در مقدمه، مقدمه نگار در مورد زندگی و آثار مؤلف، بحث کرده است.

موحد ابطحي، سيّد محمد علي (1349 _ 1423ق). 658. أخبار الرواة. المسلسلات في الإجازات، ج 2، ص 582. مؤلف در مقدمه کتاب، شیوه تألیف خود در این کتاب را بیان نموده است. متن کتاب، مشتمل بر موسوعه ای از روایان روایات شیعه است که بر اساس ترتیب حروف الفبا در نام روایان، تنظیم شده است. به همراه نام هر راوی، شرح حال، روایان و مشایخ، سند و متن روایت های وارد شده در مورد وی و روایاتی که وی در سلسله اسناد آن قرار داشته، آورده شده است و در هر مورد، بنا بر مقتضای آن، مباحث مورد لزوم از طرف مؤلف، مطرح شده است. اسامی شامل نام کلیه روایان موجود در اسناد روایات است. این کتاب حجیم، مشتمل بر ده ها جلد است که هنوز به چاپ نرسیده است. 659. أصحاب الإجماع و مشایخهم. المسلسلات في الإجازات، ج 2، ص 582. در مورد اصحاب اجماع، مباحث گوناگون و دیدگاه های مختلفی وجود دارد که به دلیل اهمیّت آنها همواره مورد توجه علمای رجال بوده است. مؤلف در این کتاب، مباحث مختلفی که در مورد این روایان مطرح است، ارائه نموده و با بررسی و تحقیق در مورد هر مبحث، دیدگاه خود در هر مورد را مشخص کرده است. از جمله مباحث مطرح شده در مورد اصحاب اجماع، بررسی متن عبارت محمد بن عمر بن عبد العزيز کثی در اختیار معرفة الرجال در زمینه اصحاب اجماع، تعریف اصحاب اجماع و بررسی مصادیق آنها به همراه اقوال مختلف، بیان مفهوم اجماع در مورد این روایان و بیان شرح حال هر يك از اصحاب اجماع است. این کتاب، هنوز به چاپ نرسیده است. 660. تاریخ آل زراره. اصفهان: چاپ خانه ربّانی، 1400 ق، 242 ص. این کتاب، مشتمل بر معرفی اعضای خاندان آل زراره، همراه با شرح حال هر يك از اعضای این خانواده است که از زمان حضرت علی علیه السلام تا زمان بعد از غیبت صغری، مورد بحث واقع شده است. 661. تهذیب المقال فی تنقیح کتاب الرجال. قم: سیّد محمد موحد ابطحي، 1417 ق، 5 ج، دوم. مقدمه کتاب، در بیان روش مؤلف در این شرح و بیان سه فایده رجالی است: فایده اول، در شرح حال نجاشی نسب، کنیه، تاریخ حیات، جایگاه وی در نزد علمای اجازات، مشایخ و شاگردان وی بیان شده است. فایده دوم در بیان ویژگی های کتاب رجال النجاشی و طُرُق نجاشی به مصنّفات، بیان مفهوم اصل، نسخه، مصادر، نوادر و فرق آنهاست و در نهایت، طُرُق به کتاب نجاشی مطرح شده است. فایده سوم، در بیان روش های علم و معرفت به مدح و ذم روایان و بیان روش مرحوم نجاشی در این مورد است. رجالی النجاشی از مهم ترین کتب رجالی و یکی از چهار کتاب اصلی علم رجال است و مؤلف آن، در نظر داشته است که فهرست اسامی مؤلفان شیعه و آثار ایشان را ارائه نماید و در این زمینه، شرح حال مختصری از هر يك از مؤلفان را بیان داشته است. مؤلف کتاب تهذیب المقال، با مراجعه به کتاب های رجالی، حدیثی، تاریخی و غیره (اعم از کتاب های شیعه و اهل سنت) و طرق شیخ طوسی در التهذیب، الاستبصار و الفهرست، و طریق شیخ صدوق در کتاب من لا یحضر، شرح مبسوطی در مورد هر يك از رجال فهرست شده در کتاب رجال النجاشی که شرح حال آنها مُهمَل بوده و رجالی که نام آنها در ضمن شرح های این کتاب آمده و شرح مستقلی نداشته اند، و یا مؤلفان از شیعه ای را که نجاشی متعرض آنها نشده است، جمع آوری کرده و ارائه داده است. همچنین مؤلف، اشکال هایی را که در رجال النجاشی مشاهده نموده، مورد بررسی و نقد قرار داده است. مباحث مورد شرح عبارت اند از: نام مؤلف، لقب، کنیه، نسب، قبیله، محلّ تولد و سکونت، خاندان، طبقه (مشتمل بر بیان و شرح حال مشایخ و شاگردان هر شخصیت)، منزلت راوی در میان اصحاب، تاریخ زندگی، مذهب، توثیق یا تضعیف، مدح یا ذم او، و فهرست تألیفات او. مؤلف به منظور دسترسی سریع به موضوعات و عناوین، اقدام به تهیه چند فهرست نموده که در آخر جلد اول، ارائه شده اند. شایان ذکر است که این شرح، تا جلد پنجم آن، یعنی تا آخر حرف «ذال» به چاپ رسیده است. 662. شرح رجال الطوسی. الرجال محمد بن حسن طوسی (385 _ 460ق)، یکی از چهار کتاب اصلی رجال شیعه و مشتمل بر فهرست اسامی اصحاب و روایان معصومان علیهم السلام امامی و غیر امامی است. مؤلف در شرح خود بر این کتاب، با مراجعه به مصادر اولیه شیعه و اهل سنت، شرح حال صحابیان و روایان ذکر شده در کتاب را بیان نموده است. همچنین شرح حال صحابیان و روایانی را که مؤلف متذکر نشده است، ارائه داده و در موارد وجود اشکال در کتاب، آن را مطرح و بررسی نموده است. این کتاب، هنوز به چاپ

نرسیده است . 663 . شرح رجال الكشّی . المسلسلات فی الإجازات ، ج 2 ، ص 583 . رجال الكشّی ، تألیف محمّد بن عمر بن عبد العزیز كشّی (ق 4) است که هم اکنون ، اصل آن موجود نیست و تنها متن هایی که شیخ طوسی از این کتاب انتخاب نموده ، با عنوان اختیار معرفة الرجال در دسترس ماست . این کتاب ، یکی از چهار کتاب اصلی شیعه در علم رجال است که در زمینه تاریخ تشیع در عصر معصومان علیهم السلام ، تشکّل های تشیع و فرقه ها و دسته بندی های داخلی شیعه را مشخص نموده است . همچنین روایت هایی که در شرح حال رجال اند ، آمده است . مؤلف در شرح خود بر این کتاب ، ضمن مراجعه به کتاب های رجالی ، حدیثی و تاریخی (اعم از کتاب های شیعه و اهل سنت) ، شرح مبسوطی بر این کتاب نوشته است . همچنین عناوینی را که مناسب با کتاب است ، اضافه کرده و در موارد وجود اشکال ، آن را تبیین کرده و مورد بررسی قرار داده است . این کتاب ، هنوز به چاپ نرسیده است و در المسلسلات فی الإجازات (ص 583) این کتاب ، مشتمل بر پنج جلد معرفی شده است . 664 . شرح الفهرست للطوسی . المسلسلات فی الإجازات ، ج 2 ، ص 583 . الفهرست تألیف محمّد بن حسن طوسی (385 _ 460ق) در بردارنده فهرستی از مؤلفان شیعه به همراه ذکر اسامی تألیف های آنهاست . این کتاب ، یکی از چهار کتاب اصلی شیعه در علم رجال است . مؤلف در شرح خود بر این کتاب ، ضمن مراجعه به مصادر اولیه شیعه و اهل سنت ، شرح حال مؤلفان ذکر شده در کتاب و شرح حال مؤلفانی را که شیخ طوسی در کتاب خود متذکر آنها نشده است ، ارائه نموده و در موارد وجود اشکال در کتاب ، آن را مطرح و بررسی نموده است . این کتاب ، هنوز به چاپ نرسیده است . 665 . الطبقات الكبرى فی أصحاب النبى و الأئمة علیهم السلام . المسلسلات فی الإجازات ، ج 2 ، ص 583 . این کتاب ، دانش نامه ای مشتمل بر اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله و دیگر معصومان علیهم السلام است که بر اساس حروف الفبا ، در نام اصحاب ، تنظیم و ارائه شده است . در ذیل هر عنوان ، شرح حال و طبقه آن صحابی به همراه مباحث دیگری بنابر مقتضای هر شخصیت ، مشخص شده است . مؤلف با مراجعه به کتاب های حدیثی ، رجالی و تاریخی از شیعه و اهل سنت ، دیدگاه علما را در هر مورد ، بیان نموده است و در موارد لزوم ، مطالبی را اضافه کرده و در مواردی با ادله ای که مطرح نموده ، اشکال هایی را که مشاهده نموده ، مطرح کرده است و دیدگاه صحیح در مورد عنوان مورد بحث را مشخص کرده است . شایان ذکر است که روش مؤلف در تبیین طبقه راویان از صحابه بر اساس مراجعه به اقوال علما در مصادر مختلف است و به منظور دستیابی به طبقه راویان از روش تبیین جایگاه راوی در اسناد روایات با دسته بندی اسناد و ارائه راوی و مروی عنه وی نیست . این کتاب ، مشتمل بر ده ها جلد است ، به طوری که تنها درباره طبقه اصحاب امام صادق علیه السلام بیش از پنج هزار نفر استقصا و ارائه شده اند . این کتاب ، هنوز به چاپ نرسیده است . 666 . القواعد الرجالية . المسلسلات فی الإجازات ، ج 2 ، ص 583 . این کتاب ، مشتمل بر کلیه مباحث عامه رجالی و قواعد رجالی ، روش های بیان توثیق و تضعیف راویان ، شیوه تصحیح روایات ، بررسی کتب اربعه رجالی ، طرق حمل روایات ، توثیقات عامه و ... است . 667 . مشایخ ابن ابی عمیر . المسلسلات فی الإجازات ، ج 2 ، ص 583 . درباره ابن ابی عمیر ، از جهات مختلف ، مباحث گوناگونی مطرح شده است و مؤلف به دلیل اهمیت و جایگاه ویژه وی ، این مباحث را مطرح نموده است که عبارت اند از : بیان شرح حال راوی ؛ ارائه مباحث ذکر شده در مورد اصحاب اجماع (چون وی از جمله افراد اصحاب اجماع است) ؛ حجّیت مراسیل وی ؛ وثاقت مشایخ بدون واسطه وی (چون شیخ در عده آورده است : «لا یرون ولا یرسلون إلا عمّن یوثق به» ؛ استقصای مشایخ وی به همراه شرح آنها . این کتاب هنوز به چاپ نرسیده است . 668 . الممدوحین و المذمومین من الصحابة . المسلسلات فی الإجازات ، ج 2 ، ص 583 . این کتاب ، مشتمل بر شرح حال صحابیان پیامبر صلی الله علیه و آله ، اعم از راوی و غیر راوی ، به همراه مدح یا ذم در مورد هر يك از آنهاست و هنوز به چاپ نرسیده است . 669 . من روی عن الثقات . المسلسلات فی الإجازات ، ج 2 ، ص 583 . این کتاب ، در بردارنده روایاتی است که در مورد آنها توثیق وارد شده است ، به همراه روایاتی که از هر يك از آنها روایت دارند . این کتاب ، هنوز به چاپ نرسیده است . 670 . نخبه الأثر فی رجال كتب المعبر . المسلسلات فی الرجال ، ج 2 ، ص 583 . المعبر تألیف نجم الدین ابو القاسم جعفر بن حسن هذلی حلّی (م 676ق) ، شرح کتاب مختصر النافع تألیف دیگر همین مؤلف است که به صورت فقه استدلالی بوده و

مؤلف در لابه لای مباحث مطرح شده، در مورد روایان حدیث، اظهار نظر نموده است. مؤلف نخبه الأثر درباره این روایان، کتاب یاد شده را تألیف کرده است. محقق تهرانی در الذریعة (ج 24، ص 49، ش 241) این کتاب را با عنوان نتیجه الفکر فی تنقیح رجال المعتمد، فهرست نموده است.

موسوی اصفهانی، آقا حسن. 671. ثقات الرواة. نجف: مطبعة الآداب، 1387 ق، ج 1، 355 ص، اول. کتاب در بردارنده مطالب زیر است: مقدمه مؤلف در ذکر اسامی بعضی از راویان حدیث در صدر اسلام، از زمان صحابیان تا ابن غضنیری است که در دوازده «طبقه» معرفی شده اند و به دنبال بیان طبقه و نام هر راوی، تألیف ها و تعبیرهای جرح و تعدیل، به همراه مصدر مورد مراجعه، مشخص شده است. در آخر مقدمه، مؤلف ویژگی های کتاب را مشخص کرده است. متن کتاب، شامل اسامی رجال موثق و شرح حال آنهاست که بر اساس ترتیب حروف الفبا مرتب شده اند، و در بیان توثیقات و شرح حال راویان حدیث، به کتاب های مشهور رجالی، مانند کتاب های شیخ طوسی، رجال النجاشی، رجال ابن داوود و کتاب های حدیثی معتبر، مراجعه شده است. در توثیقات راویان، علاوه بر تعبیر «ثقه»، تعبیرهایی که دال بر توثیق باشند و مورد استناد واقع شده اند، آورده شده است. در شرح حال هر راوی آثار وی، به همراه ذکر نشانی مصدر مورد مراجعه، مشخص شده است. گفتمی است که تنها جلد اول این کتاب (تا حرف ز) در دسترس ماست.

موسوی خویی، سید ابوالقاسم (1317_ 1413 ق). 672. معجم رجال الحديث و تفصیل طبقات الرواة. بیروت، 1403 ق، 23 ج، سوم. این کتاب، مشتمل بر مطالب زیر است: مقدمه مؤلف، در ویژگی های این کتاب، همراه با چند مقدمه که این مباحث را مورد بررسی قرار داده اند: مقدمه اول: نیاز به علم رجال؛ مقدمه دوم: چگونگی اثبات وثاقت یا حسن راویان؛ مقدمه سوم و چهارم: توثیقات عامه؛ مقدمه پنجم: بررسی احادیث کتب اربعه؛ مقدمه ششم: بررسی کتاب های اصلی علم رجال. متن کتاب، شامل مباحث ذیل است: اسامی راویان کتاب های چهارگانه حدیثی شیعه و کسانی که نامشان در منابع اصلی رجال بوده است به ترتیب حروف الفبا، با ذکر احوال هر راوی تنظیم شده اند. در مواردی که يك راوی، تحت عنوان های مختلف آورده شده است، شرح حال این راوی، در ذیل یکی از عناوین معروف وی بیان شده است و عنوان های دیگر به آن عنوان، ارجاع داده شده اند. در شرح حال هر عنوان، ابتدا آرای رجالیان متقدم و نقل قول منابع اصلی رجال ذکر شده است. همچنین فهرستی از راوی و مروی عنه هر راوی، همراه با آمار روایات های وی در کتب اربعه، ارائه شده است. اختلاف تعبیر از يك راوی در کتاب های مختلف، با عنوان «اختلاف کتب» و اختلاف تعبیر از يك راوی در نسخه های يك کتاب، با عنوان «اختلاف نسخ» مشخص شده است. مؤلف کتاب، در پایان بسیاری از شرح حال ها، دیدگاه خود را مطرح نموده است. در ذیل هر عنوان، نشانی روایت های آن راوی در کتب اربعه در صورتی که مختصر باشند (مثلاً بین پنج تا ده نفر) آورده شده است؛ وگرنه در پایان هر جلد، به دنبال عنوان «تفصیل طبقات الرواة»، تفصیل طبقات راویان در آن جلد، با بیان فهرست نشانی های راوی و مروی عنه هر يك از راویان، مشخص شده است. فهرست های تهیه شده بر این کتاب عبارت اند از: دلیل معجم رجال الحديث، محمد سعید طریحی. المعین علی معجم رجال الحديث، سید محمد جواد حسینی بغدادی. المفید من معجم رجال الحديث، محمد جواهری. که قبلاً معرفی شدند. همچنین عبد الهادی فقهی زاده، مقدمه های این کتاب را با عنوان درآمدی بر علم رجال، ترجمه کرده و به طور مستقل ارائه نموده است. چاپ دیگر: تهران، مرکز نشر الثقافة الإسلامية، 1413 ق، 24 ج، پنجم. این کتاب، مشتمل بر همان خصوصیات است که در معرفی چاپ اول همین کتاب به آنها اشاره شد، به همراه ویژگی های خاصی که به آنها اشاره می شود: عبد الصاحب خویی در مقدمه چاپ پنجم متذکر شده است که: از ویژگی های این چاپ، آن است که در محتوا و شکل کتاب، تجدید نظرهایی اعمال شده است. تجدید نظرهای موجود در محتوای کتاب، عبارت اند از: به دنبال عدول مرحوم خویی رحمه الله از توثیق راویان کتاب کامل الزیارات، به توثیق مشایخ بلاواسطه ابن قولویه، در بعضی از مبانی رجالی و اصول عامه موجود در مقدمه کتاب تغییراتی حاصل شد که موجب تغییر اعتبار بعضی از رجال حدیث، از جهت توثیق و تضعیف گردید. این تغییرها شامل: بیان شرح حال های جدید، اضافه کردن مطالبی در ابواب اختلاف کتب و اختلاف نسخ و طبقات راویان است. در تغییرهای موجود در شکل کتاب، می توان به تصحیح ویرایش کتاب و ارائه آن در 24 جلد، اشاره نمود. 673. درآمدی بر علم رجال. ترجمه: عبد الهادی فقهی زاده، تهران: امیر کبیر، 1376 ش، 107 ص، اول. کتاب در بردارنده مطالب زیر است: مقدمه مترجم در مورد علم رجال، و بررسی ویژگی های کتاب معجم رجال الحديث و زندگی نامه مرحوم سید ابوالقاسم موسوی خویی تألیف شده است. متن کتاب، مشتمل بر ترجمه فارسی مقدمه های ششگانه کتاب معجم رجال الحديث است.

طریحی ، محمّد سعید . 674 . دلیل معجم رجال الحدیث . قم : مرکز نشر آثار شیعه ، 704 ص . مقدمه مؤلف در زندگی نامه مرحوم سید ابوالقاسم موسوی خویی و بررسی شیوه و فواید حاصل از کتاب معجم رجال الحدیث اوست . متن کتاب ، شامل فهرست اسامی رجال حدیث موجود در کتاب معجم رجال الحدیث و بر اساس ترتیب این اسامی از جلد اول تا جلد بیست و سوم است ، به این ترتیب که علاوه بر ذکر نام راوی ، شماره جلد و شماره صفحه ای که این راوی را مورد بحث قرار داده ، بیان شده است .

ناصری ، ریاض محمّد حبیب . 675 . الواقیة دراسة تحليلیة . مشهد : المؤتمر العالمی للإمام الرضا علیه السلام ، 1409 ق ، 2 ج ، اول . مؤلف کتاب در صدد آن است که با ارائه مباحثی ، جایگاه «واقفه» در اسناد احادیث را مشخص نماید . کتاب ، در ده فصل تنظیم شده است . در فصل اول تا نهم ، مباحث ذیل مطرح شده اند : مراد از واقفه و اقسام آنها ؛ واقفه در تاریخ اسلام ؛ اسباب وقف ؛ اقوال ائمه علیهم السلام و روش برخورد مسلمانان با واقفه ؛ روایات واقفه ؛ وکلای واقفه ؛ واقفه در کتاب های رجالی شیعه . فصل دهم کتاب ، در پنج قسمت تنظیم شده است که عبارت اند از : اسامی واقفیان که وقف آنها ثابت شده است و سپس رجوع کرده اند ؛ اسامی واقفیان که وقف آنها ثابت شده ، اما رجوع از وقف آنها ثابت نشده است ؛ اسامی راویانی که در واقفی بودن آنها اشتباه شده است ؛ اسامی جمعی از واقفیان که وقف آنها اثبات نشده است ؛ اسامی راویانی که متهم بر وقف شده اند . در مورد اسامی هر یک از واقفه ، شرح حال ، اقوال ائمه علیهم السلام و علمای علم رجال ، به انضمام بررسی و تحقیق مؤلف ، آورده شده است . در آخر کتاب ، فهرست های مفصّلی از کتاب ، ارائه شده است .

نجار، محمد علی. 676. تصحیح تراثنا الرجالی مع التعریف بالمجهولین من رواته. مؤسسة دار الهجرة، 1410 ق، ج 1، 628 ص، اول. در طول تاریخ تدوین کتاب های حدیثی و رجالی در دوران های مختلف، شکل های متفاوتی از اشتباه، مانند: انقطاع در سند، سقط، زیاده، تحریف، تداخل اسامی، جهل نسبت به پدر راوی، و جهل به شهرت و... در اسناد احادیث، وارد شده است. مؤلف کتاب، ضمن بیان این اشتباه ها، تا حدودی قائل به تفکیک در نوع آنها در دوران های مختلف تألیف این کتاب ها شده است، به طوری که نوع اشتباه در اسناد را در دو دوره کلی با عنوان «الشوائب الجديدة» و «الشوائب القديمة»، تقسیم نموده و بیان داشته است که اشتباه های جدید، از قرن دهم هجری به بعد در اسناد روایات وارد شده اند، به این ترتیب که به مرور زمان، در تألیف کتاب های جدید، اشتباه هایی در بیان اسناد موجود در کتاب های حدیثی و رجالی به صورت تصحیف، تحریف، تداخل، سقط، انقطاع و... ایجاد شده است. در متن کتاب، از جلد اول، نود مورد از اشکالاتی که شامل تصحیف و اشتباه يك راوی به راوی دیگر است، مشخص شده اند، به همراه بیان خود اشتباه و نشانی کامل مصدری که اشتباه در آن واقع شده است. سپس نشانی کامل مصدری که شکل صحیح از سند را در بر دارد و نیز دیدگاه مؤلف، بیان شده است. شایان ذکر است که مشخصات ذکر شده، تنها شامل جلد اول از این کتاب است و جلدهای دیگر، در دسترس نبودند.

نجف، محمد مهدی. 677. الجامع لرواة وأصحاب الإمام رضا عليه السلام. مشهد: المؤتمر العالمي الثاني للإمام الرضا عليه السلام، 1407 ق، 2 ج، اول. متن کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی 831 نفر از اصحاب امام رضا علیه السلام است که با ایشان ملاقات داشته اند و از حضرت، کلامی شنیده اند، و یا روایتی از قول یا فعل امام، بدون واسطه، نقل کرده اند؛ و نیز راویان و اصحابی که در زمان حضرت زندگی می کرده اند و مطلبی را از ایشان نقل کرده اند و یا حضرت، در مورد آنها مطلبی را نقل کرده است. فهرست اسامی در این کتاب، از مصادر اولیه چاپ شده و چاپ نشده، شامل سیصد عنوان از کتاب های اصول، فروع، تفسیر، حدیث، فقه، اخلاق، تاریخ، سیره، تراجم، رجال و... از شیعه و سنی - که به اسامی بعضی از آنها اشاره شده - تهیه گردیده است. از هر يك از راویان، تنها يك روایت نقل شده است و به دنبال آن، مصدر مورد مراجعه، مشخص شده است. همین طور، اقوال علمای علم رجال در توثیق و تضعیف راویان، آورده شده است. به منظور مشخص شدن طبقه راوی و تمیز راویانی که احتیاج به تمیز مشترکات دارند، مروی عنه این راویان، مشخص شده اند.

نمازی شاهرودی، علی. 678. الإعلام الهادية الرفیعة فی اعتبار الکتب الأربعة. مشهد: چاپ خانه خراسان، 1357 ش، 228 ص، جیبی. کتب اربعه حدیثی، از مصادر بسیار مهم شیعه در فقه اند. نویسنده کتاب، با بیان ادله ای در اعتبار این چهار کتاب حدیثی، در نظر دارد که جایگاه محکم این کتاب ها را نزد مخاطبان با بیانی استدلالی مشخص نماید. روش مؤلف در بیان ادله اعتبار این کتاب ها به صورت های مختلف است. در مرحله اول، اسناد و راویان احادیث این کتاب ها را به صورتی کلی مورد بحث و بررسی قرار داده و سپس اقوال علما در مورد این کتاب ها را مطرح نموده است و در آخر، پاسخ های خود بر خدشه کنندگان را ارائه می نماید. مباحث مطرح شده در این کتاب، در پنج فصل و يك خاتمه آورده شده است که عبارت اند از: فصل اول، در اصول اربعه در کتب اربعه. در این قسمت، 65 مورد از اصولی که از مصادر این کتب اند، مطرح شده و طریق هر يك از مؤلفان کتب اربعه به صاحبان این اصول، به همراه شماره سند روایات، ذکر شده است؛ فصل دوم، در بیان اقوال علما در اعتبار «اصول اربعه»؛ فصل سوم، در وجوب اعتماد بر این اصول، اقوال علما مطرح شده و مورد بررسی واقع شده است؛ فصل چهارم، در بیان سخنان مشایخ ثلاثه در اعتبار کتب اربعه حدیثی؛ فصل پنجم، کلام علما در اعتبار کتب اربعه. در خاتمه کتاب، در دفع شبهات مطرح شده بر کتب اربعه، مطالبی مورد بحث قرار گرفته است. در نهایت، بحثی مختصر در اعتبار کتب علامه مجلسی و بیان جایگاه علمی شیخ حرّ عاملی، آورده شده است. 679.

مستدرکات علم رجال الحدیث. مقدمه: حسن نمازی، قم: حسن نمازی، 1412 ق، 8 ج، اول. این کتاب، مشتمل بر مقدمه و 28 باب و خاتمه است. مقدمه کتاب، شامل هشت فصل و خاتمه است در فصل های مقدمه، این مباحث مطرح شده اند: فصل اول، تعریف علم رجال؛ فصل دوم، موضوع علم رجال؛ فصل سوم، فایده علم رجال؛ فصل چهارم، تاریخ حیات، اسامی، القاب و کنیه های معصومان علیهم السلام؛ فصل پنجم، اصحاب اجماع؛ فصل ششم، روایات معصومان علیهم السلام در مدح و ذم؛ فصل هفتم، اعتبار کتب اربعه؛ فصل هشتم، فواید رجالی، شامل امور ثابت کننده وثاقت و حسن راوی، توثیقات عامه، وقوع راوی در بعضی از طرق دلیل بر وثاقت وی است. همچنین چند فایده در بیان روش های مؤلف در تألیف این کتاب، آمده است. در خاتمه، کتاب نامه و فهرست مؤلفان رجالی اصحاب ائمه علیهم السلام، مشخص شده اند. متن کتاب، مشتمل بر اسامی و بیان شرح احوال دو دسته از رجال است که عبارت اند از: اول، رجالی که در کتاب های تنقیح المقال، جامع الرواة و معجم رجال الحدیث، نامی از آنها آورده نشده است. دوم، بعضی از رجالی که در کتاب های ذکر شده، نامشان آورده شده است؛ اما مؤلف این کتاب، در شرح احوال آنها مطالب دیگر را بیان کرده است. اسامی رجال حدیث، بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است. خاتمه کتاب، شامل کنیه ها، القاب و اسامی راویان زن است. مقدمه حسن نمازی در زندگی نامه مؤلف و فهرستی از کتاب های چاپ شده و چاپ نشده اوست.

هادوی تهرانی، مهدی. 680. تحرير المقال فی کلیات علم الرجال. تهران: الزهراء، 1412 ق، 196 ص، اول. کتاب مشتمل بر مطالب زیر است: تعریف، موضوع و مسائل علم رجال؛ ضرورت علم رجال؛ ادله حجّیت اقوال رجالی؛ اقسام راوی؛ روش های احراز وثاقت؛ توثیقات عامه؛ الفاظ مدح؛ تعارض جرح و تعدیل؛ نظریه تعویض. خاتمه کتاب، در بررسی کتاب های اصول رجالی است. در آخر کتاب، فهرست های متعددی آورده شده است.

احمد بن محمد . 681 . رسالة في نسب الرواة . الذريعة ، ج 24 ، ص 139 (ش 694) . محقق تهرانی ، به نسخه ای از این کتاب ، نشانی داده است .

شریف بغدادی ، محمد بن علی . 682 . الرواة . التراث العربي ، ج 3 ، ص 132 . مؤلف ، در مرحله اول ، کتاب خلاصة الأقوال علامه حلی (م 726 ق) را همانند اصل آن در دو قسم ترتیب داده است و سپس در خاتمه آن ، هفت فایده رجالی را به همراه زیاداتی که از رجال ابن داوود اخذ نمود و در این کتاب موجود نبوده ، مطرح نموده است .

علی بن حسن . 683 . مشیخة الاستبصار والتهدیب و [کتاب] من لا یحضره الفقیه . الذريعة ، ج 21 ، ص 71 (ش 4002) . مؤلف ، اقدام به استخراج احوال عدّه ای از رجال موجود در طُرُق شیخ ابو جعفر محمد بن حسن طوسی و محمد بن بابویه قمی از کتاب الاستبصار ، التهدیب و کتاب من لا یحضره الفقیه نموده است . اسامی بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند و برای بیان احوال رجال صحیح ، حَسَن ، موثّق ، مجهول و ضعیف ، از کُدّهایی که به وسیله حروف الفبا تنظیم شده ، استفاده شده است . محقق تهرانی نسخه هایی از این مشیخه را مشاهده کرده و نشانی داده است .

مراد علی . 684. رجال المولى مراد علی . الذریعة ، ج 10 ، ص 149 (ذیل ش 274) . مؤلف ، رجال کتاب من لا یحضره الفقیه را بر اساس حروف الفبا مرتب و تنظیم نموده است . محقق تهرانی به نسخه ای از این کتاب ، نشانی داده است .

مؤلف نامعلوم 685 . أرجوزة فی الرجال . الذریعة ، ج 1 ، ص 473 (ش 2357) . محقق تهرانی ، نسخه ای از این کتاب را مشاهده کرده و نشانی داده است .

مؤلف نامعلوم 686 . طبقات رواة الفقیه . الذریعة ، ج 15 ، ص 149 (ش 986) . این کتاب ، مشتمل بر «دایره»هایی است که اسناد موجود در مشیخة الفقیه ، در آنها گنجانیده شده اند و در طریق هر راوی ، شرح حال وی مطرح شده است و مؤلف در نظر دارد تا طبقه راویان را مشخص نماید . روش تألیف به این ترتیب است که در هر دو صفحه که در مقابل یکدیگر قرار دارند ، هفت دایره رسم شده که هر دایره ، در درون دایره دیگر قرار داده شده است و نصف هر یک از این دایره ها در یک صفحه قرار دارند . در دایره کوچک تر و مرکزی ، نام مرحوم شیخ صدوق آورده شده است و در دایره محیط بر این دایره ، اسامی بیست یا بیست و چند نفر از مشایخ شیخ صدوق آورده شده است و در دایره محیط بر دایره شیخ صدوق ، اسامی مشایخ آنها آورده شده است و این روش ، در بیان اسامی مشایخ از هر دایره در دایره بعد ، آورده شده است . طریق هر راوی در یک سطر مشخص شده است و نام آن راوی با قلم قرمز رنگ ، مشخص شده است . اسامی و طریق راویان ، بر اساس حروف الفبا تنظیم شده است .

مؤلف نامعلوم. 687. الفوائد الرجالية. تحقیق: محمد حسین مولوی. منتشر شده در: میراث حدیث شیعه (دفتر اول)، قم: مرکز تحقیقات دار الحدیث، 1377 ش، ص 255_308. این کتاب، در بردارنده چند فایده رجالی است که در پنج مقدمه آورده شده و عبارت اند از: مقدمه اول، تعریف، موضوع و فایده علم رجال؛ مقدمه دوم، مبانی نیاز به علم رجال؛ مقدمه سوم، چگونگی رجوع به کتب رجالی؛ مقدمه چهارم، تمییز مشترکات؛ مقدمه پنجم، مبانی معرفت به مدح و قدح در رجال اسناد. محقق در مقدمه خود، مطالبی در معرفی این کتاب، بیان داشته است.

مؤلف نامعلوم. 688. فهرس الرجال. التراث العربی، ج 4، ص 229. این کتاب، مشتمل بر فهرستی از اسامی رجال است که مؤلف، این اسامی را در جدول های هفتگانه، مرتب نموده است. عناوین بعضی از این جدول ها عبارت اند از: شماره مسلسل، اسامی رجال، تاریخ میلادی، تاریخ قمری و ...

مقالات رجالی

مقالات رجالیآقاجانی قنّاد، علی. 689. «ابراهیم بن هاشم کوفی». علوم حدیث، ش 19 (بهار 1380 ش)، ص 87 _ 102. نویسنده مقاله با بیان این مطلب که شناخت راویان احادیث که در زمان اهل بیت علیهم السلامی زیسته اند، موجب می شود تا ما درک بهتری از مسائل و وقایع مختلف عصر معصومان علیهم السلام و سیر تحوّل و تطوّر احادیث داشته باشیم و در نتیجه، بهره گیری کامل تری از روایات بگیریم، شرح حال ابراهیم بن هاشم کوفی را به همراه فهرست اسامی مشایخ و شاگردان وی، و این که در زمان کدام یک از معصومان علیهم السلامی زیسته است، با استناد به نقل قول هایی از کتاب های رجالی بیان می نماید. نویسنده همچنین به نقش و جایگاه حوزه های درسی کوفه و قم در زمان حیات این شخصیت می پردازد و تأثیری که این حوزه ها بروی گذاشته اند و نیز تأثیری که وی بر این حوزه های درسی داشته است، بیان می نماید.

احمدی فقیه (یزدی)، محمّد حسن. 690. «فواید رجالی در آثار امام رحمه الله». کیهان اندیشه، ش 29 (فروردین و اردیبهشت 1369)، ص 56 _ 65. نویسنده مقاله، ضمن ارائه گوشه هایی از مباحث درایه ای و رجالی مطرح شده در کتاب های امام خمینی رحمه الله، به دنبال بیان و مشخص نمودن مبانی و نظریات ایشان در علم درایه و رجال است و چون امام رحمه الله، دارای کتاب درایه ای و رجالی مستقلی نیست، این مبانی را با مراجعه به کتاب های فقهی ایشان، گردآوری و ارائه نموده است. مقاله، در بردارنده این مباحث است: بیان تعریف واژه های کلیدی ای، همچون: «اصل»، «کتاب»، «تصنیف» و «نوادری»؛ دیدگاه امام رحمه الله بر دلالت «صاحب اصل» یا «صاحب کتاب»، در اعتماد و عدم اعتماد بر آن اصل و کتاب و یا بر صاحب آن؛ بیان معانی بعضی از طُرُق حمل و ادای حدیث، مانند: سماع، قرائت و مناوله، اصحاب اجماع، بعضی از کتب روایی، و بعضی از رجال موجود در اسناد روایات.

اسکندری، محمد مهدی 691. «روش دستیابی به اطلاعات کتب رجالی». قم، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، مجموعه مقالات اولین سمینار کامپیوتر و علوم اسلامی، بهار 1372، 635 ص (ص 139 _ 173). مقاله، شامل مباحثی در تقسیم بندی کتاب های رجالی بر اساس موضوع، مذهب مؤلفان آنها و اصول اولیه و ثانویه است. پس نوع اطلاعات و شیوه مؤلف هر کتاب در ارائه اطلاعات آنها به طور مختصر بیان شده است و در نهایت، پیشنهاد تهیه نرم افزارهایی به منظور دستیابی به اطلاعات موجود در این کتاب ها را در محورهای معجم اسناد، موضوعات، الفاظ و عناوین، مطرح نموده و محور اطلاعات ارائه شده در هر مورد را مشخص می نماید. شایان ذکر است که نویسنده، منابع رجالی را کتاب هایی دانسته که شامل هرگونه اطلاعات رجالی می شوند و بر همین اساس، علاوه بر کتاب هایی که شرح حال راویان را در بردارند و یا اسناد روایات را دسته بندی نموده اند، کتاب های حدیثی در بردارنده اسناد را در نظر دارد.

انصاری قمی، حسن 692. «امامیه و اصول روایی اصحاب اجماع». علوم حدیث، ش 21 (زمستان 1380)، ص 2 _ 10. مؤلف به صورت فشرده به تبیین تاریخچه بحث رجالی اصحاب اجماع پرداخته و گزارشی از دیدگاه عالمان را نسبت به این نظریه در طول تاریخ، ارائه کرده است. همچنین برداشت ها و تفسیرهای مختلفی را که از عبارت کثی درباره اصحاب اجماع بوده است، دسته بندی و گزارش کرده است. وی در پایان، چنین نتیجه گرفته که اصحاب اجماع، از فقهای اول امامی مذهب بوده اند که «کتاب»ها و «اصول» ایشان مورد توجه و عنایت دانشوران آن عصر، قرار داشته است.

افتخار زمان. 693. «روشی نو در شناخت روایان حدیث». ترجمه: سید محمد علی رضوی، علوم حدیث، ش 19 (بهار 1380)، ص 66_86 و ش 20 (تابستان 1380)، ص 46_77. نویسنده مقاله به دنبال آن است که با مقایسه نقل های مختلف يك حدیث، امکان دستیابی به نتایجی درباره خصوصیات روایان حدیث، فراهم نماید. مثلاً برای علم به ضبط و وثاقت راوی، می توان روایات وی را با روایات روایان موثق، مقایسه کرد و در صورت موافقت این احادیث در لفظ و حتی در معنا، در می یابیم که این راوی، ضابط و موثق بوده است. در این زمینه، نویسنده، حدیث دیدار پیامبر صلی الله علیه و آله با سعد بن ابی وقاص را که دارای نقل های مختلف است، مورد مقایسه و بررسی قرار می دهد تا نتایج به دست آمده از این روش ابتکاری، آشکار گردد.

باقری بیدهندی، ناصر. 694. «اصحاب اجماع». علوم حدیث، ش 6 (زمستان 1376)، ص 55_80 و ش 9 (پاییز 1377)، ص 82_119. نویسنده مقاله، ضمن معرفی اصحاب اجماع و بیان شرح حال آنها به بررسی نقش و جایگاه این روایان در اسناد احادیث می پردازد. در این مقاله، به پیدایش اصطلاح «اصحاب اجماع»، تعداد این روایان و مدارك اجماع بر آنها پرداخته شده است. سپس ضمن بیان شرح حال هر يك از این روایان، اقوال علمای علم رجال، با ذکر نشانی مصدر مورد مراجعه در مورد آنها آمده است.

بغدادی، محمود. 695. «من أعلام الثقات». رسالة التقریب، س 2، ش 7 (ذوالحجّة 1415ق)، ص 174 _ 218 و ش 10 (شوّال 1416 ق)، ص 202 _ 231. نویسنده مقاله، زندگی نامه تعدادی از راویان مشهور و ثقه را بیان داشته است، به این ترتیب که علاوه بر بیان احوال این راویان، دیگر مشخصات آنها از جمله: مصنفات، راوی و مروی عنه و مباحثی که در مورد هر يك از آنها درباره گرایش های فرقه ای و ... مطرح شده، آورده است و در هر مبحث، اقوال علمای رجال و نشانی مصادر مورد مراجعه، مشخص گردیده است. برخی از این راویان، عبارت اند از: ابان بن تغلب، ابوالأسود دثلی، ابوجحیفه سوایی، ابراهیم بن میمون، ابراهیم نخعی، ابراهیم بن عمر، احنف بن قیس، انس بن عیاض، اسماعیل بن ابی خالد، اسماعیل اسدی، جاریة بن قدامه سعدی، هانی بن هانی همدانی، زید بن ارقم و شایان ذکر است که این مقاله به صورت مستقل در هفتمین کنفرانس بین المللی وحدت اسلامی در شهریور 1373 ش، با عنوان ثقات الإسلام به چاپ رسیده است.

بهبودی، محمّد باقر. 696. «بررسی رجال حدیث: حسن بن علی بن ابی حمزه بطائنی». فقه، کتاب اول (بهمن 1372)، ص 297 _ 304. نویسنده مقاله، پس از بیان اقوال علمای رجال در مورد واقفی بودن و دروغپرداز بودن حسن بن علی بن ابی حمزه بطائنی و علی بن ابی حمزه بطائنی، به بحث در چگونگی مراحل حذف احادیث و اسامی کتاب های این دو شخصیت از کتاب های حدیثی و رجالی پرداخته است و از طرف دیگر، چگونگی تألیف کتاب هایی با اسامی مختلف _ که همگی آنها روایات خود را از کتاب علی بن ابی حمزه بطائنی اخذ کرده اند _ مورد بحث قرار داده است. ایشان، اسامی این کتاب ها را با این عناوین بیان می دارد: تفسیر البطائنی، تفسیر فضائل القرآن، تفسیر النعمانی، بیان أنواع علوم القرآن، الناسخ والمنسوخ، المحکم والمتشابه، وثواب القرآن. 697. «طلوع و غروب اصحاب اجماع». فقه، ش 4 و 5 (تابستان و پاییز 1374)، ص 397 _ 414. نقش و جایگاه «اصحاب اجماع» در فقه شیعه، بر هیچ پژوهشگری مخفی نیست. علم رجال، در صدد آن است که بازگو کننده اسناد و مدارکی باشد تا به این وسیله، اعتبار این اصحاب را برای مخاطبان، مشخص نماید. نویسنده مقاله با معرفی کتاب رجال الکشی، ضمن بیان و شرح متن هایی از این کتاب که در مورد اصحاب اجماع وارد شده است، به نقش اصحاب اجماع در بیان روایات معصومان علیهم السلام و احکام اسلام می پردازد. سپس به بررسی جایگاه این اصحاب در اسناد روایات و بیان اختلافات مطرح شده در مورد آنها پرداخته است و به دنبال آن، برای مشخص شدن جایگاه اصحاب اجماع در فقه شیعه، اقوال معصومان علیهم السلام و علمای علم رجال در اعلم بودن فقهی آنها را مورد بررسی قرار می دهد.

698. «علم رجال و مسئله توثیق: نقش ابراهیم بن هاشم قمی در حدیث شیعی». کیهان فرهنگی، ش 80 (بهمن 1370)، ص 28 _ 30. بررسی زندگی نامه راویان حدیث و توثیق و تضعیف آنها در نقل حدیث، از ارکان مهم مباحث علم رجال است. نویسنده مقاله، ضمن بیان زندگی نامه ابراهیم بن هاشم قمی که از اصحاب چند تن از ائمه معصوم علیهم السلام بوده است، اقوال علمای رجال را در مورد این شخصیت، به همراه بیان تعداد روایاتی که از هر يك از معصومان علیهم السلام، نقل کرده است تا به این وسیله، جایگاه این شخصیت حدیثی در اسناد احادیث، مشخص گردد.

پهلوان ، منصور . 699 . «اسناد و مشایخ راویان صحیفه کامله» . علوم حدیث ، ش 12 (تابستان 1378) ، ص 26_ 69 . نویسنده مقاله ، ضمن بیان جایگاه صحیفه سجادیه در میان مسلمانان ، در صدد آن است که با بیان اسناد و مشایخ راویان این کتاب ، اعتبار سندی این کتاب مهم را برای مخاطبان خود ، مشخص نماید . متن مقاله ، مشتمل بر فهرست اسامی 32 نفر از مشایخ مشهور از راویان صحیفه سجادیه است که اسامی آنها بر اساس تاریخ وفاتشان تنظیم شده است و در ذیل هر عنوان ، شرح حال مختصری از آن شخصیت و طُرُق هر يك از آنها به صحیفه کامله ، با ذکر نشانی مصدر مورد مراجعه ، مشخص شده است .

ترکمانی ، حسینعلی . 700 . «ابوهریره و نشر اسرائیلیات و احادیث موضوع» . علوم حدیث ، ش 10 (زمستان 1377) ، ص 136 _ 161 . نویسنده مقاله در نظر دارد نقش ابوهریره در نشر ساخته های ادیان دیگر و وضع احادیث جعلی در تاریخ صدر اسلام را مشخص نماید . در مقاله ، به بررسی این عناوین پرداخته شده است : اسامی ابوهریره ؛ تعداد احادیثی که از وی نقل شده است ؛ اولین راوی متهم به وضع حدیث ؛ شیوخ و شاگردان و ناقلان اخبار ابوهریره ؛ بی اعتباری احادیث وی ؛ ابوهریره ، رودروی علی بن ابی طالب علیه السلام .

جاودان ، محمد . 701 . «رجال نجاشی ، سیر رجال نویسی متقدمان» . کیهان فرهنگی ، ش 37 (فروردین 1366) ، ص 14 _ 16 . نویسنده مقاله ، ضمن بیان فهرستی از شانزده کتاب رجالی تألیف شده قبل از کتاب های اصول چهارگانه علم رجال شیعه ، اقدام به معرفی هر یک از این چهار کتاب اصلی علم رجال می نماید و در نهایت ، کتاب رجال النجاشی را با تفصیلی بیشتر معرفی نموده ، تا به این وسیله به نقش و جایگاه مهمی که این کتاب در علم رجال داراست ، اشاره کرده باشد . در معرفی هر کتاب ، زندگی نامه مختصری از مؤلف ، به همراه ویژگی های مختصری از آن کتاب ، بیان شده است و در نهایت ، مصادر مورد مراجعه ، معرفی شده اند .

جلالی ، سهیلا . 702 . «پژوهشی درباره اصول اربعمئة» . علوم حدیث ، ش 6 (زمستان 1376) ، ص 187 _ 231 . نویسنده مقاله در نظر دارد تا ضمن معرفی «اصول» ، نقش و جایگاه این کتاب ها را در انتقال احادیث شیعه مشخص نماید . در این مقاله ، این مطالب مورد بحث واقع شده اند : معنای «اصل» و تفاوت آن با «کتاب» ؛ زمان تدوین اصول ؛ تعداد اصول ؛ امتیازات اصول ؛ سرنوشت اصول ؛ فهرست برخی از اصول اربعمئة . در ذیل مقاله ، مصادر مورد مراجعه ، با ذکر نشانی مشخص شده اند .

جلالی ، عبدالمهدی . 703 . «ابن عقده و مقام او در حدیث» . علوم حدیث ، ش 2 (زمستان 1375) ، ص 176 _ 201 . نویسنده مقاله در نظر دارد تا نقش و جایگاه ابن عقده را در اسناد احادیث شیعه ، مشخص نماید . در این مقاله در مورد مذهب ابن عقده ، جایگاه وی در حدیث ، مشایخ و راویان وی ، به همراه دیدگاه علمای عامه و شیعه ، کتاب ها و طُرُق وی در اسناد روایات شیعه ، مباحثی مطرح شده است .

حاجی تقی ، محمّد . 704 . «محدّثان و علمای امامی ری (تا پایان قرن چهارم)» . علوم حدیث ، ش 12 (تابستان 1378) ، ص 126 _ 151 . نویسنده مقاله ، ضمن معرفی محدّثان و علمای امامی شهر ری ، در نظر دارد چگونگی سیر تکوین و گسترش مذهب امامیه در طی قرن اول تا چهارم در این منطقه را مشخص بنماید . مقاله شامل معرفی اجمالی شهر ری و معرفی مختصر 88 نفر از فقها و محدّثان و راویان احادیث معصومان علیهم السلام ری تا پایان قرن چهارم است . در زیرنویس ، اسامی مصادر مورد مراجعه ، با ذکر نشانی مشخص شده اند .

حسینی آل مجدّد، سیّد حسن. 705. «مراسیل ابن ابی عمیر، بین القبول والرد». علوم الحدیث، ش 5 (محرم الحرام - جمادی الآخرة 1420 ق)، ص 84 - 93. نویسنده مقاله، در صدد است که برای مخاطبان خود مشخص نماید که: آیا مُرسل های ابن ابی عمیر، حجت اند یا خیر؟ به همین منظور، در مرحله اول، معنای مُرسل، اقسام مرسل، معنای عام و خاص، و قول مشهور را در مورد روایات مرسل، بیان می نماید. سپس ادله و اقوال ذکر شده در حجت مرسل های ابن ابی عمیر را با ذکر نشانی مصادر مورد مراجعه، بیان نموده و مورد بحث قرار می دهد و در نهایت می پذیرد که مرسل های ابن ابی عمیر، حجت اند.

حسینی جلالی، سیّد محمد رضا. 706. «باب من لم یرو عن الأئمة علیهم السلام فی کتاب الرجال للشیخ الطوسی». تراثنا، ش 7 و 8 (ربیع الثانی - رمضان 1407 ق)، ص 45 - 149. نویسنده، این مقاله را برای رفع اشکال در تکرار نام برخی راویان از ائمه علیهم السلام در ضمن باب «من لم یرو عنهم» کتاب رجال الطوسی تکرار شده، نگاشته است و توجیهاات ذکر شده برای تکرار این عناوین را بیان داشته است. وی مصادیق این تکرار عنوان را 69 مورد دانسته است و در ذیل هر عنوان، به توضیح وجه تکرار پرداخته است. 707. «کتابی تازه در رجال، با سبکی جدید». آینه پژوهش، ش 6 (فروردین و اردیبهشت 1370)، ص 14 - 23. شناخت سبک ها و روش هایی که در متون علمی به کار برده شده اند، مهم ترین وسیله برای باز یافت محتوای کتاب ها و سریع ترین شیوه برای دسترسی به مطالب آنهاست. نویسنده مقاله، ضمن بیان مختصری در سبک هایی که در تألیف کتاب های رجالی به کار برده شده است، به ضرورت شناخت این سبک ها در هر چه بهتر استفاده کردن از این گونه کتاب ها اشاره می نماید. پس از این مقدمه، نویسنده به بیان سبک و روشی که مرحوم آیه الله سیّد حسین طباطبایی بروجردی در تألیف کتاب تجرید أسانید الکافی و تنقیح أسانید التهذیب به کار برده، می پردازد تا به این وسیله، نه تنها دسترس یافتن به این کتاب ها برای مخاطب آسان باشد، بلکه به جایگاه مهمی که این کتاب ها با این شیوه و سبک در علم رجال دارا هستند، اشاره ای داشته باشد. این مقاله، شامل مباحثی در سبک شناسی، شامل: جدا سازی اسناد کتب حدیثی و جمع آوری در کتابی مستقل، ترتیب اسناد روایات هر راوی در کنار یکدیگر و بیان تعلیقات، جهت رفع نواقص است و نیز بیان مقدماتی که نقش مهمی در تکمیل مطالب کتاب دارند. در بحث از شیوه مؤلف در تألیف کتاب، این ویژگی ها برای آن ذکر شده است: تکمیل نواقص موجود در منابع رجالی، بیان علل حدیث و رفع آنها، آسان کردن منبع در جهت مقصود، احیای علوم حدیث، و مقدمه بودن آن برای فراگیری علم رجال. 708. «المصطلح الرجالی: أسند عنه». تراثنا، ش 3 (شتاء 1406 ق)، ص 98 - 154. یکی از اصطلاحات رجالی ای که از زمان شیخ طوسی در کتاب های رجالی، از جمله کتاب رجال الطوسی وارد شده است، اصطلاح «أسند عنه» است که معنای این اصطلاح، از گذشته مورد بحث و بررسی علمای علم رجال بوده است. نویسنده مقاله، در نظر دارد ضمن بیان اقوال علما، با بررسی معنای لغوی و اصطلاحی مشتقات این اصطلاح، معنای روشنی از آن، ارائه نماید. مطالب مورد بحث در این مقاله عبارت اند از: بررسی معنای لغوی و اصطلاحی «سند»، «مُسند»، «أسند عنه»؛ بیان و بررسی اقوال و احتمالات هفتگانه در معنای این اصطلاح؛ تبیین قول مورد قبول نویسنده مقاله؛ عدم دلالت این اصطلاح بر تضعیف و توثیق. 709. «المنتقى النفس من دُر القوامیس». تراثنا، ش 24 (رجب، شعبان و رمضان 1411 ق)، ص 155 - 237. نویسنده مقاله، پس از بیان زندگی نامه فاضل دربندی و بیان اقوال علما درباره ایشان، اقدام به معرفی تفصیلی کتاب قوامیس الرجال و الدراية ی این شخصیت نموده است. این کتاب، در بردارنده توضیح مصطلحات موجود در علم رجال و درایه، بیان شرح حال رجالی که در مورد آنها اختلاف وجود دارد، معرفی کتاب های رجالی، و مطالب دیگری در علم رجال و درایه است. نویسنده کتاب در ذیل هر عنوان، علاوه بر بیان اقوال علمای رجال و درایه، دیدگاه خود را ارائه می کند و فواید آن مبحث را مشخص می نماید. مطالب مورد بحث، بر اساس حروف الفبا تنظیم شده اند. نویسنده مقاله، تعدادی از مباحث مطرح شده در این کتاب را انتخاب و بیان نموده است که بعضی از مباحث رجالی آن عبارت اند از: اجازات،

اصحاب اجماع ، اصول اربعمئنه ، الفاظ تعديل و توثيق ، تمميز مشتركات ، توثيقات عام و خاص ، طبقات ، ظنّ رجالي ، تعريف علم رجال ، مشايخ اجازه و

حسینی ، علیرضا710 . «سیستم مترادفات و تمییز مشترکات در معجم رجال» . قم : مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی ، مجموعه مقالات اولین سمینار کامپیوتر و علوم اسلامی ، بهار 1372 ، 635 ص (ص 285 _ 331) . هدف از نگارش این مقاله ، توجه به دو مشکل جدی از مشکلات موجود در اسناد روایات است . یکی از مشکلات ، عناوین مشترك بین دو یا چند راوی ، و دیگری عناوین پراکنده يك راوی که در بردارنده دو بحث تمییز مشترکات و توحید مختلفات است و همچنین بیان ضرورت تهیه نرم افزارهایی که در این راه ، محققان را یاری نماید . مقاله در سه فصل تنظیم شده است . در فصل اول ، سابقه پیشینه مبحث تمییز مشترکات و توحید مختلفات ، تبیین راه حل های ارائه شده ، به همراه بیان عدم کارایی آنها با استناد و مراجعه به کتاب های رجالی بیان شده است . در فصل دوم ، عوامل ایجاد اشتراك و مراحل تمییز مشترکات ، تبیین و بررسی شده اند . در فصل سوم ، مراحل و چگونگی کار در توحید مختلفات ، مورد بحث و بررسی واقع شده است . در فصل های دوم و سوم ، ضمن تبیین مشکلات ذکر شده و چگونگی مراحل رفع آنها ، به نقش و شیوه برنامه های نرم افزاری در رفع این مشکلات ، پرداخته شده است .

حقدار، علی اصغر. 711. «درنگی در علم رجال». بصائر، ش 14 _ 15 (آذرودی 1374)، ص 30 _ 32. نویسنده مقاله، فهرستی از بعضی عناوین کلی علم رجال را در غالب اصطلاحات منطقی، تطبیق داده و بیان می نماید. نویسنده، بحث از احادیث را در دو محور کلی بیان می نماید که عبارت اند از: اول، صورت درون معرفتی، که ناظر بر راویان و متون و اسانید احادیث، و همچنین در بردارنده علم رجال حدیث و درایه حدیث است. دوم، صورت معرفت شناسانه که می توان آن را به نام «فلسفه علم رجال» خواند و ناظر بر مباحث و مسائل علم رجال در تشخیص راوی موثق و غیر موثق و... است. نویسنده مقاله، سپس اقدام بر معرفی موضوع علم رجال و بیان تعریف اقسام حدیث می نماید. مباحث دیگر این مقاله که به صورت فهرست، با بیانی مختصر آورده شده اند، عبارت اند از: مبادی تصویری و تصدیقی علم رجال؛ حدّ و رسم مبادی تصویری علم رجال؛ عوارض ذاتی موضوع علم رجال؛ علم رجال از علوم حقیقی است؛ قضایای جزئی علم رجال و کبرای کلی در علم رجال. در نهایت، فهرستی از توثیقات عامه، و فهرستی از کتب رجالی مشهور، و ذکر جایگاه فواید رجالی، به همراه بیان فهرستی از این فواید، ارائه شده است.

حیدری، مرتضی، 712. «نظرات فی الأصول الرجالية عند الشيعة الإمامية». الفکر الاسلامی، ش 13 و 14 (محرم - جمادی الآخرة 1417 ق)، ص 287 - 322. قوام و شکل گیری هر علمی، بر پایه هایی مستقر است که همواره و در هر مبحثی از آن علم، به آن استوانه های محکم، مراجعه می شود. در علم رجال، رجوع به کتاب های معتبر رجالی که از علمای علم رجال صدر اسلام به دست ما رسیده، متداول است و استوانه های این علم به حساب می آیند. نویسنده مقاله، ضمن بیان مقدمه ای در بیان جایگاه علم رجال در علوم اسلامی، به نقش محوری کتاب های اصول رجالی در علم رجال اشاره می نماید و این کتاب ها را بر اساس محتویات آنها به قسم های مختلفی تقسیم می نماید. سپس اصول (منابع) رجالی را به دو قسم تقسیم می کند که عبارت اند از: 1. اصول رجالی نخستین، شامل رجال الکشی، رجال النجاشی، الفهرست و الرجال شیخ طوسی؛ 2. اصول رجالی ثانوی، شامل: رجال البرقی، کتاب الضعفاء ابن غضائری و رساله ابی غالب الزراری. در ذیل هر عنوان، معرفی تفصیلی شامل زندگی نامه مؤلف آن کتاب و ویژگی ها و مباحث مورد بحث در آن کتاب، بیان شده است.

دریاب نجفی، محمود. 713. «دراسة فی علم الرجال». الفکر الإسلامی، ش 1 (محرم - ربيع الأول 1414 ق)، ص 73 - 95. ضرورت علم رجال و نیاز به آن، از گذشته مورد بحث علمای علوم اسلامی بوده است. نویسنده مقاله، با بیان موضوع علم رجال و نیاز به آن و بیان ادله نفی کنندگان این علم و طرح مباحث دیگری که در این علم مطرح است، در نظر دارد تا جایگاه و ضرورت این علم را روشن بنماید. مباحث مطرح شده در این مقاله عبارت اند از: تعریف و حاجت به علم رجال؛ ادله نفی کنندگان نیاز به علم رجال؛ معرفی تفصیلی علما و کتاب های معروف علم رجال. 714. «مع الطوسی فی رجاله». الفکر الإسلامی، ش 2 (ربیع الثانی - جمادی الثانية 1414 ق)، ص 94 - 123. مقاله، ضمن بیان اشکال هایی که در مورد بعضی از اسامی راویان در باب «من لم یروا عنهم علیهم السلام» و دیگر ابواب کتاب رجال الطوسی مطرح شده است، توجیهاتی را در اقسام مختلف این اشکال ها بیان نموده است. نویسنده مقاله، پس از معرفی راویان معمر حدیث، اشکال های مطرح شده را در پنج قسم دسته بندی نموده که عبارت اند از: 1. فهرست اسامی رجالی که از اصحاب یکی از معصومان علیهم السلام ذکر شده اند و سپس، بر عدم روایت آنها تصریح شده و یا در روایت آنها از آن معصوم علیه السلام، تردید شده است. 2. اسامی رجالی که در باب «من لم یروا عنهم علیهم السلام» آورده شده اند و علمای دیگر گفته اند که از معصوم روایت دارند. 3. اسامی اشخاصی که در باب «من روی عنهم علیهم السلام» و باب «من لم یروا» آورده شده اند؛ اما قطع بر اتحاد آنها نمی توان داشت. 4. اسامی راویانی که از اصحاب یکی از معصومان علیهم السلام و باب «من لم یروا» ذکر شده اند، و قرینه ای بر هم عصر بودن آنها با یکی از معصومان علیهم السلام و همین طور قرینه ای بر درك عصر غیبت و بعد از آن در مورد آنها ذکر نشده است. 5. فهرست اسامی متشابه، در حالی که متغایرنند و شیخ طوسی آنها را در دو باب، ذکر نموده است. 715. «أسند عنه فی رجال الطوسی». الفکر الإسلامی، ش 3 و 4 (رجب - ذوالحجّة 1414 ق)، ص 138 - 182. یکی از اصطلاحات رجالی که از گذشته در معنا و دلالت آن در میان علمای علم رجال مورد بحث بوده است، اصطلاح «أسند عنه» در کتاب رجال الطوسی است. نویسنده مقاله، ضمن بیان اقوال علما در مورد معنا و دلالت این اصطلاح، در نظر دارد معنا و دلالت روشنی از آن را ارائه نماید. مطالب مورد بحث در این مقاله عبارت اند از: اقوال ذکر شده در معنای «أسند عنه»؛ بیان شواهدی بر صحّت معنای مورد اختیار نویسنده مقاله؛ عدم دلالت این اصطلاح بر جرح یا تعدیل؛ فهرست اسامی 344 نفر از رجالی که در کتاب رجال الطوسی یا تعبیر «أسند عنه» وارد شده اند.

ذاکری، علی اکبر. 716. «نقش تاریخ در دانش رجال». فقه، ش 13 (پاییز 1376)، ص 196 _ 209. نویسنده مقاله، ضمن بیان این مطلب که علم رجال به عنوان مقدمه ای برای اجتهاد به حساب می آید، این علم را در سه محور کلی می گنجاند که عبارت اند از: طبقه راویان، شرح حال راویان، و جرح و تعدیل. سپس ضمن معرفی مختصری از هر یک از این سه محور، اقدام به بررسی و تبیین جایگاهی می نماید که علم تاریخ در رفع مشکلات «شرح حال راویان» می تواند داشته باشد و اضافه می کند که شرح حال نگاری، یکی از بخش های دانش تاریخ است، به طوری که تبیین ویژگی های زمان و مکانی ای که راوی در آن زندگی می کرده است، می تواند درک صحیح تری از آن راوی برای مخاطب ایجاد نماید و از طرف دیگر، در کتاب های تاریخی، بسیاری از مطالب که در بیان حالات راویان مؤثر است، مطرح شده که در کتاب های رجالی، این مباحث مورد بحث واقع نشده اند. سپس شرح حال مصعب بن یزید انصاری را که از کتاب های تاریخی اتخاذ شده است، مورد بحث و بررسی قرار می دهد.

رضایی اصفهانی، محمد علی. 717. «دروغپردازان در حوزه حدیث شیعه». علوم حدیث، ش 3 (بهار 1376)، ص 155 _ 178. نویسنده مقاله، ضمن معرفی راویان دروغپرداز، در نظر دارد تا به آثار معرفی این گونه راویان در اسناد احادیث، و نیز دفع انحرافات در اسناد احادیث، اشاره کند. مقاله، شامل شرح حال 22 نفر از راویان دروغپرداز، به همراه ذکر اقوال علمای علم رجال در مورد آنها و ذکر مصادر مورد مراجعه و نشانی آنهاست. 718. «دروغپردازان در حوزه حدیث اهل سنت». علوم حدیث، ش 8 (تابستان 1377)، ص 89 _ 113. نویسنده مقاله، ضمن بیان انگیزه ها و مراحل تاریخی جعل حدیث و همچنین معرفی راویان دروغپرداز در حوزه حدیث اهل سنت، در نظر دارد به آثار معرفی این گونه راویان در اسناد احادیث اهل سنت، و نیز دفع انحرافات در اسناد احادیث، اشاره بنماید. مقاله، شامل فهرستی از انگیزه های جاعلان حدیث در جعل حدیث و مراحل تاریخی جعل حدیث، به همراه فهرستی از معیارهای تشخیص احادیث «موضوع» است و شرح حال 27 نفر از چهره های مشهور به جعل حدیث در اهل سنت با ذکر اقوال علمای رجال، آورده شده است. در زیرنویس، اسامی و نشانی مصادر مورد مراجعه، مشخص شده است.

زارعی کریانی، محمد. 719. «جستجویی در ترجمه حسن بن محبوب». علوم حدیث، ش 6 (زمستان 1376)، ص 232_ 244. نویسنده مقاله، ضمن مراجعه به کتاب های حدیثی و رجالی، در نظر دارد آنچه را که در مورد زندگی حسن بن محبوب، به عنوان یکی از اصحاب اجماع به دست آورده، ارائه بنماید. در این مقاله، به مباحثی در خاندان، شغل و طبقه حسن بن محبوب در سلسله اسناد احادیث، و زندگی نامه وی در کتاب رجال کشی، و نیز تألیفات وی پرداخته شده است.

ساعدی، حسین. 720. «نشأة علم الرجال و تطوره». الفكر الاسلامی، ش 26 (شوال_ ذوالحجّة 1412 ق)، ص 201_ 260. نویسنده در مقدمه مقاله خود، وجه نیاز به علم رجال و مراحل رشد و تطوّر این علم را در هشت مرحله بیان نموده است. سپس در متن مقاله، در ذیل عنوان هر يك از مراحل هشتگانه، چگونگی وجه نیاز به این مرحله جدید و رشد هر مرحله را مورد بحث قرار داده است. ایشان در هر مرحله، فهرست آثار رجالی آن مرحله را به همراه بیان خصوصیات و موضوعات مورد بحث در بسیاری از این کتاب ها مشخص نموده است. فهرست عناوین مراحل هشتگانه تطوّر علم رجال در مقاله عبارت اند از: 1. عصر نبی صلی الله علیه و آله، موضوعیت و مشروعیت علم رجال؛ 2. عصر ائمه علیهم السلام، وضع قواعد اساسی در جرح و تعدیل؛ 3. تألیف کتاب های رجالی مشتمل بر اسامی رجال بدون جرح و تعدیل؛ 4. تألیف کتاب های رجالی مشتمل بر اسامی و شرح حال رجال؛ 5. تألیف جوامع رجالی؛ 6. مراجعه به کتاب های حدیثی در مباحث رجالی و اعتماد به آنها؛ 7. ظهور مبانی جدید و قواعد کلی در علم جرح و تعدیل؛ 8. موسوعات رجالی.

ساکت ، محمد حسین . 721 . «زنان حدیث پژوه در آسیای مرکزی سده پنجم و ششم هجری» . کیهان فرهنگی ، ش 105 (دی 1372) ، ص 48 و 49 . نویسنده مقاله ، ضمن بیان مختصری از چگونگی رشد اسلام در آسیای مرکزی ، به بیان جایگاه و نقش زنان این منطقه در حدیث پژوهی و نقل احادیث در قرن های پنجم و ششم هجری می پردازد . سپس اسامی یازده نفر از این زنان حدیث پژوه و ناقل حدیث را ذکر کرده است و شرح حال مختصری از هر يك را بیان می نماید . در مقاله ، نام و نشانی مصدرهای مورد مراجعه ، مشخص شده است .

سبحانی ، جعفر . 722 . «تحقیقی پیرامون : رجال ابن غضائری» . نور علم ، ش 15 (اردیبهشت 1365) ، ص 55 _ 67 و ش 16 (تیر 1365) ، ص 19 _ 29 و 93 . در مورد رجال ابن الغضائری ، از دیرباز ، مباحث مختلفی در میان علمای علم رجال مطرح بوده است . این مباحث ، عمدتاً در مورد تردید در نویسنده این کتاب ، محتویات کتاب و اعتبار آنهاست . نویسنده مقاله با بیان ادله ای به هر يك از این مباحث به صورتی مختصر ، پاسخ می دهد . متن مقاله ، شامل این مباحث است : زندگی نامه حسین بن عبید الله غضائری و احمد بن حسین بن عبید الله غضائری ؛ چگونگی دستیابی علما به این کتاب ؛ آیا این کتاب ، تألیف خود غضائری است و یا تألیف فرزند وی بوده است ؟ ؛ ارزش و اعتبار این کتاب ، نزد علما .

سید علوی، سید ابراهیم 723. «ابن غضایری و رجال او». مشکوة، ش 28 (پاییز 1369)، ص 103 _ 110. نویسنده مقاله در صدد آن است تا با بیان اقوال علما در مورد ویژگی های مختلف ابو الحسن احمد بن حسین بن عبید الله غضایری، شخصیت وی را معرفی نماید. مقاله شامل مباحث ذیل است: نسب غضایری؛ تاریخ ولادت و وفات او؛ ابن غضایری از دیدگاه علمای علم رجال؛ میزان وثاقت وی و توثیقات و تضعیفاتی که از وی ذکر شده است؛ تصنیفات ابن غضایری.

شیری، سید محمد جواد. 724. «أحسن الفوائد فی أحوال المساعد». تراثنا، ش 53 و 54 (محرم _ جمادی الآخرة 1419 ق)، ص 180 _ 240. نویسنده مقاله، ضمن بررسی احوال شخصیت هایی که در نام «مسعدة» مشترک اند، در نظر دارد تفصیلی بین این شخصیت ها ایجاد نماید؛ زیرا بعضی از آنها توثیق شده اند و بعضی دیگر، توثیقی در مورد آنها وارد نشده است. متن مقاله، شامل این مباحث است: اوصاف اشخاصی که با نام «مسعدة» اند؛ تطبیق بعضی از این اوصاف بر بعضی از این شخصیت ها؛ وحدت و تعدد مسعدة بن صدقه؛ اتحاد (یکی بودن) مسعدة بن صدقه با مسعدة بن یسع؛ اتحاد مسعدة بن زیاد با مسعدة بن یسع؛ اتحاد مسعدة بن صدقه با مسعدة بن زیاد. 725. «الکتاب النعمانی و کتابه الغیبة». علوم الحدیث، س 2، ع 3 (محرم الحرام _ جمادی الآخرة 1419 ق)، ص 175 _ 238. این کتاب، مشتمل بر روایاتی در مورد غیبت امام منتظر (عج) است. نویسنده مقاله به دلیل اهمیت این کتاب، در سه فصل مباحثی را ارائه نموده که شرح آن چنین است: در فصل اول، تاریخ زندگی نعمانی، مشایخ و شاگردان وی، تاریخ و غرض از تألیف این کتاب را بیان نموده است. در فصل دوم، مصادر این کتاب با مراجعه به اسناد کتاب و استفاده از قراین مختلف، مشخص شده است. در فصل سوم، ارتباط بین الغیبة نعمانی و الکافی مورد بررسی واقع شده است. در این مقاله، مؤلف به منظور دستیابی به مباحث مطرح شده در هر فصل، به اسناد روایات این کتاب و دیگر کتاب های حدیثی و رجالی مراجعه نموده و با تبیین طُرُق راویان و ارائه اسناد روایات مناسب با عنوان مورد بحث، دیدگاه ها و ادله خود را در بیان مشایخ و شاگردان نعمانی، کشف مصادر کتاب و ارائه ارتباط بین الکافی و این کتاب را مستدل نموده است. 726. «نقش تعبیر واسطه در معجم رجالی». قم: مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، مجموعه مقالات اولین سمینار کامپیوتری و علوم اسلامی، بهار 1372، ص 635 (ص 467 _ 531). مؤلف در این مقاله، نقش تعبیر «واسطه» (مطالب موجود در اسناد، غیر از نام راویان) در اسناد روایات و کتب رجالی را از جهات مختلف بررسی کرده است و فایده رجالی این بحث و انعکاس آن در معجم رجال الحدیث و دیگر فواید جانبی آن را تعیین نموده است. مؤلف در مقدمه به مفهوم تعبیر «واسطه» و پیشینه تاریخی این بحث، اشاره کرده است و مباحث مقاله را در سه محور اصلی ارائه کرده که عبارت اند از: محور اول: بررسی نقش تعبیر واسطه در بیان کیفیت تحمّل روایت؛ در این محور، این مباحث مطرح شده اند: تعبیر واسطه ها و طرق هشتگانه تحمّل حدیث؛ مشخص نمودن روایت مستقیم و غیر مستقیم از معصوم علیه السلام، در روایاتی که نحوه حمل آنها روشن نیست؛ ارائه نمونه های علمی تأثیر تعبیر واسطه ها در اسناد و بحث های رجالی و بررسی انعکاس آنها بر معجم رجالی؛ بررسی نقش تعبیر واسطه ها در رجال النجاشی؛ تعیین و تمیز نقش اطلاعاتی که از راویان در تعبیر واسطه ها وجود دارد و در سند، واقع نشده اند. محور دوم: تبیین فواید جانبی تعبیر واسطه ها؛ این فواید در امور ذیل، مؤثر است: تعیین مکان و زمان روایت؛ تعیین کتاب و مصدر روایت؛ تعیین مؤلف کتاب های ناشناخته؛ تبیین اتحاد و عدم اتحاد دو روایت. محور سوم: ارائه نمونه هایی از تعبیر واسطه ها در کتب اربعه حدیثی.

شیرزی زنجانی، سید موسی و جعفر سبحانی. 727. «قاموس الرجال و صاحب آن، معرفتی يك اثر ارزنده». کیهان فرهنگی، س 2، ش 1 (فروردین 1364)، ص 12_ 14. این مقاله، مشتمل بر مصاحبه با آیه الله سید موسی شیرزی در مورد شهر شوشتر به عنوان جایگاه علم و فقهت و معرفتی بعضی از علمای مشهور این شهر است. سپس روش حاج محمد تقی شوشتری در تألیف کتاب قاموس الرجال، و جایگاه علمی این کتاب در علم رجال، مورد بحث و بررسی واقع شده است. در پایان، نامه آیه الله جعفر سبحانی درباره کتاب قاموس الرجال، با عنوان «معرفتی يك اثر ارزنده»، آورده شده است.

صدیقی نسب، عباسعلی. 728. «پژوهشی درباره زراره و خاندان اعین». مشکوة، ش 42 (بهار 1373)، ص 134 _ 149 و ش 45 (زمستان 1373)، ص 127 _ 150. یکی از شاخه های مورد بحث در علم رجال، بحث از خاندان هایی است که به دلیل داشتن کثرت راویان حدیث، مشهور گردیده اند. بحث از خاندان این گونه راویان، می تواند راهگشای مشکلات در بسیاری از اسناد روایات باشد. از شاخص ترین این خاندان ها، خاندان اعین اند و بارزترین شخصیت در این خاندان، زرارة بن اعین است که از سرآمدترین افراد اصحاب اجماع به شمار می آید. نویسنده مقاله، ضمن بررسی تاریخچه شکل گیری این خاندان در اسلام، عمده بحث خود را در مورد زرارة بن اعین مطرح نموده است و در ضمن بیان زندگی این شخصیت، به نقش و جایگاه وی در میان شیعیان و اصحاب ائمه علیهم السلام در رشد و انتقال احادیث، اشاره می نماید. در این مقاله، فهرستی از اسامی راویان زراره، به ترتیب حجم روایاتی که از وی نقل کرده اند، بیان شده است.

صفری فروشانی، نعمة الله. 729. «جریان شناسی غلو». علوم حدیث، ش 1 (پاییز 1375)، ص 108 _ 126 و ش 2 (زمستان 1375)، ص 121 _ 175. نویسنده مقاله، به نقش و آثار باقی مانده از غلات بر احادیث شیعه و چگونگی برخورد علمای علم رجال با این جریان پرداخته است. مقاله در دو بخش ارائه شده است: بخش اول، شامل کلیاتی در زمینه غلو، که در بردارنده معنای غلو و تأثیر آن، و غلو در ذات و صفات است؛ بخش دوم، شامل دیدگاه ابن غضائری و افرادی است که ایشان در کتاب الضعفاء، آنها را متهم به غلو کرده است. 730. «مبانی رجالی امام خمینی رحمه الله». علوم حدیث، ش 14 (زمستان 1378)، ص 38 _ 138. نویسنده مقاله در نظر دارد با ارائه گوشه هایی از مباحث رجالی مطرح شده در کتاب های امام خمینی رحمه الله، مبانی و آرای رجالی ایشان در زمینه های مختلف علم رجال را مشخص بنماید و چون حضرت امام رحمه الله، دارای کتاب رجالی مستقلی نیست، این مبانی رجالی را با مراجعه به آثار فقهی استدلالی و اصولی ایشان، تهیه کرده است. مقاله در بردارنده این عناوین است: دیدگاه های امام رحمه الله در کلیات علم رجال؛ توثیقات خاص و عام؛ بعضی از کتب روایی و بعضی از رجالی که در اسناد روایات واقع شده اند.

عاشوری تلوکی، نادعلی. 731. «تأملی در مقاله: دروغپردازان در حوزه حدیث اهل سنت». علوم حدیث، ش 10 (زمستان 1377)، ص 180_188. نویسنده مقاله، اشکال‌هایی را بر مقاله «دروغپردازان در حوزه حدیث اهل سنت» مطرح می‌نماید، از جمله: اشکال بر محدودیت مصادر مورد مراجعه، نفی ادعای جعل حدیث تا قرن ششم، نفی بعضی حالات در مورد بعضی از شخصیت‌های ذکر شده، صحیح نبودن استناد به هر کتابی به عنوان شاهد بر مدعا.

عبدالله، محمد. 732. «نقد مقال: مع الطوسی فی رجاله». الفکر الإسلامی، ش 5 (محرم_ربیع الأول 1415 ق)، ص 205_210. این مقاله در نقد مقاله «مع الطوسی فی رجاله» است. نویسنده پس از بیان اشکال‌هایی بر مقاله یاد شده، در اتخاذ مطالب از مقاله‌های دیگر، بسیاری از اشکال‌های مطرح شده از طرف نویسنده بر کتاب رجال الطوسی را بی‌مورد دانسته است و توجیحات و توضیحاتی در عدم ورد این اشکال‌ها بیان نموده است. از جمله، اشکال شده که چرا نام بعضی از راویان به عنوان راوی یکی از ائمه علیهم السلام در باب «من لم یروا عنهم علیهم السلام» آورده شده است. ایشان در جواب آورده که بعضی از راویان معمر در زمان دو یا چند امام زندگی می‌کرده‌اند، به طوری که راوی از یک امام بوده‌اند و از امام دیگر، به طور مستقیم، روایت نقل نکرده‌اند، با وجودی که در زمان آن امام، زندگی می‌کرده‌اند. بر همین اساس، اسامی این گونه راویان در فهرست راویان يك امام آورده شده است و در مورد راوی بودن از امام دیگر، و یا ادامه حیات داشتن در زمان غیبت، در باب «من لم یرو» هم آورده شده‌اند.

غروی نایینی، نهلا. 733. «زنان راوی حدیث امیرالمؤمنین علیه السلام». علوم حدیث، ش 12 (تابستان 1378)، ص 70_85. نویسنده مقاله، در نظر دارد با بیان شرح حال و روایات نقل شده از زنان راوی از امام علی بن ابی طالب علیه السلام، نقش زنان را در نقل احادیث، روشن بنماید. لذا با بیان فهرست اسامی 21 نفر از راویان زن که روایات حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام را نقل کرده اند، به شرح حال، فضایل و سخنان بعضی از آنها می پردازد. در ضمن بیان سخنان و احوال این بانوان، اقوال علمای علم رجال در مورد آنها، به همراه ذکر اسامی مصادر مورد مراجعه و نشانی آنها مشخص شده است. 734. «زنان راوی در آثار سیره نویسان». فرزانه، ش 4 (تابستان و پاییز 1373)، ص 427_430. نویسنده مقاله با بیان فهرستی از کتاب های شیعه و اهل سنت که در بیان شرح احوال مردان و زنان راوی حدیث تألیف شده، طرح و بررسی بسیار مختصر زندگی نامه بانوانی که در گذشته، در پیشرفت جوامع اسلامی و انتشار احادیث نقش داشته اند، به عنوان نقیصه ای در این کتاب ها مطرح نموده و متذکر می شود که با وجود این که اسلام و پیامبر صلی الله علیه و آله در احقاق حقوق زنان، سفارش بسیار کرده اند؛ اما متأسفانه این قبیل مؤلفان، تنها قسمت محدودی از حجم کتاب را به معرفی زنان در اسلام، اختصاص داده اند.

غفّار، عبد الرسول. 735. «معايير الجرح والتعديل». الفكر الإسلامي، ش 6 (ربيع الثاني _ جمادى الثانية 1415 ق)، ص 115 _ 126. یکی از شاخه های مهم علم رجال، شرح احوال راویان حدیث است و یکی از مباحث مطرح شده در شرح احوال راویان، جرح و تعدیل وارد شده در مورد آنهاست و علم به جرح و تعدیل راویان، نقش بسیار مهمی در توثیق و تضعیف آنها دارد. نویسنده مقاله، با بیان معیارهایی که در مورد جرح و تعدیل وارد شده است، دیدگاه های علما در زمینه اقسام جرح و تعدیل را بیان می نماید. در ابتدا، جرح و تعدیل را به دو قسمت کلی مجرد از ذکر سبب، و جرح و تعدیل با ذکر سبب تقسیم می نماید. سپس اقوال ذکر شده در تعارض جرح و تعدیل را مورد بررسی قرار می دهد. مباحث مطرح شده در این مقاله عبارت اند از: ذکر سبب در جرح و تعدیل؛ تعارض جرح و تعدیل، شامل: 1. جمع بین نصّین یا بین ظاهر و نص؛ 2. قول به تقدیم جرح، مطلقاً؛ 3. قول به تقدیم جرح، با ذکر سبب؛ 4. استفاده از مرّجات.

غفّاری، علی اکبر. 736. «علم رجال». کیهان اندیشه، ش 14 (مهر و آبان 1366)، ص 35 _ 54. از دیرباز، علم و معرفت به اخبار صحیح برای عمل به آن، و شناخت اخبار ساختگی برای عدم قبول و اجتناب از آن، موضوع و محور بحث علمای اسلام بوده است. به این دانش که بحث از راویان اسناد روایات را در بردارد، «علم رجال» می گویند. نویسنده مقاله، ضمن بیان جایگاه علم رجال در علوم اسلامی، چند مورد از مباحث محوری این علم را مطرح می کند و به طور مختصر، توضیح می دهد. مباحث این مقاله، شامل مطالب ذیل است: علمای معروف در جرح و تعدیل و رجالیان امامیه؛ علمای معروف رجال اهل سنت؛ کتب معروف رجالی شیعه و اهل سنت؛ اقسام حدیث به اعتبار تحمّل آن؛ توضیح و بیان الفاظ جرح و تعدیل؛ اصحاب اجماع؛ فرقه ها و اقلیت های مذهبی؛ معنای مولی؛ معنای نوادر؛ کنیه ها و القاب و تاریخ تولّد و وفات ائمه علیهم السلام؛ سفرای محمودین یا «نوّاب اربعه»؛ تقسیم خبر به اعتبار سند یا متن یا راوی.

کرمی، محمد جواد. 737. «نقدی بر مقاله: دروغپردازان در حوزه حدیث شیعه». علوم حدیث، ش 4 (تابستان 1376)، ص 120-124. نویسنده مقاله با ذکر بعضی از مطالب مقاله «دروغپردازان در حوزه حدیث شیعه»، بر بعضی از مطالب ذکر شده در این مقاله، نقد وارد کرده است. موارد نقد عبارت اند از: نقد بر مطالبی که به ابان بن ابی عیاش و کتاب سلیم بن قیس، و احمد بن محمد بن سیار و کتاب نوادر الحکمة و محمد بن علی ابو سمینه و ... نسبت داده شده است.

مؤسسه البعثة (قسم الدراسات الإسلامیة). 738. «مشیخة العیاشی رحمه الله». علوم الحدیث، ش 6 (رجب - ذوالحجّة 1420 ق)، ص 13-119. مقاله حاضر، شامل فهرستی از مشایخ، طُرُق و راویان موجود در اسناد مرحوم عیاشی است. در مقدمه مقاله، مطالبی در بیان ویژگی های این فهرست، مطرح شده است. در متن مقاله، مطالب ذیل در مورد ابو نصر محمد بن مسعود بن محمد بن عیاشی، مورد بحث و بررسی قرار گرفته است: نام، نَسَب، القاب، عصر حیات، طبقه وی در میان راویان و محدثان، توثیق و تخصص های علمی. پس از آن، طریق های شیخ صدوق، مرحوم نجاشی، شیخ مفید و شیخ طوسی به این مؤلف، بیان شده است. مرحوم عیاشی، در مدارس مختلف و نزد مشایخ متفاوت، به تحصیل اشتغال داشته است. نویسنده مقاله، اسامی مشایخ عیاشی - که شامل 65 نفرند - و اسامی شاگردان وی را از کتاب های رجالی و حدیثی جمع آوری کرده و بر اساس حروف الفبا تنظیم و ارائه نموده است و در این زمینه، نشانی مصدرهای مورد مراجعه را مشخص کرده است. در قسمت مصنفات عیاشی، فهرست 195 اثر این مؤلف از کتاب های مختلف، جمع آوری شده و بر اساس حروف الفبا، تنظیم و ارائه شده اند. شایان ذکر است که تنها خلاصه جلد اول از تفسیر ایشان - که متأسفانه با حذف اسناد روایات این تفسیر، خلاصه نویسی شده است - در اختیار ماست؛ اما مؤلفان این مقاله، با مراجعه به کتاب های دیگری مانند: مجمع البیان طبرسی، شواهد التنزیل حسکانی و کتاب های رجالی، توانسته اند که 333 سند و طریق این مؤلف و 228 نفر از راویان و اصحاب ائمه معصوم علیهم السلام را که در صدر اسناد وی در کتاب تفسیر ایشان قرار داشته است، مشخص کنند و بر اساس حروف الفبا تنظیم و ارائه نمایند.

مرتضوی، سید ضیا. 739. «حضور بانوان در نقل حدیث غدیر». علوم حدیث، ش 7 (بهار 1377)، ص 162_ 179. نویسنده مقاله، ضمن معرفی زنانی که به عنوان راوی احادیث غدیر خم در اسناد روایات این واقعه تاریخی قرار دارند، به نقش و جایگاه زن در اسناد احادیث اشاره می نماید. این مقاله، ضمن بیان زندگی نامه مختصری از این راویان، سخنان و استدلال های بعضی از آنها را در مورد واقعه تاریخی غدیر خم، بیان کرده است.

معارف، مجید. 740. «مقایسه دیدگاه های رجالی نجاشی و شیخ طوسی». مقالات و بررسی ها، ش 62 (زمستان 1376)، ص 39-57. روش های مختلفی که علمای رجال در تألیف کتاب های خود به کار برده اند، مشخص کننده اطلاعات آنان در این علم است و از طرف دیگر، تأثیر مستقیم در مقدار اطلاع رسانی به مخاطب خود دارد. نویسنده مقاله، پس از بیان شرح حال مختصری از زندگی نامه مرحوم نجاشی و شیخ طوسی و معرفی اجمالی کتاب های رجالی آنها، اقدام بر مقایسه دو کتاب رجال النجاشی و الفهرست شیخ طوسی می نماید و با این مقایسه، نه تنها قصد دارد که دیدگاه های رجالی و سبک و روش این دو دانشمند را مشخص نماید؛ بلکه به بررسی و تحلیل ریشه های اختلاف آنها در روش نگارش کتابشان می پردازد. در این مقاله، عناوین ذیل مورد بحث واقع شده اند: ابوالعباس نجاشی، آثار و دیدگاه های رجالی؛ ابو جعفر شیخ طوسی و آثار رجالی؛ مقایسه رجال النجاشی با الفهرست شیخ طوسی؛ وضعیت حوزه درسی بغداد در قرن چهارم و پنجم.

مقیمی، محسن. 741. «سند به عنوان منبع علم رجال». قم: مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، مجموعه مقالات اولین سمینار کامپیوتر و علوم اسلامی، بهار 1372، 635 ص (ص 571-596). نویسنده مقاله، ضمن برشمردن مشکلاتی چند در اسناد روایات، به این مطلب اشاره می نماید که سبک تألیف و هدف مؤلفان کتب اولیه رجالی، رافع این مشکلات نیستند و کتاب های بزرگانی را که در رفع این مشکلات تألیف شده اند، برشمرده است و روش رفع این مشکلات را تبیین می نماید. مقاله، مشتمل بر بیان اشکال های موجود در اسناد روایات، شامل: تحریف، تصحیف، اضممار، تعلیق، تحویل و عناوین مبهم در روایان است. سپس عدم توانایی کتاب هایی همچون رجال النجاشی و الفهرست شیخ طوسی و امثال آنها را در دفع این مشکلات، بیان نموده و به دنبال آن، تألیف هایی را که در قرن های اخیر تألیف شده و در صدد رفع این گونه مشکلات اند، معرفی کرده است. نویسنده، منابع مناسب در رفع این مشکلات را اسناد کتاب های روایی، متون احادیث و اطلاعات موجود در لابه لای اسناد و کتب روایی دانسته است و در این زمینه، اقدام به معرفی و ارزیابی کتاب هایی می نماید که در تصحیح و رفع این مشکلات تألیف شده اند و در نهایت، اسناد را مهم ترین منبع، و تشخیص طبقه روایان را بهترین وسیله برای رفع این مشکلات دانسته و فهرستی از بهترین ضوابط برای تعیین طبقات را برشمرده است.

منصوری، نزار بن عبد المحسن. 742. «من أعلام الجمع والتفريق في رواية الحديث». علوم الحديث، ش 9 (محرم - جمادی الآخرة 1422 ق)، ص 205_ 254. از مهم ترین مباحث و فروع علم رجال، بحث «توحید مختلفات» و «تمییز مشترکات» است که در این مقاله با عنوان «الجمع و التفريق» معرفی شده اند. موضوع بحث توحید مختلفات، اثبات واحد بودن دو یا چند اسم مختلف، و موضوع بحث تمییز مشترکات، تعیین و تشخیص افراد مختلفی است که با يك نام معرفی شده اند. نویسنده مقاله، ضمن بیان چند سبب از اسباب تعدد اسامی برای يك شخص واحد، اسامی پنجاه نفر از روایانی را که اسامی آنها دارای چنین مشکلی است، مشخص نموده و بر اساس ترتیب حروف الفبا فهرست کرده است. در ذیل هر عنوان، شرح حال مختصر آن راوی با ذکر نشانی مصادر مورد مراجعه، مشخص شده است.

مهريزي، مهدي. 743. «کتابشناسی توصیفی کتب تراجم زنان». آینه پژوهش، ش 51 (مرداد و شهریور 1377)، ص 84_ 91. نویسنده مقاله، در نظر دارد با يك بررسی اجمالی، مشخص نماید که تاریخ گذشته ما در مورد نقش زنان در پیشرفت جامعه، بسیار کوتاهی کرده است و این در حالی است که بیان گذشته درخشان و پر افتخار زنان، می تواند فواید فراوانی را در پی داشته باشد. لذا بر همین اساس، اقدام به نگارش کتابشناسی تاریخ زنان نموده است. این کتابشناسی در چند شاخه صورت گرفته است که یکی از آنها کتابشناسی کتب تراجم (شرح حال) زنان است. این قبیل کتاب ها در بردارنده زندگی نامه و فهرست اسامی زنان راوی احادیث و غیر راوی است. به دنبال بیان نام کتاب، مشخصات و توصیفی اجمالی از آن کتاب، ارائه شده است. 744. «نقش زنان در نشر حدیث». آینه پژوهش، ش 43 (فروردین و اردیبهشت 1376)، ص 54_ 56. نویسنده مقاله، ضمن معرفی کتاب جامع مسانید النساء ابراهیم محمد جمل، به بررسی و تبیین ارزش و اعتباری که اسلام برای بانوان قائل است، اشاره نموده است و به طور اخص، نقش بانوان را در نقل احادیث، مورد بررسی قرار داده است و فهرستی مختصر از زنان راوی و کتاب هایی که اسامی زنان راوی در آنها گردآوری شده، مشخص نموده است. سپس کتاب جامع مسانید النساء را که در بردارنده روایات زنان در کتب اهل سنت و شرح حال بعضی از آنهاست، معرفی کرده و مصادر مورد مراجعه مؤلف کتاب را بازگو کرده و در آخر، اشکالات این کتاب را برشمرده است.

میرشریفی ، سید علی . 745 . «رجال نجاشی ، مهم ترین کتاب رجالی شیعه» . نور علم ، ش 25 (اسفند 1366) ، ص 164 _ 178 . نویسنده مقاله ، ضمن بیان شرح مختصری از تاریخ تدوین حدیث و علم رجال ، به بررسی نقش علم رجال در افشای راویانی می پردازد که جعل حدیث می کرده اند و به این وسیله ، به جایگاه علم رجال در حفظ و پالایش روایات معصومان علیهم السلام اشاره می نماید . سپس زندگی نامه احمد بن علی ابوالعباس نجاشی اسدی کوفی ، مؤلف کتاب رجال النجاشی را _ که یکی از مهم ترین کتاب های رجالی شیعه است _ بیان نموده و به بررسی نقش و جایگاه این کتاب در علم رجال می پردازد . در این مقاله ، مباحث ذیل مورد بررسی واقع شده اند : تدوین احادیث و آثار اسلامی ؛ تأسیس علم رجال و رجالیان پیشین شیعه ؛ نجاشی ، سرآمد رجال نویسان شیعه ؛ امتیازات و ویژگی های رجال النجاشی و بررسی ویژگی های این کتاب که با تصحیح و تحقیق آیه الله سید موسی شبیری زنجانی ، به چاپ رسیده است .

نفیسی، زهرا (شادی). 746. «روش علامه شوشتری در نقد سند». علوم حدیث، ش 10 (زمستان 1377)، ص 71_102. نویسنده مقاله، تأثیری که از جعل، تحریف و دیگر نارسایی‌ها (از قبیل: نقل به معنا، مشکلات استنساخ و...) بر احادیث وارد شده است، به طور مختصر، بیان کرده است و از طرف دیگر، اقدام به معرفی کتاب الأخبار الدخیلة ی محمد تقی شوشتری می‌نماید که احادیث را بر اساس تحریف، وضع و موضوع احادیث، دسته‌بندی کرده است. در این مقاله به ملاک‌های شناخت تحریف در اسناد روایات از دیدگاه علامه شوشتری اشاره شده است. فهرست کلی این ملاک‌ها عبارت‌اند از: روش‌های شناسایی تحریف در سند، وحدت روایات، تبیین اختلاف‌های متنی و سندی روایات و معیارهای ارزیابی اسناد.

- کتاب نامه 1. أعيان الشيعة، السيّد محسن الأمين (معاصر)، تحقيق: حسن الأمين، بيروت: دار التعارف للمطبوعات، 1406ق، 10 ج. 2. إقبال الأعمال، السيّد ابن طاووس (رضى الدين على بن موسى بن جعفر بن طاووس)، تحقيق جواد القيومي الإصفهاني، قم: مكتب الإعلام الإسلامي، رجب 1414ق، 3 ج، 1. 3. أمل الآمل، محمّد بن حسن الحرّ العاملي (م 1104ق)، تحقيق: سيد احمد حسيني. بغداد: مكتبة الأندلس، 1385ق، 2 ج، 1. 4. أنوار البدرين، على البلادى البحراني (م 1340ق)، تصحيح محمّد على محمّد رضا الطبسى، قم: مطبعة بهمن، 1407ق، 433ص. 5. بهارستان، محمّد حسين آيتى، مشهد: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه فردوسى، 1371ش، 418ص، دوم. 6. تميم أمل الآمل، عبد النبيّ القزوينى (ق 12)، تحقيق: سيّد احمد الحسينى، قم: مكتبة آية الله المرعشى، 1407ق، 222ص. 7. التراث العربى فى خزانه مخطوطات مكتبة آية الله العظمى المرعشى النجفى، السيّد احمد الحسينى، قم: مكتبة آية الله العظمى المرعشى النجفى، 1414ق، 6 ج، 1. 8. الدرّوع الواقية، السيد ابن طاووس (رضى الدين على بن موسى بن جعفر بن طاووس)، تحقيق: جواد القيومي الإصفهاني، قم: مؤسسة النشر الإسلامى، التابعة لجماعة المدرسين بقم المشرفة، 1416ق، 258ص، 1. 9. الذريعة إلى تصانيف الشيعة، آقا بزرك الطهرانى (محمّد محسن المنزوى)، قم: مؤسسه مطبوعاتى اسماعيليان، 1408ق، 25 ج، 1. 10. رجال الطوسى، محمّد بن حسن الطوسى (م 460ق)، تحقيق: جواد القيومي الإصفهاني، قم: مؤسسة النشر الإسلامى، 1415ق، 560ص، 1. 11. رجال النجاشى، احمد بن على النجاشى (م 450ق)، تحقيق: سيّد موسى الشيبيرى الزنجانى، قم: مؤسسة النشر الإسلامى، 1418ق، 493ص، ششم. 12. رساله أبى غالب الزرارى، ابو غالب الزرارى، تكميل ابو عبد الله الغضائرى، تحقيق: السيّد محمّد رضا الحسينى، قم: مركز البحوث و التحقيقات الإسلامى، 1411ق، 356ص، 1. 13. روضات الجنات، محمّد باقر الموسوى الخوانسارى، تحقيق: اسد الله اسماعيليان، قم: مهر استوار، 1392ق، 8 ج. 14. رياض العلماء، عبد الله الأفندى الإصفهاني (ق 13)، تحقيق: السيّد احمد الحسينى، قم: مطبعة الخيام، 1401ق، 5 ج. 15. شذرات الذهب فى أخبار من ذهب، عبد الحى بن عماد الحنبلى (م 1089ق)، دار الفكر، 8 ج. 16. فرهنگ بزرگان اسلام و ايران، آذر تفصّلى _ مهين فضايلى جوان (معاصر)، مشهد: بنياد پژوهش هاى اسلامى آستان قدس رضوى، 1372ش، 745ص، 1. 17. الفهرست، النديم (محمّد بن ابى يعقوب اسحاق)، تحقيق: رضا تجدد الحايرى المازندرانى، تهران، 1350ش، 425 + 172ص. 18. فهرست كتب الشيعة و أصولهم، محمّد بن حسن الطوسى (م 460ق)، تحقيق: سيد عبد الله الطباطبائى، قم: مكتبة المحقّق الطباطبائى، 1420ق، 676ص، 1. 19. فهرست نسخ خطّى كتاب خانه مجلس شورى اسلامى، على صدرابى خوبى، مركز انتشارات دفتر تبليغات اسلامى، 1377ش، 38 ج، 1. 20. فهرست نسخه هاى خطّى كتاب خانه عمومى حضرت آية الله العظمى مرعشى نجفى، سيّد احمد حسينى، قم: كتاب خانه آية الله مرعشى، 28 ج. 21. فهرست نسخه هاى عكسى مركز احياء ميراث اسلامى، سيّد احمد حسينى اشكورى، قم: ستاره، 1419ق، 1. 22. لؤلؤة البحرين فى الاجازات و تراجم رجال الحديث، يوسف بن احمد البحرانى (م 1186ق)، تحقيق: سيّد محمّد صادق بحر العلوم، النجف: النعمان، 1969م، 463ص، دوم. 23. لسان الميزان، احمد بن على بن حجر العسقلانى، بيروت: دار الكتب العلمية، 1416ق، 7 ج. 24. مجمع الرجال، عناية الله القهبائى، تصحيح و تعليق: السيّد ضياء الدين الإصفهاني، قم: مؤسسه مطبوعاتى اسماعيليان، 7 ج (3 مجلّد). 25. المراجعات، عبد الحسين شرف الدين، تحقيق: حسين راضى، قم: مؤسسه دار الكتب الإسلامى، 548ص. 26. المسلسلات فى الاجازات، السيّد محمود المرعشى النجفى (معاصر)، قم: مكتبة آية الله العظمى المرعشى النجفى العامة، 1416ق، 2 ج. 27. مشيخة النجاشى، محمود دُرياب نجفى (معاصر)، قم: مؤلّف، 1413ق، 469ص، 1. 28. مصفّى المقال فى مصتفى علم الرجال، آقا بزرك الطهرانى (محمّد محسن المنزوى)، تحقيق: احمد

منزوى ، تهران : نشر عترت ، 1378ق ، 626ص ، دوم . 29 . معجم مؤلفى الشيعة ، على فاضل القائىنى النجفى ، مطبعة الوزارة الارشاد
الإسلامى ، جمادى ثانى 1405ق ، 528ص ، أول . 30 . ميزان الاعتدال فى نقد الرجال ، محمّد بن أحمد الذهبى ، تحقيق : على محمّد
معوض _ عادل احمد عبد الموجود ، بيروت : دار الكتب العلمية ، 1416ق ، 7 ج ، أول . 31 . نامه دانشوران ناصرى ، جمعى از فضلا و
دانشمندان دوره قاجار ، قم : مؤسسه مطبوعاتى دار الفكر ، 9 ج ، دوم .

ص: 368

فهرست مطالب.

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

